

**УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ У НОВОМ САДУ**

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

ОДМЕРАВАЊЕ КАЗНЕ ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА У СТИЦАЈУ

**Ментор:
Проф. др Иван Јоксић**

**Кандидат
Предраг Вулевић 5/18 DS**

Нови Сад, 2023. године

**UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD
FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY IN NOVI SAD**

DOCTORAL DISSERTATION

MEASUREMENT OF PENALTIES FOR CRIMINAL OFFENSES

**Mentor:
Ivan Joksic PhD**

**Candidate:
Predrag Vulevic 5/18 DS**

Novi Sad, 2023. year

Прилог 1.

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

НАЗИВ ФАКУЛТЕТА

Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

КЉУЧНИ ПОДАЦИ О ЗАВРШЕНОМ РАДУ

Врста рада:	Докторска дисертација
Аутор:	Предраг Вулевић
Ментор - титула, име, презиме, звање, институција	Проф. др Иван Јоксић, редовни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Наслов рада:	ОДМЕРАВАЊЕ КАЗНЕ ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА У СТИЦАЈУ
Језик публикације	Српски (ћирилица)
Физички опис рада:	Унети број: Страница: 259 Поглавља: 6 Референци: 170 Табела: 12 Слика: / Графикона: 12 Прилога: 3
Научна област:	Друштвене науке, право, кривично право
Предметна одредница. Кључне речи	Одмеравање казне, стицај, кривично дело, кривично законодавство, суд.
Извод (апстракт или резиме) на језику завршног рада:	Одмеравање казне у кривичном праву представља процес њеног прилагођавања околностима одређеног кривичног случаја и личности учиниоца кривичног дела. На тај начин се може остварити законска сврха кажњавања као крајњи домет одмеравања и изрицања казне. Првенствено уважавајући јасно изражену сврху кажњавања неопходно је приступити процесу одмеравања казне у сваком конкретном случају. Зато се кључним сматра питање мерљивости одређене врсте казне. Код одмеравања казне за кривична дела у стицају

отвара се низ питања на која треба дати одговоре. Под тим се подразумева могуће разликовање у судској пракси, код одмеравања казне, на идеални и реални стицај кривичних дела. Разликују се начини одмеравања јединствене казне за сва кривична дела учињена у стицају. Додатно разликовање обухвата врсту субјеката кривичног дела. Сходно томе се разликује одмеравање казне за стицај кривичних дела код: пунолетних лица, малолетних лица и правних лица.

Постоје два основна система одмеравања казне за стицај кривичних дела. Први се односи на одмеравање јединствене казне без претходног утврђивања појединачних казни. Овај начин одмеравања казне предвиђен је код малолетних учинилаца кривичних дела. Други се односи на одмеравање јединствене казне, на основу претходно утврђених казни за свако појединачно кривично дело. Овај начин одмеравања казне се примењује код пунолетних учинилаца кривичних дела. Притом се користи више различитих модела одмеравања казне који имају законско упориште у релевантним одредбама нашег Кривичног законика.

У нашем кривичном праву су позната два могућа начина одмеравања казне: законско и судско. Законско одмеравање казне садржи прописане врсте казни које се изричу у одређеном случају. Прописују се казни распони у којима се суд мора обавезно кретати приликом индивидуализације казне. Судско одмеравање казне захтева од суда да, у оквирима прописаних казних распона, одмери казну сагласно околностима кривичног случаја у коме поступа.

Општа правила за одмеравање казне подразумевају присуство следећих околности: степен кривице, побуде из којих је дело учињено, јачина угрожавања или повреде заштићеног добра, околности под којима је дело учињено, ранији живот учиниоца, његове личне прилике, његово држање после учињеног кривичног дела а нарочито његов однос према жртви кривичног дела, имовно стање учиниоца и друге околности које се односе на личност учиниоца. Код кривичног дела учињеног из мржње, због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела. Ове околности можемо поделити на објективне и субјективне у зависности од тога да ли погађају домене кривичног дела или његовог учиниоца. Законодавац строго забрањује двоструко урачунавање околности код одмеравања казне учиниоцу кривичног дела.

Код одмеравања казне за кривична дела у стицају отвара

	<p>се низ питања на која треба дати одговоре. Под тим се подразумева могуће разликовање у судској пракси, код одмеравања казне за идеални и реални стицај кривичних дела. Осим тога, разликују се начини одмеравања јединствене казне за сва кривична дела учињена у стицају. Додатно разликовање обухвата врсту субјеката кривичног дела. Сходно томе се разликује одмеравање казне за стицај кривичних дела код: пунолетних лица, малолетних лица и правних лица.</p>
<p>Датум одбране: Попуњава накнадно служба</p>	
<p>Чланови комисије: (титула, име, презиме, звање, институција)</p>	<p>Председник: др Ненад Бингулац, ванредни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду Члан: др Иван Јоксић, редовни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду Члан: др Видоје Митрић, доцент, Виши суд у Новом Саду</p>
<p>Напомена:</p>	<p>Аутор докторске дисертације потписао је следеће Изјаве: 1. Изјава о ауторству 2. Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада 3. Изјава о коришћењу. Ове Изјаве се чувају на факултету у штампаном и електронском облику.</p>

Прилог 2.

UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD

Faculty of Law in Novi Sad

KEY WORD DOCUMENTATION

Document type:	Doctoral dissertation
Author:	Predrag Vulevic
Menthor (title, first name, last name, position, institution)	PhD Ivan Joksic Full time professor Faculty of Law for commerce and judiciary in Novi Sad, University business academy in Novi Sad
Title:	SENTENCING FOR CRIMINAL OFFENSES PENDING
Language of text (script):	Serbian language (Cyrillic)
Physical description:	Number of: Pages: 259 Chapters: 6 References: 170 Tables: 12 Illustrations: / Graphs: 12 Appendices: 3
Scientific/artistic field:	Social sciences, law, criminal law
Subject, Key words:	Sentencing, merger, criminal offense, criminal legislation, court.
Abstract (or resume) in the language of the text:	Sentencing in criminal law is the process of adapting it to the circumstances of a particular criminal case and the personality of the perpetrator. In this way, the legal purpose of punishment can be realized as the ultimate scope of

measuring and imposing punishment. Primarily, respecting the clearly expressed purpose of punishment, it is necessary to approach the process of measuring the punishment in each specific case. That is why the issue of measurability of a certain type of punishment is considered crucial. When determining the punishment for the criminal acts in question, a number of questions arise that need to be answered. By this is meant a possible distinction in judicial practice, when determining the punishment for the ideal and real combination of criminal acts. There are different ways of determining the single punishment for all criminal acts committed in the incident. An additional distinction includes the type of subjects of the criminal act. Accordingly, there is a difference in sentencing for the occurrence of criminal acts for: adults, minors and legal entities.

There are two basic sentencing systems for criminal offenses. The first refers to the assessment of a single penalty without prior determination of individual penalties. This method of sentencing is provided for juvenile offenders. The second one refers to the assessment of a single punishment, based on the previously determined punishments for each individual criminal act. This method of sentencing is applied to adult offenders. In doing so, several different sentencing models are used, which have a legal basis in the relevant provisions of our Criminal Code.

In our criminal law, there are two possible ways of sentencing: legal and judicial. Legal sentencing contains prescribed types of punishments that are imposed in a specific case. Penal ranges are prescribed in which the court must necessarily move when individualizing the punishment. Judicial sentencing requires the court to, within the prescribed sentencing ranges, assess the sentence in accordance with the circumstances of the criminal case in which it is acting.

The general rules for sentencing include the presence of the following circumstances: the degree of guilt, the motives from which the crime was committed, the severity of the threat or violation of protected property, the circumstances under which the crime was committed, the previous life of the perpetrator, his personal circumstances, his behavior after the crime was committed, and especially his relationship with the victim of the criminal act, the property status of the perpetrator and other circumstances related to the personality of the perpetrator. In the case of a criminal offense committed out of hatred, due to race and religion, national or ethnic affiliation, sex, sexual orientation or gender identity of another person, the court will appreciate that circumstance as an aggravating circumstance, unless it is prescribed as a feature of the criminal offense. We can divide these circumstances into objective and subjective, depending on

	<p>whether they affect the domain of the criminal act or its perpetrator. The legislator strictly prohibits double counting of circumstances when sentencing the perpetrator of a criminal act.</p> <p>When determining the punishment for the criminal acts in question, a number of questions arise that need to be answered. By this is meant a possible distinction in judicial practice, when determining the punishment for the ideal and real combination of criminal acts. In addition, there are differences in the methods of determining a single punishment for all criminal acts committed in the same period. An additional distinction includes the type of subjects of the criminal act. Accordingly, there is a difference in sentencing for the occurrence of criminal acts for: adults, minors and legal entities.</p>
Defended: (The faculty service fills later.)	
Thesis Defend Board: (title, first name, last name, position, institution)	<p>President: PhD Nenad Bingulac, associate professor, Faculty of Law for commerce and judiciary in Novi Sad, University business academy in Novi Sad</p> <p>Member: PhD Ivan Joksic, full time professor Faculty of Law for commerce and judiciary in Novi Sad, University business academy in Novi Sad</p> <p>Member: PhD Vidoje Mitric, assistant professor, Higher Court in Novi Sad</p>
Note:	<p>The author of doctoral dissertation has signed the following Statements:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Statement on the authority, 2. Statement that the printed and e-version of doctoral dissertation are identical and 3. Statement on copyright licenses. <p>The paper and e-versions of Statements are held at the faculty.</p>

САДРЖАЈ

УВОДНА РАЗМАТРАЊА.....	14
------------------------	----

І ГЛАВА

НАСТАНАК И ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ОДМЕРАВАЊА КАЗНЕ

1. Историјски преглед одмеравања казне у свету.....	19
1.1. Период примитивне кажњеничке реакције.....	21
1.2. Кажњавање у старом веку.....	22
1.3. Кажњавање у средњем веку.....	27
1.4. Кажњавање у новом веку.....	30
1.5. Савремени начини кажњавања.....	32
2. Историјски преглед одмеравања казне у Србији.....	34
2.1. Период средњег века.....	35
2.2. Прописи у периоду српских устанака.....	40
2.3. Казнителни законик за Књажество Србију из 1860. године.....	45
2.4. Период Краљевине СХС и Краљевине Југославије.....	47
2.4.1. Кривични законик за Краљевину СХС из 1929. године.....	48
2.4.2. Прописи у време Другог светског рата.....	51
2.5. Период социјалистичке власти ФНРЈ и СФРЈ.....	52
2.5.1. Кривични законик – општи део ФНРЈ из 1947. године.....	52
2.5.2. Кривични законик ФНРЈ из 1951. године.....	55
2.5.3. Кривични закон СФРЈ из 1976. године.....	58
2.5.4. Кривични закон СРЈ (измене и допуне).....	63

ІІ ГЛАВА

ОДМЕРАВАЊЕ КАЗНЕ У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ

1. Одмеравање казне у међународним правним инструментима.....	65
2. Међународни војни Суд у Нирнбергу и Токију.....	69
3. Међународни кривични суд за бившу Југославију у Хагу.....	71

4. Међународни кривични суд у Хагу.....	75
---	----

III ГЛАВА

ОДМЕРАВАЊЕ КАЗНЕ ЗА СТИЦАЈ КРИВИЧНИХ ДЕЛА У УПОРЕДНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

1. Уводни осврт.....	79
2. Сједињене Америчке Државе.....	83
3. Енглеска са Велсом.....	86
4. Хрватска.....	89
5. Босна и Херцеговина (Република Српска).....	94
6. Црна Гора.....	99
7. Северна Македонија.....	101

IV ГЛАВА

ТЕОРИЈСКЕ ДИМЕНЗИЈЕ ОДМЕРАВАЊА КАЗНЕ ЗА СТИЦАЈ КРИВИЧНИХ ДЕЛА

1. Доктринарно одређење казне и начина њеног одмеравања.....	104
2. Филозофски приступ у одређивању сврхе кажњавања.....	107
3. Различита схватања одмеравања казне за стицај кривичних дела.....	111

V ГЛАВА

ОДМЕРАВАЊЕ КАЗНЕ ЗА СТИЦАЈ КРИВИЧНИХ ДЕЛА У НАШЕМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ

1. Сврха кажњавања.....	115
2. Врсте казни.....	119
3. Појам и врсте стицаја кривичних дела.....	123
4. Општа правила одмеравања казне за стицај кривичних дела.....	129
4.1. Олакшавајуће и отежавајуће околности.....	136
4.1.1. Степен кривице учиниоца кривичног дела.....	137
4.1.2. Побуде из којих је кривично дело учињено.....	139
4.1.3. Јачина угрожавања или повреде заштићеног добра.....	140
4.1.4. Околности под којима је кривично дело учињено.....	141
4.1.5. Ранији живот учиниоца кривичног дела.....	143

4.1.6. Личне прилике учиниоца кривичног дела.....	144
4.1.7. Држање учиниоца после учињеног кривичног дела и његов однос према жртви.....	146
4.1.8. Друге околности које се односе на личност учиниоца.....	149
4.1.9. Имовно стање учиниоца кривичног дела.....	149
4.2. Посебна околност за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње.....	151
5. Забрана двоструког вредновања околности која представља обележје кривичног дела.....	154
6. Одмеравање казне за стицај кривичних дела код пунолетних лица.....	156
6.1. Начин утврђивања појединачних казни.....	157
6.2. Начин утврђивања јединствене казне.....	158
6.2.1. Системи одмеравања казне.....	158
6.2.1.1. Апсорпција.....	159
6.2.1.2. Асперација.....	159
6.2.1.3. Кумулација.....	160
7. Одмеравање казне за стицај кривичних дела код малолетних лица.....	163
7.1. Специфичности кажњавања малолетника.....	164
7.2. Кажњавање малолетника за стицај кривичних дела.....	166
8. Одмеравање казне за стицај кривичних дела код правних лица.....	170
8.1. Специфичности кажњавања правних лица.....	174
8.2. Начин утврђивања јединствене казне.....	177

VI ГЛАВА

ИСТРАЖИВАЊЕ МОДАЛИТЕТА ОДМЕРАВАЊА КАЗНЕ ЗА СТИЦАЈ КРИВИЧНИХ ДЕЛА У СУДСКОЈ ПРАКСИ

1. Дефинисање предмета и циља истраживања.....	179
2. Методолошки оквир.....	180
3. Постављање опште хипотезе.....	181
4. Одређивање узорка.....	181
5. Избор извора података.....	181
6. Дефинисање временског оквира истраживања.....	183
7. Укупан број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици	

Србији у временском периоду 2011-2021. године.....	183
7.1. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у 2011. години.....	185
7.2. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у 2012. години.....	187
7.3. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у 2013. години.....	189
7.4. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у 2014. години.....	191
7.5. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у 2015. години.....	193
7.6. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у 2016. години.....	195
7.7. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у 2017. години.....	197
7.8. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у 2018. години.....	199
7.9. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у 2019. години.....	201
7.10. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у 2020. години.....	203
7.11. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у 2021. години.....	205
8. Тенденције у кретању броја осуђених лица за стицај кривичних дела у временском периоду 2011-2021. године.....	207
8.1. Варијабилне тенденције.....	207
8.2. Присуство законитости.....	208
9. Завршни осврт истраживања.....	209
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	210
ЛИТЕРАТУРА.....	215

ПРЕСУДЕ

Пресуда Округног суда у Београду К. бр. 1331/09.....	227
Пресуда Првог Основног суда у Београду Посл. бр. 7. К. 20137/10.....	238
Пресуда Првог Основног суда у Београду 4. К. бр. 4684/2012.....	253

БИОГРАФИЈА.....	259
------------------------	------------

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Кажњавање је у људској историји старо колико и човеково постојање на планети. Иако оскудни, опште познати историјски подаци показују да је, још у родовско-племенском нивоу организације живота људи, постојало кажњавање као начин племенске и индивидуалне реакције према учиниоцима каквог зла. Овакво „зло“ се у данашњем времену сматра кривичним делом које захтева јавноправну реакцију и кажњавање његовог учиниоца. Зато настанак кажњавања, најпре као друштвени феномен, а потом и као кривичноправно средство реаговања на деликте, настаје са првим облицима друштвене организације људи.

Еволуција кажњавања се везује за периодизацију људске историје која се уклапа у постављене временске одреднице. Зато можемо говорити о историјском развоју одмеравања казне заснивајући своје (са)знање на познатим и признатим правним споменицима. Уосталом, у правно-техничком смислу далеко је подесније пратити системе одмеравања казне, кроз кажњавање учинилаца кривичних дела, у старом, средњем и новом веку. С обзиром на убрзани друштвени напредак у савременом добу, који се везује за период после Другог светског рата, правно је подесно засебно говорити о савременим начинима кажњавања учинилаца кривичних дела.

Посебност одмеравања казне, поред кривичноправних, има своје политичке и идеолошке одлике. Оне се односе на периоде тоталитарних поредака (француски револуционари, фашизам, комунизам и др.) у којима се одмеравање казне вршило према партијским критеријумима „неподобних“ људи. Они су носили предзнак кривца, без претходно утврђене кривице, док се кажњавањем настојала остварити првенствено генерално-превентивна сврха према потенцијалним непријатељима режима. Овај облик одмеравања казне задржао се у појединим земљама све до данашњих дана.

Настанак и развој међународног кривичног права продубио је много отворених питања у кривичном праву. Међу њима се (*prima facie*) намеће питање избора најбољег и правно најефикаснијег система одмеравања казне. С обзиром да се надлежност несталних или привремених (*ad hoc*) трибунала и сталног Међународног кривичног суда у Хагу односи на најтежа кривична дела, проблематика праведног одмеравања казне

злочинцима посебно добија на значају.

Проблематика одмеравања казне за кривична дела у стицају, у домену упоредног кривичног законодавства, показује присуство разноврсних решења. Она оптирају од потпуног одсуства овог начина одмеравања казне, у религијски устројеним државама, па све до законских решења која наликују нашем кривичном праву. У таквој ситуацији пружају се могућности анализе предности и мањкавости одређених законских решења, појединих или више земаља, које можемо упоредити са актуелним стањем у нашој земљи. Притом, треба водити рачуна на процесе који су у великој мери имали одлучујући утицај на креирање упоредног кривичног законодавства у европским и ваневропским земљама. Припадност појединих земаља англо-саксонском и европско-континенталном правном систему показује бројне специфичности одмеравања казне за стицај кривичних дела у судској пракси. Томе нарочито обилује правосудни систем САД у коме не постоји апсолутно јединство законских решења у свим државама чланицама.

Доктринарни приступ, код института одмеравања казне у кривичном праву, показује одсуство јединственог става. Мишљења и приступи су највећим делом под утицајем теоријских оријентација које усвајају односно фаворизују одређене врсте узрока и насталих последица код учињеног кривичног дела. У зависности од тога можемо говорити о схватањима која сматрају да нема места примени посебног начина одмеравања казне за стицај кривичних дела. Уместо тога је делотворније применити режим строжијег кажњавања којим би се постигао већи ефекат према учиниоцима више кривичних дела у стицају. Они би осетили већу оштрину кривичне репресије јер су испољили виши степен криминалне одлучности у вршењу кривичних дела. Разуме се, у околностима када је лице у стицају учинило више тежих кривичних дела, било би строжије кажњено док би у обрнутом случају била примењена блажа врста и мера казне.

У новијој кривичној доктрини постоје схватања и оријентације које нагињу актуелном (законском) начину одмеравања казне за кривична дела у стицају. У њима се јасно одражава научни став да је неопходно применити нешто сложенији систем одмеравања казне који подразумева праведнији однос према вишеструком учиниоцу кривичних дела. Иако на доктринарној сцени имамо јединство коначног исхода одмеравања казне за стицај кривичних дела, постоји разликовање у погледу начина и модалитета у сваком конкретном случају. Међутим, извесно разликовање се огледа у делу који се односи на појединачно утврђивање казне и примену технике њеног збирног одмеравања и постизања коначне (јединствене) казне. Важно је нагласити да је разликовање у претежном ставу, код одмеравања казне за стицај кривичних дела,

уочљиво у разматрању обавезних и факултативних околности. С тим у вези можемо разликовати схватања у којима се апострофира важност објективних и/или субјективних околности. Објективне околности се заснивају на самом кривичном делу и односе се на његову тежину, начин извршења, време и простор када је и где је учињено, својство и тежину повреде и угрожавања жртве и њених материјалних добара и др. Субјективне околности се тичу самог учиниоца односно његове личности, поступања у времену извршења кривичних дела (*tempore criminis*), понашању након извршења кривичних дела обухваћених стицајем и др. У зависности од приступа одређеним околностима можемо кривичноправно третирати једну или више истородних околности објективног или субјективног садржаја.

Сврха кажњавања представља крајњи исход одмеравања казне код стицаја кривичних дела. На тај начин се најефикасније остварује протективна улога кривичног права у друштву. Међутим, казну и њену индивидуалну и колективну улогу у друштву можемо посматрати и изван домена кривичног права. Под тим се подразумевају различити филозофски приступи у одређивању сврхе кажњавања. Они се ослањају на важећа схватања и учења која се, између осталог, тичу кривичног кажњавања. На тој основи су касније настајала доктринарна гледишта у кривичној доктрини. Томе сведочи и чињеница да се наш познати кривичар професор Тома Живановић посебно бавио системом синтетичке филозофије права. Међутим, у оквирима познатих филозофских схватања, која имају теоријског утицаја на кривичну доктринарну мисао, није уочљиво засебно третирање сврхе кажњавања код стицаја кривичних дела. Стога можемо говорити о општем одређењу сврхе кажњавања које се преноси на случајеве одмеравања казне за стицај кривичних дела.

Одмеравање кривичне казне, као начина њене крајње индивидуализације, предвиђено је у нашем важећем кривичном законодавству. У правно-техничком смислу се подручје одмеравања казне налази у одељку где се регулише систем кривичних санкција односно казни. Најпре се одређује појам и врсте казни чији регистар је проширен увођењем казне доживотног затвора. Питање сврхе кажњавања се провлачи код одмеравања казне уопште, а тим пре је то случај код стварног или привидног стицаја кривичних дела. Притом се начини и модалитети одређивања сврхе кажњавања везују за општеусвојене теоријске оријентације у нашем кривичном праву, као и већ наслеђени начин уређивања ове проблематике из домена ранијих казних прописа.

Стицај кривичних дела представља особени кривичноправни институт којим се регулише специфична правна ситуација настала извршењем више кривичних дела.

Њихова повезаност се огледа у различитим сегментима извршења и чињеници да постоји правни интерес да се учиниоцу, за више кривичних дела, једновремено суди. Извесну дозу неразумевања стицаја кривичних дела можемо уочити у специфичним правним ситуацијама у којима се одвија извршење више кривичних дела. Оне не потичу увек од истог предмета, сличног начина извршења, идентитета жртве и/или вредности одузетог добра или нанете штете, већ могу исказивати неретко незамисливе облике повезаности које креирају ситуационе околности у којима су кривична дела извршена. Посебност одмеравања кривичне казне, код стицаја кривичних дела, огледа се у примени две врсте правила која се могу поделити на: општа и посебна.

Општа правила одмеравања казне за стицај кривичних дела подразумевају примену околности које имају кључни кривичноправни значај код одмеравања казне и изван стицаја кривичних дела. Наш законодавац дефинише општа правила одмеравања казне, кроз примену такстативно наведених околности. Оне се децидирано одређују на следећи начин: степен кривице учиниоца кривичног дела; побуде из којих је кривично дело учињено; јачина угрожавања или повреде заштићеног добра; околности под којима је кривично дело учињено; ранији живот учиниоца кривичног дела; личне прилике учиниоца кривичног дела; држање учиниоца после учињеног кривичног дела и његов однос према жртви и друге околности које се односе на личност учиниоца (имовно стање учиниоца кривичног дела и посебна околност за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње). Наведене околности можемо класификовати као олакшајне или блаже и отежајне или строжије, што зависи од њихове природе и начина испољавања у конкретном кривичном случају. Притом се експлицитно забрањује двоструко вредновање околности која представља обележје кривичног дела.

Посебна правила одмеравања казне за стицај кривичних дела различито су устројена код пунолетних и малолетних учинилаца кривичних дела. Примена посебних правила, код пунолетних лица, укључује специфичне начине утврђивања, најпре појединачних казни, а потом јединствене казне. Овде је наш законодавац предвидео примену различитих система одмеравања казне, које групишемо у три врсте: апсорпција, асперација и кумулација. Примена посебних правила, код малолетних лица, подразумева дијаметрално другачији приступ, којим се не узима у обзир појединачно утврђивање казни већ се јединствена казна одмерава на општи начин. Посебна правила одмеравања казне предвиђена су код правних лица као учинилаца кривичних дела. Она су скоријег датума јер се правна лица, као субјекти кривичне одговорности, везују за доношење посебног законског прописа из 2008. године.

Одмеравање казне за стицај кривичних дела остварује своје ефекте у различитим случајевима који добију судски епилог. Претходно теоријско одређење одмеравања казне уопште, самим тим и њеног одмеравања за стицај кривичних дела, мора доживети своју потврду у судској пракси. Такође, законско одређење одмеравања казне за стицај кривичних дела може бити проверљиво у реалним ситуацијама обухваћеним у конкретном кривичном случају. Уважавајући предности теоријског и законског одређења одмеравања казне за стицај кривичних дела, сматрамо круцијалним истраживање модалитета одмеравања казне за стицај кривичних дела у судској пракси.

Потпуно и надасве објективно одмеравање казне за стицај кривичних дела у судској пракси мора бити засновано на тачним подацима. Важну улогу у добијању ових података имају референтне установе које прикупљају, обрађују и јавно објављују податке у посебним публикацијама. Централно место у томе припада Републичком заводу за статистику Србије (РЗС). У питању је установа која пружа податке у различитим областима од којих значајно место припада подацима из правосуђа. Користећи статистичке методе и технике ова установа пружа на увид јавности публиковане податке у складу са унапред приказаним критеријима.

Ради постизања бољег резултата неопходно је одредити временске оквире обраде података. Они се поклапају са претходним календарским годинама. Притом се временски период од једанаест година сматра референтним, код утврђивања присутних законитости и варијабилности обрађених података. Зато ћемо обим и динамику доступних статистичких података, који се односе на број осуђених лица за кривична дела у стицају, временски ограничити на једанаестогодишњи временски период од 2011. године до 2021. године. РЗС је статистичке податке за календарске године, код наведеног временског периода, обрадио према групама кривичних дела. Следствено томе, истраживање је условљено чињеницом да је статистички могуће пратити број осуђених лица, за стицај кривичних дела, само на основу њихове групне припадности. Отуда ће упоредба ових података бити уподобљена према доступном статистичком материјалу од стране РЗС.

I ГЛАВА

НАСТАНАК И ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ОДМЕРАВАЊА КАЗНЕ

1. Историјски преглед одмеравања казне у свету

Идеја о потреби кажњавања људи за њихове грешке стара је колико и људских род. Она се заснивала на природној логици успостављања нарушене равнотеже учињеним (не)делом која може наступити, тек када се делатник казни одмерено учињеном злу. Људска историја бележи различите начине одмеравања казне, иако овај институт није био својствен ондашњој правној свести, већ је идеја строгог или паритетног кажњавања доминирала у пракси. Неуједначеност у примени кажњавања представљала је главну одлику њеног историјског хода што је допринело разноликости у примени казне у сваком конкретном случају.

Историја кажњавања је неодвојива од бројних политичких, привредних, културних и других дешавања у једном друштву. Њена условљеност добија на значају у временима када се смењују, доминација колективне својине и приватне својине. У таквим околностима добијају на значају имовинске или неимовинске казне, па је самим тим начин њиховог одмеравања прилагођен новом приступу у овој области. Чини се да је еволуција сврховитости у примени кажњавања главна полуга промена у начину одмеравања казне уопште, а недуго затим и за стицај кривичних дела. Иако овај институт није био одомаћен у правним споменицима било је уобичајено применити јединствену казну према кривцу који је учинио више једнородних или разнородних кривичних дела.

Одређени историјски догађаји, којима припадају ратови, револуције, преврати, завере и дуги облици насилне промене државне власти, остварили су своје утицаје на сферу кажњавања „неподобних“ криваца. Притом, ови историјски моменти одиграли су важну улогу у реформисању постојећег односно наслеђеног кривичног права, кроз увођење савременијих законских решења, између осталог, и у сфери одмеравања казне. Ова решења неретко представљају хибридне правно-политичке установе које одударују од данашњег третирања казне и одређивања сврхе кажњавања. Томе треба придодати да се пракса кажњавања увелико разликовала од новодонетих правних прописа, макар они

имали политизовани начин гледања на улогу кривичног права у друштву.

Идеологизација једног друштва, такође, игра важну улогу у домену кажњавања. Овде се казна сматра главним идеолошким средством дисциплиновања, не само стварних већ и потенцијалних криваца, који су *a priori* криви иако нису предузимали инкриминисану радњу. Иако се идеологије историјски смењују, упоредо са развојем људског друштва и мењањем владајућих политичких поредака, фашизам и комунизам дефинитивно представљају нови изазов за кривично право. Ове идеологије су настојале потчинити кривично право актуелним потребама а кажњавање претворити у легитимно средство принуде према политичким опонентима и „непријатељима“ режима.

Иако неславну, важну улогу у еволуцији кажњавања има полиција као орган извршне државне власти. Без обзира што је њена делатност законски увек била одређена, она је преузимала улогу судске власти и одлучивала о начину кажњавања криваца. Притом је систем полицијског кажњавања био „изузетно“ разрађен и претворен у мучење сумњивих лица, комбинованог са изнуђивањем признања које добија облик њиховог кажњавања. Овде се одмеравање казне претворило у полицијску делатност а суд је само потврђивао политичку вољу актуелног режима. Отуда није могуће говорити о правом одмеравању казне, а тим пре нема места озбиљнијем разматрању одмеравања казне за стицај кривичних дела. У прилог томе говоре чињенице да није било говора о примени технике одмеравања казне, за стицај кривичних дела, јер је овај институт био излишан у условима опште политичко-полицијске репресије.

Савремено друштво изузетно добро познаје систем одмеравања казне за стицај кривичних дела. У кривичним прописима су предвиђена прецизна правила одмеравања казне за стицај кривичних дела, која се разликују у зависности од својства учиниоца кривичних дела. У прилог томе говоре прописи различитог кривичноправног третирања физичких пунолетних и малолетних лица и правних лица за стицај кривичних дела. Овде се питање јединственог одмеравања казне заснива на различитим правилима што резултује дијаметрално другачијем кривичноправном одређењу сврхе кажњавања. Ова дијаметралност је у функцији потпунијег одређивања сврхе кажњавања у ситуацијама када је лице учинило више кривичних дела за која му се једновремено суди. Очито је да се његова криминална воља, у овим случајевима, знатно више манифестује, па се о томе посебно води рачуна.

Идеализација садашњег начина одмеравања казне, за стицај кривичних дела, може бити доведена у питање са повећаном стопом повратника кривичних дела учињених у стицају. Историјски подаци говоре у прилог томе да се нешто у овом погледу

мора мењати. Дилема је да ли се наведено односи на промене у сфери законских прописа или начина њихове примене. У сваком случају, садашњи историјски тренутак кривично право ставља пред нове изазове на које треба рационално одговарати.

1.1. Период примитивне кажњеничке реакције

Примитивно људско друштво заснивало се на особеном начину повезивања људи у којима доминирају сроднички односи међу људима. Чињеница да потичу од заједничких предака додатно је повезивала људе омогућавајући формирање првих родовско-племенских заједница. Познати антрополог Луј Морган, своје уверење о посебним својствима примитивних друштава, заснивао је на дихотомном принципу. Под тим се подразумева следеће: а) друштво настаје на бази сродничких односа међу људима (род, братство, племе, савез племена и народ); б) држава представља владавину на бази територијалног принципа и приватне својине.¹

С обзиром да на нивоу родовско-племенских заједница нема говора о држави, бар не у статусном смислу речи, онда можемо констатовати одсуство писаних правила понашања. Уместо њих постоје морална, обичајна и религијска схватања повезана са правилима опхођења.² Забране овде имају улогу кривичних норми којима се сурово кажњавају преступници. Притом, на земљиној кугли имамо велики број различитих родовско-племенских заједница са, неретко, несхватљивим начинима поступања у одређеним ситуацијама. То се односи, како на ритуалне чинове, тако и на свакодневни живот људи. „Код племена на ушћу реке Ванигеле, на Новој Гвинеји, човек који убије неког сматра се нечистим све док не прође извесне обреде чишћења. А када их прође, он ставља на себе свој најбољи накит и онолико значака колико је људи погубио; потом наоружан изађе напоље и шепури се по селу. Сутрадан мештани кенгуровом цигерицом премазују његова леђа. Затим он одлази до најближе речице, угази у њу, рашири ноге и док се пере сви млади и неискусни ратници пливају између његових ногу прибављајући тако храброст и снагу. Следећег јутра он изјури из куће потпуно наоружан и гласно узвикује име своје жртве. Тек пошто стекне уверење да је потпуно застрашио духа убијеног, он се враћао кући.“³

¹ Л. Морган, Древно друштво, Просвета, Београд, 1981, стр. 35-36.

² „Према фрагментима класичних правника од којих се неки позивају и на рескрипт Александра Севера, обичаји су једнаки, или чак и јачи од закона“. М. Сич, „Дуготрајни обичаји (*longa consuetudine*) и општи интерес (*utilitas publica*)“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2011, стр. 169.

³ С. Аврамовић, В. Станимировић, Упоредна правна традиција, Службени гласник, Београд, 2009, стр. 48.

Примитивна правила понашања у родовско-племенским заједницама нису била неефикасна. Напротив, имамо светле примере слепог поштовања примитивних норми чија је обавезност примене била дубоко укореењена у свести људи. Заједнички именитељ примитивних (неписаних) правила понашања огледа се у одсуству темељних кривичноправних института. Тим пре је то био случај за подручје кажњавања које није имало своје кривичноправно утемељење већ је било производ примитивне жеље за испаштањем преступника. Табуом (*забраном*) се проглашавао сваки облик недозвољеног контакта са светим предметима. Обавезност оваквог поступања заснивала се на дубоко укореењеним религијским схватањима код човека и осуди читавог колективитета. Зато се прогонство из заједнице сматрало најтежом казном јер појединац, изван свог колективитета, није имао никакве прилике да физички опстане. Многи аутори прогонство, по својим кривичноправним ефектима, изједначавају са смртном казном.

Како није било казне у кривичноправном формату онда није могло бити говора о одмеравању казне уопште а тим пре за стицај кривичних дела. Могло се запазити строжије кажњавање учиниоца више кривичних дела, али не по правилима за стицај кривичних дела јер је овај институт био стран и непознат.

1.2. Кажњавање у старом веку

Период старог века представља дуг временски интервал присутних војних, политичких и културних прилика које карактерише неуједначеност у свим сферама друштва. На историјској сцени имамо различите земље чији се политички и правни оквири значајно разликују до нивоа да није могуће пронаћи поуздане облике њихове повезаности. У таквој ситуацији било који облик генерализације, у покушају успостављања правног континуитета, међу државама старог века, једноставно није могућ. Уместо тога, имамо правно разуђене кривичне кодексе у којима не можемо пронаћи експлицитне одредбе којима се регулише одмеравање казне за стицај кривичних дела. Штавише, прилично оскудан законописни стил и одсуство рационалног приступа доприносио је доминацији ирационалних доказних средстава који почивају на божанској, истовремено потпуно потискујући људску вољу. Она је имала другоразредни правни значај, у првим правним споменицима, јер се *a priori* сматрала грешном творевином.

Основна одлика правних споменика старог века односи се на казуистичност њихових норми. Казуизам представља доминантан облик правног одређења кривичних

норми. На тај начин се онемогућавало, органу којих их је примењивао, да исте одмерава у складу са околностима конкретеног кривичног случаја. Дакле, законодавац је унапред одмерио казну која, узгред речено, не познаје институт стицаја кривичних дела, а на суду или владару је обавеза да је само физички примени.⁴

Класни карактер норми односно казни правних споменика старог века њихова је заједничка одлика. Законописци нескривено прописују различите врсте и мере казни за припаднике виших и нижих друштвених слојева, исказујући истовремено опредељеност за диферентном заштитом различитих слојева становништва. По тој правној логици, смисао и суштина запрећеног кажњавања је у одржавању политичког поретка заснованог на класном карактеру.

Заједнички именитељ правних споменика старог века односи се на одсуство великог броја правних института које познаје савремено кривично право. Један од њих, без икакве сумње, представља стицај кривичних дела. Следствено томе, ови правни споменици не познају одмеравање казне за стицај кривичних дела. „Одређене карактеристике сачуваних законика из овог периода, а пре свега прихватање система апсолутно одређених казни и концепта објективне одговорности, недвосмислено указују на прилично скромну улогу суда. Она се сводила на утврђивање узрочне везе између радње одређеног лица и настале штетне последице, на основу чега је изрицана законом фиксирана казна. Ако се и могла постићи извесна нијансираност у кажњавању истог дела то се чинило искључиво вољом законодавца, где је кроз казуистички начин регулисања и увођење нових елемената у биће дела стварана одређена разлика, обично у зависности од класне припадности учиноца и жртве, а спорадично и од намерног и немарног поступања, недовољне душевне зрелости учиноца или неке друге околности за коју је законодавац проценио да треба да утиче на врсту или висину казне. Отуда историјски развој одмеравања у овом периоду представља заправо трагање за ретким изузетцима у којима је суду дата макар и незнатна слобода да прилагоди казну конкретном случају.“⁵

Уважавајући правну реалност овога времена, у наредном излагању ћемо приказати базичне правне споменике старог века, као и норме у којима се бар донекле

---

⁴ У том духу, „Јустинијан у конституцији издатај 529. године заиста констатује: С. 1, 14, 12: ... *Definimus autem omnem imperatoris legum interpretationem sive in precibus sive in iudiciis sive alio quocumque modo factam ratam et indubitatum haberi...* (Одређујемо, да је свака царска интерпретација закона, било да је дата по молби, или у поступку, или на било који други начин, ваљана и несумњива).“ М. Сич, „Тумачење права у складу са правичношћу у римском праву“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2015, стр. 629.

⁵ Д. Миладиновић-Стефановић, Редовно одмеравање казне у кривичном праву, Правни факултет, Ниш, 2012, стр. 93-94.

може назрети присуство правне свести о другачијем односно строжијем кажњавању учиниоца више кривичних дела. То би се, у извесном смислу, могла сматрати претечом савремених кривичноправних института којима стицај кривичних дела несумњиво и неизоставно припада.

Хамурабијев законик припада реду најстаријих правних споменика који садржи кривичноправне одредбе.⁶ Оне обилују религијским резонем у коме се улога кривичног права своди на потврђивање владареве воље. У таквим околностима није могуће говорити о постојању напредних кривичноправних института јер степен људске свести, тога временског доба, није допирао изнад и изван догматског погледа на свет. „Имајући на уму чињеницу да је Хамурабијево време, ма колико било напредно, још увек било два миленијума удаљено од првих прецизних правних дефиниција дигнутих на ниво апстракције које срећемо у делима појединих римских правника (иако су се и они углавном устезали од уопштавања, заокупљени правном праксом, а не теоријом), овај превод је настојао да се изрази појмовима прихватљивим и блиским људима тог доба.“⁷

Хамурабијев законик садржи систем казни и кажњавања, изразито класног карактера, чиме се додатно продубљује неједнакост међу становништвом. Изразита посебност Хамурабијевог законика огледа се у његовој казуистичности. Правним нормама се регулишу поједине животне ситуације чији садржај је већ описан у самој норми. Додатан разлог, у прилогу несавршености Хамурбијевог законика, можемо уочити у одсуству разликовања јавног и приватног интереса. Отуда имамо (не)разликовање имовинске односно грађанскоправне и кривичноправне одговорности. Кривичне норме у Хамурабијевом законнику можемо поделити према врсти кажњивих дела користећи савремену класификацију кривичних дела у посебне групе (против брака и породице, против имовине, против личности и др.).⁸

У Хамурабијевом законнику се помињу казне за младе, који не слушају своје

---

⁶ Према сазнањима, којима располаже правно-историјска наука, каталог законских текстова из Месопотамије, сачињених употребом клинастог писма, можемо временски представити на следећи начин: Ур- Наму законик је донет око 2100. године пре нове ере; Законик Липит – Иштар је настао око 1720. (или око 1770.) године пре нове ере; Ешнунски законик потиче из времена око 1720. (или око 1770.) године пре нове ере; Хамурабијев законик је донет око 1680. (или око 1750.) године пре нове ере.

⁷ В. Станимировић, „Нови поглед на Хамурабијев законик (I део)“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1/2011, стр. 139.

⁸ „Хамурабијев кодекс представља даљи развитак и кодификацију старосумерских закона, који су извршили снажан утицај на вавилонско законодавство. Хамурабијев законик унеколико је систематичнији од зборника сумерских судских одлука, и у њему се већ јасно осећа законодавчев покушај да чланове законика, сродне по садржају, уједини у групе, премда се законик још не може признати за кодекс у пуном смислу те речи, већ пре представља збирку појединих правних одлука (казуално право).“ В. И. Авдијев, *Историја старог истока*, Научна књига, Београд, 1952, стр. 48.

родитеље, што говори у прилог старосној диференцијацији учинилаца кривичних дела.⁹ Ретроградност Хамурабијевог законика уочљива је и у одсуству темељних кривичноправних института. Недостаје прецизно одређење значења кривичног дела што доприноси потпунијој неразумљивости његових одредби. Такође недостаје разликовање кривице на умишљајни и нехани облик што је предуслов правичнијег кажњавања учиниоца кривичног дела. Термин „кривица“ употребљава се у 168. параграфу где је предвиђено да суд мора испитати разлоге кривице. У одредби члана 206. Хамурабијевог законика прописано је следеће: „Ако неки човек у свађи удари неког другог и нанесе му повреду, тај човек да се закуне то нисам учинио намерно, и да плати лекара“. Овде законописац захтева од кривца-учиниоца да докаже да кривични деликт није извршио са умишљајем и криминалним мотивима.¹⁰ У Хамурабијевом законнику нема говора о постојању института стицаја кривичних дела, па је излишно говорити о специфичностима кажњавања учиниоца у овом случају.

Старогрчки градови државе (полиси) Атина и Спарта били су модели државне организације у античком времену. Иако су у њима постојали органи власти, и установљен начин вођења судских поступака, можемо констатовати потпуно неразликовање приватног и јавног интереса. У сфери кривичних кодекса нисмо затекли очуване правне споменике већ се реконструкција врши на бази литерарних извора и записа истакнутих савременика тога доба.

Атинско кривично право је познавало три врсте убиства које чини: умишљајно, нехатно и тзв. дозвољено убиство. Прве две врсте убиства диференцира облик кривице док се дозвољеним сматра лишење живота лица: када руши демократију, током спортског такмичења, у нужној одбрани и др. Кривично гоњење убице спроводила је родбина убијеног јер се то сматрало породичним губитком најближег сродника. Каталог казни у Атини био је сличан другим државама али се избегавало непотребно мучење осуђеног. Поред смртне и казне прогонства, непријатна и честа казна је атимија која се сводила на губитак части. Ова казна је интересантна јер се приликом њеног изрицања осуђени мога казнити и имовинском казном.¹¹ Иако нема децидираних доказа о засебном одмеравању казне за стицај кривичних дела који, узгред речено није био познат у том времену, можемо закључити да је суд (одабраних грађана) водио рачуна у ситуацији када је лице

---

⁹ М. Љубичић, „Кретање малолетничког преступништва у Србији у периоду 1980-2004.“, Социолошки преглед, бр. 4/2006, стр. 589-590.

¹⁰ А. Ђурић, Мотив у кривичном праву, Пеликан принт, Ниш, 2006, стр. 11.

¹¹ С. Аврамовић, Општа правна историја (I део), Досије, Београд, 1995, стр. 140-141.

учинило више кривичних дела. По свој прилици тада му се истовремено изрицала казна атимије и имовинска казна што сведочи о другачијем правном третману учинилаца више повезаних кривичних дела. Осим тога, другачији правни третман имају поједина кривична дела у односу на садашње кривично право.¹²

Спартанско право није ни изблиза било развијено као атинско. Отуда немамо јасних показатеља у коме правцу се кретала примена кривичних прописа и како је био развијен регистар казни. По свој прилици је било реч о држави строгог војничког уређења, која није марила за индивидуалне већ је све подређивала колективним интересима. У таквим условима није било простора за развој кривичноправних института какве познају доцнији кривични кодекси.

Римско право представља грандиозан систем неписаних и писаних правила којима се регулише широки спектар односа у држави. Оно настаје као рефлекс једне моћне и велике државе која је имала потребу за сложеним правом. Њиме се регулише велики број правних института и успостављају начела и принципи који имају ванвременско важење. У том смислу највећи број ових регула има своју примену и у данашњем праву. Међутим, грандиозност римског права највећим делом обухвата грађанскоправне односе јер су Римљани у том делу достигли врхунац. У сфери кривичног права немамо тако пуно правних извора који садрже римске правне норме или примере из праксе њихове примене.

Посебност римског права почива на чињеници да оно нема утемељење у правној теорији. Самим тим оно је било ослобођено непотребног теоретисања и уопштавања. Уместо тога, римски правници су били практичари који су свакодневно прилагођавали примену норми актуелном правном, животном и друштвеном тренутку. На подручју кажњавања имамо примере где се примењују строге казне које садрже мучење и крајње нехуман однос према кривцу. По принципу према тежем строжије а према лакшем блаже, одмеравање казне се сводило на избор између смртне и телесних казни, укључујући губитак грађанских права и привилегија које имају слободни људи.

Закон 12 таблица предвиђа строго кажњавање кривца попут: талиона (око за око, зуб за зуб, односно принцип мера за меру), шибање оцеубице до смрти, везивање кривца

---

¹² „Разликовање у кажњавању прељубе и силовања није било заступљено у неким другим грчким полисима. У Гортинском законнику, најстаријем сачуваном зборнику права из V века пре н. е., који потиче са Крита, силовање и прељуба су се новчано кажњавали. У зависности од друштвеног статуса жртве разликовале су се и новчане казне. Најбоље су били заштићени слободни људи (припадници хетајрије) са сто статера, било да се ради о силовању или прељуби.“ С. Глигић, „Да ли је дозвољено убити?“, Анали Правног факултета у Београду, бр. 2/2008, стр. 269.

у врећу са змијом, псом, петлом, мајмуном а потом бацање у море. Римљани наслућују кривицу што други народи тога доба не познају.¹³

У периоду Царства јављају се нови облици *crimina* који су се разликовали од *delicta privata*. Пракса тога доба била је да се они регулишу путем царских конституција. Суђење је било предвиђено у оквиру екстраординарног поступка, због чега је био у употреби назив *crimina extraordinaria (crimina quae extra ordinem coercentur)*.¹⁴

Сумирајући целокупно римско право, његове изворе и доступне примере кажњавања криваца, можемо констатовати да свест о стицају кривичних дела није била страна римској правној свести. „Римско кривично право разликовало је идеални од реалног стицаја, али у погледу примене различитих правила за одмеравање казне – за реални стицај кривичних дела важио је систем кумулације казне, а за идеални стицај неки од поменутих блажих система. Продужено кривично дело у римском праву посматрано је као реални стицај кривичних дела, јер појам привидног стицаја тада није био правно разрађен, осим посредно код неких врста крађа код којих се вршење (бављење вршењем, вршење у више наврата) тих кривичних дела, у смислу данашњег колективног кривичног дела, узимало као отежавајућа околност“.¹⁵

1.3. Кажњавање у средњем веку

Средњи век чини дужи временски период од укупно тринаест векова. У њему долази до потпуног раскида са старовековним правним правилима. Уместо тога, успоставља се нови (религиозни) поглед на свет. Напушта се оптужни или акузаторни судски поступак и на његово место ступа инквизициони поступак у коме доминира црквено поимање права. Оно постаје божанска творевина а њени верни тумачи свештена лица, која примењују кривичне норме на основу сопственог осећаја за правду и меру њеног испуњења. У оваквим околностима долази до присуства потпуне религиозности код људи која је извесно захватила читаво средњовековно друштво.

Основна одлика средњовековног права односи се на његову неуједначеност односно партикуларитет. У таквим околностима имамо на правној сцени велики број прописа, чак и у оквиру једне државе, који регулишу кривичноправне односе на нивоу

---

¹³ О. Станојевић, Римско право, Службени лист СРЈ, Београд, 1993, стр. 44.

¹⁴ Наумовски, Г., Проданов, Д., „Историјски развој деликта против државе у старом Риму“, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 83/2019, стр. 94.

¹⁵ А. Ристић, Стицај кривичних дела, Правни факултет, Ниш, 2021, стр. 20.

одређених покрајина и градова. Зато није нимало лако успоставити јединствени поглед на средњовековно кривично право што чини основу његовог бољег разумевања. Потпуна доминација Цркве, као свенародне духовне институције, није имала обједињујући карактер у смислу доношења јединствених правних прописа на ширем средњовековном простору. У таквим околностима правни историчари своје проучавање средњег века везују за одређене правне споменике који су имали базични карактер и значај на европском подручју.

У делима глосатора и постглосатора можемо запазити разликовање простих и сложених кривичних дела, стицаја кривичних дела и др. „Теоријска разматрања стицаја кривичних дела на средњовековном италијанском правном поднебљу била су реакција на неподобност система кумулације казни да буде примењен у случајевима када је, на пример, за једно од више кривичних дела у стицају запређена смртна казна, која је свакако најтежа. Примена система кумулације у таквим случајевима доводила би до апсурдног решења – окривљени би могао да буде осуђен на збир смртне казне и других блажих казни.“¹⁶

На подручју кривичног права имамо прилично разуђену правну ситуацију. Она се огледа у присуству мањег броја већих кодекса и већег броја мањих кодекса, као и других некривичних прописа (статути независних градова) који, између осталих, садрже и одредбе кривичног права. У том погледу можемо издвојити Општи немачки кривични законик из 1532. године (*Constitutio Criminalis Carolina*) који је добио име по тадашњем владару у Немачкој Карлу V. Каролина је најзначајнија кривичноправна кодификација средњег века. Настала је спајањем римско-канонских правних института уз присуство елемената традиционалног домаћег права. Овај кривични кодекс је у литератури познатији као Каролина и био је предмет опсежног проучавања у правној доктрини.¹⁷

Основна одлика Каролине је потпуни прелазак на јавноправно схватање кривичног дела. Сада имамо потпуно другачију логику у приступу казни и остварењу њене сврхе у кривичном праву јер се кривац гони *ex officio*. На подручју кривичног материјалног права регулисани су институти попут: начела кривице, саучесништва, покушаја кривичног дела, разлога за искључење противправности, кажњавања и др. Међутим, у одредбама Каролине доминира инквизициони поглед на кривично право у коме доминира примена тортуре као главног доказног средства. Отуда признање

---

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ И. Фејеш, „*Constitutio Criminalis Theresiana* – неки институти општег дела кривичног поступка“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2012, стр. 266.

представља круну успешно окончаног кривичног поступка и њему треба тежити у суђењу кривцима.

Одмеравање казне у одредбама Каролине и у случајевима где се она примењивала заснивало се на јавном кајању и испаштању због учињеног кривичног дела. Притом се не разматрају услови и околности које могу имати олакшавајући карактер из угла данашњег кривичног права. Сам појам стицаја, из угла данашњег кривичног права, није био јасно одређен, па не можемо разматрати питање правилног одмеравања казне у овом случају. Уместо тога, наставља се примењивати систем кумулације казни који се своди на њихово просто сабирање. Апсурдност овога система долази до изражаја у ситуацијама када је учиниоцу изречена смртна казна која се, због своје природе, не може кумулирати са другим казнама (нпр. телесним). У овом случају се примењује апсорпција као једини могући правни излаз. Сама строгост и суровост примене смртне и телесних казни додатно се појачавала њиховим јавним извршењем. Томе треба придодати право судије да слободно бира начин извршења исте казне.

Енглеско средњовековно кривично право умногоме је слично са другим земљама. Њега одликује строгост и суровост, на сваком кораку, са циљем индивидуалног и колективног застрашивања кривца. Каталог застрашујућих казни је био прилично дуг а чинили су га: вешање, черечење, спаљивање, одсецање главе и други облици кажњавања кривца. „За време ћерки Хенрија VIII, краљице Мери Тјудор (*Bloody Mary*), а потом и њене сестре краљице Елизабете, у другој половини XVI века, смртна казна се извршавала тако што се кривац спаљивао на ломачи. У време Енглеске револуције 1648. године, за време владавине краља Чарлса I, тек нешто пре но што ће њему самом револуционари одрубити главу 1649. године, смртна казна ће бити укинута. Свештенику за извршено кривично дело су судили црквени судови, који нису изрицали смртну казну, тако да он није могао бити погубљен. Ова лица су уживала тзв. повластицу свештенства (*benefit of clergy*), међутим, у пракси се дешавало да је користе и несвештена лица. На овај начин они су доказивали на суду своју писменост и познавање хришћанске доктрине (тј. да нису свештеници, али да то могу постати). Повластицу азила до XVII века могли су користити извршиоци кривичних дела, чак и када им је била изречена смртна казна. Након седам дана, могли су да одлуче да напусте Енглеску или да умру од глади у црквеном азилу. Конфискација имовине није била предвиђена ни у једном од ова два случаја.“¹⁸

---

¹⁸ А. Илић, Историјски развој друштвене реакције на криминално понашање, Правни факултет, Ниш, 2013,

На основу расположивих извора можемо закључити да није било могуће кумулирање казне јер је извршењем смртне казне онемогућена примена друге (додатне) казне. Ипак, сасвим сигурно, у Енглеској су судови придавали другачији значај кривцу који је учинио више кривичних дела. То је најчешће био случај са џепарењем или другим облицима крађе туђих добара. У том случају се, по свој прилици, примењивало одмеравање казне за више кривичних дела.

1.4. Кажњавање у новом веку

Нови век у људској историји представља временски период у коме долази до отрежњења од средњовековних религијских догми. Сада наступа време реформатора и револуционара који нуде нови поглед на свет и улогу човека у њему. То се одразило и на систем кажњавања криваца који добијају другачији, али не блажи, кривичноправни третман. Овде бисмо могли издвојити две европске земље у којима је трагање за овим решењима у друштву довело до радикалних промена у свим његовим сферама. У питању су Немачка и Француска, као две моћне европске земље, у којима је религија имала снажан уплив на световна и духовна дешавања у животу свакога појединца.

У Немачкој је реформаторски покрет Мартина Лутера представљао потпуни раскид са средњовековним погледом на свет. То се одразило и на подручју кажњавања које тежи даљој хуманизацији и поправном односу према кривцу.¹⁹ Допунску ноту оваквом погледу на улогу кажњавања у кривичном праву дају аутори хуманистичке и револуционарне оријентације. Они у својим радовима настоје да прикажу важност одређенијег кажњавања уз истовремено уважавање свих околности које утичу на строжију врсту и меру казне. У таквом погледу на улогу кривичног права има места и за одмеравање казне које ће обухватити више кривичних дела која се учиниоцу стављају на терет. Убрзо настају нови религијски покрети који у свом учењу наглашавају важност хуманијег начина кажњавања. Такође се смртна казна, са свим њеним модалитетима извршења, настоји заменити дужевременим затворским казнама.

стр. 48.

¹⁹ „Када је 31. октобра 1517. године 34-годишњи аугустински фратар, професор Светог писма на Универзитету у Витенбергу, Мартин Лутер заковао својих „Деведесет пет теза о опроштајницама” на врата Саборне цркве у Витенбергу и објавио да је спреман да их јавно одбрани, вероватно ни он није претпостављао какав ће то имати неизбрисив учинак на даљу будућност Римокатоличке цркве. Релативно неважан повод, критика продаје опроста греха за новац, имао је за резултат распад јединства западне цркве и отворио, боље речено озваничио, еру верских ратова који су потресали Европу готово два века.“ Д. Маликовић, „Језуитски ред, његова организација и рад“, Зборник радова Филозофског факултета у Приштини, бр. 2/2012, стр. 233.

Француска је своје кривично законодавство развијала у складу са потребама религијски усмереног друштва. У њему није било места за другачије усмерење које би било изван и изнад монархове воље и његове власти. То се потпуно одразило и на систем кажњавања криваца кога је карактерисала строгост и суровост. Међутим, одређени политички догађаји представљали су радикалан раскид са претходним друштвом што се одразило и на подручје кривичног права. Реч је о Француској буржоаској револуцији из 1789. године која је остварила европске размере и постала потпуни новум у француској држави и праву. Важан моменат у томе чини доношење Кривичног законика из 1791. године. Идеја водиља тадашњег француског законодавца се састојала у напуштању класичног система кажњавања и увођењу идеје о потреби поправљања криваца. Једном од неславних тековина Француске буржоаске револуције можемо уврстити извршење смртне казне гилотинирањем криваца. Без адекватног суђења и права на одбрану револуционари су велики број људи лишили живота на овај начин уз аргументацију да је у питању хумано лишавање живота. У том времену није било говора о одмеравању казне за стицај кривичних дела јер је овај институт био изван револуционарне „правне“ свести.

Свој пуни политички и правни допринос Француска буржоаска револуција је остварила са доношењем Декларације права човека и грађанина из 1789. године. Овим правним документом су директно и индиректно постављена начела кривичног права. Водећи рачуна о значају ових начела за подручје кривичног права њихов каталог можемо представити на следећи начин:²⁰

1. Одговорност се не може протезати на верска уверења, те губе важност сва кривична дела повреде божанства;
2. Законом се могу прописати само неопходне нужне казне;
3. Нико не може бити кажњен, осим у случају кад је закон унапред утврдио и одредио казну;
4. Казна треба бити сразмерна тежини дела;
5. Сви грађани су једнаки у погледу законске заштите и у погледу кажњивости;
6. Казне могу бити само личне (индивидуалне);
7. Смртна казна не може представљати мучење.

Недуго затим, Наполеон је 1810. године донео свој Кривични законик у коме се уводи дужи регистар казни, као на пример: казна доживотног затвора, жигосање,

---

²⁰ А. Илић, *op. cit.*, стр. 57-58.

привремено лишење појединих грађанских, политичких или породичних права, новчана казна и др. Кривична дела су била груписана према свом карактеру уз јасно одређене казне. У сфери одмеравања казне били су прописани општи и посебни минимум и максимум одређене казне. Кумулација казни је била могућа код новчане казне која се могла кумулативно изрицати са обичним затвором (члан 120. Code pénal). Заједнички именован Наполеоновог кривичног кодекса, чиме се заправо огледа и сам дух законодавца, јесте генерална строгост и суровост казни. Чини се да није било слуха и осећаја за сложеније начине одмеравања казне које би укључивало правила за стицај кривичних дела у смислу његовог данашњег законодавног уређења. Једном речју, „иако је Законик од 1810. године предвидео оштрије казне у односу на Законик од 1791, требало их је примењивати у оквиру система релативно одређене казне који је омогућавао да се казна прилагоди кривцу и кривичном делу, што је био својеврсни начин ублажавања начелно строже репресије.“²¹

1.5. Савремени начини кажњавања

Савремене начине кажњавања можемо пратити од друге половине прошлога века. Тада на подручју кривичног права наступају тенденције за хуманизацијом у кажњавању учинилаца кривичних дела. Традиционално строг и сурови начин кажњавања настоји се хуманизовати прописивањем блажих врста и мере, постојећих и нових, казни и предусретљивијег начина њиховог извршења у пенитенцијарној пракси. На тај начин се формира идеја о потреби потпуне хуманизације кривичног права у коме ће казна имати више симболички а мање реално (не)прихватљив застрашујуће сурови карактер.

Систем кажњавања у данашњем времену садржи дужи каталог појединачних казни, почев од традиционалних и строгих, па све до новијих казни које се граниче са мерама заштите и другим врстама кривичних санкција. *Ratio legis* новијих законских решења је у прилагођавању казне њеној основној сврси која се, за разлику од раније идеје о испаштању, сада заснива на поправљању учиниоца кривичног дела. Отуда се успех савременог кажњавања мери према броју поновљених кривичних дела истог лица (рецидивист), било да је у питању једно кривично дело или идеални/реални стицај кривичних дела. „Од кривичноправног система реаговања очекује се да одржава услове

---

²¹ М. Маринковић, „Казне у француском Кривичном законнику од 1810. године“, Форум (онлајн), бр. 1-2/2019, стр. 105.

за функционисање безбедног друштва и безбедног појединца и отклони све опасности у том смислу, због чега се тражи његово активирање не само поводом извршеног кривичног дела, него много раније, већ поводом саме могућности да наступи опасност од вршења кривичних дела.²²

Питање одмеравања казне, у склопу савременог начина кажњавања, посебно добија на значају. То је потпуно у складу са интенцијом потпуније индивидуализације, претходно одмерене казне у одређеном кривичном случају. Оно што завређује пажњу јесте чињеница да се системи одмеравања казне разликују у појединим државама, без обзира на њихову малу територијалну удаљеност, те истом времену у коме се примењује кажњавање учинилаца кривичних дела.

Потпуна регулација стицаја кривичних дела, у савременом кривичном законодавству изискивала је успостављање засебног начина одмеравања казне у наведеним случајевима. Будући да су тога били свесни, модерни законодавци су јасно прописали правила одмеравања казне за кривична дела у стицају. Услед сложености овога система, у односу на случајеве само једног учињеног кривичног дела, систем одмеравања казне за стицај кривичних дела је потпуно уређен. Притом, „одмеравање казне, као и његово постепено класификовање на опште и посебне начине, постаје својствено кривичним кодексима модерног доба. Они већ садрже институте без којих није могуће уопште говорити о стицају кривичних дела и начинима одмеравања казне у овим законским ситуацијама. Правна логика почиње да препознаје и уједно разликује идеални и реални стицај који подразумева да је учинилац, са једном или више радњи, извршио више самосталних кривичних дела. Поред тога, сазрева свест о неопходности одмеравања и изрицања јединствене казне уз поштовање унапред прописаних законских правила. На тај начин се онемогућава продор арбитрности у доношењу будућих судских одлука у одређеним кривичним случајевима.“²³

Следећи временску логику успостављања новијих правних института у кривичним кодексима, можемо констатовати да је постепено увођење система одмеравања казне, за стицај кривичних дела, продукт продора одређених кривичноправних принципа. У питању су следећи принципи: начело легалитета, релативно одређене казне, олакшавајуће и отежавајуће околности и др. На овај начин су спречене злоупотребе, у смислу арбитрног одмеравања казне, којима би се доводили,

---

²² С. Соковић, „Савремене глобалне тенденције у контроли криминалитета (карактеристике, перспективе и осврт на домаће прилике)“, *Crimen*, бр. 2/2011, стр. 215.

²³ П. Вулевић, „Одмеравање казне за кривична дела у стицају“, *Култура полиса*, бр. 44/2021, стр. 113.

у кривичноправно неједнак положај, учиниоци истих и/или истоврсних кривичних дела.

2. Историјски преглед одмеравања казне у Србији

Правна историја Србије датира из времена првих писаних правних споменика. Они су доношени у форми хрисовуља, прогласа, законоправила и др. У овим споменицима немамо експлицитно изражену вољу законописаца на подручју одмеравања казне. Уместо тога се прописују строге и сурове казне за различита кривична дела против: државе, живота и тела, имовине, части и угледа, Цркве и њених великодостојника, лажног исповедања вере и других облика јеретичког поступања. Отуда није могуће пратити начин одмеравања казне уопште, па самим тим је то посебно немогуће у условима када стицај кривичних дела није бивао јасно правно уобличен. Сасвим је сигурно у пракси постојао другачији приступ, према лицима која учине више, међусобно повезаних, кривичних дела, са једном или више радњи поступања, али о томе немамо прецизне податке.

У кривичној доктрини се еволуција кажњавања проучава у складу са временским раздобљима које је поставила историјска наука. Притом се периодизација политичке историје поклапа са правним споменицима насталим у том временском опсегу. Наша национална правна историја се, такође, везује за политичку историју Србије која датира из времена Немањића. Иако се у историјској науци, која се бави питањима настанка Србије, преплићу опортунa мишљења неопходно је водити рачуна о званичном ставу. У том погледу се озбиљније проучавање правне историје наше земље везује за период доминације Византије на овим просторима и уплива њеног писаног права. Међутим, основно разликовање византијског права и нашег аутохтоног, претежно неписаног права, односи се на карактер кажњавања. Византија је казни давала јавноправни карактер искључујући приватну казнену реакцију на учињени злочин. Насупрот томе, у првобитној (преддржавној) Србији је обичајно право, прожето приватном реакцијом, доминирало све до појаве првих писаних правних споменика.²⁴

---

²⁴ „У преддржавном периоду настаје и систем композиције, који подразумева давање материјалне надокнаде оштећеној страни и притом понижење кривчеве стране. О његову постојању код Срба у раном средњем веку нема директних доказа. Како давање материјалне надокнаде вражде срећемо код убиства већ крајем XII, то сведочи посредно и о постојању система композиције. Дакле, освета, умир, смртна казна, прогонство, ослепљивање и, вероватно, систем композиције су постојали код Срба до друге половине X века као начин решавања спорова, односно као казне. Како су освета, умир и систем композиције настали још у преддржавном периоду то значи да су домаћег порекла. Смртна казна своје корене има у крвној освети, па би, стога, и она била несумњиво српског порекла. Поставља се питање порекла казни – ослепљивања и прогонства чије порекло није могуће доказати у словенском или српском праву. Да би се

2.1. Период средњег века

Постојање српске средњовековне државе можемо пратити кроз призму владалачке династије Немањића. Њихова лоза је утемељила државу која се, од свог оснивања, морала борити за опстанак. У правној сфери имамо на сцени компилацију утицаја старог српског обичајног права, црквених прописа и византијског права. У таквим околностима можемо набројати неколико правних споменика који завређују пажњу кривичне доктрине. Међу њима, посебно место припада Крмчији, Номоканону односно Законоправилу Светога Саве. Овде можемо придодати извод из Јустинијанових новела и Прохирон.

Законоправило није представљало само механичку рецепцију претходећих прописа византијског порекла већ садржи и изводе односно тумачења прописа од стране самога Светог Саве. Чињеница да књига није доступна у оригиналном препису у нашој земљи отежава дубљу анализу правила која се односе на различите области права, а посебно на кривично право. Отуда можемо констатовати да се Законоправило сматра оснивачким актом српског права. Надаље, његова важност има изворишни карактер јер на темељу Законоправила Светога Саве можемо касније пратити настанак правних споменика новијега времена. „У Србији, после св. Саве, Законоправило ће важити као свети, непроменљиви закон. На њега се касније позивају и Душанов законик и кнез Лазар у својим повељама (1380, 1382.) и други правни акти.“²⁵

Повеље српских средњовековних манастира представљају важан извор правних правила. Посебно можемо издвојити Жичке повеље у којима се регулише низ црквено-правних питања. У другој Жичкој повељи можемо уочити одредбе у којима се регулише питање кажњавања криваца за различита дела. Притом, заједнички именованитељ кривичних одредби Жичких повеља односи се на веома изражену класну неједнакост. Она је присутна у сфери различитог кривичноправног третмана припадника виших и нижих друштвених слојева. Зато су казне прописане сукладно сталежу учиниоца чиме се производе дубље квалитативне и квантитативне разлике. Тако, на пример, властела и племићки војнички сталеж плаћају глобу у природи тј. у коњима, док убоги људи, себри и

дошло до одговора треба се вратити на почетак IX века, када је дошло до крупних промена на балканској обали Јадрана. Најзначајнија, која је изазвала трајне последице, јесте обнављање византијске власти и оснивање теме Далмација између 817–821. године.“ Ђ. Ђекић, „О утицају византијског на српско обичајно право у IX веку“, Зборник радова Филозофског факултета у Приштини, бр. 46-2/2016, стр. 278.

²⁵ П. Зорић, Законоправило Светога Саве и правни транспланти, Правни факултет, Београд, стр. 21.

сељаци у натури тј. у воловима. Према паритетном принципу, сваки сталеж плаћа у оној врсти животиња коју редовно користи у обављању своје примарне делатности односно ратовања или земљорадње. Поред класне неједнакости, уочљиво је и присуство родне неједнакости на подручју кажњавања криваца. Тако је супруга била кажњавана казном по вољи мужа, који се појављује у улози оштећене стране. Сходно томе, можемо констатовати да је и врста, а не само мера или износ казне, зависио од мужевљеве воље у конкретном случају.²⁶

Наведени правни средњовековни споменици, пре доласка на престо Стефана Душана, нису представљали савршено правно оруђе. Зато није могуће говорити о присуству и примени сложенијих правних института. Тим пре је то био случај код одмеравања казне за стицај кривичних дела јер овај институт није био правно регулисан у наведеним документима.

Важан датум у српској средњовековној политичкој историји представља долазак Стефана Душана на српски престо. Лична супериорност се одразила у свим аспектима његове владалачке моћи, укључујући и област правних правила. Будући да је био свестан недовољне политичке моћи једне државе, ако она није заснована на чврстим и поузданим правним темељима, Стефан Душан је приступио доношењу свог Законика који је, потом, представљао симбол његове правне моћи. Судајући према времену у коме је донет (1349. године) и допуњен (1354. године) и простору на коме се примењивао, можемо констатовати да Душанов законик припада реду важнијих европских правних споменика средњег века.

Кривично право је у Душановом законнику ослоњено на византијско право. У том смислу, не треба заборавити, да се у византијском праву у значајнијој мери посвећивала пажња субјективним елементима кривице. Зато се штетност дела није процењивала према наступелој последици већ према намери кривца да произведе одређену последицу. То је буквално значило да је кривац могао бити строжије кажњен за покушај кривичног дела (ако се докаже његово умишљајно поступање) него за довршено кривично дело (ако се докаже његово нехатно односно ненамерно поступање). Такође је и систем кажњавања у Душановом законнику највећим делом саобразан византијском начину кажњавања криваца.

Посебност Душановог законика се огледа у већем присуству одредби процесног

---

²⁶ Н. Кршљанин, „Краљевство и архиепископија у српским и поморским земљама Немањића“, У: Тематски зборник у част 800 година проглашења краљевства и архиепископије свих српских и поморских земаља Немањића, Београд, 2019, стр. 413-449.

карактера а мањим делом из области кривичног материјалног права. Отуда се анализа материјалних одредби Душановог законика заснива на појединачним инкриминацијама којима се пружа кривичноправна заштита различитих добара (државних, црквених и приватних). Општи је утисак да овим инкриминацијама недостају систематичност и складна уређеност, којима би оне биле јасно груписане према објектима кривичноправне заштите. Наведено се може приписати чињеници да је Душанов законик настао у посебним околностима и да њему нису претходили изричито српски правни прописи. Уместо тога, материја кривичног права регулисана је сегментарно у појединачним зборницима правила, о чему је претходно већ било речи.

Иако су кривичноправни институти били заступљени у Душановом законнику они су били скромнијег садржаја и ограничених домета. Кривична одговорност је била лична и везује се за кривца. Међутим, проналазимо, код мањег броја кривичних дела, присуство система колективне кривичне одговорности. Разликује се умишљајно од нехатног извршења кривичног дела што представља важан искорак у кривичном праву средњег века.

Чињеница да се српско средњовековно право добрим делом ослањало на византијско, сматрајући га узорним, није у потпуности тачна. Наиме, у византијском кривичном праву кажњавање је имало јавноправни карактер. Наведено говори о постојању свести о јавном интересу који није идентичан приватном. С друге стране се у српском средњовековном праву, пре Душановога времена, кажњавање сматрало приватном ствари тако да је казна имала приватноправни карактер. Следствено томе, српско средњовековно кривично право стоји на примитивном гледишту у погледу кажњавања:

- 1) Кривац се кажњава по композиционом систему имовинском глобом, раније у стоци а касније у новцу. Међутим, *вражда* представља прелаз према јавноправном карактеру казне јер је половину новца узимала држава.
- 2) Постоји присуство јавноправног карактера казне у виду имовинских глоба. Очити пример представља Жичка хрисовуља која садржи овај облик казне.²⁷

Анализирајући одредбе Душановог законика, можемо констатовати да се под утицајем византијског права прешло на јавноправни карактер казне. „Систем казни у Душановом законнику изграђен је кроз рецепцију византијског режима кажњавања

---

²⁷ А. Соловјев, Историја словенских права - Законодавство Стефана Душана цара Срба и Грка, Службени лист СРЈ, Београд, 1998, стр. 461-462.

кривца. Новчане казне којима се кажњавају кривци за лакша кривична дела плаћају се у корист државе а не оштећеног како је раније био обичај. Јавно извршење смртне и телесних казни утицао је како на саме кривце тако и на окупљене људе који су присуствовали кажњеничком чину (систем специјалне и генералне превенције). Поред државног, запажено је и присуство црквеног начина поправљања кривца због учињеног дела. У ту сврху, предвиђен је читав систем црквених епитимија које се примењују упоредо са државним кажњавањем. Црква утиче на увођење временских казни које кривцу дају довољно времена да се сам покаје и затражи опрост због учињеног дела.²⁸

Регистар казни у Душановом законнику оптира у распону од смртне казне, телесних казни, па све до новчаног кажњавања у виду вражде, глобе и др. Смртна казна је била предвиђена за најтежа дела. Тако се за убиство (члан 86.) прописује следеће: „О где се нађе убиство, онај који буде изазвао, да је крив, ако се и убије.“ У питању је примена талионског принципа који је у Душановом законнику заступљен. Телесних казни има у великом броју и оне се, такође, заснивају на талионском принципу и симболичном отсецању „грешног“ дела тела. Један од очитих примера комбиноване примене смртне и телесних казни, који садржи различити (кажњенички) однос државе, према сталешкој припадности грешника, можемо видети код кажњавања за насиље (члан 53.) где стоји следеће: „Ако који властелин узме властелинку силом, да му се обе руке отсеку и нос сареже; ако ли себар узме силом властелинку, да се обеси, аколи своју другу узме силом, да му се обе руке отсеку и нос сареже.“

Новчано кажњавање је било прилично заступљено у Душановом законнику. У зависности од појединачне одредбе, имамо различите начине прописивања новчаног кажњавања кривца. Тако се у одредби члана 94. (О убиству) прописује следеће: „Ако убије властелин себра у граду, или у жупи, или у катуну, да плати тисућу перпера, аколи себар властелина убије, да му се обе руке отсеку и да плати триста перпера.“ У питању је тачно одређени износ новчане казне што подразумева да је суд не одмерава према мери већ је доследно примењује, онако како пише у Душановом законнику. Међутим, постоје одредбе у којима није јасно одређена мера одређене казне, што упућује на то да судија, у сваком појединачном случају, одмери казну адекватно тежини дела и степену кривице његовог учиниоца. Ево два примера који наведено потврђују:

- 1) О збацивању раса (члан 19.) прописано је следеће: „И калуђер који збаци расе,

---

²⁸ И. Јоксић, „Душанов законик – социјални контекст и правна наслеђа“, Национални интерес, бр. 3/2015, стр. 200.

да се држи у тамници, док се опет не врати у послушност, и да се казни.“

- 2) О селу меропашком (члан 34.) прописано је следеће: „И што су села меропшине царства ми по Загорју и иначе, црквени људи да не иду у меропшине, ни на сено, ни на орање, ни на винограде, ни на једну работу, ни на малу, ни на велику; од свих работа ослободи их царство ми, нека работају само цркви; ко ли се нађе да изагна метохију на меропшину, и оглуши се о закон царства ми, томе власнику да се све одузме и да се казни.“

Примена наведених одредби Душановог законика упућује нас на закључак да судија треба да одмери казну руководећи се околностима тежине дела и степена кривице учиниоца.²⁹ Међутим, тешко је (про)ценити у којој мери је законописац имао у својој визури потребу да судија одмерава казну, сукладно околностима дела, или је можда реч о несавршености правних одредби Душановог законика. По нашем мишљењу, има простора за различита тумачења и ставове у овом погледу. „Наведене констатације упућују на то да се нијансирање у кажњавању могло постићи одлуком суда само код казни које уопште нису одређене или су одређене само по врсти. У осталим случајевима је законодавац преузео на себе постављање разлика у кажњавању за исто дело, најчешће у зависности од сталешке припадности активног и пасивног субјекта, хијерархије у оквиру сталежа, а ређе од неких других околности, облика кривице (убиство и попаша), својства члана породице (убиство), имовинског стања и поврата (крађа).“³⁰

Ако бисмо уско анализирали одредбе Душановог законика, у контексту одмеравања казне за стицај кривичних дела, онда можемо уочити одсуство овог института. Штавише, постоји сагласност у историјско-правној литератури да стицај кривичних дела није био у домаћем праву средњег века законски регулисан. Следствено томе, нема било каквог основа трагати за одмеравањем казне у ситуацији када је стицај био стран средњовековној правној свести.

Најзад, важно је осврнути се на начине одмеравања казне које су примењивали Црквени судови. Њихова делатност је у Душановом законнику одређена за дела којима се напада православна хришћанска вера, било да су учиниоци свештена лица или обични верници. У том смислу се, у одредби члана 5. (О проклињању хришћанина) Душановог законика, наводи следеће: „И епископи да не проклињу хришћане за духовни грех; нека

---

²⁹ Када се учинилац сматрао кривим и како се требао казнити српско средњовековно право Душановог времена се у великој мери ослањало на византијско право, али се томе доста опрезно приступало. З. Стојановић, „Кривично право Душановог законика и византијско право“, У: Душанов законик 650-година од његовог доношења“, Научни скупови, Свеска бр. 4, Бања Лука, 2000, стр. 367.

³⁰ Д. Миладиновић-Стефановић, *op. cit.*, стр. 114.

пошаље двапут и трипут онеме да га изобличи, а ако не послуша и не усхтедне се поправити духовном заповешћу, потом да се одлучи.“ Овде је законописац наложио светитељима да олако не анатемишу вернике. Уместо тога, они их требају прво два или три пута опоменути чиме се примењује двоструко или троструко опомињање „грешног“ верника. Црквеном судији се даје да, у зависности од околности конкретног случаја, сам одлучи да ли одређеног верника за његов грех треба опоменути два или три пута. Када верник духовно згреши први пут ће бити опоменут, ако и друга опомена не би довела до духовног поправљања, свештеник је могао да бира, сходно својој процени, да ли верника треба опоменути још једном или му одмах изрећи анатему. Притом је понављање греха, након треће опомене, имало за последицу одлучење од цркве.³¹

2.2. Прописи у периоду српских устанака

Друштвене и политичке прилике у Србији, у периоду непосредно пред почетак српских устанака, одражавале су актуелно стање у поробљеном српском становништву. У овом периоду су, још увек, била на снази различита правила понашања. Она су једним делом имала своје упориште у српском обичајном праву и религијским нормама у мери у којој је Црква имала могућност да исте примењује. Међутим, значајнијим делом се примењивало право освајача односно шеријатско право које се заснивало на исламским верским књигама. У таквим околностима није могуће, у правом смислу речи, говорити о присуству кривичноправних норми и примени института, какви су постојали у другим европским земљама, које су биле изван домаћаја турских освајача.

Примена казни се у устаничко доба сводила на тренутне (преке) одлуке њихових вођа. Њима се кажњавало за тзв. традиционална кривична дела. Међу њима су предњачила: убиство, крађа, кривоклетство, издаја, сарадња са турским властима и др. У овим случајевима се решавало по тзв. кратком поступку. Старешине су у ходу одређивале казну и одмах се приступало њеном извршењу. У регистру, тако изрицаних и примењиваних казни, доминирале су телесне казне и смртна казна док истовремено новчано кажњавање није било шире заступљено. Наведено је било сасвим у складу са тадашњим разумевањем сврхе кажњавања које се заснивало на што већем испаштању грешника.

---

³¹ С. Стојановић, “Црквени суд у Душановом законикy”, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 81/2018, стр. 490-491.

Почев од Првог српског устанка 1804. године, па све до прве значајније кривичне кодификације 1860. године, у Србији имамо већи број прописа којима се настојао надоместити правни вакуум у овој области. Наиме, српски устаници су веома рано схватили да није могуће правно регулисање односа у друштву, тим пре у кривичном праву, без писаних кодификација, којима ће се унапред одредити границе дозвољеног и забрањеног поступања. Надаље, у њима се унапред прописује систем казни које се примењују према њиховим прекршиоцима. На тај начин се постепено уводила правна сигурност и правна извесност која представља клицу будућег правног поретка у земљи. Истина, у ери живљења где је владала висока стопа неписмених људи у становништву, писани прописи нису могли остваривати очекивану сврху.

Особеност кривичних прописа из устаничког периода огледала се у њиховој несистематичности и одсуству правног смисла у примени одређених врста казни. Могли бисмо констатовати да се ови прописи доносе ради остваривања њихове тренутне сврхе, без озбиљнијег планирања будућих правних капацитета њихове примене. Приметно је да су у овим прописима регулисана само одређена криминална поступања а да изостаје целовитији приступ у овој материји којим би била обухваћена сва кривична дела. Отуда је, међу овима прописима, неопходно издвојити оне који су имали најјачи ефекат у практичној примени. У ред ових правних споменика можемо уврстити два прописа и то: Кривични законик проте Матеје Ненадовића из 1804. године и Карађорђево Криминални законик из 1807. године.

Кривични законик проте Матеје Ненадовића (1804.) представља први кривични пропис, нове устаничке власти, који се примењивао у ослобођеним деловима земље. Овај Законик је био нешто скромнијег обима јер је садржавао укупно петнаест чланова, што довољно говори о оскудним могућностима у практичној примени. Отежавајућу околност, у анализи релевантних одредби овог Законика, чини ситуација да су нам доступни само његови поједини делови, које је прота Матија Ненадовић уврстио у својим Мемоарима. Реч је о одредбама у којима се регулишу одређене инкриминације попут: убиства, крађе стоке, бекство из војске и са страже, кривоклетства и лажног сведочења, свађе и др. У објављеним Мемоарима нема трагова о постојању општих института кривичног материјалног права. Такође, нема говора о одредбама којима се регулише опште одмеравање казне јер је постојао систем прецизно одређених казни. Оне су се имале примењивати у изворном облику.

Карађорђево Криминални законик (1807.) није у потпуности сачуван до данашњих дана. Донекле су спорни датум и година његовог доношења али је у литератури

прихваћено да то буде 1807. године. Садржао је укупно 38 чланова од којих нису сачувани 1-8. члана и 11-13. члана. Одликује га строгост и суровост по којима је његов творац иначе био познат у народу. „Према предмету заштите кривична дела предвиђена Карађорђевићевим законом могу се поделити у три групе: кривична дела против државе и новог државног апарата, војна кривична дела и војни дисциплински преступи, група против живота и тела, против имовине, група дела против брака и против морала. Од института општег дела кривичног права, Карађорђевићев закон препознаје степене кривице само код убиства – из нехата и умишљајно лишење живота, као и покушај – опет само код убиства. Карађорђевићев закон такође не познаје стицај кривичних дела као општи институт.“³²

Подробније упознавање са Карађорђевићевим Криминалним закоником дугујемо професору Томи Живановићу. Он је у својим делима обрадио овај Законик у мери у којој је доступан његов садржај широј научној јавности. Интересантно је запазити да се у одредби члана 9. Законика наводи следеће: „Старешина, војвода, капетан, кнез, судица, буди кога чина, кој би се усудио коме судити по атеру или по пизми или по кумству, или по пријатељству или по сродству или по миту, тај ће се сваки пред цјелим народом изболичити за разоритеља правде народне, и онакови по чистој сведочби лишиће се свога званија, а код кога би мито и глобу узео, срамотно пред народом вратити.“³³ На овај начин се настоји обезбедити објективно поступање представника народне власти што је неопходан услов њеног правилног поступања.

У погледу одмеравања казне можемо констатовати да у Законнику не постоје правила којима би се регулисала ова питања. С обзиром да институт стицаја кривичних дела није био присутан у овом Законнику, не може се уопште разматрати питање одмеравања казне за стицај кривичних дела. Оно што завређује пажњу јесте разликовање својеволјно (члан 18.) и нехотично (члан 19.) учињеног кривичног дела. Такође се разликује покушано и довршено кривично дело као различити ступњи његовог извршења. Сходно томе се то одражава и на кажњавање криваца. Међутим, стицај кривичних дела и правила одмеравања казне у овом случају нису постојала у Карађорђевићевом Криминалном законнику. Законик предвиђа казну лишења слободе (апс)”, који се изриче самостално или са неком другом казном. Новчана казна постоји као

---

³² А. Ристић, *op. cit.*, стр. 24.

³³ Т. Живановић, *Законски извори кривичног права Србије и историјски развој његов и њеног кривичног правосудја од 1804. до 1865.*, САНУ, Београд, 1967, стр. 10.

„глоба“ и „дуплир“.³⁴ Ипак, немамо доказа да се у пракси новчано кажњавање примењивало у већој мери. То никако није могло угрозити доминацију телесног кажњавања криваца и смртну казну.

Иако је у периоду после доношења Карађорђевог Криминалног законика донет и примењиван већи број спорадичних прописа, у погледу одмеравања казне, посебно завређује пажњу Полицијска уредба из 1850. године.³⁵ Према одредби параграфа (§38) Уредбе, полицијска власт ће, приликом одмеравања казне, уважити отежавајуће и олакшавајуће околности. „Кривац заслужује тежу казну што су препреке које је морао савладати биле веће и што се више спремао да дело учини; што је светија и строжија дужност коју је преступом повредио; што већа опасност коју је могао предвидети проистиче из престапа; што је већу штету или повреду својим делом учинио; што је више изневерио указано му поверење; што је већи број часних људи или младежи на зло навео, наговорио или навукао; што је више учињеним преступом зла примера, саблазни или огорчења међу људима изазвао; што је више злобе, пизме или лукавства употребио у извршењу престапа; што је чешће и више пута зло чинио; најзад, што се више честитости од њега као образованог лица очекивало. Олакшава, пак, казну преступнику, ако се утврди да је малолетан; ако га је други наговорио или навео на преступ; ако га је оштећени или повређени раздражио; ако се раније добро и непорочно владао; ако је преступ учинио из страха или бојазни од срамоте; ако је преступ учињен у афекту; ако се добровољно с мањом користи задовољио или мању штету учинио преступом или је још и настојао да штету поправи; ако је добровољно одустао од престапа; ако се пре откривања престапа пријавио полицијској власти која је тако могла већу предстојећу опасност или штету отклонити или умањити; ако је пре него што је власт започела поступак надокнадио проузроковану штету; ако је без „затезања и извијања“ признао своју кривицу и открио саучеснике на испиту; најзад, ако је при извршењу престапа „случајно и преко свога обичаја“ био пијан. Уредба предвиђа и могућност кумулације казни, као и могућност замене једне казне другом.“³⁶

Наведена Полицијска уредба, такође, не познаје институт стицаја кривичних дела, већ само има одређеног значаја на одмеравање казне. Међутим, то је неспорно претходница каснијем увођењу одмеравања казне за стицај кривичних дела у нашем

---

³⁴ С. Константиновић-Вилић, М. Костић, „Врсте казни и облици кажњавања у Србији до краја другог светског рата“, Пешчаник, бр. 3/2005, стр. 16.

³⁵ Т. Живановић, *op. cit.*, стр. 213.

³⁶ И. Крстић-Мистрицеловић, „Доношење и значај Полицијске уредбе из 1850. године“, Безбедност, бр. 1-2/2009, стр. 429.

кривичном праву.

У периоду примене устаничких прописа доношене су пресуде у различитим кривичним случајевима. Иако се највећи број тадашњих пресуда односи на намерно извршење кривичног дела, кога су пратиле различите ситуационе прилике, било је и оних које су доношене због случајних околности. С тим у вези можемо изворно навести следећу пресуду због тзв. случајног убиства. „Чињенични опис пресуде, коју изриче Суд народни, односи се на догађај са почетка XIX века који се одиграо у нахији Лесковачкој. Године 1815, извесна девојка по имену Станка заволи Ранђела Љубеновића из Бунуше из нахије Лесковачке који, упркос њеној љубави упућеној њему, испроси другу девојку. Мати Станкова је од тог момента одбијала Станку од своје куће, али она, упркос противљењу несудојене свекрве, баци око на Ранђеловог брата Здравка, младо и једно момче од 15 година, и успе да га заведе. С обзиром да су дуже времена проводили љубав, пођу тајно у Лесковац да од турског суда затраже дозволу за венчање. Том приликом, Здравко је био наоружан пушком Станкиног брата. На путу их сретну сусетка Младена са још једном девојком, те почну Станку одвраћати и отимати од Здравка, и најзад га „свале”. Станка је бранила Здравка, и у томе се говржљању пушка случајно окине, и убије Станку. Здравко од страха пребегне у Србију, буде годину дана у служби код алајбега у Београду, код Цинцибаше..., затим дође у Чачак и Карановац (данашње Краљево), и напослетку дође у Крагујевац, где га после много година позна и оптужи брат погинуле девојке Младен Пешић. Пресуда Народног суда № 11. донета 8. августа 1830. године гласи: Сматрајући, дакле, Суд Народни, важност преступленија убијце Здравка Љубеновића који не признаје да је Станку хотјенијем убио, коју непризнателност по нечему поткрепљава и сам Младен Пешић, погубше Станке брат, који показује да се извјестно дознати није могло, јест-ли хотјенијем убио или не, и да су неки од сељака говорили да је се пушка сама окинула, како што и сам преступник Здравко показује, по чему и Суд Народни, не имајући с друге стране вернијег доказателства, закључава: да је исто убијство нехотјенијем учињено, и управ зато што су у сојуженијој љубави к бегњу договор имали и вјенчати се намјеравали. При том взирајући и на онда бивша млада љета његова и несовршени возраст, наводи преступника Здравка со тим довољно кажњена бити, што је досад у окову шестомесечну робију и апс овде претрпио, по чему и Рјешава: да се без више казни из апса отпусти.” Овако донету пресуду суд темељи на присуству више олакшавајућих околности од којих су две кључне, у смислу да су определиле суд да донесе овакву одлуку. Најпре, суд сматра да није довољно доказано да је осуђени поступио са умишљајем већ, према речима присутних, из нехата, односно услед случаја.

Истовремено, узима се у обзир његов узраст, као и време проведено у притвору, што се сматра довољним разлогом да се окривљени пусти без више казне.”³⁷ Овде се дефинитивно узимају у обзир само околности које важе код редовног одмеравања казне.

2.3. Казнителни законик за Књажество Србију из 1860. године

Казнителни законик за Књажество Србију из 1860. године представља први законски акт којим се целовито регулише кривична материја. У питању је важан правни споменик који показује, у којој мери је српска правничка мисао еволуирала, од периода српских устанака, па све до времена доношења овога Законика. Његово важење се продужило све до 1929. године што значи да је био у пуној примени, узимајући у обзир измене и допуне, више од пола века. Важно је напоменути да је овај Законик рађен по узору на Пруски законик из 1851. године. То довољно говори о намери нашега законодавца да наше кривично право устроји по узору на европске кривичне кодексе.

Казнителни законик за Књажество Србију је садржао четрдесет пет глава и укупно 397 параграфа. Законодавац је извршио поделу норми у Законику на следећи начин:

- 1) Уводна правила.
- 2) Први део (О казнењу злочинства и преступљења уобште).
- 3) Други део (О казнењу злочинства и преступљења понаособ).
- 4) Трећи део (О казнењу изступљења).

Посебност овога Законика се огледа у чињеници да се у његовим одредбама установљава начело законитости односно легалитета.³⁸ На овај начин се уводи правна сигурност и извесност која није постојала у устаничким прописима. Конкретно се, у одредби члана 2. Законика, наводи следеће: „За дело које није у закону, пре него што је учињено, казано да ће се и како осудити онај који га учини, за оно се не може нико ни осудити.“³⁹

---

³⁷ И. Јоксић, „Примери из судске праксе у старом српском правосуђу“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 11-12/2015, стр. 591.

³⁸ „Само начело је предвиђено у више чланова, али се може свести на следеће: 1. Кривична дела морају бити прописана законом. Да би неко могао да одговара, потребно је да је у тренутку извршења дела оно било предвиђено као кривично дело (*nullum crimen sine lege*), 2. Могу се изрицати само оне казне и под оним условима како је то предвиђено законом (*nullum poena sine lege*), 3. Кривични поступак мора да се води у складу са законом, 4. Забрањена је ретроактивна примена кривичноправних прописа (дакле, не само кривичног законика, већ свих прописа), осим оних који су блажи за учиниоца. Цит. према: Н. Лакобрија, „Злочин и казна – Европа и Србија XIX века“, *Civitas*, бр. 1/2020, стр. 148.

³⁹ Казнителни законик за Књажество Србију (дигитализовани примерак), Београд, 1860, стр. 10.

Поред овога начела, у Законнику се нормира принцип сразмерности који је од велике важности за одмеравање казне у кривичном праву. Ово начело је присутно у одредби члана 39. Законика где се наводи да кривац не може бити осуђен било којом другом казном, осим оне одређене овим Закоником.⁴⁰

Значајан искорак, у правцу одредби овог Законика, учињен је нормирањем идеалног и реалног стицаја, као и продуженог кривичног дела. То је законодавац учинио прописујући конкретне одредбе у којима су ови институти били присутни.

а) У глави шестој, у одредби члана 68. Законика постоји идеални стицај када лице са једним и истим делом учини више злочинства или преступленија. У овом случају се јединствена казна одмерава применом система апсорпције, на начин што се учинилац казни најтежом казном.⁴¹

б) Реални стицај је предвиђен у члану 69. Законика где једно лице са више разних дела учини самостално злочинство или преступленије, где му се једновремено суди и изриче јединствена казна. Притом се до јединствене казне долазило применом система кумулације или простог сабирања казни. То је било могуће када су за сва кривична дела, обухваћена реалним стицајем, биле прописане новчане казне. Међутим, ако је за неко кривично дело била предвиђена новчана казна а за друго (једно или више) друга казна, онда се изричу паралелно новчана казна и друга казна (члан 69. став г.).⁴²

Предвиђено је строго кажњавање службеника који изврши кривично дело у вршењу службе. Њему се поред лишавања звања може одмерити и изрећи казна затвора. Притом ће извршење престапа, где је запређена казна лишења звања, бити узето као отежавајућа околност у ситуацији када се стекне са преступом за које је предвиђена тежа казна (губитак грађанске части). Ван овога случаја, када се преступ за који је предвиђено лишење звања, стекне са преступом за које је предвиђена друга казна тежа од губитка грађанске части, суд у том случају примењује систем кумулације.⁴³

Одмеравање казне код реалног стицаја садржи бројне особености у оквиру истог члана 69. Законика. У ставу е. Законика предвиђена је примена апсорпције код смртне казне јер она, по природи ствари, апсорбује друге казне али се могу одузети ствари.⁴⁴

Одмеравање казне код реалног стицаја предвиђено је и за иступе. Овде се примењују посебна правила одмеравања казне, прописана у одредби члана 323.

---

⁴⁰ Ibid., стр. 20.

⁴¹ Ibid., стр. 31.

⁴² Ibid., стр. 31, 33.

⁴³ Ibid., стр. 32, 33.

⁴⁴ Ibid., стр. 33.

Законика. У питању су случајеви када је неко више иступа учинио, те се за све то у једампут има осудити, онда ће власт по сразмери изложеној у члановима 315., 316. и 317. све заслужене казне у једну претворити и у једну сакупити, али тако да казна у коју се све друге претварају не сме прећи свој највиши степен, који је прописан у члановима 311., 313. и 314.⁴⁵

в) Продужено кривично дело (злочин), у садашњем кривичном праву предвиђено као облик привидног стицаја кривичних дела, регулисано је чланом 70. Законика где је прописано следеће: „Кад има више дела којима се само продужава или наставља једно и исто злочинство или преступлење, она се не могу узимати за више злочинстава или преступлења.“⁴⁶

Изменама и допунама Казнителног законика за Књажество Србију из 1861. године продужено кривично дело (злочин) је регулисано на следећи начин: „Ко се реши да чини једног истог вида злочинства или преступлења, која се скупа имају сматрати као извршење оне исте напред учињене решености; исто тако ко вишеструко преступи један исти пропис закона делима, која се скупа имају сматрати као последица једног истог из нехата учињеног дела, то се таква дела као саставне чести и по томе као једно (продужено) злочинство или преступлење казнити имају, при чему ће се продужење и број дела узети као отежавајућа околност.“ У питању је садржајнија и свакако боље одређена конструкција продуженог кривичног дела која се примењује на подручју одмеравања казне учиниоцу кривичног дела.

2.4. Период Краљевине СХС и Краљевине Југославије

Период Краљевине СХС и Краљевине Југославије можемо разматрати на основу донетих прописа. Они су пратили стварање нове државе и њено потоње државно-правно утемељење. Реч је првенствено о политичким процесима који су захтевали правну форму и имплицирали ново преуређење прописа у свим гранама права. Сходно томе је кривично право поново устројено и представљено у оквиру јединственог Кривичног законика за Краљевину СХС из 1929. године. Њиме је на федералном нивоу регулисана целокупна кривичноправна материја. Међутим, не треба заборавити да је овај Законик донет у условима успостављене Шестојануарске диктатуре 1929. године када је

---

⁴⁵ Ibid., стр. 123.

⁴⁶ Ibid., стр. 33-34.

суспендован рад политичких странака и других политичких чинилаца. На тај начин се кривично право имало примењивати у ванредним условима што омогућава његову злоупотребу у политичке сврхе. Стога, домете примене Кривичног законика за Краљевину СХС из 1929. године треба ценити у датим друштвеним и историјским околностима у оквиру заједничке државе Срба, Хрвата и Словенаца.

2.4.1. Кривични законик за Краљевину СХС из 1929. године

Кривични законик за Краљевину СХС из 1929. године припада реду модерних кривичних кодекса. Он ступа на снагу 1. јануара 1930. године. Истовремено, систем извршења казне лишења слободе регулисан је истоименим Законом. Међутим, друге су казне извршаване по одредбама новог Кривичног законика и Уредби министра правде. У Законику су садржани институти који се одликују знатно савременијим погледом на улогу, значај и домете кривичног права у друштву и животу сваког појединца. Његовим доношењем престаје важност и примена свих претходних кривичних прописа. То додатно говори о решености тадашње државне власти да учини радикалан заокрет у правцу изградње модернијег кривичног законодавства.⁴⁷

У овом Кривичном законику се врши каталогизација кривичних санкција на: главне (смртна казна, новчана казна и казне лишења слободе) и споредне (губитак часних права и губитак службе); и мере безбедности. „Први пут у правној историји наше државе уводи се институт условне осуде, која није представљена као кривична санкција него као правни институт који је уведен ради остваривања криминално – политичке идеје да је највеће зло по правни поредак извршавање казне слободе употребљавањем краткотрајног затвора.“⁴⁸ Стога, не можемо говорити о правом смислу условне осуде, нарочито не у равни какву данас она има у већини кривичних законодавстава. Пре би се могло констатовати да се она сматрала врстом опроштаја од казне затвора, која садржи извесна ограничења, у смислу поновног извршења кривичног дела.

СТИЦАЈ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ЈЕ БИО РЕГУЛИСАН У ГЛАВИ V ЗАКОНИКА ПОД НАЗИВОМ „СТИЦАЈ ВИШЕ КАЗНЕНИХ ЗАКОНА И КРИВИЧНИХ ДЕЛА“. ОВДЕ ЈЕ ИДЕАЛНИ СТИЦАЈ КРИВИЧНИХ ДЕЛА

---

⁴⁷ Кривични законик за Краљевину СХС из 1929. године садржи савремене кривичне норме у свом општем делу. С друге стране посебни део овога Законика садржи децидиране одредбе у којима се прописују појединачна кривична дела. Надаље, Законик је конципиран на трипартитној основи, која потиче од Томе Живановића, где се, по први пут, у наше кривично право уводе мере безбедности и условна осуда. М. Павловић, Српска правна историја, Надежда Павловић, Крагујевац, 2005, стр. 738-739.

⁴⁸ Р. Љубојевић et al., „Историјско правни аспекти кажњавања физичких лица у Србији од 1804. до 1945. године“; Мегатренд ревија, бр. 3/2021, стр. 182.

означен „стицајем више казних закона“ док је реални стицај означен „стицајем више кривичних дела“. У Законнику су прописани начини разликовања идеалног и реалног стицаја чиме се јасно постављају њихове границе. Ово разликовање се нарочито одражава код одмеравања јединствене казне учиниоцу кривичних дела у стицају.

Идеални стицај је представљен као производ једне радње извршења којом су остварена бића више кривичних дела. Законодавац је прописао посебан начин одмеравања казне код идеалног стицаја кривичних дела у одредби члана 61. Законика. Наиме, предвиђено је да ће се применити казна према закону који, у овом случају, прописује најстрожу казну по мери односно по врсти. У питању је примена принципа апсорпције где тежа казна усисава или апсорбује лакшу казну. Она на тај начин чини јединствену казну за идеалан стицај кривичних дела. Споредне казне и мере безбедности се могу изрећи уколико су предвиђене неким од законских прописа.

Реални стицај постоји када окривљени са више радњи учини више кривичних дела за која му се једновремено суди и том приликом се изриче јединствена казна. Законодавац је прописао посебан начин одмеравања казне код реалног стицаја кривичних дела у одредби члана 62. Законика. Овде је прописано да се јединствена казна састоји у повишењу најтеже заслужене казне, а о чему ће судија одлучивати слободно, узевши у обзир све околности случаја. Важно је напоменути да одмерена јединствена казна не сме достићи збир свих појединачних казни и не сме прећи 25 година робије ни 5 година строгог затвора или затвора (став 2.). „Одредбе о оваквом одмеравању јединствене казне за дела у стицају познавало је и раније кривично законодавство – Казнителни законик за Књажевство Србију је у чл. 69. ст. 2. детаљно регулисао принципе одмеравања казни, с тим што је јединствена казна робије била ограничена на највише 20 година, а казна затвора на десет година. Уколико је за извршена кривична дела предвиђена новчана казна, учинилац тих дела осудиће се на збир пуних износа појединих новчаних казни (§63). Поред кумулације казни исте врсте за различита кривична дела, могућа је и кумулација више врста казни. Тако ће се окривљеном, уколико је тако законом предвиђено, поред казне лишења слободе изрећи и новчана казна.“⁴⁹

Према одредби члана 63. Законика систем кумулације се примењивао у случају када је за неко од кривичних дела у реалном стицају предвиђена и изречена новчана казна. Онда суд изриче новчану казну заједно са другом казном. Притом, ако је за сва

---

⁴⁹ М. Анђелковић, Шестојануарска диктатура и Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Правни факултет, Ниш, 2018, стр. 45.

кривична дела у стицају изречена новчана казна, одмеравање јединствене новчане казне било би резултат збира појединачних новчаних казни. Међутим, системи одмеравања казне код реалног стицаја примењивани су и када лице, пре него што је претходно изречену казну издржало, то јест пре него што је та казна застарела или опроштена, буде осуђено за кривично дело које је извршило пре објављивања раније осуде, с тим што се део издржане казне урачунава у нову казну која се одмерава и изриче.

На крају, сматрамо неспорним да, у својој суштини, Кривични законик за Краљевину СХС из 1929. године садржи мешовиту ретрибутивно-превентивну оријентацију код одмеравања казне. С обзиром да не постоји сврха кажњавања, код одмеравања казне се полази од степена кривичне одговорности учиниоца (§ 70 ст. 1.). Притом се захтева признавање свих околности које утичу на то да казна буде већа или мања, а нарочито:

- 1) опасности за друштвени поредак због злочиначке наклоности учиниоца;
- 2) побуда из којих је дело учињено;
- 3) циља у којем је дело учињено;
- 4) непосредног подстрека за извршење дела;
- 5) ранијег живота учиниоца;
- 6) личних и привредних прилика;
- 7) мере увиђавности;
- 8) последица дела;
- 9) држања учиниоца после учињеног дела, да ли се за ово каје и да ли се трудио да поправи или отклони наступеле последице;
- 10) имовног стања и осталих животних прилика које су од утицаја на његову моћ плаћања при одмеравању новчане казне (§ 70 ст. 2. и 3.).⁵⁰

Наведене околности се сматрају кључним кривичноправним инструментом редовног одмеравања казне, а самим тим и код одмеравања казне за стицај кривичних дела. Неке од њих се везују за само кривично дело (објективне) док се друге тичу личности учиниоца кривичног дела (субјективне). Суду је остављено да цени кривичноправни значај сваке појединачне, као и свих скупа, околности у одмеравању казне за стицај кривичних дела.

---

⁵⁰ Д. Миладиновић-Стефановић, *op. cit.*, стр. 136.

2.4.2. Прописи у време Другог светског рата

Други светски рат у Југославији означио је прекретницу у нашој политичкој и правној историји. Дошло је до раскида са старим „ретроградним“ поретком и истовремено је отпочео процес стварања нове социјалистичке државе. То практично значи револуционарни раскид са свим постојећим у претходној држави. Овај моменат је важан и за подручје кривичног права где, такође, долази до потпуног дисконтинуитета са претходним кривичноправним прописима. Међутим, процес успостављања новог кривичног законодавства није текао по жељеном аутоматизму. На правној сцени имамо новоформиране државне органе који произвољно примењују кривичне норме и драконски се обрачунавају са противницима. У том погледу је неопходно указати на моменат формирања првих органа народне власти које чине Народноослободилачки одбори у ослобођеним деловима земље.

Прве правне кораке, којима се жели устројити нова држава, представљају Фочански прописи донети 1942. године. У њима је предвиђено формирање Народноослободилачких одбора мада су они, пре тога, већ били оснивани. Моша Пијаде је сачинио Фочанске прописе у намери да се успостави нови правни поредак у земљи. У овим прописима је пренаглашена важност борбе против народних непријатеља. Отуда се превасходно новоформиранни органи баве гоњењем свих лица која њима припадају и/или са њима сарађују.

Кажњавање је било произвољно уз потпуну доминацију смртне казне. У таквим условима илузорно је говорити о примени кривичноправних института, попут стицаја кривичних дела. Надаље, није постојала нормативна уређеност система одмеравања казне за стицај кривичних дела. У пракси се могу пронаћи документи у којима се лице, које је учинило више кривичних дела, строго кажњавало али није постојао кривичноправни механизам утврђивања јединствене казне. Уместо тога, челници народне власти су сами процењивали врсту и меру јединствене казне.

С обзиром да су Народноослободилачки одбори прокламовани у највише судске органе они су били независни у свом „идеолошко-правном“ раду. Предвиђено је ко се сматра народним непријатељем и које су казне прописане за њихове антидржавне поступке. У питању је правно клизав терен у коме није било места за примену начела легалитета, што је основа у примени кривичних прописа. Зато се време Другог светског рата сматра периодом у коме је кривично право било у функцији остварења идеолошких

циљева, те нема места за подробнију анализу примене система одмеравања казне за стицај кривичних дела.

2.5. Период социјалистичке власти ФНРЈ и СФРЈ

Завршетак Другог светског рата у Југославији дочекан је са новом социјалистичком државном влашћу. Она није поседовала правне инструменте управљања државом. То је онемогућавало нормално функционисање све три гране државне власти. Наведено се посебно односило на извршну и судску власт чија улога је била наглашена у новој држави. У таквим друштвеним и политичким околностима убрзо се приступило изради потпуно нових прописа, који ће бити усклађени са званичном социјалистичком идеологијом и уједно служити њеном одржавању. Отуда се анализа кривичних прописа у Југославији везује за доношење законских прописа у области кривичног материјалног и кривичног процесног права.

2.5.1. Кривични законик – општи део ФНРЈ из 1947. године

Кривични законик – општи део ФНРЈ из 1947. године представља први југословенски кривични пропис донет у послератном периоду.⁵¹ У њему су садржане одредбе којима се регулише материја општег дела кривичног материјалног права. У том погледу овај Законски акт не представља целовити пропис. Њему недостаје материја посебног дела у којој су садржане појединачне инкриминације, према којима се примењује општи део кривичног материјалног права. Но, у сваком случају, овај Законик чини први степен у израдни система југословенског кривичног права. То је свакако устројено по совјетском моделу уређења државе и стављања кривичног права као ефикасног средства њене заштите.

Законик има нескривену идеолошку садржину у свим сегментима примене својих одредби. На самом почетку, у одредби члана 1. Законика, наводи се следеће: „Кривично законодавство Федеративне Народне Републике Југославије има задатак да одређивањем кривичних дела и прописивањем казни, васпитно-поправних и здравствено-заштитних мера, које се примењују у законом одређеном поступку, штити од друштвено-опасних дела народну државу засновану на тековинама народноослободилачке борбе, њен правни

---

⁵¹ Кривични законик – општи део ФНРЈ („Сл. лист ФНРЈ“, бр. 106/47).

поредак, њену социјалистичку изградњу и личност и права њеног грађанина.“ Дакле, примена целокупног Законика у функцији је одржавања постојећег политичког поретка. Зато су на овој линији концептуализоване све његове одредбе. Наведено је препознатљиво и у прописивању сврхе кажњавања где се, у одредби члана 2. Законика, наводи следеће: „Сврха кажњавања јесте:

- уништавање друштвено-опасне делатности, одвраћање и спречавање учиниоца да не чини кривична дела;
- преваспитавање и поправљање учиниоца;
- општи васпитни утицај на друге чланове друштва у циљу одвраћања од вршења кривичних дела.“

У првој алинеји, цитираног члана 2. Законика, јасно се наводи којим критеријумима се судија треба руководити у примени његових одредби. То се односи на све кривичноправне институте, укључујући редовно одмеравање казне учиниоцу кривичног дела. У одредби члана 57. Законика прописано је да ће суд приликом одмеравања казне, имајући у виду сврху кажњавања и релевантне одредбе, узети у обзир границе казне које закон прописује за поједино кривично дело и степен друштвене опасности кривичног дела и учиниоца.

Законик познаје институт идеалног и реалног стицаја кривичних дела и предвиђа посебна правила за одмеравање казне у овом случају. То је регулисано, у одредби члана 66. Законика, на следећи начин:

- 1) Ако се у делу учиниоца стичу обележја више кривичних дела или ако учинилац изврши више кривичних дела по којима није донета пресуда, суд ће утврдити претходно казну за свако кривично дело и изрећи једну казну која се састоји у повишењу најтеже утврђене казне.
- 2) Повишена казна не сме прећи укупан износ појединих утврђених казни ни највећу законску меру примењене врсте казне.
- 3) Ако суд нађе да стицај кривичних дела не указује на повећану опасност учиниоца, може изрећи за сва кривична дела у стицају само казну коју је утврдио за најтеже кривично дело.
- 4) Споредне казне изрећи ће се ако су обавезно прописане ма и за једно кривично дело у стицају.

Анализирајући одредбе Законика можемо закључити да се у њему јасно постављају разлике између идеалног и реалног стицаја кривичних дела. Систем утврђивања јединствене казне заснива се на примени асперационог модела. То

практично значи да ће јединствена казна бити већа од сваке појединачно утврђене казне, али мања од њиховог укупног збира, и не већа од законске мере примењене врсте казне. Предвиђена је могућност примене система апсорпције „ако суд нађе да стицај кривичних дела не указује на повећану опасност учиниоца.“ Овде се, дакле, примењује критеријум „повећане“ друштвене опасности учиниоца кривичног дела. Притом се у законском тексту не наводи шта конкретно значи повећана опасност. Да ли је то знатно изнад или мало изнад редовне опасности коју са собом носи личност учиниоца кривичног дела. То је остављено суду на процену у сваком појединачном кривичном случају. Знајући праксу тадашњег правосуђа „опасним“ се сматрао сваки „народни непријатељ“ а критеријуми утврђивања његове опасности су били све само не кривични.

Правила за одмеравање казне за стицај кривичних дела примењују се и у ситуацији ако осуђено лице, пре него што је изречена казна издржана или угашена, буде због другог кривичног дела осуђено. Тада суд изриче једну казну за оба дела, на начин прописан за стицај кривичних дела, узимајући ранију казну као већ утврђену за односно дело (члан 67. Законика).

Важно је напоменути да се законске околности, које се узимају код редовног одмеравања казне, на исти начин примењују и код стицаја кривичних дела. Њихов интензитет и начин испољавања, у сваком појединачном случају, утиче да оне могу имати карактер олакшавајуће или отежавајуће околности.

У одредби члана 58. Законика предвиђене су следеће отежавајуће околности:

- 1) ако је кривично дело могло да угрози интересе државе;
- 2) ако је кривично дело учињено у саставу банде, завере или рада другог злочиначког удружења;
- 3) ако се потстрекавање или помагање односи на кривично дело малолетног или душевно заосталог лица или лица које је подређено потсрекачу или помагачу;
- 4) ако је кривично дело учињено из користољубља или других ниских побуда;
- 5) ако је кривично дело учињено на нарочито свиреп начин, насиљем или лукавством или према лицу које је подређено учиниоцу кривичног дела или према лицу које се налази у беспомоћном положају;
- б) ако је кривично дело учињено у поврату.

У одредби члана 60. Законика предвиђене су следеће олакшавајуће околности:⁵²

---

⁵² „Међу њима се препознају околности које традиционално представљају основе за ублажавање, ослобођење од казне или чак основе за искључење противправности. Одступање не мора нужно да указује на недовољну теоријску поткованост законодавца, оно се може тумачити и у другом светлу, као средство

- 1) ако је кривично дело учињено прекорачењем граница крајње нужде;
- 2) ако је кривично дело учинило малолетно лице;
- 3) ако је кривично дело учинило лице са смањеном урачунљивошћу, осим ако је то стање проузроковано пијанством;
- 4) ако је кривично дело учинило лице заосталог развоја;
- 5) ако је учинилац или саучесник отклонио последицу свога дела или предузео мере да је отклони;
- 6) ако је кривично дело учињено под притиском непосредне претње и принуде, као и службене или материјалне подређености;
- 7) ако је кривично дело учињено у јаким узбуђењу услед нескривљеног изазивања;
- 8) ако је кривично дело учињено услед стицаја тешких прилика за учиниоца;
- 9) ако је кривично дело учињено услед случајног стицаја околности.

Наведене (отежавајуће и олакшавајуће) околности суд узима у обзир, како код редовног одмеравања казне, тако и код одмеравања казне за стицај кривичних дела.

2.5.2. Кривични законик ФНРЈ из 1951. године

Кривични законик ФНРЈ из 1951. године је први законски акт у социјалистичкој Југославији који садржи целокупну материју кривичног материјалног права (општи и посебни део).⁵³ Сврха кажњавања је делом измењена, у правцу постизања генералне и специјалне превенције, тако што се жели остварити (члан 3. Законика):

- 1) спречавање друштвено опасне делатности;
- 2) спречавање учиниоца да чини кривична дела, његово поправљање;
- 3) васпитни утицај на друге да не чине кривична дела;
- 4) утицај на развијање друштвеног морала и дисциплине.

Опште правило о одмеравању казне ближе је одређено у одредби члана 38. Законика. Предвиђено је да суд мора узети у обзир све околности, које утичу да казна буде већа или мања (отежавајуће и олакшавајуће околности), а нарочито:

- 1) степен кривичне одговорности учиниоца;

за појачавање репресије. Случајно или циљано, законодавац је довео до ширења казнене зоне. Такође, не би се могло похвалити ни кажњавање малолетника и особа заосталог душевног развоја, иако припадност овим категоријама доводи до умањивања казне; није јасно због чега нису испоштована сазнања правне науке и наслеђе из претходног периода да се због специфичности ових учинилаца према њима примењују посебне врсте кривичних санкција.“ Д. Миладиновић-Стефановић, *op. cit.*, стр. 144.

⁵³ Кривични законик ФНРЈ („Сл. лист ФНРЈ“, бр. 13/51).

- 2) побуде из којих је дело учињено;
- 3) јачина угрожавања или повреде заштићеног добра;
- 4) околности под којима је дело учињено;
- 5) ранији живот;
- 6) личне прилике;
- 7) држање учиниоца после учињеног дела.

Стицај кривичних дела регулисан је у одредби члана 46. Законика. Овде је дато законско одређење идеалног и реалног стицаја на начин како је овај институт регулисан и у данашњем кривичном законодавству. Питање одмеравања казне за стицај кривичних дела је законски решено на начин, што се претходно утврђује казна за свако појединачно кривично дело, затим суд изриче јединствену или главну казну применом следећих правила (тачка 1-4. Законика):

- 1) Ако је за неко кривично дело у стицају утврдио смртну казну онда ће изрећи само ту казну. Овде се децидно примењује систем апсорпције. То је једино могуће у ситуацији када се, над осуђеним лицем, извршава смртна казна јер онда није физички могуће применити још неку другу казну према њему.
- 2) Ако је за кривична дела утврдио казну затвора и строгог затвора, изрећи ће једну казну која се састоји у повишењу највише од утврђених казни, али тако да повишена казна не сме достићи укупан износ појединих утврђених казни ни прећи највећу законску меру изречене врсте казне. Овде се примењује систем асперације који се сматра најправеднијим, када је утврђена казна затвора (тада и строгог затвора), јер се спречава механичко сабирање казни или пак њихова апсорпција чиме би се (фактички) опростила учиниоцу остала извршена кривична дела.
- 3) Ако је за неко кривично дело у стицају утврдио новчану казну а за друго дело казну строгог затвора или затвора, изрећи ће поред утврђене казне строгог затвора односно затвора и утврђену новчану казну. С обзиром да су овде у питању две различите врсте казни онда оне могу паралелно да егзистирају у пресуди за стицај кривичних дела. Једном речју, овде имамо две јединствене казне које различито погађају осуђено лице, тако што се првом ограничава његова слобода кретања а другом се умањује његова имовина.⁵⁴

---

⁵⁴ Подсећања ради, у социјалистичким земљама, укључујући и Југославију, новчана казна је сматрана продуктом буржоаског друштва. Отуда држава није показивала велико интересовање за новчано кажњавање јер ова казна, по тадашњој правној логици, није значајно утицала на свест и вољу учиниоца

- 4) Ако је за кривично дело у стицају утврдио новчане казне, изрећи ће једну новчану казну која не сме прећи збир утврђених казни нити највећу законску меру. Дакле, јединствена новчана казна се одмерава применом система кумулације уз поштовање општег законског максимума ове врсте казне. Притом, не треба заборавити да је новчана казна имала статус непопуларне казне у народу, тако да се овај начин одмеравања казне за стицај кривичних дела мање проводио у судској пракси у односу на стање у данашњем времену.

Питање примене споредних казни, код стицаја кривичних дела, је децидно уређено у одредби става 2. истог члана Законика. Наиме, споредне казне ће суд изрећи учиниоцу кривичног дела, ако су утврђене макар и за једно кривично дело обухваћено стицајем, ако су те казне исте врсте. Тада ће суд изрећи једну казну те врсте, која не сме прећи укупан износ појединих утврђених казни ни највећу законску меру изречене врсте казне.

Тадашњи законодавац је из разумљивих разлога ограничио могућност примене споредне казне за стицај кривичних дела уз услов да мора бити утврђена барем за једно кривично дело обухваћено стицајем. У противном је искључена могућност примене споредне казне у било којој другој ситуацији у судској пракси. Ово решење онемогућава да суд ствара право већ остаје на нивоу његове примене, тамо где су законски услови испуњени.

Одмеравање казне за стицај кривичних дела, применом система апсорпције, предвиђен је у још једној, у том времену посматрано, специфичној правној ситуацији. Наиме, када суд утврди казну конфискације имовине онда не може изрећи новчану казну ни као главну ни као споредну казну (став 3. истог члана Законика). Ово законско решење не треба посебно појашњавати јер је правно логично и утемељено на реалном стању ствари. Једноставно, није могуће новчано кажњавати учиниоца кривичног дела коме је већ одузета односно конфискована сва имовина.

Кривични законик ФНРЈ из 1951. године је доживео већи број измена и допуна. Оне су се кретале у правцу укидања одређених казни, увођења нових кривичних санкција (судска опомена) и повећања законских оквира за изрицање новчане казне (општег минимума и општег максимума). Наведено је било неопходно у условима инфлације где су првобитни законски оквири новчане казне обезвређивани. Међутим, измене и допуне овог Законика нису биле на подручју одмеравања казне за стицај

кривичног дела.

кривичних дела. Зато их не сматрамо значајним за ово правно подручје. На посредан начин (повишењем законског минимума и максимума новчане казне) се може говорити о њиховом утицају на номинални износ јединствене новчане казне за стицај кривичних дела.

2.5.3. Кривични закон СФРЈ из 1976. године

Уставне промене у СФРЈ, у виду амандмана из 1971. године и доношења новог Устава из 1974. године, захтевале су усклађивање законодавства за новом политичком и правном реалношћу у земљи.⁵⁵ Оне су спроведене у целокупном законодавству у земљи која је била подељена на више правних подручја. Тако смо на југословенској правној сцени имали укупно девет правних подручја које чине: шест република, две покрајине и савезно законодавство.⁵⁶

Дефинитивно је примењен посебан облик правног партикуларитета који је стварао озбиљне проблеме у нормалном функционисању земље и био увод за потоњу дезинтеграцију њених федералних чланица односно република. У таквим околностима приступа се доношењу новог Кривичног закона СФРЈ 1976. године у коме је садржана материја општег и посебног дела кривичног материјалног права. У њему се налазе читаве групе кривичних дела против: основа социјалистичког самоуправног друштвеног уређења и безбедности СФРЈ, човечности и међународног права, оружаних снага СФРЈ

---

⁵⁵ Устав СФРЈ („Службени лист СФРЈ“, бр. 9/74).

⁵⁶ Иако је усвојен велики број кривичних закона тадашњи законодавац је настојао унифицирати кривичне норме како би умањили могућности њиховог разликовања. Слично томе је законодавац у Југославији, између два светска рата, приступао доношењу кривичних прописа. То се чинило већ на нивоу Министарства правде које је настојало једнообразно уредити законодавство у земљи. „Намера успостављања „јединственог законодавства“ новоосноване државе захтевала је и организациону адаптацију свих самосталних државних органа управе, па и ресора правде. С тим у вези ће нови министар правде, Коста Тимотијевић, уредбом од 14. децембра 1919. године, прецизирати ингеренције и уређење Министарства, чиме се постиже коначна дистинкција у односу на Министарство припреме за Уставотворну скупштину и изједначење закона... У складу са горе наведеним надлежностима, а на захтев министра, начелник Одељења за израду законских пројеката извршио је контролу рада уже комисије, основане 1919. године са задатком унификације кривичноправних норми, и оценио да она „није ништа радила на том послу“. Ове провере обављене су током јула месеца 1920. године, а пре тога, још током јуна месеца, чланови кривично-правног одсека Сталног Законодавног Савета одржали су седницу на којој су се првенствено бавили питањем потребе „унификације нашег кривичног законодавства“. О резултатима тога састанка министра је дописом известио члан „ужег одбора“, проф. Тома Живановић. Уз обавештење је предат и предлог одсека „о решењу овог питања“. Њиме се препоручивало изједначење кривичноправних норми на територији целе државе доношењем јединственог кривичног закона и закона о кривичном поступку. Кривично-правни одсек је заузео став да „како била будућим Уставом уређена наша држава, на основи централистичкој или децентралистичкој, она треба да има једно једино приватно и кривично законодавство“. М. Кнежевић, „Рад на унификацији материјалног кривичног права Краљевине СХС – од пројекта из 1910. године до предлога Казненог законика из 1926. године“, Весник правне историје, бр. 1/20, стр. 181-183.

и др.⁵⁷

Кривично законодавство у СФРЈ, укупно девет кривичних закона, ступило је на снагу 1. јула 1977. године. Тада је целокупна кривична материја устројена у духу социјалистичког времена и потреба очувања друштвено-економског и политичког поретка. С тим у вези, према одредби члана 1. Кривичног закона, „кривично законодавство у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији заштићује од насиља, самовоље, експлоатације, контрареволуционарне делатности, кршења уставности и законитости и других друштвено опасних дела: основна права и слободе човека и грађанина, њихов друштвено-економски положај, социјалистичко самоуправно друштвено уређење, независност и безбедност земље, братство и јединство и равноправност народа и народности и уставом утврђени правни поредак.“ У питању је правно-политичка формулација која је имала своје место у том времену док је данас, са аспекта данашњег кривичног материјалог права, потпуно излишна и непотребна.

У новом Кривичном закону је усвојена нешто другачија формулација сврхе кажњавања, чиме се напушта раније нормирано „спречавање друштвено опасне делатности.“ Сада се, у оквиру опште сврхе кривичних санкција, сврха кажњавања састоји у следећем (члан 33. Закона):

- 1) спречавање учиниоца да чини кривична дела и његово преваспитавање;
- 2) васпитни утицај на друге да не чине кривична дела;
- 3) јачање морала социјалистичког самоуправног друштва и утицај на развијање друштвене одговорности и дисциплине грађана.

Законодавац је јасно омеђио сврху кажњавања на бази постојећег система „социјалистичких“ вредности које изражавају став читавог друштва. У прва два става је на нескривен начин одређена улога казне као најтеже кривичне санкције. Она се заснива на активном деловању према учиниоцу како би се онемогућио у извршењу кривичног дела. Превентивна функција кривичног права, у оквиру сврхе кажњавања, испољава се вршењем васпитног утицаја на све потенцијалне учиниоце кривичног дела. Међутим, кривичноправно неприкладна је формулација из трећег става. Овде се заштитна функција кривичног права огледа у јачању социјалистичког морала. На тај начин су отворене могућности идеолошке примене кривичног права. То се посебно одражава на систем редовног одмеравања казне и одмеравања казне за стицај кривичних дела.

---

⁵⁷ Кривични закон СФРЈ („Сл. лист СФРЈ“, бр. 44/76, 46/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90, 54/90).

Редовно одмеравање казне прописано је у одредби члана 41. Кривичног закона. Овде су оквири одмеравања казне утврђени у законским границама, уз остварење већ предвиђене сврхе кажњавања у одредби члана 33. Кривичног закона. Међутим, законодавац прописује каталог околности, које могу бити теже или лакше, чија примена је обавезна у сваком конкретном кривичном случају. У питању су следеће “нарочите” околности (став 1. Кривичног закона):

- 1) степен кривичне одговорности;
- 2) побуде из којих је кривично дело учињено;
- 3) јачина угрожавања или повреде заштићеног добра;
- 4) околности под којима је дело учињено;
- 5) ранији живот учиниоца;
- 6) његове личне прилике и његово држање после учињеног кривичног дела;
- 7) друге околности које се односе на личност учиниоца.

Наведене околности се обавезно узимају у обзир и код одмеравања казне за стицај кривичних дела. Отуда је од изузетне важности утврдити њихов карактер и присуство у сваком појединачном кривичном случају, где се одмерава казна због више кривичних дела учињених у стицају. Важно је напоменути да су ове околности узимане у обзир и код претходних кривичних закона у ФНРЈ.

Питање одмеравања казне за стицај кривичних дела децидирано је регулисано у Кривичном закону СФРЈ, у одредби члана 48. став 1., где се стицај кривичних дела одређује следећом формулацијом: „Ако је учинилац једном радњом или са више радњи учинио више кривичних дела за која му се истовремено суди, суд ће претходно утврдити казне за свако од тих дела, па ће за сва та дела изрећи јединствену казну.“ Примењујући принцип претходног утврђивања појединачних казни, за свако кривично дело обухваћено стицајем, законодавац је предвидео случајеве у којима се утврђивање јединствене казне врши применом различитих система њеног одмеравања. У питању су следеће ситуације, где ће суд у пракси поступати на следеће начине (став 2. Кривичног закона):

- 1) Ако је за неко кривично дело у стицају утврдио смртну казну, изрећи ће само ту казну.
- 2) Ако је за неко кривично дело у стицају утврдио казну затвора од двадесет година, изрећи ће само ту казну.
- 3) Ако је за кривична дела у стицају утврдио казне затвора, јединствена казна мора бити већа од сваке поједине утврђене казне, али не сме достићи збир утврђених

казни нити прећи петнаест година затвора.

- 4) Ако су за сва кривична дела у стицају прописане казне затвора до три године, јединствена казна не може бити већа од осам година затвора.
- 5) Ако је за кривична дела у стицају утврдио само новчане казне, повисиће највишу утврђену казну, али она не сме прећи збир утврђених казни ни педесет хиљада динара, односно две стотине хиљада динара кад су једно или више кривичних дела извршени из користољубља.
- 6) Ако је за нека кривична дела у стицају утврдио казне затвора, а за друга дела новчане казне, изрећи ће једну казну затвора и једну новчану казну, по одредбама тач. 3. до 5. овог става.

Код прописивања правила за одмеравање казне законодавац не прави разлику између идеалног и реалног стицаја кривичних дела. То практично значи да је кривичноправно ирелевантно да ли је до стицаја дошло предузимањем једне радње извршења, када долази до наступа више забрањених последица, или је то случај са више предузетих радњи извршења којима се остварило биће више кривичних дела. У сваком случају примењују се јединствена правила одмеравања казне, у погледу утврђивања појединачних казни, као и приликом одмеравања јединствене казне.

Систем апсорпције се примењивао, као и код претходних кривичних закона односно законика, када је за једно кривично дело, обухваћено стицајем, суд утврдио смртну казну. У овом случају нема места примени других казни јер је учинилац кривичног дела лишен живота. Поред тога, када је за неко кривично дело у стицају суд утврдио казну затвора од двадесет година онда нема места примени неке друге казне. Подсећања ради, казна од двадесет година затвора је била друга најтежа казна, после смртне казне, а свакако најдужа могућа казна затвора. Дакле, смртном казном и казном затвора од двадесет година исцрпљују се могућности примене неких других казни.

Апсорпција ће нужно бити примењена и у случају, када је за једно од кривичних дела обухваћених стицајем, утврђена казна затвора у трајању од шест месеци или више а за друго кривично дело казна затвора у трајању до месец дана, јер суд тежу казну не може, примењујући систем апсорпције, поштрити сразмерно другој утврђеној казни, зато што се казне затвора, преко шест месеци, могу изрицати само на пуне месеце.⁵⁸

Систем асперације се примењује у више различитих ситуација обухваћених Кривичним законом. *Ratio legis* ових законских решења препознатљив је у намери

---

⁵⁸ Група аутора, Коментар Кривичног закона СФРЈ, Савремена администрација, Београд, 1978, стр. 229.

тадашњег законодавца да постигне праведну јединствену казну иманентну тежини кривичног дела и степену кривице његовог учиниоца. Оправданост примене овог система одмеравања казне, за стицај кривичних дела, проналази своје место код казне затвора. Правно би било нереално а практично контрапродуктивно да се утврђене казне затвора, за свако појединачно кривично дело обухваћено стицајем кривичних дела, једноставно сабирају и тако суд утврди јединствену казну затвора. Уместо тога, усвојено је законско решење где се предвиђа да јединствена казна треба бити већа од сваке појединачне казне али мања од њиховог укупног збира. Додатни коректив се огледа у примени максимума дужине казне затвора од петнаест година који ни у ком случају не сме бити нарушен. Суштина овог ограничења је у томе да се за лакша кривична дела, обухваћена стицајем кривичних дела, без обзира на њихов број, не може одмерити казна затвора у дужем трајању.⁵⁹

Одмеравање јединствене казне, применом система асперације, проналази своје место и код краткотрајних казни затвора. То је учињено на начин што суд, када су за сва кривична дела у стицају прописане казне затвора до три године, не може одмерити јединствену казну затвора у трајању дужем од осам година. На овај начин се спречава могућност неправедног повећавања јединствене казне затвора, до кога би могло доћи применом неког другог система одмеравања казне, попут кумулације.

Посебно подручје примене система асперације имамо код утврђених новчаних казни, за свако појединачно кривично дело обухваћено стицајем кривичних дела. Овде се, у оквиру примене система асперације, уводи допунско ограничење у тачно утврђеном новчаном износу до педесет хиљада динара, односно две стотине хиљада динара кад су једно или више кривичних дела извршени из користољубља. Једном речју, систем асперације је овде двоструко лимитиран и то: сопственим правилима и законским ограничењем укупног номиналног новчаног износа код утврђивања јединствене новчане казне.

Систем асперације се примењује и у ситуацији када је суд, за нека кривична дела у стицају, утврдио казне затвора, а за друга дела новчане казне. Онда ће суд изрећи једну јединствену казну затвора и једну јединствену новчану казну. У овом случају ће суд примењивати асперацију паралелно код утврђивања две различите казне (затвор и новчана казна). Притом оне морају бити изречене за кривична дела обухваћена стицајем кривичних дела где добијају правно својство јединствених казни.

---

⁵⁹ Ibidem.

Правила за одмеравање казне, за стицај кривичних дела, могу бити примењена и у случају споредних казни (став 3.). Овде се захтева да је суд утврдио споредну казну, барем за једно кривично дело у стицају. Међутим, ако је суд утврдио више новчаних казни онда ће изрећи јединствену казну, применом правила за одмеравање казне за стицај кривичних дела (види став 2. тачка 5. истог члана).

Најзад, постоји могућност да је учинилац, вршећи кривична дела обухваћена стицајем, нека од њих учинило као малолетна а друга као пунолетна особа. Овде се неизоставно утврђује јединствена казна затвора, тако да се малолетнички затвор утапа у казну затвора. У ситуацији када није постојао самосталан законски акт, којим би се регулисао кривичноправни статус малолетника, очигледно је да законодавац овој старосној категорији учинилаца кривичних дела није посвећивао већу пажњу.

2.5.4. Кривични закон СРЈ (измене и допуне)

Нестанак СФРЈ и успостављање СРЈ имало је свог одраза и у сфери трансформације правног поретка. У кривичној материји је наслеђен постојећи Кривични закон из 1976. године. Међутим, доношење Устава СРЈ из 1992. године,⁶⁰ захтевало је усклађивање кривичних прописа са уставним решењима. С обзиром да је СРЈ правни следбеник претходне савезне државе, кривично законодавство у држави сада чини савезни кривични закон и два републичка кривична закона. Кривични закон СРЈ и републички кривични закони доживели су измене и допуне средином деведесетих година. озбиљније измене и допуне савезног Кривичног закона извршене су 2001. године. Тада је укинута смртна казна коју је заменила казна затвора у трајању од четрдесет година.

Нестанак СРЈ и успостављање Државне заједнице СЦГ имало је свог утицаја на промене у кривичном законодавству држава чланица. Републике Србија и Црна Гора доносе нове Кривичне законе. С друге стране је 2003. године савезни Кривични закон претрпео измене и допуне услед чега је њему промењен назив у Основни кривични закон.⁶¹

Основ и границе кривичноправне принуде су одређени на следећи начин (члан 2. Закона): „Заштита човека и других основних вредности друштва и примењивање

⁶⁰ Устав СРЈ („Сл. лист СРЈ“, бр. 1/92).

⁶¹ Основни кривични закон СРЈ („Сл. гласник РС“, бр. 39/03).

кривичноправне принуде у мери у којој је то нужно за сузбијање друштвено опасних делатности, представљају основ и границе за одређивање кривичних дела и прописивање кривичних санкција.“ На овај начин је уклоњена социјалистичка номенклатура у одређивању позиције кривичног законодавства у друштву и уједно је промењена његова друштвена улога. Њиме се више не штити самоуправљање и тековине социјализма већ основне друштвене вредности, којима примена кривичноправне принуде служи.

У Основном кривичном закону је готово на идентичан начин регулисано одмеравање казне за стицај кривичних дела. Извесно разликовање је приметно код појединих правила за одмеравање јединствене казне. У питању су следеће измене и допуне (члан 48. Основног закона):

- 1) ако је суд за неко кривично дело у стицају утврдио казну затвора од четрдесет година изрећи ће само ту казну (став 1.);
- 2) ако је суд за неко кривично дело у стицају утврдио казну затвора од петнаест година изрећи ће само ту казну (став 2.);
- 3) ако је за кривична дела у стицају утврдио само новчане казне, повисиће највишу утврђену казну, али она не сме прећи збир утврђених казни ни две стотине хиљада динара, односно осам стотина хиљада динара кад су једно или више кривичних дела извршени из користољубља (став 5.).

Наведене измене и допуне Основног закона извршене су ради усклађивања износа новчане казне због инфлаторних токова којима је земља била изложена. У свему осталом је одмеравање казне за стицај кривичних дела регулисано на идентичан начин као и у претходном Кривичном закону.

II ГЛАВА

ОДМЕРАВАЊЕ КАЗНЕ У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ

1. Одмеравање казне у међународним правним инструментима

Међународни правни инструменти у највећем броју регулишу материју људских права и прописују механизме њихове правне заштите. У том делу читави каталог међународних и регионалних правних инструмената је могуће пратити на бази њихове класификације. Њихов заједнички именитељ се огледа у генерацијској подели људских права према времену њиховог откривања и потоње правне верификације. Иако је реч о разнородним људским правима могуће је издвојити извесна заједничка обележја која их повезују. То су:⁶²

- 1) људска права нису позитивноправног карактера већ имају морално порекло;
- 2) људска права припадају свим људима без разлике;
- 3) укупан број људских права је мањи од каталога субјективних и моралних права у једној држави у одређеном времену;
- 4) људска права су политичког карактера;
- 5) постоје различита мишљења и спорови о томе која се права сматрају људским правима.

У општим међународним правним инструментима немамо експлицитно прописана правила о одмеравању казне. Уместо тога се дају смернице у коме правцу би се граница кривичне репресије морала кретати код редовног и посебних облика одмеравања казне. То се чини на начин што се прописују правила која имају руководни карактер и свака држава их, чином ратификације, мора уважавати у судским поступцима.

Важан правни инструмент у области људских права јесте Међународни пакт о грађанским и политичким правима из 1966. године.⁶³ Гарантујући основна људска права Пакт, у својим одредбама, забрањује сваки облик нехуманизујућег поступања према

---

⁶² В. Димитријевић et al., Људска права, БГ Центар за људска права, Београд, 1997, стр. 26-28.

⁶³ Види: Закон о потврђивању Међународног пакта о грађанским и политичким правима („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 7/71).

људима (члан 7-10. Пакта).

Додатни инпут, у правцу обезбеђивања праведног начина одмеравања казне у кривичним поступцима, даје се кроз могућност вођења поступка пред Европским судом за људска права у Стразбуру. На овај начин се евентуално претрпљена неправда, у смислу неправилно одмерене казне у кривичним поступцима, може исправити улагањем Представке овом Суду.⁶⁴ Поред низа формалних услова, неопходно је доказати да је одлуком домаћег правосуђа повређено неко од људских права гарантовано Европском конвенцијом о људским правима из 1950. године.⁶⁵

Важан европски правни инструмент, на подручју одмеравања казне, јесте Препорука Комитета министара о конзистентности у одмеравању казне.⁶⁶ Она садржи читави каталог руководних правила у којима се апострофира значај праведног поступања у истим односно сличним кривичним случајевима. То се постиже правилним начином одмеравања казне учиниоцу кривичног дела. Иако се о томе експлицитно не изјашњава, ова Препорука има подједнак значај и на подручју одмеравања казне за стицај кривичних дела. У Одељку Б ове Препоруке се наводе правила која се односе на структуру казни и то на следећи начин:

1. „Максималне казне за прекршаје и, где је применљиво, минималне казне треба да се преиспитају тако да формирају кохерентну структуру која одражава релативну тежину различитих врста прекршаја.

---

⁶⁴ „Једно време Србија је била међу државама које су имале највећи број случајева пред Европским судом за људска права али се овај број у неколико последњих година смањује. У 2019. години Европски суд је разматрао 2.595 представки поднетих против државе Србије од којих је 2.445 проглашено неприхватљивим, донете су 24 пресуде које су се односиле на 150 лица, док је у 22 пресуде установљено да је повређено бар једно право заштићено Европском конвенцијом. Према статистици објављеној на сајту Европског суда за људска права у 2020. години евидентирано је 1836 представки које су прослеђене некој од судећих формација. Држави је на изјашњавање достављено 466 предмета, 1413 је одбачено као неприхватљиво, а у 8 предмета Суд је донео пресуду. За извршење пресуда Суда задужен је Комитет министара Савета Европе мада у пракси поступак праћења извршења пресуда обавља одељење за извршење пресуда (Department for the Execution of Judgments). До сада је разматрано извршење 523 пресуде Европског суда које су се тичале Србије од којих је 490 завршено коначним решењем.“ Д. Покушевски, В. Петровић (ур.), Људска права у Србији, БГ Центар за људска права, Београд, 2020, стр. 34.

⁶⁵ European Convention on Human Rights, as amended by Protocols Nos. 11, 14 and 15 supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12, 13 and 16. Види: Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са протоколом број 11, протокола уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, протокола број 4 уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у конвенцију и први протокол уз њу, протокола број 6 уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, протокола број 7 уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, протокола број 12 уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и протокола број 13 уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 - испр. и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 12/10 и 10/15).

⁶⁶ Recommendation R (92)17 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Consistency in Sentencing (19. October 1992. year).

2. Распон доступних казни за неко кривично дело не би требало да буде толико широк да даје мало упутстава судовима о његовој релативној озбиљности. Државе би стога требале да размотре оцењивање кривичних дела у степене озбиљности, под условом, међутим, да минималне казне, где су применљиве, не спречавају суд да узме у обзир посебне околности у појединачном случају.
3. а) Где год је то примерено уставу и традицији правног система, могу се размотрити неке даље технике за побољшање доследности у изрицању казни. б) Две такве технике које су коришћене у пракси су „усмеравање кажњавања“ и „почетне тачке“. ц) Оријентације за кажњавање указују на распон казни за различите варијације кривичног дела, у зависности од присуства или одсуства различитих отежавајућих или олакшавајућих фактора, али остављају судовима дискреционо право да одступе од оријентације. д) Полазна основа указује на основну казну за различите варијанте кривичног дела, од које суд може да се креће навише или наниже како би одражавао отежавајуће и олакшавајуће факторе.“
4. а) Посебно, за често почињена или мање тешка кривична дела или кривична дела која су иначе прикладна, може се размотрити увођење неког облика оријентације или полазних тачака за одмеравање казне као важног корака ка доследности у одмеравању казне. б) Где год је то примерено уставу или традицији правног система, може се усвојити једно или више од следећих средстава, између осталог, за спровођење таквих оријентација или полазних тачака:
  - i. законодавство;
  - ii. смернице пресуда виших судова;
  - iii. независна комисија;
  - iv. окружница министарства;
  - v. смернице за тужилаштво.

Ова правила нису јасно одељена, између редовног одмеравања казне и одмеравања казне за стицај кривичних дела, али је непобитна њихова руководећа улога према европским државама. У томе се огледа њихов утицај на подручје националних законодавстава већине европских земаља.

Иако се непосредно и садржајно не бави питањем одмеравања казне, укључујући и стицај кривичних дела, Конвенција Уједињених нација о правима детета из 1989. године се једним делом дотиче ове материје.⁶⁷ Наиме, Конвенцијом је прописано да се

---

⁶⁷ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета („Сл. лист СФРЈ - Међународни

поштују најбољи интереси детета у свим сегментима утврђивања његове кривичне одговорности.⁶⁸ Ради тога се, узимајући у обзир одговарајуће одредбе међународних инструмената, државе чланице посебно обезбеђују да се (члан 40. став 2. Конвенције):

- a) ни за једно дете неосновано не тврди, да не буде оптужено или да не призна да је прекршило кривични закон због дела или пропуста који нису забрањени националним или међународним законима у време када су учињени.
- b) сваком детету за које се тврди или које је оптужено за кршење кривичног закона дају бар следеће гаранције:
  - i. да се сматра невиним док се кривица не докаже по закону;
  - ii. да буде одмах и директно обавештено о оптужбама против њега и уколико је потребно његових родитеља или законских старатеља и да има правну или другу одговарајућу помоћ у припреми и презентирању своје одбране;
  - iii. да се поступак води без закашњења од стране надлежног независног и непристрасног органа или судског тела, у правичном саслушању у складу са законом, у присуству правне или друге одговарајуће помоћи, и осим уколико се не сматра да то није у интересу детета, посебно узимајући у обзир његове године, или положај његових родитеља или законских старатеља;
  - iv. да не буде присиљено да сведочи или да призна кривицу;
  - v. да се испитују или да буду испитани сведоци друге стране и да се обезбеди учешће и испитивање његових сведока под једнаким условима;
  - vi. да уколико се сматра да је прекршило кривични закон, ову одлуку и сваку досуђену меру која из тога произилази, поново разматра виши, надлежни, независни и непристрасни орган или судско тело у складу са законом;
  - vii. да има бесплатну помоћ преводиоца уколико дете не може да разуме или не говори језик који се користи;
  - viii. да се поштује његова приватност на свим нивоима поступка.

Важност и кривичноправни донети ових правила, у погледу одмеравања казне малолетницима за стицај кривичних дела, огледају се у више праваца. Најпре је неопходно истаћи да се Конвенција сматра најчешће ратификованим међународним правним инструментом јер је велики број земаља уградио у своје законодавство.

уговори", бр. 15/90 и "Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 4/96 и 2/97).

⁶⁸ Важно је приметити да се у овој Конвенцији поистовећују деца и малолетници. Зато се термин „дете“ користи и код регулисања његове кривичне одговорности иако се лице (старости до 14. година) сматра кривично неодговорним.

Принципи, садржани у овој Конвенцији, представљају полазне основе у будућем реформисању националних кривичних законодавстава.

У Конвенцији су садржани принципи који гарантују максималну заштиту интереса детета односно малолетника и објективност у поступању државних органа а посебно суда. То су све предуслови који омогућавају правилно разматрање околности које чине неопходну карику у одмеравању казне за стицај кривичних дела. Притом треба имати на уму да се правила, за одмеравање казне за стицај кривичних дела код малолетника, разликују у односу на пунолетне учиниоце кривичних дела.

2. Међународни војни Суд у Нирнбергу и Токију

Завршетак Другог светског рата обележило је низ догађаја који су од значаја за настанак и потоњи развој међународног кривичног права. Његово непостојање је, између осталог, допринело да се масовни злочини врше у име „одређене идеологије“ док његови виновници нису имали на уму могућности утврђивања кривичне одговорности пред независним међународним судом. Зато се суђење нацистичким злочинцима у Нирнбергу и Токију сматра важним догађајем у каснијем развоју међународног кривичног права. Радило се о несталним војним трибуналима у чијем саставу су били представници сила победница (Велика Британија, САД, СССР и Француска).

У Међународном војном трибуналу одговарало је укупно 24 оптужена лица и 6 организација. Иако су се оптужнице разликовале, оптужени злочинци су одговарали за поједина или за сва кривична дела које чине:

- 1) Учествовање у заједничком плану или завери за спровођење злочина против мира.
- 2) Планирање, започињање и вођење агресорских ратова и других злочина против мира.
- 3) Ратни злочини.
- 4) Злочини против човечности.

Суд у Нирнбергу је изрекао следеће казне: 12 лица је осуђено на смртну казну, 1 лице је осуђено на доживотни затвор, 3 лица су осуђена на казне од 10 до 20 година, 3 лица су ослобођена.

За подручје одмеравања казне за стицај кривичних дела Нирнбершки процес сматрамо значајним. Овде се судило оптуженима за непосредно или посредно вршење више кривичних дела тј. стављало им се на на терет масовно вршење најтежих злочина. У кривичноправном смислу посматрано, ови злочинци су, у великом броју случајева,

вршили кривична дела у стицају било да су наређивали, одобравали и/или непосредно вршили најтеже злочине. Сходно томе, суд у Нирнбергу је усвојио следеће принципе:

- i. принцип: Свака особа која учини дело који се по међународном праву сматра злочином је одговорна и подложна казни.
- ii. принцип: Чињеница да домаће (национално) право не прописује казну за дело који се по међународном праву сматра злочином не ослобађа особу која је учинила дело од одговорности по међународном праву.
- iii. принцип: Чињеница да је особа која је учинила дело које се по међународном праву сматра злочином то дело учинила у вршењу дужности шефа државе или надлежног званичника не ослобађа ту особу одговорности по међународном праву.
- iv. принцип: Чињеница да је особа поступала по наређењима власти или надређеног не ослобађа је одговорности по међународном праву, под условом да је имала могућност моралног избора.
- v. принцип: Свака особа оптужена за злочин по међународном праву има право на правично суђење засновано на чињеницама и праву.
- vi. принцип: Следећи злочини су кажњиви као злочини по међународном праву (злочини против мира; ратни злочини; злочини против човечности).
- vii. принцип: Саучесништво у вршењу злочина против мира, ратног злочина или злочина против човечности поменутих у VI принципу је злочин по међународном праву.

Иако је Нирнбершки суд изрекао строге казне оптуженима, које су биле адекватне тежини учињених злочина, у пресудама изостаје јасан приказ начина утврђивања јединствене казне. „При одмеравању казне учиниоцу неког од кривичних дела из надлежности кривичног суда мора се водити рачуна да званични положај ма ког лица, без обзира на то да ли је државни поглавар или одговорни службеник у владином надлештву може бити узет у обзир као основ за ублажавање казне, као и чињеница да је неко лице радило на основу наређења своје владе или претпостављеног. То су, дакле, околности које могу утицати на ублажавање казне, али не и на ослобођење учиниоца од одговорности за учињено дело.“⁶⁹

С обзиром да стицај кривичних дела експлицитно није био регулисан у судећим правилима Нирнбершког суда, у погледу одмеравања казне можемо извући закључке на

---

⁶⁹ Д. Јовашевић, „Нирнбершка пресуда – седам деценија касније“, Војно дело, бр. 7/16, стр. 390.

бази појединих одредби Закона број 10. Контролног савета. Следствено томе је прописано да Суд треба да, при избору казне, код сваког оптуженог лица утврди да је криво за злочин против мира, ратни злочин или злочин против човечности. Оно се може казнити једном казном или кумулативно урачунатим већим бројем казни које чине: смртна казна, доживотни затвор, затвором у одређеном трајању (са принудним радом или без принудног рада), новчаном казном, конфискацијом имовине, повраћајем неправилно стечене имовине, одузимањем појединих или свих грађанских права.⁷⁰

Заједнички именоватељ, који повезује изречене казне у Нирнбершком и Токијском суђењу, јесте чињеница да се казна одмеравала без јасних критеријума уз пристрасан однос судећег већа. Чињеница да ови Судови, у правом смислу, нису примењивали системе одмеравања казне за стицај кривичних дела онемогућава нам детаљнију анализу изречених казни. Но, ретрибуција је била јасно изражена и заснивала се на тежини учињених злочина којима није било премца у правно-историјском памћењу.

На крају, „иако су вршене опсежне припреме да Међународни војни суд у Нирнбергу настави серију суђења и другим најважнијим немачким ратним злочинцима, о чему је постојала сагласност америчке и совјетске делегације, с тим да се поред Нирнберга спомињао Берлин као седиште суда, до наставка таквог суђења није дошло. Који су разлози да се пред Међународним војним судом у Нирнбергу не наставе суђења није у доста обимној литератури у Међународном војном суду у Нирнбергу наведено. Вероватно се сматрало да је довољно једно суђење највишим немачким ратним злочинцима, а да осталим се може судити и на нижем нивоу у окупационим савезничким зонама у Немачкој. У том смислу Вајс извештава да су пред војним савезничким судовима у Немачкој отпочела суђења немачким ратним злочинцима, као и да су пред немачким судовима почела суђења уколико се ради о злочинима који су извршени против немачких држављана у самој Немачкој од стране немачких држављана.“⁷¹

3. Међународни кривични суд за бившу Југославију у Хагу

Међународни трибунал за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права на територији бивше Југославије (након 1991. године)

---

⁷⁰ Control council Law no. 10. Punishment of persons guilty of war crimes, crimes against peace and against humanity. Извор: <https://www.legal-tools.org/doc/ffda62/pdf> (доступно 01.06.2022.).

⁷¹ Ј. Лопичић Јанчић, „Проф. др Алберт Вајс и Нирнбершки процес“, Анали Правног факултета у Београду, бр. 2/11, стр. 389-390.

основан је Резолуцијом број 827 Савета безбедности ОУН.⁷² Његова надлежност је организовање суђења учиниоцима ратних злочина на подручју бивше СФРЈ. Скраћени назив Хашког трибунала гласи: Међународни кривични трибунал за бившу Југославију (МКТЈ), тако да ћемо овај назив користити у раду.⁷³ МКТЈ је мандатни (*ad hoc*) суд који суди оптуженима за међународна кривична дела. У његовим правним актима су конструисани кривичноправни институти, попут командне одговорности, удруженог злочиначког подухвата и др. У таквим околностима је неопходно утврдити сврху кажњавања и начине одмеравања казне за стицај кривичних дела.

Одмеравање казне за међународна кривична дела подразумева примену посебних правила садржаних у правним актима МКТЈ. Под тим се подразумева примена Статута МКТЈ⁷⁴ и Правилника о поступку и доказима.⁷⁵ У овим актима су садржана правила кривичног материјалног и кривичног процесног права које МКТЈ треба да примењује током суђења. У питању су разнородна правна правила којима се делимично излази из оквира досадашње кривичне правосудне праксе.

На подручју одмеравања казне, у наведеним документима МКТЈ, можемо уочити одредбе у којима се на општији начин прописују ова правила. У вези са тим можемо уочити неколико момената које сматрамо важним код одмеравања казне и то:⁷⁶

- 1) Казне су неодређене у статутима трибунала.
- 2) Могу се изрећи само казне а не и друге кривичне санкције.
- 3) Није експлицитно и унапред одређена сврха казни већ се, уместо тога, користе уопштене формулације.
- 4) Околности извршеног кривичног дела и личне околности учиниоца, које треба да служе за индивидуализацију казне, ако су прописане онда је то учињено на уопштен и прилично непрецизан начин.

Наведене специфичности у раду МКТЈ, а које се непосредно одражавају на одмеравање казне, показују нам сву несавршеност у раду овога Суда. Међутим, није за очекивати да се у делатности једног привременог Суда, насталог у специфичним међународним околностима, могу утврдити: доследност, прецизност и надасве

---

⁷² *International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia (since 1991. year).*

⁷³ *International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, ICTY.*

⁷⁴ Статут Међународног кривичног суда за бившу Југославију (МКТЈ), ОУН, Хаг, септембар 2009. Извор: <https://www.icty.org/bcs/documents/statut-medunarodnog-suda> (доступно 20.08.2022.).

⁷⁵ Правилник о поступку и доказима, ОУН, Хаг, јул 2015. Извор: <https://www.icty.org/bcs/documents/statut-medunarodnog-suda> (доступно 20.08.2022.).

⁷⁶ Према: Б. Бановић, С. Бејатовић, Основи међународног кривичног права, Правни факултет, Крагујевац, 2011, стр. 211-212.

објективност у његовом поступању. Сасвим сигурно су потоње пресуде показале у којој мери је овај Суд пристрасан у суђењу „одређеним“ ратним злочинцима и, такође, у ослобађању „других“ ратних злочинаца. Наведено подупире чињеница да МКТЈ има на располагању ванправне механизме како би приволео неку државу на сарадњу. „Ако држава не сарађује с МКТЈ, главни тужилац, или судија појединац, односно судско веће чији обавезујући захтев држава није испунила, може о томе да извести председника Трибунала, а овај ће затим о несарадњи обавестити оснивача Трибунала – Савет безбедности УН. Савет безбедности затим, у начелу, може реаговати на различите начине – дипломатским притисцима, опоменама, позивањем да се поступи у складу са обавезама, па и санкцијама – које му стоје на располагању на основу Повеље УН у ситуацијама када се државе оглушавају о његове одлуке донете на основу главе VII Повеље УН (на основу које је Трибунал и установљен). У такве мере спадају и, на пример, циљане санкције против појединаца одговорних за несарадњу (замрзавање њихових рачуна и имовине, забрана путовања и сл.), дипломатска изолација земље, економска блокада, итд. У пракси, Савет безбедности није никад прибегавао таквој „тешкој артиљерији“ против држава које недовољно сарађују. Зато су Трибунал, и пре свега његово Тужилаштво, прибегавали једном другом механизму за санкционисање несарадње, који је у основи био политички. Тај механизам је био нама добро позната политика условљавања приступања Европској унији сарадњом с Трибуналом.“⁷⁷

Статут МКТЈ садржи прилично оскудни текст са малим бројем чланова. У њима се претежно налазе одредбе у којима се решавају питања судско-организационог карактера и процесне претпоставке за вођење кривичног поступка. Отуда немамо много могућности за анализу одредаба које *de iure* припадају домену кривичног материјалног права. Још мање можемо пронаћи одредбе у којима се експлицитно регулишу начини редовног и одмеравања казне за стицај кривичних дела. Ипак, на основу општијих одредби, можемо извести одређене закључке који се базирају на циљаним тумачењима воље њиховог творца.

Према одредби члана 24. Статута МКТЈ кривичне санкције које може изрећи претресно веће тичу се само казне затвора. Дакле, не постоји могућност одмеравања неке друге казне што сматрамо недостатком у раду МКТЈ. Додатну околност, у примени наведене одредбе, представља став по коме ће, приликом одређивања казне затвора,

---

⁷⁷ В. Димитријевић et al., Хашке недоумице - Познато и непознато о Међународном кривичном трибуналу за бившу Југославију (друго издање), Београд, 2013, стр. 45-46.

претресно веће МКТЈ узети у обзир општу праксу изрицања затворских казни на судовима бивше Југославије. То практично значи да ће се судеће веће МКТЈ ослањати на судску праксу земаља чланица бивше Југославије над чијим држављанима овај Суд има надлежности.⁷⁸

Нешто конкретније одредбе које се, условно речено, могу узети у обзир код одмеравања казне за стицај кривичних дела проналазимо у ставу 2. наведеног члана 24. Статута МКТЈ. Овде се прописује да „приликом изрицања казни, претресна већа узимају у обзир факторе попут тежине кривичног дела и личних прилика осуђеника.“ На тај начин се налаже судском већу да размотри присуство објективних и субјективних околности које се односе на критични криминални догађај који је добио судски епилог. Уосталом, наведене (групне) околности се обавезно узимају у обзир у сваком кривичном законодавству код редовног и одмеравања казне за стицај кривичних дела. Најзад, уз казну затвора, судско веће може наложити поврат евентуалне имовине и имовинске користи стечене кривичним делом, укључујући и средствима присиле, правим власницима. Могућности противправног стицања имовине у ратним условима су, тим пре, повећане код извршења више кривичних дела у стицају.

Правилник о поступку и доказима садржи одређени број одредби у којима се регулише питање редовног одмеравања казне а посредно и одмеравања казне за стицај кривичних дела. Иницијалне одредбе, у којима можемо уочити присуство института стицаја кривичних дела, проналазимо у процесним садржајима. Тако се, у одредби члана 87. став 3. Правилника (Већање), прописује да „ако претресно веће прогласи оптуженог кривим по једној или више оптужби садржаних у оптужници, изрећи ће казну за сваку од оптужби по којој је оптужени проглашен кривим и навести да ли ће се казне издржавати консекутивно или упоредно, осим уколико одлучи да примени своје овлашћење да изрекне јединствену казну која одражава укупно кажњиво понашање оптуженог.“ То практично значи да Веће најпре одмерава и утврђује појединачне казне за свако кривично дело а потом изриче јединствену казну за стицај ових кривичних дела. Она одражава „укупно кажњиво понашање оптуженог“ чији садржај Веће утврђује целовито ценећи објективне и субјективне околности.

---

⁷⁸ „Ова статутарна одредба настала је са једним дубљим циљем, да се очува темељно начело кривичног права – *nullum crimen nulla poena sine lege* – и избегне ретроактивна примена права, због које је међународно правосудје трпело озбиљне приговоре још од нирнбершког и токијског процеса. Не треба заборавити да је Статут донет 25. маја 1993. године, а да је њиме дат мандат Трибуналу да пресуђује за случајеве кршења међународног хуманитарног права учињене од 1991. године. Отуда и не чуди што се на самом почетку израде овог акта развила жива дебата о правним механизмима, уз помоћ којих би се задовољили захтеви *lex praevia*.“ Д. Миладиновић-Стефановић, *op. cit.*, стр. 241-242.

Регулишући подручје казне Правилник у одредби члана 101. (Казне) предвиђа да се лице проглашено кривим може осудити на казну затвора, укључујући и доживотну казну затвора. Притом овако строге казне, које немају алтернативу у статутарним и одредбама Правилника, Веће одмерава узимајући у обзир околности, наведене одредбе члана 24. став 2. Статута МКТЈ, које чине:

- 1) све отежавајуће околности;
- 2) све олакшавајуће околности, укључујући и значајну сарадњу осуђеног с тужиоцем пре или после изрицања пресуде;
- 3) општа пракса изрицања затворских казни на судовима бивше Југославије;
- 4) време које је осуђено лице већ издржало од казне за исто дело коју јој је евентуално изрекао суд неке државе, сходно одредби члана 10. став 3. Статута МКТЈ.

Наведене одредбе Статута и Правилника о поступку и доказима МКТЈ представљају једини нормативни извор из кога се могу изнаћи нормативне могућности примене института одмеравања казне за стицај кривичних дела. Иако оскудне, ове одредбе донекле дају правног простора да МКТЈ одмерава јединствену казну за стицај више међународних кривичних дела.

4. Међународни кривични суд у Хагу

Развој међународног кривичног правосуђа достигао је свој врхунац доношењем Римског статута 1998. године. Предност овог правног акта, у односу на раније донете, јесте предвиђање оснивања сталног Међународног кривичног суда (МКС) чиме се коначно напушта неуспешна пракса мандатних односно *ad hoc* трибунала. Недуго затим, након доношења Римског статута, СРЈ је приступила његовој ратификацији чиме овај документ постаје део нашег унутрашњег правног система.⁷⁹

У уводним одредбама (члан 1.) Статута МКС наглашено је да се оснива стално судско тело надлежно за вођење кривичног поступка против лица за које постоји основана сумња да су учинила најтежа кривична дела од међународног значаја, на начин како је то предвиђено овим Статутом, и биће комплементаран националним кривичним надлежностима држава. Притом, кривично-процесни елементи Међународног

---

⁷⁹ Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда („Сл. лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 5/01).

кривичног суда су компромис англосаксонског и континенталног права. Решења прописана Римским статутом требала су да предупреду проблеме *ad hoc* судова и спрече евентуалну произвољност и противречност допуна и промена Правила о поступку и доказима.⁸⁰

МКС је надлежан за вођење кривичног поступка поводом најтежих кривичних дела, која су за таква проглашена од стране целокупне међународне заједнице, а то су (члан 5. Статута):

- 1) Кривично дело геноцида;
- 2) Кривична дела регулисана као „злочини против човечности“;
- 3) Кривична дела регулисана као „ратни злочини“;
- 4) Агресија.

Поред тога, МКС је надлежан за кривично дело агресије након што се прописима донетим у смислу чл. 121. и 123, установе елементи бића овог кривичног дела, и тако испуне претходни услови за установљење надлежности Суда. Ти прописи морају бити у складу са одговарајућим одредбама Повеље Уједињених нација (став 2. Статута).

Питање кажњавања је у одредбама Статута МКС решено на начин што Суд, лицу осуђеном за кривично дело из његове надлежности, може изрећи једну од следећих казни (члан 77. Статута):

- a) Казну затвора у трајању до 30 дана;
- b) Казну доживотног затвора, уколико је лице осуђено за најтежи облик кривичног дела из надлежности Суда и уколико ову казну оправдавају одређене околности везане за личност окривљеног.

Притом, уз казну затвора као главну казну, Суд може изрећи и:

- a) Новчану казну према условима предвиђеним правилима поступка и извођења доказа;
- b) Конфискацију прихода, имовине и добара који су директно или индиректно прибављени кривичним делом. Овом казном се не фаворизују права трећих лица која су поступала *bona fides*.

Одмеравање казне је регулисано у одредби члана 78. Статута, на начин што се прописују правила редовног и одмеравања казне за стицај кривичних дела. Заједнички именитељ оба облика одмеравања казне у Статуту МКС односи се на одсуство јасно

---

⁸⁰ М. Тујић, „Анализа рада и перспективе сталног Међународног кривичног суда“, Зборник радова Правног факултета, бр. 1/18, стр. 403.

изражене сврхе кажњавања. Она управо служи као фактор који има важну улогу код одмеравања казне. Напросто, Суд се код одмеравања казне, у смислу избора њене врсте а потом и мере, мора руководити остваривањем унапред одређене сврхе кажњавања. Ова околност доприноси општем утиску да су материјалне одредбе Римског статута МКС недовољно доречене и остављају простора за различито тумачење. Оне су прилично оскудне, ако упоредимо регулисање истих кривичноправних института у националном кривичном законодавству држава које признају надлежност МКС.

Већ наведену оскудност одредби Статута МКС потврђује начин узимања у обзир околности код одмеравања казне. Овде се једноставно наводи да ће Суд, приликом одмеравања казне, поштујући Правила поступка и извођења доказа, ценити околности као што су: тежина извршеног кривичног дела и околности везане за личност осуђеног лица (став 1. Статута). То практично значи да Суд једнако цени објективне околности, оличене у тежини извршеног кривичног дела, и субјективне околности које чине личност његовог учиниоца. Осим тога, Статут се не упушта у разматрање конкретних околности или барем типичних објективних и субјективних околности чије присуство је неизоставно у одређеном кривичном случају. Тим пре је то случај код међународних кривичних дела.

Питање урачунавања казне осуђеном лицу регулисано је на истоветан начин као у унутрашњем кривичном праву. Наиме, када изриче затворску казну, Суд у дужину трајања казне урачунава време проведено у притвору, уколико је према окривљеном био одређен притвор. Суд у дужину трајања казне урачунава све време проведено у притвору одређеном с обзиром на тежину кривичног дела (став 2. Статута).

Важно је констатовати да се претходна питања *stricto sensu* не односе само на стицај кривичних дела. Њих сматрамо претходницом примене одмеравања казне за стицај кривичних дела, првенствено из разлога што се исте околности узимају у обзир, потом и вреднују, код редовног одмеравања казне и код одмеравања казне за стицај кривичних дела.

Статут МКС (став 3.) на посебан начин регулише питање одмеравања казне у правним ситуацијама када је учињено више кривичних дела. Прецизније, очигледна је намера доносиоца овог Статута да не остави нерешеним ситуације у којима, по правилу, једно или више лица учине више од једног кривичног дела. Нормативно уређење се огледа у посебној формулацији када је исто лице осуђено за више кривичних дела. Овде ће Суд одмерити казне за свако кривично дело појединачно а потом ће изрећи јединствену казну при чему је дужан да прецизира укупну дужину трајања затворске

казне. Притом се у овој одредби Статута МКС не наводи начин одмеравања казне за свако појединачно кривично дело. Зато се примењују идентична правила, као у ситуацији када је лице учинило само једно кривично дело. То практично значи да се морају узети у обзир све објективне и субјективне околности које учињено кривично дело чине лакшим или тежим.

Додатно ограничење се огледа у правилу да, на претходни начин утврђена јединствена казна затвора, не може бити краћа од најдуже појединачно одмерене казне а не може бити дужа од 30 година затвора или од доживотне робије у смислу члана 77. став 1 (б). У питању је модификовани начин примене *принципа асперације* код одмеравања јединствене казне у нашем кривичном законодавству. Наведено се огледа у томе што се минимално трајање јединствене казне затвора одређује на идентичан начин као и у националним кривичним законодавствима. Међутим, максимално трајање јединствене казне затвора ограничено је на временски период *не дужи* од 30 година затвора. На овај начин се спречава могућност једноставног сабирања појединачних затворских казни односно примена *принципа кумулације*.

Творци Статута МКС су првенствено имали на уму могућности кажњавања тешких злочинаца, чија кривична дела производе тешке и несагледиве последице. У том случају је постављен законски коректив који се односи на примену доживотне робије у смислу члана 77. став 1 (б). Овде се једноставно примењује принцип најтеже казне која се сама по себи исцрпљује. Зато је несврхисходно одмеравати односно изрицати казну затвора одређеног временског трајања јер њена примена није могућа. Једном речју, доживотна робија апсорбује временску казну затвора.

III ГЛАВА

ОДМЕРАВАЊЕ КАЗНЕ ЗА СТИЦАЈ КРИВИЧНИХ ДЕЛА У УПОРЕДНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

1. Уводни осврт

Редовно одмеравање и одмеравање казне за стицај кривичних дела у упоредном законодавству садржи низ специфичности. Оне представљају основу њиховог разликовања у различитим кривичним законодавствима. Присутно разликовање је иманентно природи правних система којима поједине државе припадају. Зато имамо различите ситуације, у кривичној судској пракси, које показују дијаметрално супротне ставове и мишљења судова, када се суди једном или више лица за више учињених кривичних дела у идеалном или реалном стицају. Такође је важно нагласити да се у одређеним судским одлукама односно пресудама могу пронаћи синтетизовани примери различитих решења којима се одступа од традиционалне припадности односне државе њеном правном систему.

Англосаксонски правни систем одликују бројне специфичности које се огледају у одсуству јасне (по)везаности судског одлучивања за законске прописе. Наведено је присутно још у домену извора права који, у овом правном систему, чине претходне судске пресуде које имају правну снагу прецендената. Зато није увек могуће утврдити прецизирана правила одмеравања казне за стицај кривичних дела. Она оптирају од простог сабирања појединачних казни, за свако учињено кривично дело (*систем кумулације*), па све до њиховог апсорбовања са најтежом тј. смртном казном (*систем апсорпције*). Поред тога, можемо пронаћи примере у којима је јединствена казна настала као производ нагодбеног начина окончања кривичног поступка што додатно приказује искључиво одсуство строгих правилности у примени одмеравања казне за стицај кривичних дела.⁸¹

---

⁸¹ „Правни систем држава *common law* утемељен је на готово чистом расправном начелу (парнични поступак), односно акузаторском начелу (кривични поступак). У том погледу постоји готово невероватна сличност са римским процесним правом пред крај републике. Тако, на пример, у оба случаја имамо систем

Посебност англосаксонског правног система можемо уочити у оквирима разнородних решења у појединим државама. Њихова препознатљивост присутна је већ на нивоу нормативног одређења принципа и сврхе кажњавања. Еклатантан пример представља канадско кривично законодавство. У њему се сврха изрицања казне састоји у заштити друштва и доприносу, упоредо са иницијативама за превенцију криминала, поштовању закона и одржавању праведног, мирног и безбедног друштва изрицањем правичних санкција. Оне имају један или више од следећих циљева (члан 718. Кривичног законика):⁸²

- a) да осуди незаконито понашање и штету нанесену жртвама или заједници која је проузрокована противправним понашањем;
- b) да одврати учиниоца и друга лица од чињења кривичних дела;
- c) да одвоји преступнике од друштва, када је то потребно;
- d) да помогне у рехабилитацији преступника;
- e) да обезбеде репарације за штету нанету жртвама или заједници; и
- f) да промовише осећај одговорности код преступника и признавање штете нанете жртвама или заједници.⁸³

У канадском кривичном законодавству можемо уочити присуство принципа који представљају оријентире судовима, приликом примене кривичних прописа. У домену одмеравања казне за стицај кривичних дела предвиђена је обавеза суда да јединствена казна не буде неправедна, дуга и строга. Дакле, посебно се води рачуна о праведном карактеру казне. Овај принцип може бити нарушен ако одмерена казна буде строжија односно дужа, у ситуацији када се и блажом врстом и мером казне може остварити прописана сврха кажњавања.

Припадност англосаксонском правном систему опредељује и друге државе да своје кривично законодавство циљано доносе у духу тзв. прецедентног права. Отуда

популарне тужбе, пасивну улогу суда и доказну иницијативу странака. Битно сличан је и положај оптуженог: он се не сме испитивати, а његово признање нужно доводи до осуде. То је помало чудно, ако се узме у обзир општеприхваћено мишљење да римско право није имало готово никаквог утицаја на постанак установа англосаксонског права. Неки ове сличности објашњавају законитошћу да у сличним друштвеним приликама и под владавином сличних основних политичких и правних назора морају настати слична процесна права. У англосаксонском праву је подела на терет тврдњи и терет доказивања изведена до краја и врло консеквентно. Ова разлика објашњава се специфичностима поротног система који постоји у правима ових земаља. Прво, на странкама лежи терет презентирања доказа у мери која је потребна да се предмет изнесе пред пороту (*burden of producing or going forward*) а потом следи терет убеђивања пороте (*burden of persuasion*)“. С. Бркић, „Терет доказивања у кривичном и парничном поступку“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2012, стр. 307.

⁸² Criminal Code of Canada 1985, 2005, 2009. year. Извор: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/> (доступно 03.11.2022. године).

⁸³ Види: R.S., 1985, c. C-46, s. 718R.S., 1985, c. 27 (1st Supp.), s. 1551995, c. 22, s. 6.

присуство бројних различитости не представља значајнију меру одступања од општих прокламованих принципа. То се, између осталог, потврђује у канадском и кривичном законодавству Сједињених Америчких Држава (САД).⁸⁴

Европскоконтинентални правни систем почива на дијаметрално супротним правним основама у односу на англосаксонско право. Њихове супротности се у битноме разликују управо на подручју релевантних извора који чине основу судског поступања. Овде су то уставни и законски прописи којима се регулишу сва најважнија питања и институти у кривичном материјалном и кривичном процесном праву. Притом, уставне одредбе имају начелни и општи карактер и њима се јемче основна људска права и слободе од различитих облика недозвољеног ограничења. С обзиром да се кривичним правом најдубље залази у основна права и слободе човека, тим пре је држава најпозванија да, на нивоу уставних норми, обезбеди њихове минималне гаранције.

Репрезентативни представник европскоконтиненталног правног система јесте француско кривично законодавство. Оно се заснива на уставу и закону као основном извору права и изворишту судског одлучивања у кривичним предметима. У домену кажњавања можемо уочити чврсту решеност француског законодавца да детаљније регулише сва значајнија питања. У том смислу се наводи да, у циљу обезбеђивања заштите друштва, спречавања чињења нових прекршаја и обнављања социјалног баланса, у погледу интереса жртве, казна има следеће функције (члан 130-1. Кривичног законика):⁸⁵

1. Санкционисање учиниоца кривичног дела;
2. Фаворизовање његове ресоцијализације и поновне интеграције у друштво.

У погледу редовног одмеравања казне и одмеравања казне за стицај кривичних дела, у француском Кривичном закону проналазимо одредбе које се о томе експлицитно изјашњавају. Прописано је да се затвор не може изрећи кумулативно са једном од казни затвора или рестриктивних казни нити са казном рада у општем односно јавном интересу. Надаље, новчана казна се не може изрећи кумулативно са другом новчаном казном (члан 131-9. Кривичног закона).⁸⁶

Припадност европскоконтиненталном правном систему потврђује и кривично

---

⁸⁴ Због бројних специфичности, у законодавству и пракси САД, ова земља ће бити посебно обрађена у раду.

⁸⁵ Code pénal, Production de droit.org, Dernière modification: 2022-09-01, Edition: 2022-09-01, 1294 articles avec 2193 liens, 530 références externs. Извор: <https://codes.droit.org/PDF/Code%20p%C3%A9nal.pdf> (доступно 03.11.2022. године).

⁸⁶ LOI n°2019-222 du 23 mars 2019 - art. 71 (V) - Conseil Constit. 2019-778 DC.

законодавство Словеније. У њему је подручје одмеравања казне регулисано тако што се учиниоцу кривичног дела изриче казна у границама прописаним законом, за овај акт, уважавајући истовремено тежину извршеног дела и кривицу учиниоца. При томе, суд узима у обзир све околности које утичу да ли казна треба да буде мања или већа - олакшавајуће и отежавајуће околности (члан 49. Кривичног закона).⁸⁷

Одмеравање казне за стицај кривичних дела садржано је у законском решењу из члана 53. Кривичног закона где је прописано следеће: Ако је учинилац једном радњом или више радњи извршио два дела или више кривичних дела за која му се суди истовремено, суд прво одређује казну за свако појединачно кривично дело, затим и изриче јединствену казну за сва ова кривична дела (став 1.). Притом, јединствену казну изриче суд по следећим правилима (став 2.):

- 1) ако се ради о два или више кривичних дела из става другог члана 46. овог законика, у контексту казне затвора од тридесет година, изриче се јединствена казна доживотног затвора;
- 2) ако је за кривична дела у низу одредио казну затвора, јединствена казна мора бити већа од сваке појединачне казне, али збир појединачних казни не сме прекорачити двадесет година затвора;
- 3) ако су за сва кривична дела прописане казне затвора до три године, јединствена казна не може бити већа од осам година затвора;
- 4) ако су за кривична дела утврђене само новчане казне, увећава максималну одређену новчану казну, чији збир појединих казни не може бити већи од три стотине шездесет дневних износа или 15.000,00 евра, ако их има једно или више кривичних дела учињених из користољубља, онда не може прелазити хиљаду петсто дневних износа или 50.000,00 евра;
- 5) ако је за нека кривична дела у низу одредио казну затвора, а за друга кривична дела новчану казну, изрећи ће једну казну затвора и једну новчану казну по тачкама 2, 3. и 4. овог става;
- 6) ако је за кривична дела узастопно одређено више истих колатералних казни, изриче јединствену колатералну казну на начин да не достижу свој збир и не прелазе највишу општу границу казне.

У осталим кривичним законодавствима, која припадају европскоконтиненталном правном систему, проналазимо слична решења којима се уважавају специфичности

---

⁸⁷ Kazenski zakonik Republike Slovenije („Uradni list Republike Slovenije“, št. 55/08).

одмеравања казне за стицај кривичних дела. Изузетно разликовање се односи на поједине правне ситуације у којима законодавци предвиђају извесна ограничења у погледу максималног трајања казне затвора или висине новчане казне.

2. Сједињене Америчке Државе

Сједињене Америчке Државе (САД) имају специфичан кривичноправни систем/е кога/које одликују неуједначености у сфери законских прописа и потоњег судског одлучивања. Ако пођемо од једноставне чињенице да смртна казна није уведена у свим државама у саставу САД, онда је сасвим јасно да, и у другим сегментима кажњавања, можемо уочити бројне различитости које доводе до одступања у судској пракси. У прилог томе говори факат да се највећи број судских процеса, истина нешто мање у кривичним поступцима, решава договорно односно погодбеним начином. Овакав кривичноправни систем остварује своје законске и правне ефекте и у сфери одмеравања казне за стицај кривичних дела.

Важан датум и правну прекретницу, на подручју одмеравања казне у кривичном законодавству САД, представља доношење Закона о реформи одмеравања (*Sentencing Reform Act - SRA*) из 1984. године. Овим актом се утврђује нова структура казне која се примењује на оптуженог који је проглашен кривим за кривично дело према било ком савезном закону. Дозвољава се појединцу да буде осуђен на казну затвора или условну казну и новчану казну, као и да добије додатне санкције, укључујући:

- (1) одузимање за одређена кривична дела рекетирања и кривична дела у вези са дрогом;
- (2) налог за обавештавање жртава злочина у случајевима који укључују превару или обмањујуће поступке; или
- (3) налог за реституцију у случајевима који укључују телесну повреду или материјалну штету.⁸⁸

Овим Законом је предвиђено оснивање Комисије за изрицање казни у САД (*United States Sentencing Commission*). Одређене су околности које суд треба узети у обзир приликом одмеравања и изрицања казни, укључујући смернице и изјаве о политици које је издала Комисија за изрицање казни САД. Доприносом овог Закона се сматра увођење

---

⁸⁸ Изворно наведено са званичног веб сајта Конгреса САД. Извор: <https://www.congress.gov/bill/98th-congress/house-bill/5773?r=4> (доступно 04.11.2022. године).

већег степена предвидљивости предстојеће дужине трајања казне. Тиме се омогућава пенитенцијарном особљу да адекватно организује пенални третман осуђеницима.

Реформисање америчког затворског система, подстакнутог овим Законом, довело је до значајног повећања бројности затворског особља и изградње нових затвора широм САД. С тим у вези, говорећи о неједнакости казни, судија William W. Wilkins, Jr, у свом уводном обраћању америчкој зимској конференцији Казнено-поправног удружења 1991. године навео је пример два брата који су заједно учинили кривично дело крађа и осуђени су на затвор, али су се случајно појавили пред различитим судијама за тај исти злочин. Један је осуђен на једну годину затвора а други је осуђен на шест година затвора. Такође је цитирао пример првог преступника који је дао три лажне новчанице од 5 долара и осуђен на 15 година затвора и други који је дао четири новчанице од 20 долара, који је био рецидивиста, а осуђен на 4 године затвора.⁸⁹

Након опсежних истраживања, модалитета могућих начина одмеравања казне, Комисија за изрицање казни у САД је сачинила Упутство за одмеравање казне (*Sentencing Guidelines Manual*), које ступа на снагу 1987. године. Међутим, у вишегодишњој пракси рада наведене Комисије ово Упутство је више пута мењано и допуњавано. Према нашим сазнањима, заснованим на званичним подацима у САД, последња верзија Упутства за одмеравање казне је ступила на снагу 2018. године.⁹⁰

Сумирајући прописана правила, у оквиру наведеног Упутства за одмеравање казне у САД, можемо уочити присуство диферентног односа, код одмеравања казне за самостално кривично дело и/или за стицај кривичних дела. Запажамо да су творци овог Упутства, по нашем мишљењу без реалне потребе, више водили рачуна о ефектима одмеравања казне за одређено кривично дело, уместо да формулишу општија правила. Онда би се искључиво суду остављало на оцену и вредновање свих отежавајућих и олакшавајућих околности у конкретном кривичном случају. У америчкој судској пракси можемо пронаћи велики број случајева у којима се суд на посебан начин односио према појединим кривичних делима. „Врло илустративан случај који објашњава како се у америчкој судској пракси спроводи овакав третман говора мржње јесте предмет из 1992 год. *R.A.V. v. City of St. Paul*. У овом случају, група белих тинејџера била је санкционисана од локалног суда јер су спалили крст у дворишту црначке породице. Ови преступници

---

⁸⁹ М. Н. Luttrell, „The Impact of the Sentencing Reform Act on Prison Management“, A Journal of correctional philosophy and practice, бр. 4/1991, п. 54.

⁹⁰ Види: <https://www.ussc.gov/guidelines/archive/1987-federal-sentencing-guidelines-manual> (04.11.2022. године).

били су осуђени на основу уредбе града Сент Пола за злочине из мржње, која је изричито забрањивала приказивање симбола за које се сматра или има разумних разлога да се верује да изазивају бес, узнемиреност или презир према одређеним људима, на основу расе, боје коже, веровања, религије или пола. Уредба је била усмерена ка томе да се говор мржње стави у домен доктрине незаштићених 'насилних речи', а не у домен судске праксе за заштићене политичке говоре, који дозвољавају ограничења времена, начина и околности политичког говора. У јуну 1992. године, Врховни суд је поништио одлуку Града Сент Пола, којом се забрањивала употреба било каквог симбола који изазива бес, немир или мржњу према другима на основу расе, боје коже, порекла, религије или пола. Због посебних забрана које је наметала уредба Града, Врховни суд је одлучио да је законодавство наметало рестрикције садржаја говора и то је морало да се заустави. Главни фактор је био да су се судије сагласиле да је паљење крстова заштићена форма изражавања према Првом амандману“.⁹¹

Неуједначеност америчког кривичног права, у домену одмеравања казне са или без стицаја кривичних дела, није само последица претходно анализираних Упутства за одмеравање казне. Сматрамо претежнијим мишљење да је целокупан амерички кривичноправни поредак само одраз англосаксонског правног система у коме кривични поступци имају извесне примесе грађанских судских поступака. То се првенствено односи на нагодбене начине њиховог окончања. Између осталог, великом броју решених кривичних предмета, у кратком временском року, америчко правосуђе дугује примени ових института.

Чињеницу да се америчко кривично правосуђе разликује од других можемо препознати у делу који се тиче тзв. ометања правде. Лица која својим поступцима, вербалним изјавама или на било који други скривени начин ометају вођење кривичног поступка и утврђивање чињеница долазе под удар кривичне репресије. У односу на њих се примењује особени систем одмеравања казне. *Ratio legis* овога решења огледа се у схватању да ова лица, својим деловањем, наносе огромну штету правосуђу, па их зато треба адекватно казнити. Неретко ова лица ометање правде чине у стицају са другим кривичним делима али се одмеравање казне претежно заснива на примарном кривичном делу док остала дела остају у његовој сенци. Једном речју, ометање правде у судској пракси апсорбује друга, по значају, мање важна кривична дела.

---

⁹¹ Цит. према: Н. Живановски, „Различит третман говора мржње у процесима комуникације у Европи и САД“, ЦМ - часопис за управљање комуницирањем, бр. 32/2014, стр. 62-63.

3. Енглеска са Велсом

Англосаксонски правни систем у Енглеској са Велсом поседује низ специфичности које иду у прилог тези да ова земља игра важну улогу у европској правној историји. „Премиса научног разматрања већине грана енглеског права за континенталног правника заправо мора бити спознаја да се релевантни научни закључци о било ком институту енглеског права не могу извести без озбиљног увида у историјске разлоге који су одређени правни институт дефинисали као такав. С тим у вези, може се тврдити, што многи аутори и чине, да је одлучујућа карактеристика енглеског права заправо њен непрекинути историјски развој. При томе, када кажемо непрекинути историјски развој, пре свега мислимо на три одлучујуће специфичности енглеског права: одсуство кодификације, као и рецепције целокупног римског права на начин како је рецепција извршена у другим европским континенталним земљама, те да је у енглеском праву основни творац закона суд а не законодавни органи. За разлику од европских континенталних правних система који су под утицајем Француске револуције и њене идеје кодификације, по којој је право логичан систем у коме се свако правно решење добија везивањем за унапред утврђена правна начела, енглески правници, међу којима и Oliver W. Holmes, тврде да живот закона никада није зависио од логике већ од искуства“.⁹²

Чињеницу да Енглеска нема устав треба посебно уважавати код разматрања појединих кривичноправних института. Из тога произилази чињеница да су закони највиши правни акти у овој земљи. Важну историјску околност представља и факат да је Енглеска деценијама водила отворену борбу са тероризмом, па су отуда полицијска овлашћења знатно шира у односу на друге европске земље. Наведено сврстава Енглеску у ред земаља (*common law*) у којима полиција игра важну улогу што се, између осталог, одражава и на систем кажњавања у виду одмеравања и изрицања строгих казни.⁹³

Процес који се односи на подручје одмеравања казне за појединачно кривично

---

⁹² В. Ковачевић, „Енглеска и право, историјски развој и неке специфичности“, Правни записи, бр. 2/2011, стр. 614-615.

⁹³ „Сам израз *common law* током историје је доживео значајну еволуцију у смислу његове употребе само у циљу разликовања од права *equityja*. С тим у вези, Philip James указује да се у Енглеској, Сједињеним Америчким Државама и другим земљама Комонвелта израз *common law* користи у циљу дистинкције англо-америчког правног система у односу на правни систем Француске и других земаља чије право деривира из римског права и које се називају *civil law* земље. Такође, исти аутор истиче да се овим изразом прави демаркација између прецедентног и писаног права (закона)“. Ibid., стр. 620.

дело и за стицај кривичних дела у Енглеској са Велсом почиње 2003. године доношењем Закона о кривичном правосуђу (*Criminal Justice Act*).⁹⁴ Овим законским актом је предвиђено формирање Самосталног савета (*Sentencing Guidelines Council*) који треба да изради Упутство за одмеравање казне.

У 12. делу Закона о кривичном правосуђу прописана је сврха кажњавања (члан 124. Закона). Сходно томе, сваки суд који поступа са учиниоцем, у вези са његовим делом, мора имати у виду следеће сврхе изрицања казне:

- a) кажњавање преступника;
- b) смањење криминала (укључујући његово смањење одвраћањем);
- c) реформу и рехабилитацију преступника;
- d) заштиту јавности, и
- e) прављење репарације од стране преступника са лицима погођеним њиховим прекршајем.

У одредби члана 170. истог Закона прописане су смернице које се односе на:

- 1) одмеравање казне и расподелу:
  - a) „смернице за одмеравање казне” означавају смернице које се односе на изрицање казне преступнику, које могу бити опште природе или ограничене на појединачне категорије кривичног дела или преступника, и
  - b) „смернице за расподелу” означавају смернице које се односе на одлуке а прекршајни суд, према члану 19. Закона о прекршајним судовима из 1980 (ц. 43), одлучује да ли је кривично дело погодније за суђење по скраћеном поступку или за суђење по оптужници.
- 2) Тамо где су смернице за одмеравање казни или смернице за расподелу издате од стране Савета као дефинитивне смернице, Савет мора с времена на време (и, посебно, ако добије предлог по члану 171(2) од Комисије или под пододељак (2) од државног секретара) размотрити да ли да их ревидира.

У кривичном законодавству Енглеске са Велсом су наведене околности које суд узима у обзир код одмеравања казне. Оне су идентичне и у случајевима одмеравања казне за стицај кривичних дела. „Теоријски посматрано, то значи да олакшавајуће и отежавајуће околности у праву Енглеске и Велса имају двојну природу, јер су неке од њих институти општег, а неке институти посебног дела кривичног права. Ово је веома

---

⁹⁴ Види: Criminal Justice Act 2003, Chapter 44.

Извор: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/pdfs/ukpga_20030044_en.pdf (доступно 15.11.2022.).

различно у односу на континентално право, где се у посебном делу спорадично могу срести (посебни) основи за ублажавање или ослобођење од казне, али не и околности које усмеравају редовно одмеравање“.⁹⁵

Извесне недоследности у одмеравању и изрицању казне можемо уочити, у смислу неједнаког кривичноправног третмана, код лица која су извршила више истодобних и разнородних кривичних дела. Ове недоследности проистичу из следећег: начина вођења кривичних поступака и специфичне природе енглеског кривичног права.

Наиме, у Енглеској постоје две врсте кривичних поступака. Први је редован кривични поступак кога одликује учешће професионалног судије и пороте. Други је скраћени или сумарни кривични поступак где порота не учествује, већ суде и пресуђују само професионалне судије. У првом случају тзв. поротног суђења суди се само за најтежа кривична дела док се највећи број кривичних (лакших) дела суди у скраћеном поступку.⁹⁶

Присуство неодређености код одмеравања казне, укључујући стицај кривичних дела, непосредна је последица специфичности енглеског кривичног права. То практично значи да на нормативно-судској сцени имамо у примени прецедентно право. Оно представља комбинацију правних прописа и судских пресуда. „По класичном схватању, закони претпостављају постојање *common law* и представљају, у ствари, допуне и исправке *common law*. Сматра се, штавише, да закони не би имали никакав смисао ако се не повежу са прецедентним правом. Прецедентно право остаје најважнији извор права, а законско право представља само његову допуну. У прилог овом мишљењу неки аутори тврде да у случају када би сви закони престали да постоје, енглески правни систем би и даље функционисао; међутим, ако би се десило супротно, ако би прецедентно право нестало а остало законско право, остала би само неповезана правила извучена из свог контекста, тако да би најважнија правила која регулишу најважније области друштвеног живота нестала. Може се рећи да *common law* (прецедентно, судско право) представља најважнији извор права у Енглеској, с обзиром на то да је још увек највећи број друштвених односа регулисан овом категоријом правних извора. Међутим, посебно у новије време, запажа се чињеница да закони добијају све већи значај.“⁹⁷

Ценећи наведено, можемо констатовати да енглески правни систем, његово

---

⁹⁵ Д. Миладиновић-Стефановић, *op. cit.*, стр. 193.

⁹⁶ М. Јеличић, *Образложење кривичне пресуде као елеменат права на правично суђење*, Правни факултет, Београд, 2016, стр. 89.

⁹⁷ Д. Врањанац, „Однос законског и прецедентног права у Енглеској – нека питања“, *Правни записи*, бр. 1/2012, стр. 24.

кривично право и правосуђе представљају особен правно-институционални спецификум. Кривичне поступке и судске одлуке није могуће правилно разумети ако их посматрамо искључиво са позиције европског континенталног права.

4. Хрватска

Хрватско кривично законодавство је последњих деценија претрпело промене. Оне се односе на доношење новог Казненог закона из 2011. године који је, у међувремену, више пута мењан и допуњаван.⁹⁸ У процесном делу кривичног права на снази је Закон о казненом поступку из 2008. године који је, такође, више пута мењан и допуњаван.⁹⁹ У овим законским актима садржани су материјални и процесни кривичноправни институти.

Подручје одмеравања казне у хрватском кривичном праву регулисано је на начин што се одвојено прописује редовно одмеравање казне од одмеравања казне за стицај кривичних дела. На тај начин је законодавац јасно одвојио различите модалитете одмеравања казне, у овим случајевима, који се међусобно допуњују. То се, пре свега, односи на разматрање околности, које утичу на одмеравање казне, и модалитета њихове примене у конкретном кривичном случају.

Редовно одмеравање казне је регулисано у одреби члана 47. Казненог закона где је предвиђена обавеза суда да, приликом избора врсте и мере казне, на основу степена кривице и сврхе казне, цени све околности које утичу на то да казна, по врсти и мери, буде лакша (олакшавајуће околности) или тежа (отежавајуће околности). Притом, законодавац обавезује суд да посебно узме у обзир:

- 1) тежину угрожавања или повреде заштићеног добра,
- 2) мотиве из којих је кривично дело учињено,
- 3) степен повреде дужности учиниоца,
- 4) начин извршења и скривена дејства кривичног дела,
- 5) ранији живот учиниоца кривичног дела,
- 6) његове личне и имовинске прилике,
- 7) његово понашање након извршеног кривичног дела,
- 8) његов однос према жртви и настојање да јој надокнади штету (став 1.).

⁹⁸ Казнени закон Републике Хрватске („Народне новине РХ“, бр. 125/11-84/21).

⁹⁹ Закон о казненом поступку Републике Хрватске („Народне новине РХ“, бр. 152/08-80/22).

Допунско ограничење је предвиђено у погледу могуће висине одмеравања казне за стицај кривичних дела. Оно се односи на став законодавца да висина казне не може бити већа од степена кривице (став 2.).

У хрватском кривичном законодавству су присутни различити модалитети одмеравања јединствене казне за стицај кривичних дела. Они се могу препознати у одредби члана 51. Казненог закона, тако што су предвиђени за различите кривичноправне ситуације. Следствено томе, можемо издвојити различите принципе одмеравања казне за стицај кривичних дела.

Према одредби члана 51. став 1. Казненог закона предвиђено је да ће учиниоцу једног или више дела, за која се суди истовремено, суд за свако кривично дело одредити казну, а затим на основу оцене личности учиниоца и кривичних дела у њиховој целости, изрећи јединствену казну. Овде долази до изражаја став законодавца по коме је неопходно појединачно ценити све олакшавајуће и отежавајуће околности, на страни учиниоца и кривичног дела, па затим одмерити јединствену казну. У питању је сложена операција која захтева детаљније упознавање са свим околностима конкретног кривичног случаја. На тај начин се једино може у целости остварити сврха кажњавања у смислу члана 41. Казненог закона.¹⁰⁰

Принцип асперације се децидно примењује у одредби члана 51. став 2. Казненог закона, тако што се јединствена казна састоји у повећању највише одређене казне, али не може достићи збир појединачних казни, нити прећи максималну казну дуготрајног затвора, односно новчану казну. То практично значи да се коначно утврђена висина јединствене казне, за стицај кривичних дела, креће у јасно означеној раздеоци. Она је мања од укупног збира појединачних казни, такође мора бити мања од максималне казне дуготрајног затвора односно новчане казне али свакако већа од сваке појединачне највише одређене казне.

---

¹⁰⁰ Стога је потребно имати у виду да је приликом одређивања једне казне окривљени лице које је у више наврата извршило кривична дела и показало већи степен истрајности у криминалном понашању, а за оцену његове личности значајан је и међусобни однос учињених дела који такође треба вредновати било да је реч о идеалном или реалном и истоветном или разноврсном стицају као и укупан број почињених кривичних дела. Такође је потребно проценити да ли су сва дела почињена у краћем или дужем временском интервалу и размотрити да ли период извршења показује потребу за строжим или блажим кажњавањем. Тешко би се могло тврдити да је сврха казне која се постиже једном казном другачија од оне за коју се казна изриче починиоцу једног кривичног дела, па део цитиране одредбе члана 60. став 2. КЗ треба схватити као истицање принципа изражених у члановима 6. и 50. Кривичног закона. У сваком случају, треба напоменути да судови у образложењу одлука о казнама често недовољно износе околности од значаја за избор врсте казни и мере појединачне казне, а ретко објашњавају околности које су утицале на изрицање јединствене казне. Д. Трипало, М. Мрчела, „Одмјеравање казне за казнена дјела у стјецају“, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, бр. 2/2009, стр. 780.

Асперацијом се утврђује оквир за јединствену казну, њену најмању и највећу могућу меру, а да се, притом, не говори на који начин ће суд, унутар овако постављених оквира, конкретно одмерити казну. На ово указује Бачић сматрајући наведено спорним материјалноправним питањем кривичног права. Тражећи одговор на постављено питање овај аутор констатује да јединствена казна, за стицај кривичних дела, мора бити резултанта заједничког вредновања друштвене опасности свих кривичних дела и њиховог учиниоца.¹⁰¹

Законодавац на другачији начин регулише правне ситуације у којима се одмерава казна за тежа кривична дела. Наиме, ако су утврђене појединачне казне дуготрајног затвора за два или више кривичних дела чији збир прелази педесет година, суд може изрећи јединствену казну дуготрајног затвора у трајању од педесет година (члан 51. став 3. Казненог закона). На овај начин се настоји успоставити што праведнији однос према учиниоцу више тешких кривичних дела у стицају.

У ситуацији када су казне затвора и новчане казне одређене као појединачне казне, за стицај кривичних дела, суд ће изрећи јединствену казну затвора и једну новчану казну (члан 51. став 4. Казненог закона).

На крају, посебно се апострофира да се у примени из става 2. и 4. овог члана, казна малолетничког затвора изједначава са казном затвора. То практично значи да казна затвора и казна малолетничког затвора, без обзира на њихове различите одлике, имају једнак материјалноправни третман у кривичном праву. Наведено се свакако тиче одмеравања казне за стицај кривичних дела.

Хрватско правосуђе следи, претходно наведена законска решења, у примени модалитета одмеравања казне за стицај кривичних дела. Ради олакшанијег разумевања, практичних ефеката примене постојећих законских решења, неопходно је судске одлуке односно пресуде изворно нотирати. Утолико је корисније одабрати пресуду, која се односи на тешка кривична дела, због специфичних својстава учиниоца и размера повреде и угрожавања добара код жртве кривичног дела. Наредни пример најречитије показује практичне ефекте примене законских решења.

„Спајање два кривична дела тешког кривичног дела против полне слободе из чл. 154. ст. 2. Казненог закона.

Учиниоца који је два пута силовао ћерку, која је након тога затруднела и родила дете, извршио је два тешка кривична дела против полне слободе из члана 154. став 2.

---

¹⁰¹ Ф. Бачић, Казнено право - опћи дио, Информатор, Загреб, 1998, стр. 429.

Казненог закона.

Виши казнени суд Републике Хрватске, Кжзд-24/2022 од 01.09.2022. (Жупанијски суд у Сплиту, Кзд-3/21 од 24.02.2022.).

Чињенично стање

У току октобра 2017. године, извршилац је био у свом породичном стану у два наврата у размаку од месец дана над његовом лаком душевно заосталом кћери, рођеном 12. августа 2000., извршио два полна односа уз употребу силе упркос њеном противљењу, услед чега је затруднела и родила кћер 27. јула 2018.

Пресуде

Судови су осудили учиниоца за два тешка кривична дела против полне слободе из чл. 154. став 2. КЗ/11. Закључили су да је учинио прво кривично дело јер је учинилац извршио радње описане у тач. 1, 2. и 7. чл. 154. став 2. КЗ/11, у вези чл. 153. став 1. и чл. 152. став 1. КЗ/11, као и друго кривично дело јер је учинилац извршио радње из чл. 154. став 2. КЗ/11, јер је поступио супротно тач 1. и 2. став 1. у вези чл. 153. став 1. и чл. 152. став 1. КЗ/11. За прво кривично дело првостепени суд је учиниоца осудио на казну затвора у трајању од 13 година (јер је извршилац проузроковао трудноћу), а за друго на казну затвора у трајању од 11 година, па је извршилац осуђен на јединствену казну затвора 20 година. Виши казнени суд Републике Хрватске је делимично уважио жалбу учинитеља, али не у односу на казну од 13 година затвора за прво кривично дело, већ је само за друго кривично дело смањио казну на 7 година те је осуђен на јединствену казну у трајању од 16 година.

Напомене

Учинилац је извршио два кривична дела из чл. 154. јер је жртву силовао два пута. Искључено је да је учинио једно кривично дело као продужено јер то према чл. 52, став 2, КЗ/11 искључује када извршилац напада полну слободу жртве. Дакле, извршилац је извршио два једнака дела према жртви, а да се није знало којим је проузроковао трудноћу жртве, јер се то није могло утврдити. Трудноћа жртве није обележје кривичних дела против полне слободе, већ је само последица која није била обухваћена умишљајем учиниоца, али је несумњиво била покривена немаром.

Приликом одређивања казни оба суда су се с правом позвала на квалификаторне околности из чл. 154. став 1. КЗ/11 јер је жртва била блиска извршиоцу (тач. 1) и имала

је психичке сметње, због чега је била посебно рањива (тачка 2). Оба суда „недовољни ментални развој” жртве називају „благом менталном ретардацијом”, тј. законски поништен термин, који је пежоративан за особе са менталним поремећајима. Термин је такође медицински застарео јер „блага ментална ретардација“ не одговара Међународној класификацији болести и сродних здравствених проблема (МКВ-10), која користи термин „лака душевна заосталост“ (F 70). Поред тога, требало би истакнути да је чак и појам „заостали душевни развој“ из чл. 12. став 1. Основни КЗ РХ, због своје погрдне и увредљиве конотације за особе с инвалидитетом у виду психичког поремећаја, у КЗ-у из 1997. године замењен термином „недовољна психичка развијеност“. Истина је да се такав појам у Казненом закону односи на појам неубројивости који важи и за окривљеног, али се ради о истом облику психичке сметње, па би требало да се употреби исти кривичноправни термин.

Иако је Виши кривични суд РХ делимично уважио жалбу учиниоца и смањио казну, остало је питање да ли је казна остала превисока. Првостепени суд није нашао олакшавајуће околности и није узео у обзир старост учиниоца (рођен 1962.) ни да ли је извршилац бринуо о жртви и како је она доживела то кривично дело, што би евентуално могло утицати на одлуку о висини казне. Апелациони суд је узео у обзир године окривљеног и његов пензионерски статус, али само за друго кривично дело а не и за прво.

Ниједна од ових пресуда није у складу са досадашњом судском праксом; то се види у следећем случају (ВСРХ, И Кж-146/92, Преглед судске праксе, бр. 52). Јануара 1983. извршилац је силовао своју кћер стару 12 година, у којој је наведено да је то понављао до 1990. године, али није био за то оптужен. Године 1992. био је осуђен на пет година затвора због кривичног дела обљубе над дететом из чл. 87. ст. 3. КЗ РХ за које је била прописана казна од најмање три године затвора. Иако је у случају из 1992. било у питању само једно кривично дело, жртва је била веома млада девојка. У овде приказаном случају затворска казна од 16 година вишеструко премашује казну од 5 године за претходно кривично дело¹⁰².

---

¹⁰² П. Новоселец, „Студија случаја“, Хрватски годишњак за казнене знаности и праксу, број 2/2022, стр. 583-585.

5. Босна и Херцеговина (Република Српска)

Босна и Херцеговина представља државу која је устројена по ентитеском принципу. У основи овакве прерасподеле државне власти налази се засебно законодавство чиме се на делу изражава правни партикуларизам. Након упознавања са системом кривичног законодавства у Босни и Херцеговини, можемо констатовати да се на њеној територији упоредо примењују прописи четири правна подручја. Реч је о прилично сложеном систему који захтева пажљиво праћење законских решења у сваком од ових подручја. На подручју кривичног материјалног права имамо на сцени примену следећих прописа:

- 1) Кривични закон Босне и Херцеговине из 2003. године са пратећим изменама и допунама;¹⁰³
- 2) Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине из 2020. године;¹⁰⁴
- 3) Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине из 2003. године;¹⁰⁵
- 4) Кривични законик Републике Српске из 2017. године.¹⁰⁶

Узимајући у обзир специјалне везе и интензивнију сарадњу, коју наша земља остварује са Републиком Српском, сматрамо значајним указати на њихово законско одређење и могуће модалитете примене института одмеравања казне за стицај кривичних дела. „Основно питање које се поставља у вези са одмеравањем казне за кривична дела у стицају односи се на начин одређивања заједничке или јединствене казне за сва дела која се налазе у стицају. Решења у законодавствима у том погледу су различита. Према једном, јединствена казна се одмерава на основу претходно утврђених посебних казни за свако кривично дело у стицају, након чега се на основу тих казни применом познатих метода асперације, апсорпције или кумулације долази до заједничке казне. По другом решењу, јединствена казна се одмерава без претходно утврђених казни за свако поједино дело, при чему се користе различити начини за одмеравање јединствене казне. При томе се најчешће полази од казни прописаних за извршена кривична дела, где се као основ јединствене казне углавном узима казна прописана за најтеже од тих дела, па се она повећава уз одређена ограничења. Најзад, постоји и

---

¹⁰³ Кривични закон Босне и Херцеговине („Сл. гласник БиХ“, бр. 3/03-46/21).

¹⁰⁴ Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине („Сл. гласник Брчко дистрикта БиХ“, бр. 19/20 - пречишћен текст).

¹⁰⁵ Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине („Сл. новине ФБиХ“, бр. 36/03-75/17).

¹⁰⁶ Кривични законик Републике Српске („Сл. гласник РС“, бр. 64/17-89/21).

посебна варијанта овог другог система према којој се заједничка казна одмерава на основу јединствене оцене свих кривичних дела, а у посебно постављеним казним оквирима који се разликују од редовних казних оквира постављених за поједина кривична дела. Ово решење се углавном користи код малолетника.¹⁰⁷

Стицај кривичних дела је законски регулисан тако што се прописује следеће (члан 56. Кривичног законика): Ако је учинилац једном радњом или са више радњи учинио више кривичних дела за која му се истовремено суди, суд ће претходно утврдити казне за свако од тих дела, па ће на основу оцене свих тих дела у њиховој укупности и личности учиниоца за сва та дела изрећи јединствену казну (став 1.). То практично значи да је законска процедура утврђивања стицаја кривичних дела подударна са његовим регулисањем у нашем кривичном законодавству. Полази се од појединачног утврђивања казне, за свако од кривичних дела обухваћених стицајем, затим се утврђује односно одмерава јединствена казна. У том погледу се прописују специјална правила која омогућавају праведан однос према учиниоцу више истоветних или разнородних кривичних дела у стицају.

Важно је напоменути да се у кривичном законодавству Републике Српске не прави разлика између идеалног и реалног стицаја. У оба случаја се јединствено одмерава јединствена казна што није случај у другим државама. У Немачкој се, на пример, полази од става да је идеални стицај лакши вид стицаја од реалног стицаја. Зато се код идеалног стицаја не предвиђа утврђивање појединачних казни, за свако кривично дело, већ се одмерава само једна казна, и то за најтеже кривично дело обухваћено идеалним стицајем. Овде имамо на сцени радикално другачији систем одмеравања казне за стицај кривичних дела. То нас упућује на закључак да идеални стицај не ужива посебан третман, као што је то случај у већини других кривичних законодавстава.¹⁰⁸

Полазећи од општих правила одмеравања казне за стицај кривичних дела, иста можемо применити и у кривичном законодавству Републике Српске. У питању су засебни системи одмеравања казне који се заснивају на дијаметрално супротним законским техникама утврђивања јединствене казне. Они се могу сврстати у три врсте: апсорпција, асперација и кумулација. Сваки од ових система завређује посебну пажњу и има своје утемељење у актуелним одредбама Кривичног законика.

Систем апсорпције постоји у случајевима где се најтежа казна састоји у смртној

---

¹⁰⁷ М. Бабић et al., Коментари кривичних/казних закона у Босни и Херцеговини, Заједнички пројекат Вијећа Европе и Европске комисије, књига I, књига II, Сарајево, 2005, стр. 289.

¹⁰⁸ М. Бабић, И. Марковић, Кривично право-општи дио, Правни факултет, Бања Лука, 2013, стр. 355.

казни или казни доживотног затвора. У том случају, по природи ствари, једна од наведених (најтежих) казни апсорбује остале (лакше) казне утврђене за појединачна кривична дела обухваћена стицајем. Отуда је беспредметно разматрати могућности примене неког другог система, одмеравања казне за стицај кривичних дела, јер њихова примена није правно али и фактички могућа. Актуелни законодавац, на следећи начин, нормативно регулише могућности примене система апсорпције односно апсорбовања лакших казни са најтежом казном (члан 56. став 2.):

- 1) ако је за два или више кривичних дела утврдио казне доживотног затвора или казну доживотног затвора и затвора, изрећи ће јединствену казну доживотног затвора (тачка 1.),
- 2) ако је за два или више кривичних дела за која је прописана казна доживотног затвора утврдио казне затвора у трајању од тридесет година, суд може изрећи јединствену казну доживотног затвора (тачка 2.).

Систем асперације подразумева примену специфичних правила код утврђивања јединствене казне за стицај кривичних дела. Она се своде на појединачно утврђивање казне за свако кривично дело обухваћено стицајем. Након тога се приступа утврђивању односно одмеравању јединствене казне, која мора бити већа од најтеже појединачно одмерене казне, али мања од њиховог укупног збира. У кривичном законодавству Републике Српске овај систем се примењује у следећим (законским) ситуацијама:

- 1) ако је за кривична дела у стицају утврдио казне затвора, јединствена казна мора бити већа од сваке појединачно утврђене казне, али не сме достићи збир утврђених казни нити прећи тридесет година затвора (тачка 3.),
- 2) ако су за сва кривична дела у стицају прописане казне затвора до три године, јединствена казна не може бити већа од десет година затвора (тачка 4.).

У наведеним законским одредбама обухваћени су чисти случајеви примене система асперације. Међутим, његова примена се протеже и на законску ситуацију када је суд, за кривична дела у стицају, утврдио само новчане казне. Онда јединствена казна не сме прећи збир утврђених казни нити износ од 200.000 КМ, односно 2.000.000 КМ, ако је неко од кривичних дела извршено из користољубља (став 5.). То практично значи да се асперациона правила модификују на начин што се, поред границе укупног збира појединачно утврђених казни, поставља граница у номиналном износу израженом у званичној новчаној валути.

Посебан случај (тачка 6.) представљају могуће ситуације у којима је суд, за нека кривична дела у стицају утврдио казне затвора, а за друга новчане казне, онда се изриче

јединствена казна затвора и јединствена новчана казна по одредбама тачке 2), 3), 4) и 5) овог става. У питању су модалитети одмеравања односно изрицања јединствених казни који су различито (законски) регулисани.

Законодавац се посебно изјашњава код судског изрицања споредних казни учиниоцима кривичних дела. У ставу 3. истог члана, наводи се да ће суд споредну казну изрећи ако је утврђена бар за једно кривично дело у стицају, а ако је утврдио више новчаних казни, изрећи ће једну новчану казну по одредбама става 2. тачка 5) овог члана. Дакле, као и у ранијим ситуацијама, поново имамо примену различитих правила која се свде на модификацију система асперације.

Систем кумулације подразумева једноставан начин одмеравања јединствене казне за стицај кривичних дела. Он се своди на просто сабирање појединачно утврђених казни, за свако појединачно кривично дело. У том смислу, јединствена казна представља производ њиховог збира. Овај систем је доиста редак и своју примену налази код новчаних казни. Он се циљано избегава код казни затвора. Сматра се неправичним јер се механичким кумулирањем казни затвора наглашава њихов укупан учинак, што резултује добијањем теже казне од оне коју захтева конкретна правна ситуација.¹⁰⁹

У судској пракси Републике Српске можемо пронаћи велики број репрезентативних примера у којима се примењују претходно наведена правила одмеравања казне за стицај кривичних дела. Притом су заступљени сви облици односно системи одмеравања јединствене казне. Овде можемо издвојити два примера, у којима су (изворно) наведени делови пресуде у којима се одмерава казна за стицај кривичних дела.

Пресуда 1.

Објављена пресуда у предмету број 75 0 К 052759 21 К 08.03.2022.

„Основни суд у Мркоњић Граду је дана 07.03.2022. године у предмету број 75 0 К 052759 21 К објавио пресуду којом је оптужени Слободан Маријанац из Шипова оглашен кривим због кривичног дјела насиље у породици или породичној заједници из члана 190. став 1. Кривичног законика Републике Српске у стицају са кривичним дјелом насиље у породици или породичној заједници из члана 190. став 3. у вези са ставом 1. Кривичног законика Републике Српске за која га је суд примјеном истих законских прописа и

---

¹⁰⁹ Ibid., стр. 357.

чланова 41, 42, 43, 46, 52. и 56. став 1. те став 2. тачка 3) Кривичног законика Републике Српске осудио на јединствену казну затвора у трајању од 3 године. На основу члана 99. став. 1. у вези са чланом 96. став. 2. тачка а) и е) Закона о кривичном поступку Републике Српске, оптужени је дужан платити суду трошкове кривичног поступка у износу од 1.128,10 КМ у року од 30 дана од дана правоснажности пресуде као и трошкове нужних издатака и награде браниоца оптуженог о чијој висини ће суд накнадно одлучити посебним рјешењем те паушални износ трошкова кривичног поступка у висини од 400,00 КМ, у року од 30 дана од дана правоснажности пресуде“.¹¹⁰

Пресуда 2.

Објава пресуде у предмету број 11 0 К 030929 22 К 15.04.2022.

„Окружни суд у Бањалуци, Посебно одјељење за сузбијање корупције, организованог и најтежих облика привредног криминала је дана 15. 4. 2022. године, у предмету број 11 0 К 030929 22 К, објавио пресуду којом је оптужени Д. М. оглашен кривим због кривичног дјела неовлаштено бављење одређеним занимањем из члана 310. у стицају са кривичним дјелом лажно представљање из члана 313. став 2. у вези са ставом 1. Кривичног законика Републике Српске, па му је суд, на основу напријед наведених законских одредаба, као и одредаба чланова 41, 43, 49, 52, 53, 54, 56. став 1. Кривичног законика Републике Српске: за кривично дјело неовлаштено бављење одређеним занимањем из члана 310. утврдио новчану казну у износу од 1.600,00 КМ, за кривично дјело лажно представљање из члана 313. став 2. у вези са ставом 1. Кривичног законика Републике Српске утврдио новчану казну у износу од 1.600,00 КМ, па је истог, на основу одредаба члана 56. ставови 1. и 2. Кривичног законика Републике Српске осудио на јединствену новчану казну у износу од 3.000,00 (три хиљаде) КМ, коју је оптужени дужан платити на рачун средстава Буџета Републике Српске у року од 30 (тридесет) дана по правоснажности ове пресуде.

На основу одредаба члана 50. став 2. Кривичног законика Републике Српске, ако осуђени не плати новчану казну у цијелости или дјелимично у року који му је одређен, суд ће наредити њено принудно извршење у поступку који је прописан законом. Ако новчана казна путем принудног извршења не буде наплаћена у року од једне године, суд

---

¹¹⁰ Извор: <https://pravosudje.ba/vstvfo/Sc/75/article/110633> (доступно 25.11.2022.).

ће донијети одлуку о замјени новчане казне казном затвора, на начин да се 50 КМ замијени једним даном казне затвора.

На основу одредаба чланова 83. и 84. Кривичног законика Републике Српске од оптуженог је одузета имовинска корист стечена извршењем кривичних дјела неовлаштено бављење одређеним занимањем из члана 310. и лажно представљање из члана 313. став 2. у вези са ставом 1. Кривичног законика Републике Српске, у износу од 13.569,00 (тринаест хиљада пет стотина шездест и девет) КМ, који је износ он дужан уплатити у корист Буџета Републике Српске у року од 30 (тридесет) дана по правоснажности ове пресуде“.¹¹¹

6. Црна Гора

У Црној Гори се већ дуже време примењује кривично законодавство које је усклађивано са променама у друштву и изазовима који се пред кривично право *de facto* постављају. Данас је на снази Кривични законик Црне Горе из 2003. године који доживео више измена и допуна.¹¹² У делу који се односи на општа правила одмеравања казне прописано је да ће суд учиниоцу кривичног дела одмерити казну у границама које су законом прописане за то дело, имајући у виду сврху кажњавања и узимајући у обзир све околности које утичу да казна буде мања или већа (олакшавајуће и отежавајуће околности), а нарочито: степен кривице, побуде из којих је дело учињено, јачину угрожавања или повреде заштићеног добра, околности под којима је дело учињено, ранији живот учиниоца, његове личне прилике, његово држање после учињеног кривичног дела, а нарочито његов однос према жртви кривичног дела као и друге околности које се односе на личност учиниоца (члан 42. став 1. Кривичног законика). Код одмеравања новчане казне суд ће посебно узети у обзир имовно стање учиниоца (став 2.).

Одмеравање казне за стицај кривичних дела обавља се на начин као и у другим кривичним законодавствима. То значи да се претходно утврђују казне за свако појединачно кривично дело, па се након тога одмерава јединствена казна (члан 48. став 1. Кривичног законика). Притом ће суд јединствену казну изрећи примењујући јасно одређена правила (став 2.). Она се састоје у следећем:

¹¹¹ Извор: <https://pravosudje.ba/vstvfo/S/11/article/112075> (доступно 25.11.2022.).

¹¹² Кривични законик Црне Горе („Сл. лист РЦГ“, бр. 70/03-47/06 и „Сл. лист ЦГ“, бр. 40/08-, 3/20).

- 1) ако је за неко од кривичних дела у стицају утврдио казну дуготрајног затвора изрећи ће само ту казну (став 1.);
- 2) ако је за кривична дела у стицају утврдио казне затвора, повисиће најтежу утврђену казну, с тим да јединствена казна не сме достићи збир утврђених казни, нити прећи двадесет година затвора (став 2.);
- 3) ако су за сва кривична дела у стицају прописане казне затвора до три године, јединствена казна не може бити већа од десет година затвора.

Ове правне ситуације (тачка 2. и 3.) подразумевају примену асперационих правила. Она се нормирају на начин, што јединствена казна мора бити већа од сваке појединачно утврђене казне, а мања од њиховог укупног збира. Међутим, у ставу 3. истог члана, садржани су нешто модификованији начини одмеравања јединствене казне, који се везују за прописану казну затвора до три године, услед чега се горњи лимит јединствене казне ограничава до десет година затвора.

Кумулирање јединствене казне, као збира појединачних казни, присутно је у другачијем облику. Овде се новчане казне *de iure* међусобно сабирају али не смеју прећи горње лимите и то (став 4.):

- 1) двадесет хиљада еура, односно
- 2) сто хиљада еура када су једно или више кривичних дела извршени из користољубља,
- 3) ако је суд утврдио само новчане казне у дневним износима онда јединствена казна не сме прећи износ од три стотине шездесет хиљада еура.

Интересантно је запазити да је црногорски законодавац предвидео посебна правила одмеравања казне, за стицај кривичних дела, када је утврђена казна рада у јавном интересу. С обзиром да ова казна представља новум у кривичном законодавству онда је предвиђено посебно правило. Наиме, ако је суд за кривична дела у стицају утврдио само казне рада у јавном интересу, онда ће изрећи једну казну рада у јавном интересу у висини збира утврђених часова рада, с тим да она не сме прећи три стотине шездесет часова, а време у којем се рад мора обавити не сме бити дуже од шест месеци (став 5.).

Посебну правну ситуацију представља факат када је суд за нека кривична дела у стицају утврдио казне затвора, а за друга дела новчане казне. Онда је прописано да ће изрећи једну казну затвора и једну новчану казну по одредбама тачке 2. до тачке 4. истог члана (став 6.). Иста правила одмеравања јединствене казне предвиђена су за новчану казну као споредну казну, коју ће суд изрећи ако је утврђена макар и за једно кривично

дело у стицају, а ако је суд утврдио више новчаних казни, изрећи ће једну новчану казну као на претходно описани начин.

Најзад, у судској пракси су могуће ситуације да се једном лицу суди за кривична дела у стицају, те да су му, у истом кривичном поступку, утврђене казне затвора и малолетничког затвора. Онда ће се изрећи казна затвора, као јединствена казна, применом правила предвиђених у тачки 2. истог члана.

7. Северна Македонија

Кажњавање у кривичном законодавству Републике Македоније у значајнијој мери не одступа у односу на друге земље њеног окружења. У том погледу се са правим стањем њеног кривичног законодавства можемо упознати на бази постојећих законских прописа. Један од основних стубова, у области кривичног материјалног права, јесте Кривични законик који је донет давне 1996. године али је, у међувремену, више пута мењан и допуњаван, укључујући одлуке Уставног суда.¹¹³ Овај законски пропис, у највећем делу одредби, садржи решења која су наслеђена из, некада заједничког, Кривичног законика СФРЈ.

Ипак, македонско кривично право није одолело савременим искушењима у смислу увођења законских института који потичу из западноевропских земаља. У њиховом средишту је идеја о потреби смањења броја изречених тешких казни (дуготрајног затвора) и што је могуће више надоместити их предусретљивијим кривичним санкцијама, као облицима испољавања ресторативне правде.¹¹⁴ Отуда се све чешће јављају аутори који критикују изразито строгу казнену политику која не даје очекиване превентивне резултате. Уместо тога, осуђеници трпе тешке последице затвора у којима издржавају казну.¹¹⁵

Кривични законик, у одредби члана 2., прописује основе и границе кривично-

---

¹¹³ Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“, бр. 37/96). Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“, бр. 80/99-55/13). Со Одлука на Уставниот суд на РМ У. бр. 220/00 објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/01 е укинат ставот 3. од член 184. Дел од ставот 2. на член 101. е укинат со Одлука на Уставниот суд на РМ, У. бр. 210/01 објавена во „Службен весник на Република Македонија“ број 16/02 година. Со Одлука на Уставниот суд на РМ, У. бр. 206/03 објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/04 укинат е член 423. од законот. Со Одлука У. бр. 228/05 објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/06 е поништен член 38-д од Законот.

¹¹⁴ Ресторативни приступ правди сврху и суштину казне и кажњавања види у отклањању последице кривичног дела чиме се првенствено штите интереси жртве. Н. Лакобрија, *op. cit.*, стр. 141.

¹¹⁵ Ј. Играчки, „Политика строгог кажњавања - изазови кривичног права у превенцији криминала“, Безбедност, бр. 1/22, стр. 186.

правне принуде које се састоје у следећем: Заштита слобода и права човека и других основних вредности и примена кривично-правне принуде, када је то неопходно за спречавање друштвено штетних радњи, представља основ и границу за утврђивање кривичних дела и прописивање кривичних санкција.

Кажњавање за стицај кривичних дела, у актуелном Кривичном закону, заснива се на примени три основна принципа: апсорпције, асперације и кумулације. У одредби члана 44. Кривичног законика наводи се да ако је учинилац извршио једном радњом или више радњи више кривичних дела за која му се суди истовремено, суд ће претходно одређивати казне за свако од тих кривичних дела, па ће за сва кривична дела изрећи јединствену казну. Ова техника одмеравања јединствене казне, по принципу претходног утврђивања појединачних казни, идентично је регулисана као и у земљама окружења.

Примењујући јасно одређена правила, суд ће изрећи јединствену казну на један од следећих начина (став 2.):

- 1) ако је за неко од кривичних дела у стицају изрекао казну доживотног затвора онда ће изрећи само ту казну (тачка 1.),
- 2) ако је за кривична дела у стицају изрекао казне затвора, јединствена казна мора бити већа од било које посебне утврђене казне, али не сме достићи збир појединачно утврђених казни нити прекорачити казну затвора од 15 година (тачка 2.),
- 3) ако су за сва кривична дела у низу прописане казне затвора до три године јединствена казна не може бити дужа од осам година затвора (тачка 3.).
- 4) ако је суд за кривична дела у стицају утврдио само новчане казне, највише утврђена казна не сме прећи збир утврђених казни нити 600 дневних износа, односно 10.000 евра у динарској противвредности када су утврђене као споредне казне. Ако је за неко кривично дело у стицају утврђена казна у дневним износима, а за остала у фиксном новчаном износу, новчани износ се претвара у дневну казну и јединствена казна не може да прекорачи збир утврђених дневних казни нити 360 дневних износа (тачка 4.).
- 5) ако је за нека кривична дела суд утврдио затворске казне, а за друга новчане казне, изриче једну казну затвора и једну новчану казну, према одредбама тачка 2, 3. и 4. овог става (тачка 5.).
- 6) Суд ће изрећи споредну казну ако је одређена и за једно кривично дело у стицају, а ако је одредио више казни, изрећи ће јединствену новчану казну по одредби тачке 4. овог става (тачка 6.).

- 7) ако је суд за кривична дела у стицају утврдио казне затвора и малолетничког затвора, онда се изриче казна затвора као јединствена казна уз примену правила из тачке 1, 2 и 3 овог става (тачка 7.).

Резимирајући излагање, у вези са одмеравањем казне за стицај кривичних дела у Северној Македонији, можемо закључити да су правила постављена на истоветан начин као и у осталим земљама чланицама бивше Југославије. У том погледу није било измена тако да се њихово истоветно тумачење везује за претходне државе.

IV ГЛАВА

ТЕОРИЈСКЕ ДИМЕНЗИЈЕ ОДМЕРАВАЊА КАЗНЕ ЗА СТИЦАЈ КРИВИЧНИХ ДЕЛА

1. Доктринарно одређење казне и начина њеног одмеравања

Еволуцију кривичног права можемо пратити на основу настанка и даљег развоја система кажњавања учинилаца кривичних дела. Доминација казне, као основне и једине кривичне санкције, обележила је развој кривичног права. Зато је дуго година носило назив Казнено право, све док кривица не постане доминантан институт у доктринарном и законском смислу.¹¹⁶

Систем кривичних санкција у нашој земљи почива на казнама као најтежим кривичним санкцијама. Њима се најозбиљније захватају основна људска права и слободе сваког појединца, колективитета, а у извесном смислу и других субјеката (на пример, правних лица), ако својим поступцима (чињењем или нечињењем) остваре биће неког од прописаних кривичних дела. Зато се доктринарно одређење појма и значења казне и кажњавања заснива на два основна приступа, од којих први чини формални а други материјални.

Формални појам казне ослања се на строго правничку формулацију по којој она чини меру одузимања или ограничавања неког одређеног права које припада учиниоцу кривичног дела. То практично значи да се овако одређење казне искључиво базира на законским одредбама у којима је *de iure* јасно прецизирано шта представља казна, као и на чему се заснива идеја о кажњавању.

Материјални појам казне почива на дијаметрално супротним основама од формалног. Овде је приметно (не)везивање за конкретне законске формулације. Уместо тога се, у правно-социолошком смислу, приступа појмовном одређењу казне која

---

¹¹⁶ Подсећања ради, назив Казнено право је и даље присутан у кривичном праву појединих земаља, као што су: Хрватска, Словенија и др. На пример, у образложењу предлога словеначког Казненог законика из 2008. године, наводи се увођење новог концепта казног права који ће се више ослањати на европске вредности него на сопствену прошлост. Види: *Obrazložitev Predloga kazenskega zakonika od 11.10.2007.* (EVA 2007-2001).

представља меру односно средство заштите друштва од криминалитета. У питању је сврховито одређење казне којим се води рачуна о друштвеној улози и друштвеним ефектима кажњавања. Стога није довољно везивати се за пуко законско одређење и формулисање казне већ је, по присталицама оваквог схватања, важније водити рачуна о њеном утицају на сузбијање друштвено-штетних појава у којима криминалитет несумњиво заузима неславно прво место.

Мешовити (материјално-формални) појам казне има своје упориште у претходна два становишта. Узимају се у обзир њихови недостаци и ограничени домети у третирању казне, што се мешовитим приступом жели превазићи. Суштина овог схватања казне је да се она сматра принудном мером, предвиђеном у закону, коју изриче суд учиниоцу кривичног дела у циљу заштите основних људских и друштвених вредности, а састоји се у одузимању или ограничавању његових слобода и права.¹¹⁷ Овакав доктринаран приступ подразумева постизање више различитих ефеката. Они и *de iure* и *de facto* делују по персонално-реалном подручју. Зато се мешовитост исказује у домену правних норми и њиховог социјалног садржаја.

Наведена схватања, појма и значења казне, показују у којој мери је она комплексна кривична санкција. Стога, читава кривичноправна реакција може бити доведена у питање ако се домену кажњавања приступи на погрешан начин. Правна историја обилује примерима у којима се суштинска злоупотреба кривичног права заснива на преглашавању једног или другог принципа. Тоталитарни режими циљано користе кривично право и систем кажњавања како би оправдали политичку превласт над државним институцијама.

Општа питања одмеравања казне, у кривичној доктрини, укључују разматрање најпогоднијих принципа односно система којима се омогућавања правично кажњавање криваца. Полази се од принципа од тежег кривичног дела ка тежој казни и од лакшег кривичног дела ка блажој казни. Симптоматично је да се несклади између теорије, законодавства и праксе, у кривичном праву, управо испољавају у прецизирању конкретних ефеката примене кажњавања, а самим тим и у одређивању праваца будуће казнене политике. „Чињеница је, међутим, да постоји несклад између теорије кажњавања, пеналне политике и казнене праксе; неслагање између декларисаних циљева и актуелне праксе. Нема сумње да постоје и скривени циљеви које креатори казнене

---

¹¹⁷ М. Павловић, „Новчана казна у кривичном праву Босне и Херцеговине“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 6/2013, стр. 292.

политике нерадо изговарају. Пошто кажњавање служи и као средство којим држава демонстрира своју моћ теорије о кажњавању се обилно ослањају на актуелне политике теорије. Са становишта либералних теорија кажњавање се оправдава у мери у којој штити слободу грађана да живе заштићени од претње криминала. Према либералима, држава не сме да кажњава више него што је неопходно за остваривање сврхе кажњавања, а њене институције не смеју сувише задирати у приватност и слободе појединца. Насупрот томе, комунитарне теорије више наглашавају опште вредности и добра, дају држави ширу и позитивнију улогу у остваривању општег благостања, па стога заговарају много интервентније форме казних система¹¹⁸.

Иако различити приступи идеји кажњавања одликују кривичну доктрину можемо констатовати постојање синергије међу њима. Она се огледа у таксативном навођењу околности које се морају узети у обзир код редовног одмеравања казне и одмеравања казне за стицај кривичних дела. Ове околности се подједнако тичу личности учиниоца и учињеног кривичног дела. Оно што завређује пажњу јесте чињеница да се динамика њиховог појављивања и интензитет присуства, по правилу, различито манифестују у сваком појединачном кривичном случају. Отуда је од изузетне важности применити доктринарна учења која појашњавају значај и модалитете испољавања сваке од околности за одмеравање казне.

Посебност доктринарног схватања казне, кажњавања и начина њеног одмеравања огледа се, између осталог, и у присутној отпорности на изазове нових промена. Наведено се најбоље може уочити кроз диспаратет наглих промена у кривичном законодавству кроз увођење савременијих института, који се крећу линијом ресторативне правде. Ови институти своју благост исказују наглим заокретом и одвајањем од ретрибутивне правде, у којој је кажњавање смисао и суштина кривичноправне реакције *post delictum*.

Строгост кривичног права имала је своје доктринарно оправдање само код најтежих кривичних дела. Зато се одмеравање строгих казни за стицај кривичних дела заснива на јасно утврђеним правилима која се фокусирају око три основна принципа: апсорпције, асперације и кумулације. Сваки од њих понаособ има своје доктринарно утемељење које се огледа у циљној примени код одређених врста казни (на пример кумулирање новчаних казни). Будући да су законодавци тога свесни нормирали су одређена ограничења у погледу максималне дужине трајања казне затвора, рада у јавном

---

¹¹⁸ Д. Васиљевић-Продановић, „Теорије кажњавања и њихове пенолошке импликације“, Специјална едукација и рехабилитација, бр. 3/2011, стр. 510-511.

интересу и др.

2. Филозофски приступ у одређивању сврхе кажњавања

Основ и границе кажњавања поставља законодавац нормирајући јасна правила која се примењују код прописивања казни и њиховог одмеравања. У том погледу је неопходно на правилан начин протумачити законске одредбе и применити вољу законодавца на одређени кривични случај. „Оправданост примене казне, основ права државе да кажњава, сврха и циљеви кажњавања представљају основна питања којима се баве филозофија кривичног права, пенологија, социологија кажњавања и друге науке. У литератури се ове области посматрају као одвојене научне дисциплине које проучавају ова питања независно једна од друге. Неки аутори примећују да се као резултат таквог приступа дешава да је филозофија кажњавања често веома удаљена од реалности пеналне праксе, док пенологија и социологија кажњавања поједностављено и нејасно образују комплексна нормативна питања. Социолошке теорије имају за основни циљ да објасне праксу кажњавања, дакле, оне су дескриптивне по природи“.¹¹⁹

Ако бисмо користили шири и знатно продубљенији приступ, у разматрању кажњавања, онда *prima facie* морамо поћи од филозофског поимања казне. Овде се у првом реду говори о моралности казне као кривичне санкције са изразито ограничавајућим ефектима по људска права осуђеног лица. Питање моралности кажњавања, и казне као његовог инструмента, није искључиво домен проучавања филозофа. Наведено потврђује став Ханса Келзена, познатог и признатог правног теоретичара, да за вредносне судове не постоји објективни критеријум. Моралност је индивидуална категорија која се заснива на систему вредности сваког појединца. Међутим, може се утврдити објективна моралност која почива на стварности, околностима и догађајима који су саставни део човекове свакодневнице. Она се може преиспитивати у датом временском и просторном контексту.¹²⁰

Морална оправданост казне у филозофији оптира између два схватања које представљају: утилитаризам и ретрибутивизам. *Утилитаризам* почива на идеји о корисности одређеног поступања. То се у погледу оправданости кажњавања може свести на испитивање корисних ефеката које одређена врста и мера казне може произвести у

---

¹¹⁹ Ibid., стр. 510.

¹²⁰ Д. Аврамовић, И. Јованов, „(Зло)употреба реторике - примери од антике до савремене државе националног надзора“, Зборник радова Правног факултета, бр. 4/2020, стр. 1289.

току и након њеног извршења. „Када неко каже да је заступник утилитаризма, одмах знамо о каквом је становишту реч; то је становиште према којем се исправност наших поступака процењује на основу њихових последица и то је заједничко обележје свих теорија које се могу окарактерисати као утилитаристичке“. ¹²¹ *Ретрибутивизам* у филозофској равни наилази на отпоре у погледу његовог тачног лингвистичког значења. Наиме, аналитичка филозофска традиција инсистира на анализи аргументације. „Један од кључних услова који се мора испунити како би се исправно проценила прихватљивост и уверљивост одређене аргументације је то да лингвистички изрази који се у оквиру те аргументације јављају буду без дефеката у погледу когнитивног значења“. ¹²²

Наведена теоријска схватања у филозофској литератури нису у стању да на прави начин одреде сврху кажњавања. Она не пружају целовити приказ основног и споредних циљева кажњавања, у светлу остваривања његове примарне сврхе, која се састоји у заштити друштва од криминалитета. Било да се настоји кроз утилитаризам или ретрибутивизам, кажњавање мора имати у опсегу шири спектар могућности. Оне имају своју генералну црту, на подручју кажњавања као феномена, али и појединачне сврхе у оквирима сваке посебне казне.

Остајући на линији Келзеновог схватања правде можемо увидети да су оба типа правне филозофије (метафизички и рационалистички) заступљени у школи природног права. Међутим, природа нема сопствену вољу зато није у могућности да прописује начине људског понашања. Она није у могућности да докаже ништа јер се само на погрешним закључцима може доказати све. ¹²³

Разматрајући савремене теорије казне, притом поступајући примарно са етичког аспекта, Милевски пружа различите теоријске оријентације. Оне се крећу у оквирима постављене дихотомије на чијим крајевима се налазе утилитаристичко и ретрибутивно оправдање казне. Он цитира Меклоског који истиче „да не постоји само једна, базична употреба (или значење) термина *казна*, већ да постоји читава породица различитих, иако блиских, појмова кажњавања који се разликују по начину на који последице играју улогу у њиховом оправдању (нпр. код кажњавања у образовању постизање позитивног образовног циља може да оправда колективно кажњавање) и неким специфичним обележјима, као што је природа прекршаја за који се кажњава. Исто тако, МекКлоски хоће да покаже да правна казна није ништа више базичан или средишњи облик казне

---

¹²¹ В. Милевски, „Ретрибутивне теорије казне“, *Theoria*, бр. 2/2013, стр. 37.

¹²² *Ibid.*, стр. 38.

¹²³ Д. Аврамовић, И. Јованов, *op. cit.*, стр. 1292-1293.

него што су други облици кажњавања“.¹²⁴

Филозофија казне представља комплексан појам чије значење можемо пронаћи у речи и делима познатих аутора из ове области. Флу нуди више критеријума за правилну употребу појма *казна*. Они су међусобно самостални тако да Флу наведене критеријуме сматра производом своје теоријске мисли. У том смислу, издваја пет критеријума на основу којих анализира појам и значење термина *казна*. Они се односе на следеће:

- 1) Казна мора бити зло или непријатност за онога коме се наноси. Тиме што се говори о злу или непријатности, избегава се да се под термином „казна“ мисли на неку врсту физичке тортуре.
- 2) Казна мора бити извршена због преступа (или због поступка за који се бар претпоставља да је преступ).
- 3) Казна мора бити извршена на преступнику (или некоме за кога се бар претпоставља да је преступник).
- 4) Казну морају извршити људи. Зло које се људима догађа због њиховог поступања, али које није дело људи, не може се сматрати казном.
- 5) Казну, у стандардном случају, морају извршити људи који су овлашћени да ту казну нанесу од стране институција против чијих закона или правила је преступ почињен.¹²⁵

Осим ових критеријума, Флу наводи два негативна предлога:

- 1) Не треба инсистирати на томе да се казна ограничава само на правне или моралне преступе, већ треба допустити и употребу тог термина у вези са било којим системом правила или закона (нпр. школским системом, системима разних удружења итд.).
- 2) Не треба инсистирати на томе да се казна не може применити у случају морално или правно упитних или сумњивих случајева, као што је кажњавање на основу ретроспективних или неморалних закона; другим речима, Флу сматра да се термин *казна* може сасвим исправно применити и на такве случајеве.¹²⁶

Флуови наведени критеријуми били су изложени жестокој критици јер не одражавају суштину казне и кажњавања. Они представљају резултат доприноса Флуове теоријске мисли која је, такође, били предмет жестоких критика због његових

---

¹²⁴ В. Милевски, Етичка анализа савремених теорија казне: између утилитаристичког и ретрибутивног оправдања казне, Филозофски факултет, Београд, 2014, стр. 22.

¹²⁵ Ibid., стр. 24-25.

¹²⁶ Ibid., стр. 25.

антиклерикалних ставова.

Дубоке филозофске трагове у погледу разматрања казне утиснула је теоријска мисао Имануела Канта. Овај филозоф кажњавање сматра оправданим поступком наношења зла злочинцу, као одмазду за зло које је он сам учинио другима. Стога, ниво и интензитет кажњавања не сме прећи границу једнакости, између зла учиниоца и зла државе као средства његовог испаштања. „Судска казна, која је различита од природне, којом порок сам себе кажњава и на коју се законодавац уопште не обазире, не може се никад изрећи само као средство да се неко друго добро унапреди, за самог злочинца или за грађанско друштво, него увек мора бити изречена против њега зато што је починио злочин; јер се с човеком никад не може поступати само као са средством за намере неког другог и помешати га с предметима стварног права, од чега га штити његова природна личност, мада, дакако, може бити осуђен да изгуби грађанску”.¹²⁷

Пропорционалност казне и злочина лежи у основи филозофског схватања кажњавања у Кантовој теоријској мисли. Принцип *ius talionis* уграђен је у основу казне, чиме се суду даје на оцену да, у сваком кривичном случају, одреди праведни однос мерљивости ова два пола. У томе лежи идеја о праведности кажњавања јер је она морално и физички могућа. Будући да је био свестан чињенице да строга пропорционалност није увек могућа, Кант је навео изузетке у случају три кривична дела: силовање, содомија и бестијалност. У свему осталом не одступа од свог разумевања казне као категоричког императива.

Плејади аутора из нашег непосредног окружења, који се баве филозофском основном казне, свакако припада Игор Приморац. У својој теоријској мисли овај аутор класификује казне на следећи начин:

- 1) поступак којим се намерно наноси неко зло,
- 2) некоме ко је починио преступ,
- 3) због тога што је починио преступ,
- 4) они који то зло наносе су неки човек или скупина људи,
- 5) они који су овлашћени да то чине.¹²⁸

Приморац се добрим делом ослања на Кантову теоријску мисао дајући свој лични печат. Иако Кантово схватање казне није систематизовано на прави начин, потоњи аутори у знатној мери обликују његове ставове и мишљења у овој области. Отуда се Кантово

---

¹²⁷ И. Кант, *Метафизика морала*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Нови Сад, 1993, стр. 133.

¹²⁸ И. Приморац, *Преступ и казна: Расправе о моралности казне*, НИП "Младост", Београд, 1978, стр. 12.

схватање назива *Теоријом казне* и представља важан сегмент његове филозофско-правне мисли.

Питање филозофске основе кажњавања, и казне као њеног инструмента, није могуће сводити на теоријску мисао само одређених аутора. Зато је обим и садржај излагања, на ову тему, преширок да би било могуће указати на становиште већег броја аутора. Међутим, неспорно је да су наведени филозофи имали значајан удео у креирању филозофског схватања казне а нарочито у светлу њене моралне димензије у друштву. У сваком случају, филозофи нису казну посматрали из правног угла, па су њихови ставови, према одмеравању казне, недовољно прецизни и доречени. Тим пре се они не изјашњавају у вези са одмеравањем казне за стицај кривичних дела.

Најзад, одређивање сврхе кажњавања у филозофској равни проистиче из различитог поимања казне као кривичне санкције. Иако се у знатној мери ово питање исцрпљује у оквирима ретрибутивних, ресторативних и мешовитих теорија казне, о којима је у претходним насловима било речи, важно је било дати филозофски осврт на сврху кажњавања. То ће помоћи да се боље могу препознати крајњи домети примене казне у кривичном праву.

3. Различита схватања одмеравања казне за стицај кривичних дела

Различита схватања одмеравања казне за стицај кривичних дела завређују пажњу у кривичној доктрини. Наиме, неспорно је да институт стицаја не можемо пронаћи у ранијим правним споменицима. Они нису децидирано садржали одредбе којима се обједињено регулишу начини одмеравања казне када је лице у стицају учинило више кривичних дела. Уместо тога се такво лице у пракси строжије кажњавало, тако што му се изрицала смртна казна, доживотни или дужевремени затвор. Изван тога није било могуће пронаћи, у судским одлукама, трагове елемената који садрже стицај кривичних дела.

У кривичној доктрини су присутни различити ставови аутора, по питању примене правила одмеравања казне за стицај кривичних дела. „У погледу утврђивања правила за одмеравање казне за дела у стицају разликују се два схватања:

- 1) постоје различити системи за одмеравање казне за дела у стицају зависно од тога да ли се ради о идеалном или реалном стицају и
- 2) и код идеалног и код реалног стицаја ради се о већем броју кривичних дела за која треба применити иста правила при одмеравању казне без обзира о којој се врсти

стицаја ради. Наше кривично право примењује јединствена правила за одмеравање казне за обе врсте стицаја“.¹²⁹

Извесне дилеме изазива чињеница да се разликовање идеалног и реалног стицаја мора рефлектовати и на подручје одмеравања казне. То практично значи да правна ситуација, у којој једно лице са једном радњом оствари биће више кривичних дела, за која му се једновремено суди, захтева посебан кривичноправни статус. Неспорно је то учињено у нашем кривичном законодавству, где овај облик стицаја има засебан нормативни статус, у смислу његовог законског одређења. Међутим, на пољу одмеравања казне нису предвиђена посебна правила која би се односила само на кривична дела учињена у идеалном стицају.

Кривична дела учињена у реалном стицају, по мишљењу једног дела кривичне доктрине, подразумевају тежи облик стицаја у односу на идеални стицај. Овде, у суштини, имамо учиниоца који је *stricto sensu* учинио више кривичних дела у поврату. Он је засебним радњама вршио кривична дела обухваћена стицајем. Зато се сматра да је ниво његове криминалне воље знатно виши од учиниоца из идеалног стицаја. У извесном смислу, ово мишљење можемо сматрати исправнијим.

У нашем кривичном законодавству није присутна линија разликовања идеалног од реалног стицаја. Притом, врсте кривичних дела, која су обухваћена идеалним или реалним стицајем, нису од утицаја на примену правила за одмеравање казне. У нашој судској пракси имамо велики број примера судских пресуда, те мишљења судова у њима, који потврђују (не)разликовање обе врсте стицаја у контексту одмеравања казне. У том смислу, можемо издвојити пример где су (изворно) наведени делови пресуде у којима се одмерава казна за стицај кривичних дела.

Пресуда 1.

*Пресуда Врховног касационог суда Кзз 675/2015 од 02. септембра 2015. године,
сентенца верификована на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда
06.06.2016. године*

„Стицај кривичних дела угрожавање сигурности и тешка телесна повреда (члан

---

¹²⁹ Д. Јовашевић, З. Стевановић, Казне као облик друштвене реакције на криминал, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2011, стр. 129.

138. став 1. КЗ и члан 121. став 1. КЗ). Радњама окривљеног остварена су законска обележја два кривична дела у стицају – угрожавање сигурности из члана 138. став 1. КЗ и тешка телесна повреда из члана 121. став 1. КЗ када страх за живот и телесни интегритет оштећеног, изазван претњама и агресивним поступањем окривљеног превазилази по интензитету и трајању том приликом нанету тешку телесну повреду.

Из образложења: „Бранилац окривљеног поднео је захтев за заштиту законитости против правноснажних пресуда којима је окривљени оглашен кривим и осуђен за два кривична дела и то угрожавање сигурности из члана 138. став 1. КЗ и тешка телесна повреда из члана 121. став 1. КЗ, а због повреде кривичног закона из члана 439. тачка 1) ЗКП уз истицање да је суд погрешно закључио да се у конкретном случају ради о два кривична дела, која се по мишљењу одбране налазе у односу привидног идеалног стицаја. Другим речима, бранилац тврди да је кривично дело тешка телесна повреда из члана 121. став 1. КЗ конзумирало кривично дело угрожавање сигурности из члана 138. став 1. КЗ.

Кривично дело угрожавање сигурности из члана 138. став 1. КЗ чини онај ко угрози сигурност неког лица претњом да ће напасти на живот или тело тог лица или њему блиског лица. Предметно кривично дело је свршено када је претњом створен осећај угрожености код лица коме се прети. При томе је за постојање дела битно да се ради о озбиљној претњи која код пасивног субјекта изазива неспокојство, узнемирење или страх за живот и телесни интегритет.

Кривично дело тешка телесна повреда из члана 121. став 1. КЗ чини онај ко другог тешко телесно повреди или му здравље тешко наруши.

По становишту Врховног касационог суда нижестепени судови нису повредили кривични закон из члана 439. тачка 1) ЗКП на штету окривљеног, јер из чињеничног описа радњи окривљеног, датог у оптужном акту јавног тужиоца и утврђеног у изреци првостепене пресуде, произилазе сва битна законска обележја и кривичног дела угрожавање сигурности из члана 138. став 1. КЗ и кривичног дела тешка телесна повреда из члана 121. став 1. КЗ, за која је окривљени у овом кривичном поступку правноснажно оглашен кривим и осуђен, тако да у конкретном случају не постоји привидни идеални стицај ова два дела, а како се то неосновано истиче у захтеву за заштиту законитости браниоца окривљеног.

Ово, имајући у виду да су претње које је окривљени критичном приликом непосредно упутио оштећеној, а које су код оштећене изазвале осећај страха и несигурности тј. угрожености за сопствени живот и телесни интегритет, само једним

својим делом и остварене – реализоване. Окривљени је у дужем временском трајању – од вечерњих до јутарњих часова другог дана озбиљно претио оштећеној, изразито агресивно се понашао што је све код оштећене изазвало осећај угрожености сопственог живота, а што није само претходило наношењу тешке телесне повреде већ је настављено и након што је ова повреда нанета. Када угрожавањем сигурности изазван страх за живот и телесни интегритет оштећеног превазилази по интензитету и трајању нанету тешку телесну повреду, тада су радњама окривљеног остварена законска обележја два кривична дела у стицају – угрожавање сигурности из члана 138. став 1. КЗ и тешка телесна повреда из члана 121. став 1. КЗ.

Са изнетих разлога, налазећи да побијаним пресудама није учињена повреда кривичног закона из члана 439. тачка 1) ЗКП на коју се неосновано указује захтевом за заштиту законитости браниоца окривљеног, то је Врховни касациони суд на основу члана 491. став 1. ЗКП наведени захтев браниоца окривљеног одбио као неоснован.¹³⁰

У наведеном случају се може уочити јасно опредељење нашег Врховног касационог суда да нема услова за постојање привидног идеалног стицаја. Услед тога се одлуке нижестепених судова сматрају исправним што је резултовало применом јединствених правила одмеравања казне за стицај кривичних дела.

---

¹³⁰ Извор: <https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/SENTENCA%203.pdf> (доступно 01.12.2022.).

V ГЛАВА
ОДМЕРАВАЊЕ КАЗНЕ ЗА СТИЦАЈ КРИВИЧНИХ ДЕЛА
У НАШЕМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ

1. Сврха кажњавања

Казне представљају најстарије кривичне санкције, чије се датирање везује за прве писане правне споменике. То не значи да у предржавном периоду није било казни и кажњавања злочинаца. Напротив, у родовско-племенском нивоу развоја људских заједница казна је, такође, доминирала као једина кривична санкција. Међутим, нормирање казне, као начина државне реакције на криминалитет, несумњиво се везује за правне прописе. У њима је по *талионском принципу* прописивана казна која је била адекватна тежини учињеног кривичног дела и кривњи његовог учиниоца.

Савремено кривично право није одустало од идеје о потреби кажњавања учинилаца кривичних дела. Међутим, примена казне се, углавном, везује за кривична дела на подручју средњег и тешког криминалитета. У осталим случајевима се, по моделу ресторативне правде, настоји решити одређени кривични случај. Такође доминира условна осуда, као парапенална кривична санкција, што је нарочито случај у нашој судској пракси. Дакле, имамо на правној сцени велики број различитих кривичних санкција, од којих су неке субститути казне или пак представљају њену замену у специфичним кривичноправним ситуацијама. То се нарочито односи на краткотрајне казне лишења слободе.

Правна физиономија казне огледа се у њеном децидираном уставном и законском одређењу. На уставном нивоу постоје правне одредбе које се начелно изјашњавају о казни у светлу спречавања могућности њене неоправдане примене. Тако се, између осталих, гарантују основна људска права и слободе која су брана неоправдано честом и строгом изрицању казни. Поред тога, уставне одредбе гарантују правну сигурност у казненом праву,¹³¹ изричито се изјашњавајући у одредби члана 34. Устава: „Нико се не

---

¹³¹ Овде бисмо могли приговорити нашем уставотворцу јер користи термин „казнено право“ иако је у

може огласити кривим за дело које, пре него што је учињено, законом или другим прописом заснованим на закону није било предвиђено као кажњиво, нити му се може изрећи казна која за то дело није била предвиђена. Казне се одређују према пропису који је важио у време кад је дело учињено, изузев кад је каснији пропис повољнији за учиниоца. Кривична дела и кривичне санкције одређују се законом. Свако се сматра невиним за кривично дело док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком суда. Нико не може бити гоњен ни кажњен за кривично дело за које је правноснажном пресудом ослобођен или осуђен или за које је оптужба правноснажно одбијена или поступак правноснажно обустављен, нити судска одлука може бити измењена на штету окривљеног у поступку по ванредном правном леку. Истим забранама подлеже вођење поступка за неко друго кажњиво дело. Изузетно, понављање поступка је допуштено у складу с казним прописима, ако се открију докази о новим чињеницама које су, да су биле познате у време суђења, могле битно да утичу на његов исход или ако је у ранијем поступку дошло до битне повреде која је могла утицати на његов исход. Кривично гоњење и извршење казне за ратни злочин, геноцид и злочин против човечности не застарева“.¹³²

Важан сегмент кажњавања и казне огледа се у њеној правичној примени. Она може бити доведена у питање ако се повреди претпоставка некривице која је, у уставним одредбама, претворена у претпоставку невиности.¹³³ Брана експанзији кажњавања, која у својој бити ограничава кажњеног, чини корпус људских права. Иако је било мишљења да људска права воде порекло из грчког полиса сматрамо да она нису основана. У прилог томе говоре историјски подаци да је у њима право на слободу нормативно ограничено на лица мушког пола, а није на робове, жене и странце.¹³⁴ Следствено томе је систем кажњавања био прилагођен класној припадности учиниоца и жртве учињеног кривичног дела.

У нашем кривичном законодавству се најпре прописује *сврха кажњавања*. То се чини на начин што се, у оквиру опште сврхе кривичних санкција (члан 4. став 2. Кривичног законика), сврха кажњавања одређује као:

- 1) спречавање учиниоца да чини кривична дела и утицање на њега да убудуће не

нашем законодавству у употреби термин „кривично право“. У прилог томе сведочи назив нашег Кривичног законика.

¹³² Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/06-115/21).

¹³³ Б. Петровић, Л. Стајић, „Право на правично суђење у Републици Србији као основни постулат савременог права“, Мегатренд ревија, бр. 4/2021, стр. 218.

¹³⁴ Г. Крајкер, „Људска права“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 6/2001, стр. 243.

чини кривична дела;

- 2) утицање на друге да не чине кривична дела;
- 3) изражавање друштвене осуде за кривично дело, јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона;
- 4) остваривање праведности и сразмерности између учињеног дела и тежине кривичне санкције.

Онемогућавање учиниоца да понови кривично дело може се остварити код институционалних казни јер је он у физичкој немогућности да рецидивира. Међутим, ово није потпуно искључено јер постоји могућност извршења кривичног дела према осуђеничкој популацији. Утицај на учиниоца да не понови кривично дело остварује се у оквиру института специјалне превенције. Њен успех зависи од низа фактора који нису, неизоставно, скопчани са тежином изречене казне. Једном речју, делотворност извршења затворских казни мери се кроз присуство рецидивизма, који се у нашој земљи креће у интервалу 50%-70%. Надаље, рецидивизам не треба посматрати само као индикатор неуспеха у примени затворског третмана, већ и као меру успешности постпеналног прихвата и присуство околности које отежавају друштвену интеграцију осуђених по изласку из затвора.¹³⁵

Систем генералне превенције, као средства остварења сврхе кажњавања, опредмеђује се утицајем на друге односно потенцијалне учиниоце кривичног дела. Овде можемо приговорити присутном тренду константног поштравања казнене репресије у оквиру измена и допуна кривичног законодавства. Сматрамо да то није целовито законско решење. Судска пракса (не)показује трендове смањења укупне стопе криминалитета, тим пре тешких кривичних дела извршених на изразито насилан начин са тешким последицама по жртву кривичног дела. Извесне резерве, у погледу ефеката поштравања казни, исказује и професор Стојановић када наводи: „треба истаћи и питање да ли строгост прописаних казни утиче на генералну превенцију. Иако здраворазумски и интуитивни приступ води потврдном одговору на то питање, то ипак није тако, односно то до сада емпиријски није потврђено. У кривичном праву, криминологији и сродним наукама није доказана узрочна веза између строгости прописаних казни и ефикасне генералне превенције“.¹³⁶

---

¹³⁵ В. Петровић, Г. Јованић, „Образовање осуђених као протективни фактор у редукцији рецидивизма“, Андрагошке студије, бр. 1/2019, стр. 50.

¹³⁶ З. Стојановић, „Казнени распони и репресивност кривичног законодавства - упоредноправна анализа“, Crimen, бр. 1/2020, стр. 9.

Друштвена осуда, због учињеног кривичног дела, те јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона, представљају очекиване домете у којима се остварује сврха кажњавања. У питању су прилично неодређени појмови чији практични ефекти нису лако мерљиви. Нарочито у ситуацији свеопште медијске популаризације, извесних стилова и начина понашања, који имају додирне везе са криминалним деловањем појединаца. Наведено се посебно односи на приказивање лица из криминалног миљеа у светлу њиховог раскошног живота и неформалног утицаја на друштвена дешавања. Једном речју, неопходно је да читава друштвена заједница, као и сви њени актери, имају у виду свеопшти значај изградње позитивних вредносних ставова, нарочито младих, и усвајање позитивних моралних ставова и вредности.

Као пример строгог кривичног законодавства свакако спада САД где се често извршава смртна казна и изричу дуготрајне казне затвора. „Према службеним статистикама, од око 1.300.000 затвореника почетком 1990-их, САД су *догурале* до готово 2.240.000 затвореника и просечне стопе од 716 затвореника на 100.000 припадника популације 2011. Смртна казна се такође може усвојити тамо где постоји изражен проблем криминала, стварајући повећан осећај страха, беспомоћности и незадовољства самим друштвом“.¹³⁷

Паритетно изражен однос, заснован на праведности и сразмерности учињеног кривичног дела и изречене казне, представља важан сегмент сврхе кажњавања. Он се састоји у проналажењу праве мере односа дела и казне који неће бити нарушен преблагим или престрогим односом према учиниоцу кривичног дела. Овде треба указати на проблем неслагања, између строго прописаних казних оквира и њиховог благог изрицања. Прецизније, у судској пракси је приметно приближавање временског трајања казне затвора према доњој а не према горњој прописаној граници односно казненом опсегу. Зато је питање праведности и сразмерности кажњавања непосредно повезано са актуелном казненом политиком у земљи. Након тога се питање праведности и сразмерности може конотирати у процесу извршења казне затвора. Тим пре што се процес ресоцијализације не окончава у затвору. Он се децидирано наставља у току постпеналног третмана по изласку осуђеног лица на слободу.¹³⁸ Једном речју, опредељујући се за јасно одређење сврхе кажњавања, у смислу члана 42. Кривичног законика, наш законодавац је имао у виду све аспекте примене казни у процесу њиховог

---

¹³⁷ Б. Мердовић, М. Стаменковић, „Актуелизација питања поновног увођења смртне казне у кривично законодавство“, Право - теорија и пракса, бр. 7-9/2017, стр. 30.

¹³⁸ С. Константиновић-Вилић, М., Костић, Пенологија, Свен, Ниш, 2006, стр. 147.

извршења.

2. Врсте казни

Каталогизација казни, као најстаријих кривичних санкција, датира још из времена првих писаних правних споменика. У њима је казна једина кривична санкција заснована на строгости у изрицању и суровости у њеном извршењу. Еволуција казни је довела до тога да се њихов каталог константно ширио и обогаћивао новим врстама казни. Оне настају као резултат процеса опште хуманизације кривичног права. Она се заснива на идеји о поправљању учиниоца, а не пуком кажњавању и ограничавању његових основних људских права, изван и изнад сваке мере.

Савремено кривично право показује тенденције ширења лепезе кривичних санкција у којима се наглашава идеја ресторативне или предусретљиве правде. У овој врсти правде нема места за ограничења и испаштање осуђеног лица које казна *stricto iure* садржи у својој природи. Отуда се еволуциони процес кривичних санкција, у знатно већој мери, односио на друге кривичне санкције а много мање на казну и кажњавање. Једном речју, почев од друге половине прошлога века, парапепалне кривичне санкције заузимају важно место у судском одлучивању.

У нашем кривичном законодавству приметан је већи број врста казни у односу на период пре доношења важећег Кривичног законика из 2005. године. Њихова лепеза се ширила у два подједнако важна правца и то:

- 1) повећањем броја постојећих казни, кроз увођење потпуно нових, а раније непостојећих у нашем кривичном законодавству;
- 2) укидањем одређених врста казни које су традиционално постојале у нашем кривичном законодавству;
- 3) увођењем нових облика казни, у оквиру већ постојећих врста казни, у нашем кривичном законодавству.

Први правац реформисања казни се огледа у увођењу две потпуно нове самосталне врсте казни и то (члан 43. Кривичног законика): доживотни затвор (став 1.), рад у јавном интересу (став 4.) и одузимање возачке дозволе (став 5.). У односу на прву казну можемо констатовати да она генусно представља казну затвора, која је раније постојала у нашем кривичном законодавству, али се разликује само у погледу целоживотног боравка осуђеног лица. Дакле, не можемо рећи да је то потпуно нова казна већ се, и у другим законодавствима, најчешће своди на замену за смртну казну, након

њеног укидања. Притом, пре увођења доживотног затвора, у нашем кривичном законодавству, најтежа врста казне је био затвор у трајању од четрдесет година.

Ratio legis увођења нових казни је био различит у зависности да ли се желе постићи појачани генерално превентивни ефекти казне (доживотни затвор), обезбедити активно учешће осуђеног лица у (само)ресоцијализацији (рад у јавном интересу) или онемогућити вршење одређене врсте кривичних дела нпр. против безбедности јавног саобраћаја (одузимање возачке дозволе).

Други правац реформисања казни се огледа у укидању одређене врсте казне. У питању је смртна казна која је дуже времена постојала у нашем кривичном законодавству, још из времена постојања заједничке државе (СФРЈ и СРЈ). То је уједно била најтежа казна која се изрицала за најтеже облике тешких кривичних дела.

Ratio legis укидања смртне казне се огледа у започетом процесу хармонизације нашег са законодавством држава чланица Европске уније. У домену кривичног права све европске државе, изузев Белорусије, укинуле су смртну казну. Сматрало се да је њено постојање у супротности са савременим тенденцијама у развоју кривичног законодавства, које почива на дијаметрално супротним тежиштима у односу на раније периоде развоја.

Трећи правац реформисања казни се огледа у увођењу нових облика казни, у оквиру већ постојећих врста казни, у нашем кривичном законодавству. Реч је о новчаној казни (члан 43. став 3. Кривичног законика), која је добила нови облик у виду система дневних износа односно дани новчана казна. На тај начин је примењен савремени облик новчане казне који је своју примену и позитивне ефекте остварио у скандинавским земљама (Шведска). „Искуства бројних земаља у свету су показала да би новчана казна требала бити знатно више заступљена у пракси судова, јер су развијеније државе одавно схватиле значај новчане казне, па су краткотрајне казне затвора замениле новчаним казнама, што се у имплементацији казнене политике потврдило као корисно, рационално и ефикасно решење“.¹³⁹

Наш законодавац је прописао да поједине казне могу бити изречене као главне а друге као споредне. Градирајући казне по њиховој тежини, у смислу природе и начина ограничења људских права осуђених лица, постојеће законско решење подразумева следеће модалитете (члан 44. Кривичног законика):

---

¹³⁹ Д. Лазвић, А. Даниловић, „Кривичне санкције у Србији од 1945. до 2019. године“, Баштина, бр. 56/2022, стр. 270.

- 1) Доживотни затвор и казна затвора могу се изрећи само као главне казне (став 1.).
- 2) Новчана казна, рад у јавном интересу и одузимање возачке дозволе могу се изрећи и као главна и као споредна казна (став 2.).
- 3) Ако је за једно кривично дело прописано више казни, само се једна може изрећи као главна казна (став 3.).

Законодавац је предвидео могућности да поједине казне, као што је рад у јавном интересу, могу бити замена за друге казне попут новчане казне. Примена ове законске могућности долази само уз изричит пристанак окривљеног лица.¹⁴⁰ Такође је могуће краткотрајне казне лишења слободе супституисати са новчаном казном. Притом су предности новчане казне, у односу на краткотрајне казне лишења слободе, вишеструке. Оне се састоје у следећем:

- „осуђени не прекида радни однос, а самим тим и не остварује се по њега и његову породицу штетни ефекат на плану егзистенције,
- не долази до поремећаја у породичним односима, што је иначе доста чест случај код казне лишења слободе,
- као и код условне осуде и судске опомене, применом новчане казне осуђени остаје на слободи — на који начин је избегнут ризикантан контакт осуђеног са затворском популацијом и искључује све могуће штетне утицаје,
- примена новчане казне максимално омогућује индивидуализацију с обзиром да постоје велике могућности за адекватно одмеравање између прописаног минимума и максимума казне,
- она не доводи до негативног обележавања (стигматизације) која је присутна у јавности за особе које су биле на издржавању казне лишења слободе,
- не изискује велике трошкове за извршење,
- представља ефикасно застрашујуће средство с обзиром да се њом угрожава економска ситуација,

---

¹⁴⁰ У том смислу се изјашњава и судска пракса: „Приликом доношења одлуке о извршењу новчане казне, суд не може одредити замену новчане казне казном рада у јавном интересу без пристанка окривљеног. У образложењу стоји да је суд правилно окривљеном изрекао новчану казну, али је погрешно када је одредио два начина за замену новчане казне, па ће стога, уколико окривљени не плати новчану казну у остављеном року и дође до замене новчане казне, водити рачуна о томе да се казна рада у јавном интересу може изрећи само ако окривљени пристане на то. При томе суд није могао поводом браниоца окривљеног да преиначи првостепену пресуду само у делу који се односи на извршење новчане казне, јер за замену новчане казне казном рада у јавном интересу нема пристанка окривљеног, а ако би одредио само замену са казном затвора, повредио би правило о забрани преиначења на горе, јер је жалба изјављена само у корист окривљеног (Пресуда Апелационог суда у Београду Кж 6398/10 од 18. фебруара 2011). Д. Калаба, „Рад у јавном интересу као казна (чл. 52. КЗ) у судској пракси“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 1-2/2018, стр. 94.

— и на крају, процес ресоцијализације се ни у ком случају не може остварити у кратком временском периоду код краткотрајних казни лишења слободе“.¹⁴¹

Поред законски прописаног каталога казни, исте можемо класификовати користећи доктринарне критеријуме. Они се везују за заједничке карактеристике казни, које нису нужно законски оријентисане, већ проистичу из ширег теоријског приступа. Следствено томе, могу се узети у обзир и казне које не постоје у нашем позитивном кривичном законодавству, али су некада постојале и/или су присутне у упоредном кривичном праву.

Прва класификација се односи на критеријум тежине казни. Отуда је све казне могуће категорисати на: лакше, теже и најтеже (смртна казна или доживотни затвор). Прецизније, заснива се на степену ограничења основних људских права и слобода осуђених лица. „Права осуђених који издржавају казну доживотног затвора и обавезе државе које произилазе из наведених норми и *ius cogens* забране мучења, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања најдаље је кроз своју праксу развио Европски суд за људска права. Према ставу овог суда, да би прописивање и изрицање казне доживотног затвора било у складу са захтевима члана 3. Европске конвенције о људским правима, неопходно је да је националним правом предвиђен механизам који омогућава да надлежни домаћи органи, након не дуже од двадесет пет година од њеног изрицања, испитају да ли су код осуђеног наступиле тако значајне промене и да ли је постигнути такав напредак ка рехабилитацији да наставак издржавања казне доживотног затвора више не може бити оправдан легитимним пенолошким разлозима. Суд сматра да није спојиво са људским достојанством лишити слободе некога без покушаја његовог рехабилитовања и пружања шансе да једног дана поврати слободу“.¹⁴²

Друга класификација се односи на природу прописаних казни. Следствено томе, све казне је могуће категорисати на: институционалне и ванинституционалне казне. То практично значи да се заснивају на начину њиховог извршења.

Трећа класификација се односи на својство добара која су погођена казном. Тако је све казне могуће класификовати на: имовинске и неимовинске. Прве се састоје у умањењу имовине осуђеног лица а друге на ограничења његовог права на живот, физичку слободу, управљање одређеним превозним средством и др.

---

¹⁴¹ Д. Врекић, „Новчана казна као алтернатива лишења слободе кратког трајања“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 12/1995, стр. 504-505.

¹⁴² В. Илић, „(Не)помирљивост казне доживотног затвора и људских права“, *Crimen*, бр. 2/2019, стр. 159-160.

Четврта класификација се односи на временско увођење казни у кривично законодавство. Зато их је могуће категорисати на: традиционалне казне и савремене казне. Реду традиционалних казни припадају: смртна казна, казне које сакате, затвор, различити облици нехуманог односа према осуђеном лицу и др. Савремене казне настају на идеји ресторативне правде и благог односа према осуђеном лицу, у смислу поштовања његових основних људских права и њиховог ограничења на правно подесан начин.

Поред наведених, у кривичној доктрини постоји безброј других класификација казни. Оне су производ истраживања различитих аутора који, у својим радовима, указују на одређене специфичности којима се дијаметрално казне међусобно разликују. У упоредном кривичном праву проналазимо примере класификација казни које имају своје извориште из дуге правне традиције одређених земаља.

3. Појам и врсте стицаја кривичних дела

Стицај кривичних дела представља посебан институт у нашем кривичном законодавству. Он се састоји у томе што је учинилац, са једном или са више радњи, остварио биће више кривичних дела за која му се једновремено суди, тј. у истом кривичном поступку се њему изриче јединствена казна. Из реченог произилази да се применом института стицаја кривичних дела остварују кривично-материјални и кривично-процесни ефекти.

Кривично-материјални ефекти се састоје у томе што се учинилац кажњава јединственом односно једном казном, уместо да му се за свако учињено кривично дело посебно одмерава и изриче казна. Такође се води један кривични поступак за сва кривична дела учињена у стицају. Да овог института нема онда би се водило онолико кривичних поступака колико има учињених кривичних дела. То је у правно-техничком смислу незграпно и представља оптерећење за правосуђе али и за самог учиниоца кривичног дела. Осим тога, овим се директно доприноси остварењу начела економичности у кривичном процесном праву, јер су уштеде на страни вођења једног кривичног поступка за стицај кривичних дела.¹⁴³

---

¹⁴³ „Идеја економичности у кривичном процесном праву обично се изражава принципом процесне економије. Где и када се овај термин први пут појавио, тешко је установити. Чињеница је да га нема у старијим законским текстовима, као ни у уџбеничким и монографским процесним делима. То, наравно, не значи потпуно одсуство економског резона у том периоду и конкретних напора у правцу његове реализације. Подизање на ранг посебног процесног начела у законодавству и литератури је вероватно израз свести о принципијелном значају захтева економичности, која је грађена постепено, са све већим угрожавањем функционисања кривичног правосуђа“. С. Циглер, „Тезе о економичности кривичног

Разматрање стицаја кривичних дела, поред кривично-материјалних и кривично-процесних аспеката, припада делимично и кривичном-извршном праву. Наведено произилази из чињенице да постојање стицаја кривичних дела, у смислу примене посебних правила за одмеравање казне, остварује своје ефекте и у сфери извршења кривичних санкција тј. казни. На тај начин се предупређује могућност да би се, када стицаја кривичних дела не би било, извршавало више самосталних кривичних санкција (казни) изречених за више посебних кривичних дела.

Иако у кривичној доктрини и кривичном законодавству имају равноправан третман неспорно је да је код реалног стицај у питању знатно одлучнији учинилац. Већ у самом њиховом називу можемо уочити разноликост ове две врсте стицаја. Идеални стицај, у самом свом називу, упућује на факат да је учињена једна радња, чиме постоји само једна представа. Она се у стварности темељи на чињеници да је једном радњом остварено биће два или више кривичних дела. С друге стране, код реалног стицаја кривичних дела *стварно* постоји више предузетих радњи, услед чега је дошло до остварења бића два или више кривичних дела.

У кривичној доктрини је донекле предмет спорења постојање идеалног стицаја. Поједини аутори сматрају да је овде, заправо, реч о стицају више кривичних закона. Разлог томе је аргумент да ту постоји само једна радња што упућује на закључак да нема више конкретних кривичних дела, јер свако кривично дело мора имати своју самосталну радњу. У нашој кривичној доктрини ово схватање није прихваћено јер се стоји на становишту нашег законодавца предвиђеног у члану 60. став 1. Кривичног законика.¹⁴⁴

Подела стицаја кривичних дела на идеални и реални присутна је у нашем кривичном законодавству. Међутим, стицај кривичних дела је могуће поделити и по неким другим критеријумима. Нама се чини запаженим подела стицаја на хомогени и хетерогени.

Хомогени стицај постоји када је учинилац са једном радњом (идеални стицај) или са више радњи (реални стицај) учинио више истих или истоврсних кривичних дела. Овде истоврсност морамо разумети у контексту генусно повезаних кривичних дела. То је, на пример, случај када учинилац испали више метака из ватреног оружја према троје људи, у намери да их лиши живота, те једно лице буде лишено живота а двоје тешко рањено. Он ће, у овом случају, одговарати за једно кривично дело убиства и два покушаја убиства.

поступка“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 1-2/1999, стр. 4.

¹⁴⁴ З. Стојановић, Коментар Кривичног законика, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 260.

Хетерогени стицај постоји када је учинилац да једном радњом (идеални стицај) или са више радњи (реални стицај) учинио више разнородних кривичних дела. Овде разнородност подразумева више различитих кривичних дела која припадају различитим групама. То је случај, на пример, када учинилац учини убиство, силовање и крађу. Ова кривична дела су потпуно различита али их повезује чињеница да су учињена у реалном стицају.¹⁴⁵

Правог стицаја кривичних дела неће бити када постоји природно јединство кривичног дела. Овде имамо само једно кривично дело за које се учиниоцу одмерава казна а не стицај више учињених кривичних дела. У судској пракси имамо велики број ситуација када, иако наизглед оставља утисак постојања стицаја два или више кривичних дела, постоји *природно* само једно кривично дело. Тако, на пример, када лице обије затворену касу из ње однесе злато, новац, накит или друге драгоцености. Тада неће постојати више кривичних дела, сходно различитим врстама одузетих предмета, већ само једно кривично дело тешка крађа (члан 204. став 1. тачка 1. Кривичног законика). Овде се, стога, не примењују правила за одмеравање казне за стицај кривичних дела већ се одмерава казна за једно кривично дело.

Поред законске поделе на прави идеални и реални стицај, наш законодавац предвиђа постојање привидног стицаја. Он, такође, може бити привидни идеални и привидни реални стицај. Из самог њиховог назива јасно стоји да овде, заправо, нема правог стицаја кривичних дела већ постоји само једно кривично дело.

А) Привидни идеални стицај постоји када је учинилац са једном предузетом радњом, остварио биће више кривичних дела, али се сматра да је учинио само једно кривично дело. Дакле, овде се учиниоцу суди за једно кривично дело што значи да се не примењују правила одмеравања казне за стицај кривичних дела. Постојање привидног

---

¹⁴⁵ У вези са стицајем кривичних дела тешко убиство из члана 114. став 2. Кривичног законика, можемо запазити интересантан став који се састоји у следећем: „Пажњу заслужује и кривично дело тешко убиство из члана 114. став 2. КЗ. О могућим преклапањима са делом из члана 348. КЗ може се говорити само у делу одредбе која гласи *ко набавља или оспособљава средства за извршење кривичног дела из става 1. ове одредбе*. Највећи број кривичних дела тешког убиства из става 1. одредбе врши се ватреним оружјем. Уколико су то оружје или минско-експлозивна средства, онда је одредба у овом делу непотребна, јер су та средства и кривичноправне радње обухваћене одредбом члана 347. КЗ. Одредбом члана 347. КЗ кажњиво је набављање тих средстава ради извршења било ког кривичног дела, па самим тим и дела из члана 114. став 1. КЗ. За однос овог облика кривичног дела из члана 114. КЗ и кривичног дела из члана 348. КЗ важи исто што и за однос дела из члана 347. КЗ и члана 348. КЗ, односно, да ће после извршења дела тешког убиства или његовог покушаја, према судској пракси, постојати реални стицај кривичних дела тешког убиства и дела из члана 348. КЗ, а не тешког убиства и дела из члана 114. став 2. КЗ. Међутим, кривично дело из члана 114. став 2. КЗ се примењује од 1. 12. 2019. године, тако да нема судске праксе засноване на примени ове одредбе“. Збирка судске праксе: Законска решења и судска пракса у Републици Србији, стр. 21. Извор: <https://www.pars.rs/images/biblioteka/krivicno-pravo/Zbirka-sudske-prakse-u-predmetima-koji-se-odnose-na-vatreno-oruzje.pdf> (доступно 15.12.2022.).

идеалног стицаја можемо утврдити у више случаја који се односе на: специјалитет, супсидијаритет и консумпцију.

Случај специјалитета постоји када је учинилац са једном радњом извршио два кривична дела, с тим што једно представља специјални облик другог тј. општијег кривичног дела. Овде *специјално* кривично дело ништи *опште* кривично дело *lex specialis derogat legi generali* (специјални закон искључује општи). Притом, специјално кривично дело, садржи елементе општег кривичног дела, уз то и бар једно додатно законско обележје. Ово обележје га, заправо, чини специјалним односно посебним.

Случај супсидијаритета постоји када је учинилац са једном радњом извршио два кривична дела, с тим што се једно кривично дело сматра стадијумом другог кривичног дела. Отуда је једно кривично дело супсидијарно према другом кривичном делу које је примарно. Дакле, примарни пропис искључује супсидијарни пропис *lex primaria derogat legi subsidiariae*. Ова кривична дела стоје у специфичном међуодносу где се *супсидијарно* кривично дело везује за претходне односно припремне стадијуме, посматрано према *примарном* кривичном делу.

Случај консумпције постоји када је учинилац са једним кривичним делом у потпуности конзумирао садржај другог кривичног дела. Да овог облика привидног идеалног стицаја нема онда би се учинилац кажњавао за два кривична дела. Зато се *теже* кривично дело сматра конзументом *лакшег* кривичног дела. Дакле, један пропис искључује други пропис јер је њиме обухваћен *lex consumens derogat legi consumptae*.

Б) Привидни реални стицај постоји када учинилац предузимањем више радњи извршења оствари бића више кривичних дела, с тим што законодавац сматра да постоји само једно кривично дело. Привидни реални стицај постоји у три облика и то: сложено кривично дело, продужено кривично дело и колективно кривично дело.

Сложено кривично дело је производ спајања два или више кривичних дела за која се прописује јединствена казна. У питању је законска конструкција, настала вољом законодавца, а не природно кривично дело. Зато можемо констатовати да је овако конструисани облик привидног реалног стицаја чист вештачки продукт. Репрезенти овог облика су два кривична дела: разбојничка крађа (члан 205. Кривичног законика) и разбојништво (члан 206. Кривичног законика). Ова кривична дела су саздана од два самостална кривична дела и то: принуда (члан 135. Кривичног законика) и крађа (члан 203. Кривичног законика). Она се законским конструисањем преводје у посебно (треће)

самостално кривично дело.¹⁴⁶

Продужено кривично дело чини више истих или истоврсних кривичних дела учињених у временској повезаности од стране истог учиниоца која представљају целину због постојања најмање две од следећих околности (члан 61. Кривичног законика):

- 1) истоветности оштећеног;
- 2) истоврсности предмета дела;
- 3) коришћења исте ситуације или истог трајног односа;
- 4) јединства места или простора извршења дела или јединственог умишљаја учиниоца.

Поред наведених околности, од којих су бар две неопходне односно условне, наш законодавац, у посебним одредбама, поставља додатна ограничења. *Ratio legis* ових одредби огледа се у спречавању ситуација у којима би оправданост продуженог кривичног дела била доведена у питање. Следствено томе, у истом члану 61. Кривичног законика, предвиђена су следећа ограничења:

- 1) Кривична дела управљена против личности могу чинити продужено кривично дело само ако су учињена према истом лицу (став 2.).
- 2) Не могу чинити продужено кривично дело она дела која по својој природи не допуштају спајање у једно дело (став 3.).
- 3) Ако продужено кривично дело обухвата лакше и теже облике истог дела, сматраће се да је продуженим кривичним делом учињен најтежи облик од учињених дела (став 4.).
- 4) Ако продужено кривично дело обухвата кривична дела чије је битно обележје одређени новчани износ, сматраће се да је продуженим кривичним делом остварен збир износа остварених појединачним делима уколико је то обухваћено јединственим умишљајем учиниоца (став 5.).

---

¹⁴⁶ „Судска пракса је веома богата примерима у вези са овом врстом кривичних дела. За овај рад издвајамо неке занимљиве примере, као што су: разбојништво је извршено употребом омамљујућег средства у облику спреја неутврђене врсте, којим је попрскано у очи оштећеном (пресуда Врховног суда Србије Кж. 689/92); сипањем бенседина у кафу коју је оштећена попила, после чега је доведена у несвесно стање (пресуда Врховног суда Србије Кж. 1536/99); употребом пластичног пиштоља (пресуда Врховног суда Србије Кж. 1823/2000); када учинилац два пута удари песницом у главу оштећеног услед чега падне на земљу, па му овај приђе и скине јакну (пресуда Врховног суда Србије Кж. 827/2004). Такође интересантно, претња постоји у следећим случајевима из судске праксе: претња продавачици да ће је убости шприцем који је учинилац држао у руци са објашњењем да се у шприцу налази крв заражена ХИВ-ом (пресуда Врховног суда Србије Кж. 288/99); претња жилетом који учинилац држи у руци када прилази благајници (пресуда Врховног суда Србије Кж. 977/99)“. Р. Богојевић, Р. Лазаревић, „Кривично дело разбојништво са посебним освртом на обим, динамику и структуру на подручју ПУ Нови Сад“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 9/2013, стр. 462.

- 5) Кривично дело које није обухваћено продуженим кривичним делом у правноснажној судској пресуди, представља посебно кривично дело, односно улази у састав посебног продуженог кривичног дела (став б.).

У вези са наведеним, доктринаран став, у вези са продуженим кривичним делом, оптира између објективног и објективно-субјективног гледишта. „Објективна теорија полази од објективних обележја кривичних дела чији криминални садржаји улазе у састав продуженог кривичног дела. Према овој теорији, за постојање института продуженог кривичног дела, неопходно је кумулативно испунити три услова: истоветност или истоврсност кривичних дела, временски континуитет кривичних дела, истоветност оштећеног. То практично значи да је, у сваком конкретном случају, неопходно утврдити испуњеност сваког од наведених услова, како би се на одређене криминалне садржаје могао применити институт продуженог кривичног дела. У нашем кривичном праву је прихваћена објективна теорија у третирању продуженог кривичног дела“.¹⁴⁷

Колективно кривично дело постоји као законска конструкција која подразумева више поновљених истоветних кривичних дела. Она морају бити међусобно повезана жељом и вољом учиниоца кривичног дела и континуитетом предузетих радњи. Свако од кривичних дела, које улази у колективно кривично дело, може самостално егзистирати. Међутим, вољом законодавца постоји једно кривично дело, за које се изриче једна казна, у једном кривичном поступку. Колективно кривично дело се манифестује на три начина и то: у виду заната, у виду занимања и из навике.

Колективно кривично дело у *виду заната* постоји код поновљених кривичних дела, како би учинилац остварио своју животну егзистенцију. Он своје и породичне потребе обезбеђује вршењем кривичних дела у виду заната. То је његов централни мотив којим се руководи код извршења колективног кривичног дела.

Колективно кривично дело у *виду занимања* постоји код поновљених кривичних дела, с тим што учинилац нема намеру да му то буде извор животних прихода. Користољубље није мотив код учиниоца ове врсте колективног кривичног дела. Међутим, ако учинилац поступа из користољубља тиме се не искључује његово постојање.

Колективно кривично дело *из навике* подразумева склоност учиниоца за вршење

---

¹⁴⁷ И. Јоксић, „Привидни стицај кривичних дела у кривичном праву Србије“, Право - теорија и пракса, бр. 4/2021, стр. 68-69.

одређених кривичних дела. Склоност учиниоца је, заправо, главни опредељујући фактор који издваја ову врсту колективног кривичног дела. Уколико склоности нема, или она није јасно изражена, онда не може постојати ова врста колективног кривичног дела.

4. Општа правила одмеравања казне за стицај кривичних дела

Крајњи домети прописане казне огледају се на плану њеног правилног одмеравања и на плану њеног успешног извршења. Зато није довољно само предвидети врсте казни и прописати њихове казнене оквире односно адекватне и практично прихватљиве мере казни. То је само један корак према успешном спровођењу казнене политике у једној земљи. Отуда је сваки законодавац свестан потребе да се правилно и потпуно пропишу начини одмеравања казне. Они морају задовољити више услова и остварити већи број претпоставки без којих је илузорно говорити о ефикасној примени казне. Зато се деценијама уназад настоје направити прави кораци, у погледу одмеравања казне, истовремено водећи рачуна да се у потпуности оствари сврха кажњавања у судској пракси. У том смислу су неке казне (на пример смртна казна) изгубиле смисао и сврху свог постојања у већем броју кривичних законодавстава.¹⁴⁸

Одмеравање казне у нашем кривичном законодавству конципирано је по угледу на друга европска законодавства. Процес хармонизације нашег законодавства, у смислу усаглашавања са захтевима Европске уније, значајно је утицао и на подручје кажњавања. Поред укидања смртне казне, наше кривично законодавство је спровело опсежну реформу кривичног материјалног и кривичног процесног права. На подручју кажњавања, уведене су потпуно нове казне (доживотни затвор, рад у јавном интересу, одузимање возачке дозволе) док су постојеће претрпеле измене у виду увођења нових облика (систем дневних износа код новчане казне).¹⁴⁹

Прописивање засебних правила за одмеравање казне учињено је по принципу од општег према посебном. Општа правила о одмеравању казне заснивају се на децидирано

---

¹⁴⁸ „Фасцинантна неупућеност у проблематику ове казне је зачудо у позитивној корелацији са степеном искључивости исказа о њој, као и са емоционалним набојима који би баш у односу према овој казни морали бити максимално амортизовани. Као да се у овој казни и поводом ње среће - а у односу на казну као такву - извесна парадигматичност и истовремено наглашена амбивалентност. Заправо читава проблематика казне је амбивалентна по себи, а извориште те амбивалентности је у подвојености људског бића између рационалног и ирационалног. У том смислу загонетка казне прати загонетку човека и зато се она није могла одгонетати ни чисто рационалним ни чисто ирационалним путем“. С. Пихлер, „Делегитимација смртне казне“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 10/1999, стр. 332.

¹⁴⁹ Подсећања ради, смртна казна је готово искорењена у европским кривичним законодавствима. Задржала се само у Белорусији.

постављеним (условним) елементима који имају руководни карактер. У одредби члана 54. Кривичног законика прописано је следеће: Суд ће учиниоцу кривичног дела одмерити казну у границама које су законом прописане за то дело, имајући у виду сврху кажњавања и узимајући у обзир све околности које утичу да казна буде мања или већа (олакшавајуће и отежавајуће околности), а нарочито: степен кривице, побуде из којих је дело учињено, јачину угрожавања или повреде заштићеног добра, околности под којима је дело учињено, ранији живот учиниоца, његове личне прилике, његово држање после учињеног кривичног дела а нарочито његов однос према жртви кривичног дела, као и друге околности које се односе на личност учиниоца (став 1.).

Наш законодавац императивно поставља суду оквире, у којима се треба кретати, код одмеравања казне учиниоцу кривичног дела. Чином одмеравања казне финализује се кривичноправни механизам утврђивања одговорности учиниоца кривичног дела. Отуда је толико интересовање кривичне доктрине и судске праксе за процес одмеравања казне. Опште постављена правила имају руководни карактер и њима се онемогућава арбитрност у поступању суда. Надаље, примена општих правила одмеравања казне имају свој утицај на процес њеног извршења. Практично посматрано, правилно и правично одмерена казна залог је њене успешне реализације у пракси.

Правилно одмерена казна подразумева поштовање општих и посебних правила предвиђених у Кривичном закоником. Њихово кршење има кривично-материјалне и кривично-процесне последице. У првом случају имамо ситуацију да ће неправилно одмерена казна директно утицати на (не)успех у њеној примени. У судској пракси имамо примере кривичних случајева у којима је према окривљеном лицу била неправилно примењена казна. Такво лице је неретко постајало повратник иако није имало директне склоности према извршењу нових (поновљених) кривичних дела. Супротно томе, позитивни примери примене општих правила одмеравања казне показивали су у пракси добре ефекте код окривљених са дугим криминалним стажом. Они нису били склони рецидиву већ се примењени ресоцијативни третман на њих позитивно одразио. То практично значи да је суд одредио (изабрао) врсту казне и правилно одмерио њену меру у конкретном кривичном случају.

Кривично-процесне последице неправилног одмеравања казне огледају се у отварању могућности за укидање или преиначење првостепене судске пресуде. Улажући жалбу на овакву пресуду окривљени односно његов пуномоћник правно напада пресуду на одлуку о кривичној санкцији (због строго изречене казне). С друге стране, јавно тужилаштво, такође, правно напада судску пресуду на одлуку о кривичној санкцији (због

благо изречене казне). Изјављена жалба на пресуду је услов без којег се не може, код испитивања законитости и правилности судске одлуке у истој. На тај начин се отклања правно опстајање незаконитих и неправилних пресуда. Тим се доприноси примени начела легалитета и целовитијој заштити људских права.¹⁵⁰ Уосталом, овако донете пресуде, своје негативне ефекте, првенствено остварују на пољу незаконитог ограничења или потпуног укидања људских права. С обзиром да су људска права међународна тековина сасвим је разумљиво што се онда поставља питање одрживости пресуда у којима су казне неправилно одмерене.¹⁵¹

Правично одмерена казна укључује знатно шири опсег њеног разматрања у судској и пенитенцијарној пракси. Она свакако има своју историјску димензију која је присутна у делима старогрчких филозофа и староримских правника. „Још је Аристотел поделио преступе на оне који погађају појединца и оне који се тичу читаве заједнице. Међутим, у архаичним друштвима, крхким и рањивим, свако одступање од зацртаног пута, од уређене стазе обичаја и утврђених и прихваћених правила понашања угрожавало је и доводило у питање све оно на чему та заједница почива и читава заједница је реаговала, исправљајући криво поступање, враћајући га у равнотежу. Архаична правичност важила је за све, што даље значи да нико, ама баш нико, није смео да крши утврђена правила понашања и да су сви, на неки начин, учествовали у исправљању грешке и отклањању последица. Такво друштво са својим примитивним правом било је далеко ефикасније од било ког постојећег правног система“.¹⁵²

У данашњем времену питање правично одмерене казне добија додатне димензије. Оне се огледају у тежњи да се осуђено лице, правично одмереном казном, ресоцијализује и врати у друштво као његов користан члан. „Невоља је, дакле, у томе што се законом прописују општа правила која одговарају многим и у многим случајевима, али не могу бити праведна баш у сваком, нарочито особеном и изузетном случају који законодавац није могао да предвиди. Тако је Платон на јасан и разложен начин показао да је највећа

---

¹⁵⁰ Подсећања ради, гаранција правичног суђења је садржана у одредби члана 10. Универзалне декларације о људским правима где је прописано следеће: „Свако има потпуно једнако право на правично јавно суђење пред независним и непристрасним судом који ће одлучити о његовим правима и обавезама, и о основаности сваке кривичне оптужбе против њега“. Усвојена и проглашена резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 217 (III) од 10. децембра 1948. године: 48 држава је гласало за, ниједна против, док је 8 било суздржано (укључујући Југославију, Саудијску Арабију, Јужну Африку и СССР).

¹⁵¹ С. Кнежевић, „Изјављивање жалбе“, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 31/1991, стр. 180.

¹⁵² В. Станимировић, „Реликти првобитног поимања правичности, правде и права у првим државама Старог века - један правно-антрополошки поглед“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 3/2020, стр. 910.

вредност закона - његова општост – уједно и његова битна слабост“.¹⁵³ Дакле, можемо констатовати да је правичност у директној сразмери за законом, било да је њему ближа или даља. Несумњиво је да се не може универзално говорити о проблему правичности и закона већ се то мора ценити у сваком конкретном случају. У том делу се прописивање општих законских правила мора прилагођавати изазовима стварности, која нам доноси увек нове кривичне случајеве. Њихов епилог чине судске пресуде са конкретно одмереним „правичним“ казнама. Поред тога, важно је нагласити да се однос праведности и правичности разматра и у ванправној сфери. У филозофској равни се, такође, настоји указати на хроничан проблем (не)усклађености праведности и правичности у друштву.¹⁵⁴

Правичност се може посматрати као спољашња и унутрашња у датом кривичном случају. Њени ефекти, дакле, производе спољашње и унутрашње промене које одговарају већој или мањој усклађености правног и правичног судског одлучивања у домену кажњавања окривљених лица. Успех у правилном судском избору казне, а потом и њеном одмеравању, састоји се у постизању равнотеже односно еквилибријума спољашње и унутрашње стране правичности. У принципу је реч о идеалу коме свако правосуђе треба да тежи решавајући конкретне кривичне случајеве.

а) Спољашња правичност је у директној сразмери са ефектима које одмерена казна остварује на потенцијалне учиниоце кривичних дела. Она се остварује *in future* настојећи да предупреди будуће вршење кривичних дела, нарочито оних због којих је у судској пракси донета пресуда са таквом судском одлуком. Вредности, које подупиру правни поредак у једној земљи, чине његову онтолошку основу коју чине државно-правни поредак. Међутим, ако се правни поредак мора заснивати на систему права онда

---

¹⁵³ К. Чавошки, О правди и правичности, Српска академија наука и уметности, Београд, 2017, стр. 23.

¹⁵⁴ „Аристотел прави разлику између праведности и правичности. Будући да је закон општа норма, која предвиђа апстрактне случајеве, он не може унапред обухватити мноштво различитих конкретних случајева до којих у будућности може доћи. Праведност закона није довољна да се оствари правда и у сваком конкретном случају. Наиме, сваки конкретни случај донекле се разликује од апстрактно предвиђеног случаја у закону. Због тога би механичка примена закона на такав појединачни случај довела заправо до неправде. Отуда произилази разлика између праведности и правичности. Правичност се састоји у томе да се општа законска норма прилагоди конкретном случају тако да примена закона на тај случај не донесе неправду, већ правду. Аристотел правичност схвата као побољшање закона, исправљање опште законске норме у конкретном случају онако како би то учинио и сам законодавац да је могао предвидети тај случај. Иако и праведности и правичности приписује ознаку „добро“, Аристотел ипак правичност сматра бољом. Оно што при том представља тешкоћу, то је околност да правично стварно јесте исто што и праведно, али не у смислу позитивног (писаног) закона, него као корекција позитивног права. Правично је истовремено и праведно, и то боље него извесна врста праведног, али не боље од апсолутно праведног, већ само боље од законског права које пропушта понешто због своје апстрактности. Основ правичности Аристотел види у чињеници да је немогуће све регулисати законом, јер се, како каже, о појединачном никакав закон не доноси. Управо то ствара потребу за правичношћу“. С. Ђурђић, „Идеја правде у антици“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 9/2006, стр. 514-515.

овај систем мора почивати на ономе нечему што је снажније од казне као основне кривичне санкције.¹⁵⁵ Све у свему, спољашња правичност мора имати јасну пројекцију која се мора кретати у правцу генерално-превентивне функције одмерене казне. То се нарочито односи на одмеравање казне за стицај кривичних дела. Овде је у питању лице које је учинило више кривичних дела, па је самим тим оно друштвено опасније, као садашњи али евентуално и будући учинилац нових кривичних дела.

б) Унутрашња правичност подразумева (ауто)доживљај који осуђеник кривичних дела, учињених у стицају, осећа над јединствено одмереном казном. Ако пођемо од чињенице да сваки облик забране и ограничења, нарочито казне, наилази на унутрашњи отпор кажњеника, онда је тим пре ово случај код лица коме се суди за кривична дела у стицају. Он је своју криминалну вољу потврдио извршеним кривичним делима, у идеалном или реалном стицају, тако да суд о томе мора посебно водити рачуна. Зато се мора настојати да се, у процесу одмеравања појединачних а потом и јединствене казне, примени модел који ће макар приближно произвести код осуђеног лица осећање правичности.

Наш законодавац је предвидео да суд, при одмеравању новчане казне у одређеном износу (члан 50. Кривичног законика), посебно мора узети у обзир и имовно стање учиниоца (члан 54. став 3. Кривичног законика). Овде се питање имовног стања учиниоца цени у контексту укупних прихода и расхода учиниоца кривичних дела у стицају. То се у пракси утврђује у једној календарској години.

Хроничан проблем примене наведене законске одредбе, у нашој земљи, представљају лица која остварују приходе који нису легално приказани. Она или уопште немају приходе или имају минималне приходе а све изнад тога остварују радеће послове без пријаве надлежним државним органима. Последњих година додатни проблем чине лица која привремено одлазе на рад у иностранство где зарађују новац који није легално приказан. У таквим случајевима имамо учиниоца који номинално има ниске укупне годишње приходе а реално их има у знатно већем износу. Међутим, основу за утврђивање његовог имовног стања чине само легално приказани приходи које је могуће утврдити односно добити службеним путем. Следствено томе, у пракси имамо случајеве где је одређено лице било доброг имовног стања, али је блаже кажњено за стицај кривичних дела од другог лица које је слабијег имовног стања.

У одредби члана 54. став 3. Кривичног законика предвиђено да се околност која

---

¹⁵⁵ С. Савић, Правне вриједности, Бања Лука, 2012, стр. 84.

је обележје кривичног дела не може узети у обзир и као отежавајућа, односно олакшавајућа околност, изузев ако прелази меру која је потребна за постојање кривичног дела или одређеног облика кривичног дела или ако постоје две или више оваквих околности, а само једна је довољна за постојање тежег, односно лакшег облика кривичног дела. Овде се наш законодавац залаже за примену принципа *забрана двоструког вредновања* околности које су већ ушле у биће кривичног дела као његово законско обележје. Када не би било примене овог принципа онда би се учинилац кривичног дела налазио у правно неповољном положају.

Посебна околност за одмеравање казне, за кривично дело учињено из мржње, предмет је посебног законског регулисања. Најпре, ако настојимо појмовно одредити мржњу онда је неопходно исту сагледати као посебну психолошку категорију. „Мржња је по дефиницији извесно осећање одбојности, нетрпељивости, разних видова испољавања агресивности према другој особи. Поједностављено мржња се налази на супротној страни од осећања љубави. Мржња се дефинише и поларизацијом скале у дијапазону љубав – мржња. На тај начин, то је иста димензија где се у средини дијапазона налазе неутралне интерперсоналне релације“.¹⁵⁶

У правном смислу посматрано, осећај мржње и начини њеног испољавања, у пракси код извршења кривичних дела, представља унутрашњи осећај учиниоца који покреће његов криминални мотивациони механизам. Он се код стицаја кривичних дела огледа у вршењу више кривичних дела, с тим што је овај механизам мотивације знатно израженији код реалног стицаја. Разлог томе је чињеница да учинилац предузима више радњи, што мржњу чини постојанијом, него када у идеалном стицају само једном радњом учини више кривичних дела.

Дајући мржњи статус посебне околности наш законодавац, у одредби члана 54а. Кривичног законика, предвиђа следеће: ако је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела. Важно је напоменути да се овде мржња фокусира на особене карактеристике жртве кривичног дела. Водећи рачуна о принципу *забрана двоструког вредновања* наш законодавац је ограничио примену наведене одредбе на ситуације у којима ове отежавајуће околности нису обележје посебног кривичног дела. У питању је кривично

---

¹⁵⁶ М. Новаковић, М. Ђерић, М. Ђерић, „Искони мржње“, Енграми, бр. 1-2/2003, стр. 91.

дело „изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости” (члан 317. Кривичног законика). Ово кривично дело се налази у групи кривичних дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије. Његово сврставање у ову групу резултат је важности којем наша држава придаје заштити основних људских права и равноправности својих грађана. Поред тога, заштита једнакости грађана представља уставни принцип. Зато је разумљиво да је овај принцип нашао своје место и у бројним законским актима.¹⁵⁷

Најзад, поред домена кривичноправне заштите, заштита од дискриминаторног поступања је присутна и у другим законским прописима. Следећи савремене тенденције, изражене у правцу потпуније заштите од различитих облика поступања мотивисаних мржњом и нетрпељивошћу према другима, наша земља је 2009. године донела посебан Закон о забрани дискриминације.¹⁵⁸ У одредби члана 13. овог Закона предвиђено је више тешких облика дискриминације:

1. изазивање и подстицање неравноправности, мржње и нетрпељивости по основу националне, расне или верске припадности, језика, политичког опредељења, пола, родног идентитета, сексуалне оријентације и инвалидитета и старосног доба;
2. пропагирање или вршење дискриминације од стране органа јавне власти и у поступцима пред органима јавне власти;
3. пропагирање дискриминације путем јавних гласила;
4. ропство, трговина људима, сегрегација, апартхејд, геноцид, етничко чишћење и њихово пропагирање;
5. дискриминација лица по основу два или више личних својстава без обзира на то да ли се утицај појединих личних својстава може разграничити (вишеструка дискриминација) или се не може разграничити (интерсекцијска дискриминација);
6. дискриминација која је извршена више пута (поновљена дискриминација) или која се чини у дужем временском периоду (продужена дискриминација) према истом лицу или групи лица;
7. дискриминација која доводи до тешких последица по дискриминисаног, друга лица или имовину, а нарочито ако се ради о кажњивом делу код кога је претежна или искључива побуда за извршење била мржња, односно нетрпељивост према

---

¹⁵⁷ И. Јоксић, „Кривичноправна заштита од дискриминације у Србији“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 6/2011, стр. 321.

¹⁵⁸ Закон о забрани дискриминације Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 22/09, 52/21).

оштећеном која је заснована на његовом личном својству.

4.1. Олакшавајуће и отежавајуће околности

Олакшавајуће и отежавајуће околности представљају ставке које суд обавезно узима у обзир код одмеравања казне. У њима се налазе оријентири који омогућавају суду, да у процесу индивидуализације казне, узме у обзир све релевантне околности које утичу да казна буде блажа или строжија. У кривичном праву се издвајају три приступа у погледу вредновања олакшавајућих и отежавајућих околности. Поједини од њих су заступљени у упоредном кривичном законодавству, укључујући и нашу земљу. Следствено томе је могуће издвојити следеће моделе судског вредновања олакшавајућих и отежавајућих околности:

- 1) Модел апсолутне слободе код утврђивања олакшавајућих и отежавајућих околности у одмеравању казне. Овај модел се своди на то да суд није везан бројем и врстом околности, већ по свом нахођењу вреднује околности за које сматра да су релевантне у одређеном кривичном случају. Притом се слобода суда огледа у несметаном утврђивању броја околности и у њиховим вредносним квалификацијама (лакшим или тежим).
- 2) Модел апсолутне (не)слободе код утврђивања олакшавајућих и отежавајућих околности у одмеравању казне. Овај модел се своди на строгу законску везаност суда код одмеравања казне. Она се састоји у законском прецизирању броја ових околности и законском вредновању истих као лакших или тежих. Суд овде представља неку врсту техничког лица које треба само да примени унапред законски прописану конструкцију околности за одмеравање казни.
- 3) Мешовити модел утврђивања олакшавајућих и отежавајућих околности у одмеравању казне. Овај модел садржи мешовито решење у чијој основи се налазе оба претходно наведена модела. Његова особеност се огледа у томе што законодавац прописује олакшавајуће и отежавајуће околности али оставља могућност суду да узме у обзир и неке друге. Такође се оставља суду на оцену да вреднује одређену околност као лакшу или као тежу у конкретном кривичном случају.

Наше кривично законодавство је прихватило компромисно решење прихватајући мешовити модел утврђивања олакшавајућих и отежавајућих околности у одмеравању казне. Овај модел сматрамо правичним јер се истовремено узима у обзир став нашег

законодавца, у смислу постављања оквира, и став суда у њиховом вредновању у пракси. То практично значи да наши судови, код редовног и одмеравања казне за стицај кривичних дела, полазе од законски одређених олакшавајућих и отежавајућих околности. Међутим, судови имају слободу узети у обзир и друге околности, истовремено их, примењујући начело *слободног судијског уверења*, вреднују као лакше или теже.

4.1.1. Степен кривице учиниоца кривичног дела

Степен кривице учиниоца кривичног дела се налази на првом месту у каталогу околности које суд узима код одмеравања казне. Овакав став нашег законодавца је сасвим разумљив будући да кривица представља централни појам у нашем кривичном праву. Између осталог је пресудно утицала да се наше кривично право не зове казним правом. Но, разматрање кривице, као олакшавајуће или отежавајуће околности, представља комплексно питање. Наведено проистиче из чињенице да је у нашем Кривичном законнику из 2005. године кривица претрпела трансформацију постајући законско обележје општег појма кривичног дела. На тај начин је уведена објективно-субјективна концепција кривичног дела у нашем кривичном праву. „Кривица је нужан услов за постојање одговорности и кажњивости учиниоца кривичног дела. Наиме, да би учинилац кривичног дела могао бити кажњен за то дело, он мора да има одређени психички однос према том делу као свом остварењу. Ако таквог односа нема, онда нема ни његове одговорности, па стога ни кажњивости. Кривица је, дакле, садржина кривичне одговорности. Да ли постоји кривица као одређени психички однос према одређеном кривичном делу или не, мора се утврдити у кривичном поступку да би се знало да ли се учиниоцу може за то дело изрећи казна или не. Но, поред овако схваћене кривице у кривичноправном смислу, у правној теорији се разматра и појам кривице у кривичнопроцесном смислу. Овако схваћена кривица представља супротност невиности која означава стање неког лица у коме оно није одговорно за нешто (кривично дело) за које се оптужним актом овлашћеног тужиоца терети. У кривичнопроцесном смислу кривица постоји када је у кривичном поступку извођењем релевантних доказа утврђено да су испуњени услови за постојање кривичне одговорности неког лица, тј. када је доказано постојање објективних и субјективних елемената кривичног дела. То је, дакле, стање у коме се налази лице у коме је оно одговорно за дело које му се ставља на

терет“.¹⁵⁹

Ако правно разложимо институт кривице, у нашем кривичном праву, онда можемо утврдити присуство четири елемента: урачунљивост, умишљај, нехат и свест о друштвеној штетности кривичног дела. Сваки од ових елемената конституише кривицу у одређеном кривичном случају.

а) Урачунљивост представља психичко својство учиниоца кривичног дела. Оно је мера његових психичких особености које се различито манифестују приликом извршења кривичног дела. У кривичном праву важи претпоставка урачунљивости што значи да се неурачунљивост утврђује ако једна од страна у поступку то затражи. Ако урачунљивост посматрамо као конститутивни елемент кривице онда је неопходно указати на њене биолошке и психолошке основе. Ови основи имају своје полазиште и у ванправним наукама. Под тим се првенствено узима у обзир становиште психологије, психијатрије, филозофије и др. Тако, Јасперс дели кривицу у четири врсте: криминалну, моралну, политичку и метафизичку. С друге стране, кривица се из Хегелове позиције може редуковати на две стране: моралну и правну кривицу.¹⁶⁰

У својој структури, урачунљивост садржи свест (интелектуални супстрат) и вољу (волунтаристички супстрат) као своје саставне елементе. У кривичној доктрини свест представља присуство знања и искуства како би предузета радња произвела забрањену последицу. У психолошком смислу свест чини сложену психичку функцију. Она се састоји у доживљају самога себе и своје околине у датом времену и простору.¹⁶¹

б) Умишљај садржи свест и вољу као своје главне супстрате. Он је нераскидиви део кривице и чини њен тежи облик. У зависности од тога, умишљај је могуће разликовати као: директни и евентуални. Према одредби члана 25. Кривичног законика, умишљај постоји кад је учинилац био свестан свог дела и хтео његово извршење или кад је учинилац био свестан да може учинити дело па је на то пристао. У наведеној законској дефиницији можемо издвојити директни од евентуалног умишљаја. Они у судској пракси показују различите модалитете испољавања, па није увек могуће направити јасну разлику међу њима, у конкретном кривичном случају.

в) Нехат подразумева блажи облик кривице. Овде се кривично дело јавља као производ ненамерног поступања учиниоца кривичног дела, укључујући извесну дозу

---

¹⁵⁹ Д. Јовашевић, „Кривица у новом Кривичном законнику“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 9/2006, стр. 479.

¹⁶⁰ Т. Тодоровић, „Феноменологија кривице - Неки увиди о Јасперсовом и Хегеловом схватању кривице“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 4/2020, стр. 646.

¹⁶¹ М. Аћимовић, Психологија злочина и суђења, Београд, 1988, стр. 352.

наивности или прецењивања сопствених могућности, да евентуално наступање криминалне последице може спречити. Према одредби члана 26. Кривичног законика, нехат постоји кад је учинилац био свестан да својом радњом може учинити дело, али је олако држао да до тога неће доћи или да ће то моћи спречити или кад није био свестан да својом радњом може учинити дело иако је према околностима под којима је оно учињено и према својим личним својствима био дужан и могао бити свестан те могућности. Иако су оба облика нехата (свесни и несвесни) законски регулисани у судској пракси ретко можемо наићи на примену несвесног нехата.

г) Свест о друштвеној штетности кривичног дела, такође, представља елеменат кривице у кривичном праву. Он није јасно прецизиран тако да није могуће одредити границе овога елемента. Уместо тога су његов појам и значење у непосредној корелацији са одређеним временским и просторним оквирима. То практично значи да једно кривично дело или чак читава група кривичних дела (нпр. против самоуправљања) може бити друштвено штетно у одређеном времену (нпр. у социјализму) док је у другом времену изгубило на значају (нпр. након слома социјализма). У истом временском тренутку, наведена група кривичних дела није сматрана друштвено штетном у капиталистичким државама (нпр. у Француској). Штавише, самоуправљање није постојало, као модел организовања привреде, у другим социјалистичким земљама, па зато није било инкриминисано у њиховом кривичном законодавству (нпр. СССР).¹⁶²

На основу саставних елемената кривице, у нашем кривичном законодавству, можемо вршити њено степеновање у одређеном кривичном случају. Када је код учиниоца присутан тежи облик кривице, као што је умишљај, онда је степен његове одговорности знатно већи него код нехатног поступања. У том смислу се степеновање кривице сматра кривичноправно релевантном околношћу у оквиру општих правила одмеравања казне. То се односи и на ситуације када се одмеравају казне за стицај кривичних дела.

4.1.2. Побуде из којих је кривично дело учињено

Побуде из којих је кривично дело учињено представљају значајну околност код

---

¹⁶² „Социјалистичко самоуправљање од почетка је замишљено као *стваралачки* одговор на сукоб са Совјетским Савезом, који се на тај начин представљао пре свега као концептуално-доктринарно разилажење, а социјалистичко самоуправљање не само као критички одговор на бирократско-статистичку тенденцију у совјетској пракси социјализма, него стваралачки напор ка остварењу социјализма заснованог на *правилном* тумачењу марксистичких и марксистичко-лењинистичких идејних и идеолошких претпоставки“. В. Коларић, В. Вукићевић, „Културна политика југословенског самоуправљања - идејно-вредносне основе и модалитети“, Социолошки преглед, бр. 4/2018, стр. 1231.

одмеравања казне за стицај кривичних дела. Да бисмо боље разумели кривичноправни значај побуде неопходно је приступити њеном појмовном одређењу. У најопштијем смислу речено, побуде представљају унутрашње психичке покретаче лица које га усмеравају да нешто учини. Оне имају своје исходиште у конкретно предузетим радњама којима се улази у инкриминациону зону једног или више кривичних дела.

Побуда није обележје ниједног кривичног дела али зато није лишена кривичноправног значаја. Преко ње се манифестује криминална воља учиниоца кривичног дела. Тако се код тешких убистава побуда опредмећује дајући обичном убиству квалификовани облик. Побуда која се састоји у еутаназији убиству даје привилеговани карактер. Надаље, већина кривичних дела против имовине се врши у намери да се себи или другом прибави противправна имовинска корист. У њима се побуда може састојати у прекомерном богаћењу, вршењем крађе, али се може састојати и у долажењу до елементарних средстава за живот и опстанак себе и своје породице. У овом случају имамо дијаметрално различите побуде, од потпуно неморалних, до оних које, иако доводе до извршења кривичног дела, у крајњем циљу имају задовољење основних животних потреба учиниоца кривичног дела.¹⁶³

Код одмеравања казне за стицај кривичних дела суд посебно утврђује постојање побуде, код појединачних кривичних дела, извршених у идеалном или реалном стицају. То практично значи да суд води рачуна о свим побудама којима се учинилац руководи код извршења кривичних дела. У пракси је могуће да је учинилац имао различите побуде, од којих неке утичу на теже а друге на лакше казне код појединачних кривичних дела. У крајњем исходу се то одражава код утврђивања јединствене казне за стицај кривичних дела.

4.1.3. Јачина угрожавања или повреде заштићеног добра

Јачина угрожавања или повреде заштићеног добра представља објективну околност која има кривичноправни значај код одмеравања казне за стицај кривичних дела. Ова околност је од великог практичног значаја јер јој суд поклања велику пажњу, како код избора врсте казне тако и приликом њеног одмеравања. Кривичноправни значај јачине угрожавања или повреде заштићеног добра произилази из чињенице да се у томе може градирати наступела последица. Када је присутно слабије угрожавање односно

---

¹⁶³ Љ. Лазаревић, Коментар Кривичног законика, Правни факултет Унион, Београд, 2011, стр. 258.

мања јачина угрожавања или степена повреде заштићеног добра онда ће суд одабрати блажу врсту казне односно одредити њено краће трајање код казне затвора и обратно.

Ова околност има свој кривичноправни значај и код кривичних дела чија се последица састоји у апстрактној или конкретној опасности по заштићено добро. Код апстрактне опасности суд цени облик опасности, вредност добра и присуство реалних могућности да се она претвори у конкретну опасност по заштићено добро. Код конкретне опасности суд цени да ли је она већа или мања, у односу на вредност заштићеног добра, као и реалне могућности да дође до веће и мање повреде заштићеног добра. Наравно, апстрактна и конкретна опасност се различито испољавају, у одређеном кривичном случају, што суд свакако узима у обзир приликом одмеравања казне за стицај кривичних дела.

4.1.4. Околности под којима је кривично дело учињено

Околности под којима је кривично дело учињено представља скуп више околности које имају кривичноправни значај код одмеравања казне. Суд је дужан да, код одмеравања казне, узме у обзир све околности које утичу да одмерена казна буде блажа или строжија. Њих можемо поделити на објективне и субјективне у зависности од тога да ли се везују за околности самог кривичног дела, учиниоца кривичног дела и/или жртву учињеног кривичног дела. Примена ових околности директно утиче да суд учиниоцу изрекне блажу или строжију казну. Код стицаја кривичних дела ове околности утичу на појединачно одмеравање казне за свако кривично дело, а потом и на утврђивање јединствене казне.

Објективне околности обухватају: начин извршења кривичног дела, средство извршења кривичног дела, место и време извршења кривичног дела, постојање саучесништва, својство жртве и њен допринос извршењу кривичног дела и др. Свака од ових околности, самостално или у садејству са другима, може имати карактер олакшавајуће или отежавајуће у конкретном кривичном случају. Тако, начин извршења кривичног дела може бити обележен виском степеном свирепости учиниоца што упућује на њен отежавајући карактер. Средства извршења кривичног дела могу припадати различитом дијапазону, почев од фабрички конструисаних до ручно направљених или преправљених оружја или оруђа извршења кривичног дела. Место и време извршења кривичног дела могу имати различити кривичноправни значај. Тако, на пример, није исто када се кривично дело учини у нормалним околностима или у време одређених

временских непогода, ратних дешавања, епидемија и других задесних ситуација. Разлог томе је чињеница да у таквим околностима потенцијална жртва кривичног дела није у пуној мери у стању да штити своја основна људска права: на живот, на здравље, на имовину и др. Постојање саучесништва упућује на предузимање претходних припремних радњи. Оне укључују окупљање већег броја лица, поделу криминалних улога, израду криминалног плана и др. Својство жртве игра важну улогу код оцене да ли одређена околност има карактер олакшавајуће или отежавајуће. Ако је жртва кривичног дела дете или малолетник онда то представља отежавајућу околност јер је у питању лице које припада нарочито осетљивој категорији. Допринос жртве извршењу кривичног дела може имати важну улогу код одмеравања казне. Ако жртва подстиче, изазивајући учиниоца кривичног дела, онда сасвим сигурно има одређени степен одговорности за кривично дело. Наравно, то не ослобађа учиниоца одговорности али може утицати да буде блаже или строжије кажњен.

Субјективне околности обухватају: однос учиниоца према жртви кривичног дела, њихов сроднички однос, безобзирност и упорност учиниоца код извршења кривичног дела и др. Однос учиниоца према жртви кривичног дела може обухватити широки каталог поступака. Може се кретати од испољавања крајњег презира према жртви, мотивисаног њеном расном, националном, полном или другом припадношћу. С друге стране, код породичних злочина, имамо ситуације где је, између учиниоца и жртве кривичног дела, присутан дубоко усађени емотивни однос. Овде кривично дело представља резултат поремећног емоционалног или сродничког односа учиниоца и жртве што чини централни мотив његовог криминалног поступања. Безобзирност и упорност учиниоца, код извршења кривичног дела, упућује на постојање снажне криминалне воље. Учиниоца се не мири са чињеницом да постоје препреке које знатно отежавају извршење кривичног дела. Он се овде руководи крајњим криминалним циљем чијем остварењу првенствено тежи. Из предузетих радњи се јасно може закључити степен упорности и безобзирности учиниоца кривичног дела. Присуство субјективних околности може имати карактер олакшавајућих или отежавајућих, у зависности од начина њиховог испољавања, приликом извршења одређеног кривичног дела. Суд приступа вредновању сваке од наведених околности појединачно и свих заједно како би на прави начин одмерио казну.

Важно је напоменути да суд, ма колико био упоран у томе, није увек у стању да утврди и правилно вреднује све околности кривичног дела. То је нарочито случај код кривичних дела која укључују већи број учесника (учинилаца и жртава). „Олакшавајуће

и отежавајуће околности се не могу вредновати механички, аутоматски, ни рутински, већ се морају посматрати јединствено и у светлу свих релевантних околности. Обрнуто поступање би судију претворило у неку врсту *математичара* који поједностављено решава *једначину* састављену из низа *позитивних* и *негативних* бодова. Апсолутно *прецизна* казна следила би као *резултат* малчице сабирања и помало одузимања. Професори кривичног права то студентима објашњавају једном трагикомичном причом о судији који узима оптуженом као битну олакшавајућу околност што је сироче, а он се кривично гони због убиства оца и мајке¹⁶⁴.

4.1.5. Ранији живот учиниоца кривичног дела

Ранији живот учиниоца кривичног дела представља околност која указује на присуство или одсуство криминогених склоности. У кривичној доктрини је присутно становиште да ова околност може бити само отежавајућег а никако олакшавајућег карактера. Разлог томе је мишљење, једног броја аутора, да је сасвим природно да се сваки човек пристојно понаша и влада, узорно живи и не врши било које врсте и облике криминалних поступака, почев од прекршаја, па све до кривичног дела. Ипак, не можемо се сложити са оваквим становиштем јер свако лице, које својим примером указује на важност исправног понашања, мора бити у правно повољнијем положају у односу на лица која то нису.

У судској пракси се ранија неосуђиваност узима као олакшавајућа околност учиниоцу кривичног дела. Тим пре се ова околност треба узети у обзир код одмеравања казне за стицај кривичних дела. Насупрот томе, ранија осуђиваност представља отежавајућу околност јер се у личности учиниоца кривичног дела показују његове криминалне склоности. Оне се могу различито манифестовати у ранијем животу учиниоца кривичног дела. Међу типичним примерима можемо навести следеће:

1. Склоност према конфликтном решавању проблема;
2. Склоност према породичном насиљу;
3. Склоност према вршњачком насиљу (деца и малолетници);
4. Склоност према финансијским малверзацијама у пословању;
5. Склоност према вршењу имовинских кривичних дела а нарочито према: цепарењу, обијању и проваљивању, физичком отимању туђих покретних ствари

---

¹⁶⁴ М. Шкулић, „Злочин и казна на судском кантару“, Политика, издање од 05.11.2015. године.

и др.

б. Склоност према вршењу најтежих кривичних дела против живота и тела.

Наведени типизирани примери ранијег (лошег) понашања учиниоца кривичног дела сасвим сигурно утичу на одмеравање казне за стицај кривичних дела.

4.1.6. Личне прилике учиниоца кривичног дела

Личне прилике учиниоца кривичног дела представљају околности које имају несумњив и неизоставан утицај на одмеравање казне за стицај кривичних дела. Оне обухватају широки дијапазон околности које окружују човеков лични и породични живот, професионално усмерење, лична интересовања, здравствено стање, старосно доба, специфична стања у којима се налази у предделиктном периоду као што је, на пример, чињеница да припада посебном колективитету (избеглице, апатриди и др.). Свака од ових околности може бити кривичноправно релевантна код одмеравања казне за стицај кривичних дела.

Лични и породични живот учиниоца кривичног дела остварује, неретко, пресудан утицај на његово криминално понашање. Ако имамо дисфункционалну породицу, у којој нису јасно подељене улоге, онда она сасвим сигурно развија криминалне склоности код својих чланова. „За разлику од других социјалних група, интерперсоналне везе у породичној групи су сложеније, трајније, дубље и интензивније емоционално обојене, унутарпородичне интеракције су у већој мери неформалне, а склоп улога је мање или више структурисан и у великој мери уобличен културом. Добро структурисана и кохезивна група може да пружи егзистенцијалне оквире, осећање сигурности и прихваћености, могућност изражавања личних доживљаја, осећање компетентности, могућност реконцептуализације слике о себи, могућност прихватања себе и, у основи, може да задовољи многе базичне људске потребе. Ипак, многе породичне групе остају неструктурисане, неумрежене, хаотичне, па не успевају да на тај начин задовоље потребе својих чланова“.¹⁶⁵ То се нарочито односи на подручје малолетничког криминалитета и вршњачког насиља, породичног насиља и др. Ови поступци су директан продукт нарушених интерперсоналних односа међу члановима у породици.

Професионално усмерење учиниоца кривичног дела може имати карактер

---

¹⁶⁵ Н. Драгојевић, И. Милачић Видојевић, „Теорије породичног функционисања“, Специјална едукација и рехабилитација, бр. 2/2010, стр. 358.

околности од посредног утицаја на његово будуће криминално поступање. То се нарочито односи на професије у којима се знања и вештине могу криминално злоупотребити. Дobar економиста може злоупотребити своје знање и вештине како би лакше вршио различите врсте финансијских злоупотреба (нпр. утају пореза, прање новца и др.). Лице које има знање у виду различитих заната може злоупотребити исто за извршење различитих врста крађа, провала, фалсификата и др.

Лична интересовања имају посебно место у каталогу околности које имају олакшавајући или отежавајући карактер. У полицијској и судској пракси можемо пронаћи велики број случајева у којима су лична интересовања учиниоца кривичног дела била од утицаја на формирање његове криминалне воље и доношење одлуке да учини кривично дело. У 21. веку имамо на криминалној сцени специфичну врсту учинилаца кривичних дела који делују у тзв. виртуелној сфери. Ова лица се колоквијално називају *хакерима*. Одликује их високи ниво знања у области информационих технологија уз, неретко, мањак формалног образовања у овој или другим областима. Отуда они користе овакав вид деловања како би чинили различита кривична дела, укључујући организовање и извођење терористичких аката широм планете. „Виртуелни свет омогућава веома велики степен креација унутар свих система и на тај начин слободу видљивих али и невидљивих сајбер лица. Тај свет омогућава несметано истраживање и испољавање својих намера јер је сам простор креиран тако да постоје реални огранци самог система који не морају бити видљиви за систем као такви, а високо ризични и рањиви када се активирају. На откривању опасности раде стручњаци чије знање се непрекидно надограђује и сам посао сајбер инжењера или сајбер обезбеђења је посао високо стресан како због самих опасности са којима се суочавају на радном сајбер простору, тако и због физички и психички готово надреалне радне и интелектуалне динамике. Сасвим смо свесни да је сајбер универзум савршен свет за терористе јер данас лакше него икад они имају приступ свим жељеним информацијама које се тичу њихових мета“.¹⁶⁶

Здравствено стање учиниоца може бити од позитивног или негативног утицаја на његову склоност према вршењу кривичних дела. Оно се, пре свега, манифестује код различитих врста психичких обољења и/или поремећаја у менталној сфери човекове личности (нпр. депресија). Лице таквог здравственог стања не управља својим поступцима, тако да није у стању да на прави начин сагледа последице предузетих

---

¹⁶⁶ С. Клисарић, „Хакерски напади као облик сајбер тероризма“, Мегатренд ревија, бр. 2/2021, стр. 227.

радњи. Отуда се суд одлучује за извођење психијатријског вештачења као посебног доказног средства. Осим код института скривљене неурачунљивости (*actiones liberae in causa*) у свим осталим случајевима се здравствено односно психијатријско стање учиниоца кривичног дела утврђује у времену извршења кривичног дела. Код одмеравања казне за стицај кривичних дела неопходно је водити рачуна о присуству оваквих стања код учиниоца кривичних дела.

Старосно доба представља околност која може бити кривичноправно релевантна код одређених кривичних дела. То се односи на ситуације у којима се млађе старосно доба сматра повољном околношћу у извршењу кривичног дела. Међутим, на подручју одмеравања казне, старосно доба може бити олакшавајућа или отежавајућа околност. Наш законодавац је, као и већина кривичних законодавстава у свету, осетно блажи према учиниоцима млађе старосне доби (малолетницима). Наведено се одражава и код одмеравања казне за стицај кривичних дела. Овде се примењују различита правила према пунолетним и малолетним учиниоцима кривичних дела.

Припадност посебном колективитету (избеглице, апатриди и др.) учиниоца кривичног дела чини важан сегмент његових личних прилика. У питању су посебна задесна стања у којима се, не својом вољом, налази учинилац кривичног дела. Он је, услед лоших услова живота, принуђен на вршење одређених кривичних дела како би побољшао свој лични статус. У полицијској и судској пракси бележе се примери да су, ова лица, фалсификовала документа како би могла отићи у иностранство. Надаље, вршила су имовинска кривична дела или су, неретко, постајала оруђе у рукама криминалних кругова.

4.1.7. Држање учиниоца после учињеног кривичног дела и његов однос према жртви

Држање учиниоца после учињеног кривичног дела и његов однос према жртви представљају околност коју суд узима у обзир код одмеравања казне за стицај кривичних дела. Ова околност се испољава у ставу и понашању учиниоца према кривичном делу. У зависности од начина његовог поступања може имати карактер олакшавајуће или отежавајуће околности у одређеном кривичном случају.

Под држањем учиниоца после учињеног кривичног дела се подразумева читави каталог његових поступака. У њима се може препознати искрено кајање или амбивалентан однос према учињеном кривичном делу и жртви кривичног дела. Искрено

кајање не укључује само вербално поступање учиниоца, оличено у изношењу покајничких садржаја, у виду жаљења жртве, већ се мора материјализовати конкретним радњама. Оне се састоје у спремности учиниоца да помогне полицији, тужилаштву и суду, код утврђивања свих околности кривичног случаја, жртви или другим лицима.

Наш законодавац држање учиниоца после учињеног кривичног дела цени кроз његов однос према жртви кривичног дела. То је сасвим разумљиво јер је жртва претрпела највећу штету предузетом криминалном радњом учиниоца. Зато је важно да се он искрено односи према жртви, где јој упућује своје жаљење због учињеног кривичног дела, спремност да јој накнади штету, финансира лечење или да јој на други начин умањи претрпљене последице. Услед тога се држање учиниоца може вредновати као олакшавајућа или отежавајућа околност код одмеравања казне за стицај кривичних дела. У кривичном праву је могуће издвојити три врсте околности које се везују за понашање учиниоца после извршеног кривичног дела и то:

1. понашање непосредно после извршеног кривичног дела, где је ово везано за саму радњу извршења и указује на степен кривице учиниоца,
2. понашање после протекла дужег времена, што не утиче на кривицу (која се утврђује у време извршења дела), али има улогу у процењивању специјално превентивног дејства изречене казне,
3. понашање у кривичном поступку, где посебан значај има признање учиниоца, накнада штете и однос према оштећеном.¹⁶⁷

Наведене ситуације показују различите облике испољавања понашања самог учиниоца кривичног дела. „У погледу односа учиниоца према жртви дела, посебан значај добијају институти стварног кајања и поравнања учиниоца и оштећеног, из којих произилази да би за доношење одлуке о кривичној санкцији и решавање одређеног кривичноправног случаја, велики утицај могао имати однос учиниоца према жртви кривичног дела. Тиме је околностима које се по правилу цене као држање учиниоца после извршења кривичног дела, дат посебан и нарочит значај који се огледа у односу према жртви дела. Може се прихватити да би *отклањање последице* значило практично неутралисање оног стања које је створено извршењем кривичног дела“.¹⁶⁸

У склопу општег разматрања поступака учиниоца, после учињеног кривичног дела и његовог односа према жртви, сматрамо важним питањем његово признање

---

¹⁶⁷ Д. Јанковић, „Одмеравање и индивидуализација казне у кривичном законодавству и судској пракси Републике Србије“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2010, стр. 385.

¹⁶⁸ *Ibid.*, стр. 387.

кривичног дела. У кривичном материјалном смислу, признање је од значаја приликом избора врсте и висине кривичне санкције односно казне док је у кривичном процесном смислу признање кривичног дела од значаја за орган кривичног поступка јер олакшава прикупљање доказа.¹⁶⁹

Признање представља слободну изјаву учиниоца (окривљеног) где себе терети за извршење кривичног дела. Признање је раније било високо цењено као доказ јер је сматрано круном успешно окончаног кривичног поступка. У данашњем времену признање има кривичноправни значај ако је дато слободном вољом без икаквих условљавања и недозвољеног утицаја на исказ окривљеног лица у кривичном поступку. У нашем кривичном материјалном праву признање не ужива статус посебне олакшавајуће околности. Уместо тога, оно се цени у контексту укупног држања учиниоца после учињеног кривичног дела и његов однос према жртви.¹⁷⁰

У нашем кривичном процесном праву признање ужива засебан статус у оквиру важећег Законика о кривичном поступку.¹⁷¹ Он се огледа у више законских одредби којима се јасно успоставља граница (не)дозвољеног добијања односно изнуђивања признања од окривљеног лица. Најпре се, у одредби члана 9. Законика о кривичном поступку, забрањује и кажњава свака примена мучења, нечовечног и понижавајућег поступања, силе, претње, принуде, обмане, медицинских захвата и других средстава којима се утиче на слободу воље или изнуђује признање или каква друга изјава или радња од окривљеног или другог учесника у поступку. У оквиру права окривљеног лица (члан 68. став 1. Законика о кривичном поступку), између осталог, се наводи да ништа не изјави, ускрати одговор на поједино питање, слободно изнесе своју одбрану, призна или не призна кривицу (тачка 2.).

Иако признање окривљеног има вишеструки кривично-материјални и кривично-процесни значај не сме се узимати „здро за готово“. Будући да је наш законодавац тога свестан, у одредби члана 88. Законика о кривичном поступку, прописано је следеће: Када окривљени призна да је учинио кривично дело, орган поступка дужан је да и даље прикупља доказе о учиниоцу и кривичном делу само ако постоји основана сумња у истинитост признања или је признање непотпуно, противречно или нејасно и ако је у супротности са другим доказима.

---

¹⁶⁹ С. Јанковић, „Признање кривичног дела као олакшавајућа околност“, Правни записи, бр. 2/2015, стр. 349.

¹⁷⁰ Ibid., стр. 351-352.

¹⁷¹ Законик о кривичном поступку Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 72/11-62/21 – одлука УС).

Фокусирајући се на кривично-материјалне аспекте признања кривичног дела, можемо констатовати његову важност код одмеравања казне за стицај кривичних дела. Иако се у судској пракси признању кривичног дела приступа са извесном дозом опреза, несумњиво је да оно има карактер олакшавајуће околности. По природи ствари, признање би требало бити праћено са извесном дозом кајања због учињеног кривичног дела. Међутим, неретко признање може бити дубоко мотивисано сасвим другим разлозима (сакривање правог учиниоца кривичног дела, жеља са сензационализмом, самооптуживање као облик психичког деформитета и др.).

4.1.8. Друге околности које се односе на личност учиниоца

Поред претходно наведених околности, наш законодавац предвиђа и друге околности које се односе на личност учиниоца кривичног дела. То практично значи да се у „друге околности“ убрајају оне које нису исцрпљене у раније наведеним околностима: степену кривице учиниоца, побудама из којих је кривично дело учињено, личним приликама, ранијим животом и држањем учиниоца после кривичног дела.

Ratio legis ове законске одредбе се, по нашем мишљењу, огледа у ставу да се у судској пракси, евентуално, могу појавити неке околности које нису децидирано предвиђене у Кривичном законнику. Зато је тешко унапред предвидети које се околности могу сматрати „другима“ али, несумњиво, то може бити: идеолошко опредељење и пол учиниоца кривичног дела, његова припадност одређеним конспиративним колективитетима са сумњивим циљевима и методима деловања и др. Једном речју, карактер „других околности“ могу имати извесне особености учиниоца кривичног дела које га издвајају из масе других лица.

4.1.9. Имовно стање учиниоца кривичног дела

Имовно стање учиниоца кривичног дела представља околност која игра важну улогу код одмеравања новчане казне. То је оправдано јер новчана казна припада имовинским кривичним санкцијама које искључиво погађају имовинске интересе учиниоца кривичног дела. Зато наш законодавац посебно обавезује суд да ће, при одмеравању новчане казне у одређеном износу (члан 50.), посебно узети у обзир и имовно стање учиниоца (став 2.). Ова „посебност“ се огледа у томе што би суд требало да процењује имовинске могућности учиниоца кривичног дела на основу јасно

постављених критеријума.

Хроничан проблем, у судској пракси, представља чињеница да окривљено лице на све могуће начине покушава да умањи своје имовинске капацитете. То се чини тако што избегава да пријави сву своју имовину и приходе које остварује, или даје нетачне податке на основу којих се суд обмањује у погледу стварног имовног стања. У ранијим временима, када није постојала обједињена евиденција прихода и расхода, непокретне и покретне имовине, могућности окривљеног да (не)тачно приказује своје имовно стање су биле далеко веће. Данас, када су у великој мери централизовани и обједињени сви лични подаци грађана, укључујући новчане приходе и имовину, знатно је смањена могућност оваквог поступања окривљеног лица у кривичном поступку.

Иако се наш законодавац не изјашњава детаљније, у одредби из члана 54. став 2. Кривичног законика, како треба утврдити имовно стање учиниоца кривичног дела, у том погледу се морају узети у обзир следећи основи:

1. укупни приходи и расходи учиниоца кривичног дела по основу рада и радног односа;
2. приходи учиниоца кривичног дела по основу остваривања прихода из других извора (закупнине од издавања некретнина, дивиденде, камате у банци и др.);
3. осталих приходи, које је учинилац кривичног дела остварио у претходном временском периоду.

Прецизно утврђивање имовног стања учиниоца кривичног дела, односно окривљеног лица у кривичном поступку, омогућава суду да одмери правичну казну. Она се заснива на томе да лицима са неједнаким имовним стањем не буде изречена иста казна, већ да она буде саобразна њиховим могућностима да исту реално могу испунити.

Интересантно је запазити да се, у упоредном кривичном законодавству, срећемо са различитим модалитетима утврђивања имовног стања учиниоца кривичног дела. У Кривичном законнику Естоније, на пример, имамо прилично уређен начин утврђивања имовног стања окривљеног лица у кривичном поступку.¹⁷²

У одредби члана 44. став 1. Кривичног законика прописано је да за кривично дело суд може изрећи новчану казну од тридесет до пет стотина дневних износа. Притом се имовно стање учиниоца кривичног дела израчунава на следећи начин:

- дневни износ суд ће израчунати на основу просечног дневног дохотка

---

¹⁷² Criminal Code of the Republic of Estonia.

Извор: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/00/EST_CC_as%20of%20May%202021.pdf (доступно 05.12.2022.).

преступника. Суд може смањити дневни износ због посебних околности или повећати стопу по основу животног стандарда преступника. Примењени дневни износ не сме бити мањи од минималне дневне стопе. Минимална дневна цена износи 10 евра (став 2.).

- просечни дневни приход обрачунава се на основу прихода који се опорезују порезом на доходак учиниоца у току године која је непосредно претходила години у којој је покренут кривични поступак против учиниоца или, ако подаци који се односе на ту годину нису доступни, током године која претходи тој години, умањено за порез на доходак (став 3.).
- дневне тарифе се обрачунавају са тачношћу од десет центи (став 4.).

Овакав начин утврђивања имовног стања учиниоца кривичног дела у естонском кривичном законодавству се у знатној мери поклапа са другим кривичним законодавствима. На тај начин се настоји утврдити реална слика имовног стања учиниоца кривичног дела, како би редовно одмерена казна, односно одмеравање казне за стицај кривичних дела постигло добре резултате у пракси.

4.2. Посебна околност за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње

Посебна околност за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње резултат је каснијег новелирања нашег Кривичног законика. Увођењем ове посебне околности наш законодавац је хтео да одговори све већим изазовима које поставља учестала пракса вршења дискриминаторних кривичних дела. Отуда она уживају посебан законодавни третман јер се жели нагласити друштвена опасност и недопустивост било којих облика дискриминације људи, а нарочито по основу њихове различитости у односу на учиниоца кривичног дела.

Поред националне правне димензије, забрана дискриминације има вишеструке институционалне ефекте у међународном праву. „Аргумент о све већем значају забране дискриминације као установе људских права је опште место у филозофији међународног права: истиче се да је међународни правни поредак све мање усмерен на државе и све више окренут ка људским правима, а да се питања легитимитета људских права и међународног права не могу одвојити. Другим речима, општа функција међународног права је не само да уреди међународне односе него и да промовише људска права. Дакле, забрана дискриминације, посебно расне, заузима високо место у хијерархији извора

међународног права. При томе нису униформно и јасно дефинисани појам, природа и домашај ове установе, што оставља широку дискрецију универзалним и регионалним телима за надзор њеног поштовања да оцене шта је дискриминација и где су границе заштите од ове опасне друштвене појаве. Иако МСП није такво тело, аргументација највишег глобалног правосудног тела у предметима који имају за предмет поштовање међународно признатих људских права од стране држава је свакако од кључне важности за разумевање ове установе и прогресивни развој антидискриминационог права¹⁷³.

У одредби члана 54а Кривичног законика прописано је следеће: Ако је кривично дело учињено из мржње због припадности раси и вероисповести, националне или етничке припадности, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета другог лица, ту околност суд ће ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела. Овде је мржња, као осећање личне нетрпељивости и изражавања негативних вредносних ставова према другима, централна законска категорија. Законодавац изричито прописује да мотив учиниоца кривичног дела мора бити мржња, која је усмерена по основу различитости код жртве кривичног дела. Она се мора заснивати на неком од наведених индивидуалних обележја (раси и вероисповести, националној или етничкој припадности, полу, сексуалној оријентацији или родном идентитету другог лица) који су изразито дискриминаторног карактера.¹⁷⁴

Законско ограничење, у судској примени посебне околности за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње, подразумева да ће је суд ценити као отежавајућу околност, осим ако она није прописана као обележје кривичног дела. На тај начин се строго поштује принцип забране двоструког вредновања исте околности код учињеног кривичног дела. Међутим, не могу се сви акти, који подразумевају различито поступање државних органа, а посебно судова, окарактерисати као дискриминаторни. На истој линији тумачења се заснива судска пракса наших судова. Отуда различито поступање кривичних судова, у одређеним фазама неправоснажно окончаног кривичног поступка,

---

¹⁷³ Ж. Рашевић, „Забрана расне дискриминације пред међународним судом правде: Катар против Уједињених Арапских Емирата“, Страни правни живот, бр. 3/2021, стр. 378.

¹⁷⁴ „Наиме, о мотиву починиоца кривичног дела почињеног из мржње ретко се води довољно детаљна истрага, јер је он ирелевантан за доказивање суштинских елемената кривичног дела. Међутим, управо се по мотиву разликују кривична дела из мржње од осталих кривичних дела, а тај мотив је искључиво предрасуда, односно негативно мишљење или став према групи људи због њихових карактеристика које се најчешће директно штите кривичним законима. Из тог разлога државне институције, али и друштво, имају задатак да подстичу толеранцију и да се боре против стереотипа и предрасуда, како би спречили појаву злочина из мржње“. М. Ницевић, С. Дечковић, „Процесуирање злочина из мржње у Републици Србији и Босни и Херцеговини“, Безбедност, бр. 2/2022, стр. 102.

не представља акт дискриминације.¹⁷⁵

Ratio legis ovog законског решења, у смислу давања засебног правног статуса дискриминаторним кривичним делима учињеним из мржње, огледа се у поштравању казнене политике наших судова према овим учиниоцима кривичних дела. Прецизније,

---

¹⁷⁵ Из образложења: „Првостепени суд је закључио да су у кривичним поступцима вођеним пред Општинским и Окружним судом у Зрењанину, Окружним судом у Новом Саду и Окружним судом у Панчеву судови различито поступали у погледу захтева за издвајање из судских списа транскрипата разговора, извештаја БИА са аудио, видео записима и снимцима разговора, да у тужиоцевом случају списи прибављени противно одредби члана 232. ЗКП нису издвојени из списка, што је довело до дискриминације прописане Протоколом 12. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и члана 1. истог Протокола, због чега је тужбени захтев делимично усвојен и тужиоцу досуђено 600.000,00 динара. Апелациони суд није прихватио становиште првостепеног суда, јер се различито поступање судова на које се тужилац позива заправо своди на тумачење одредбе тада важећих чл. 232. и 233. ЗКП, о томе да ли се извршење наредбе снимања може поверити Безбедносно информативној агенцији или не може, што је од значаја у коначном због примене члана 18. тада важећег ЗКП којим је било прописано да се судске одлуке не могу заснивати на доказима који су по себи и према начину прибављања у супротности са законом, Уставом или међународним правом. Апелациони суд у Новом Саду је закључио да се ради о различитом тумачењу права, а не на неоправданом прављењу разлике које би представљало дискриминацију (.....) посебно код чињенице да кривични поступак није окончан и за сада је непознато на којим доказима ће судска одлука кривичног суда бити заснована. Зато је првостепену пресуду преиначио одбијањем тужбеног захтева. Правилно је другостепени суд закључио да у конкретном случају нема повреде забране дискриминације. (...) У конкретном случају, тужбом се тврди да је дискриминација учињена зато што је у кривичном поступку који се против тужиоца још увек води, одбијен захтев за издвајање одређених доказа из списка, док је у другим, сличним кривичним поступцима, такав захтев усвојен. Различито поступање кривичних судова у одређеној фази поступка и то у погледу тумачења одредаба о незаконитим доказима, у поступку који није правноснажно окончан, по становишту Врховног касационог суда не представља акт дискриминације, како је дефинисан одредбама Закона о забрани дискриминације, Устава Републике Србије и Европске конвенције. Нема околности које указују да је према тужиоцу, доношењем негативне одлуке о захтеву за издвајање одређених доказа из списка, неоправдано направљена разлика због његовог личног својства (расе, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима). Околност да су у спису евентуално постојала решења других окружних судова који су другачије тумачили одредбе о незаконитим доказима у кривичном поступку, како ревидент тврди, не везује кривични суд да у тужиоцевом случају поступи на исти начин и није доказ да је Окружни суд у Панчеву различито поступио у односу на Окружни суд у Новом Саду и Окружни суд у Зрењанину из разлога који се заснивају на личним својствима тужиоца, а не из разлога слободног и независног тумачења и примене права (члан 1. Закона о судијама „Службени гласник РС“ 63/01 са изменама). Суд је независан у поступању, а контрола судских одлука врши се у поступку по жалби. Различито поступање судова у истој чињенично-правној ситуацији представља повреду права странке на правично суђење гарантовано чланом 32. Устава Републике Србије и чланом 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, о чему није надлежан да одлучује Врховни касациони суд, већ Уставни суд Републике Србије. Из списка се ни на који начин не може закључити да су судови тужиоцев захтев за издвајање из списка одбили због његовог личног својства, односно да је процесна одлука о његовом захтеву последица акта дискриминације. Зато је правилно другостепени суд одлучио одбијањем тужбеног захтева. Неосновани су наводи ревизије да је тужилац дискриминисан изреком судске одлуке, а не погрешним тумачењем права, јер ни сам не наводи која лична својства су основ другачијег одлучивања и зашто сматра да је у односу на њега неоправдано учињена разлика по основу личног својства, а не на основу тумачења права у конкретном случају. Поред наведеног, тврдња о дискриминацији (такође, евентуално неправилном и незаконитом раду органа и повреди права на правично суђење) је и преурађена јер су оспорена процесна решења у одређеној фази судског поступка, а коначна одлука о оптужби против тужиоца није правноснажна (при чему је првостепена пресуда ослобађајућа)“. Извор: Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Рев1 8/15 од 27.12.2016. године, утврђена на седници Грађанског одељења од 24.4.2018. године).

ова посебна околност за одмеравање казне има кривичноправни значај отежавајуће околности, што *de iure* доводи до строжијег кажњавања учиниоца кривичног дела.

5. Забрана двоструког вредновања околности која представља обележје кривичног дела

Забрана двоструког вредновања околности која представља обележје кривичног дела предмет је посебног законског регулисања у нашем кривичном законодавству. Наиме, у одредби члана 54. став 3. Кривичног законика, прописано је следеће: околност која је обележје кривичног дела не може се узети у обзир и као отежавајућа, односно олакшавајућа околност, изузев ако прелази меру која је потребна за постојање кривичног дела или одређеног облика кривичног дела или ако постоје две или више оваквих околности, а само једна је довољна за постојање тежег, односно лакшег облика кривичног дела. У наведеној одредби, наш законодавац је јасно применио принцип дуплирања околности која представља обележје кривичног дела са околношћу која се узима у обзир код одмеравања казне за стицај кривичних дела. Отуда су коришћене законске формулације, које покривају више различитих правних ситуација, које могу наступити услед примене овог принципа.¹⁷⁶

Прва ситуација се односи на чињеницу да се околност, која је обележје кривичног дела, не може узети у обзир као отежавајућа или олакшавајућа околност, осим ако прелази меру која је потребна за постојање кривичног дела или одређеног облика кривичног дела. Дакле, овде се не сматра кршење забране двоструког вредновања околности јер, у конкретном случају, предметна околност прелази неопходну законску меру да би одређено кривично дело или неки од његових облика постојало.

Друга ситуација се односи на чињеницу да се околност, која је обележје кривичног дела, не може узети у обзир као отежавајућа или олакшавајућа околност, осим ако постоје две или више оваквих околности, а само једна је довољна за постојање тежег, односно лакшег облика кривичног дела. Овде се *de iure* дозвољава могућност примене само једне а не више околности које потпадају под примену принципа забране њиховог двоструког вредновања. На тај начин се обезбеђује праведнији приступ у одмеравању

---

¹⁷⁶ Важно је напоменути да се дуже времена институт „забрана двоструког вредновања околности која представља обележје кривичног дела“ примењивао у нашој судској пракси иако није имао упориште у законским одредбама. Шире о томе видети: М. Кокољ, „О потреби увођења у закон одредбе о забрани двоструког вредновања“, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, бр. 1/1990, стр. 55 и даље.

казне за стицај кривичних дела ако нека од њих имају више лакших или тежих облика. Овде се везивање околности, заправо, односи на примену само једне (олакшавајуће или отежавајуће) околности.

Наше законско решење, у примени принципа „забрана двоструког вредновања околности која представља обележје кривичног дела“, на линији је са законским решењима у упоредном кривичном законодавству. „Ако се у другој равни наша забрана двоструког вредновања упореди са решењима из компаративног права, долази се до следећих закључака. Неки од извора из компаративног прегледа, рецимо, Кривични законик Руске федерације садрже дуплу забрану, која се најпре налази на крају листе олакшавајућих, а затим и на крају листе отежавајућих околности (чл. 61. ст. 3. и чл. 63. ст. 2.). Наше решење је номотехнички савршеније, јер је уместо *mutatis mutandis* понављања дата једна општа, заједничка одредба. Таквом техником су се послужили и неки други законици, Естоније (чл. 59.) или Бугарске (чл. 56.) на пример. Али, оно што је у овим системима проблематично јесте неприкосновеност забране двоструког вредновања, која је конципирана као *regula sine exceptione*, што не изгледа као исправно и оправдано решење. Укупно посматрано, чини се да је у поступку стварања овог правила код нас уложен значајан труд, јер оно превазилази како поједине теоријске сугестије тако и решења прихваћена у страним правима“.¹⁷⁷

У нашој судској пракси можемо уочити доследну примену принципа „забрана двоструког вредновања околности која представља обележје кривичног дела“. То практично значи да наши судови воде рачуна да не дође до дуплирања истих околности, које су већ ушле у законско обележје одређеног кривичног дела, са околностима које се узимају у обзир код редовног одмеравања казне и/или одмеравања казне за стицај кривичних дела. „При одабиру и одмеравању кривичне санкције суд не може да узме у обзир као отежавајуће околности и оне околности које су елеменат бића кривичног дела или су квалификаторне околности или су по самој природи учињеног дела у њему садржане јер су оне већ узете у обзир при прописивању казне за то кривично дело. Из образложења: Са друге стране, у жалби Основног јавног тужиоца у Новом Саду, којом се такође првостепена пресуда побија због одлуке о кривичној санкцији, истиче се да је првостепени суд превелик значај дао олакшавајућим околностима на страни окривљеног, при чему је пропустио да као отежавајуће околности оцени да је окривљени учинио кривично дело из члана 323. став 3. у вези става 1. КЗ, са директним умишљајем и то

---

¹⁷⁷ Д. Миладиновић-Стефановић, *op. cit.*, стр. 496.

нападом на тело оштећеног полицијског службеника ПУ Нови Сад, затим да наведено дело спада у групу кривичних дела против државних органа односно да повређено добро у конкретном случају јесу органи унутрашњих послова, што представља добро које се са нарочитом пажњом мора штитити, те налази да се оваквом врстом и мером кривичне санкције – мером упозорења, не може остварити сврха кажњавања. Оцењујући жалбене наводе Основног јавног тужиоца у Новом Саду, другостепени суд налази да исти нису основани. При одабиру и одмеравању кривичне санкције суд не може да узме у обзир као отежавајуће околности и оне околности које су елеменат бића кривичног дела или су квалификаторне околности или су по самој природи учињеног дела у њему садржане јер су оне већ узете у обзир при прописивању казне за то кривично дело. Стога, у конкретном случају, чињенице које истиче тужилац у жалби – да је кривично дело учињено са директним умишљајем и то нападом на тело оштећеног полицијског службеника, те да наведено дело спада у групу кривичних дела против државних органа, нису довољне да би се исте квалификовале као отежавајуће околности и које би као такве указивале да је окривљеног у конкретном случају неопходно осудити на казну затвора“.¹⁷⁸

6. Одмеравање казне за стицај кривичних дела код пунолетних лица

Одмеравање казне за стицај кривичних дела код пунолетних лица подразумева примену сложених законских решења. Она се односе на усвајање више система (укупно три) којима се покривају различите могућности одмеравања казне за стицај кривичних дела. Предности и недостаци ових система одмеравања казне циљано се уподобљавају врстама казни. Зато се одређени системи везују за одмеравање одређене врсте казни као што је, на пример, *систем кумулације* код новчане казне.

Методологија примене правила одмеравања казне за стицај кривичних дела код пунолетних лица укључује више сегмената у судском одлучивању. У њима је присутно јасно опредељење нашег законодавца да се јединственом казном, као неком врстом „готовог производа“, мора постићи праведан однос према учиниоцу кривичних дела у стицају. Отуда читава правна апаратура наоко делује знатно компликованије у односу на случај када се редовно одмерава казна учиниоцу за једно кривично дело.

---

¹⁷⁸ Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, посл. бр. Кж.1.1126/18 од 03.12.2018. године, којом су одбијене као неосноване жалбе Основног јавног тужиоца у Новом Саду и браниоца окривљеног, а пресуда Основног суда у Новом Саду, посл. бр. К. 204/18 од 15.10.2018. године (аутор сенценце: Ненић Глигор, судијски сарадник). Извор: <http://bilten.osns.rs/presuda/sentenca?url=princip-zabrane-dvostrukog-vrednovanja-prilikom-odmeravanja-kazne> (доступно 10.12.2022.).

6.1. Начин утврђивања појединачних казни

Одмеравање казне за стицај кривичних дела подразумева примену сложене процедуре која обухвата више појединачних фаза у судском одлучивању. Она почиње са утврђивањем појединачних казни за свако кривично дело обухваћено стицајем. На тај начин се постиже свеобухватан ефекат, којим се узима у обзир целокупна криминална делатност учиниоца кривичних дела, садржана у појединачним кривичним делима у стицају. У том смислу се наш законодавац изјашњава, прописујући следеће: ако је учинилац једном радњом или са више радњи учинио више кривичних дела за која му се истовремено суди, суд ће претходно утврдити казне за свако од тих дела, па ће за сва та дела изрећи јединствену казну (члан 60. став 1. Кривичног законика).

Иако децидирана, наведена одредба има упућујући карактер који се огледа у томе што се утврђивање казни, за појединачна кривична дела у стицају, врши применом редовног начина одмеравања казне. То практично значи да суд треба да узме у обзир све олакшавајуће и отежавајуће околности (члан 54. Кривичног законика), о којима је било речи у претходним излагањима у раду. Такође, суд мора водити рачуна на посебну околност за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње (члан 54а. Кривичног законика).

Посебност одмеравања казне за стицај кривичних дела укључује примену комбинованих правила и то:

- 1) Правила за редовно одмеравање казне учиниоцу кривичног дела;
- 2) Правила за утврђивање јединствене казне за стицај кривичних дела.

Овај начин одмеравања казне за стицај кривичних дела није једини у кривичном праву. Поред њега, постоје кривична законодавства у којима се одмеравање казне за стицај кривичних дела врши на много једноставнији начин. Под тим се подразумева изостанак појединачног утврђивања казне, за свако кривично дело обухваћено стицајем, већ се унапред утврђује јединствена казна за сва кривична дела обухваћена стицајем.

Иако једноставнији, овај начин одмеравања казне са собом носи низ мањкавости. Њима се озбиљно доводи у питање правично одмерена јединствена казна за стицај кривичних дела. Отуда се наш законодавац определио за систем појединачног утврђивања казне за свако кривично дело, обухваћено стицајем, а тек онда, применом неког од предвиђених система одмеравања (асперација, апсорпција и кумулација), изриче се јединствена казна.

У нашем кривичном законодавству се, претходно наведени систем одмеравања казне за стицај кривичних дела, примењује код малолетних учинилаца кривичних дела. Овде се уважавају специфичности малолетства које представља посебан развојни период у животу сваког човека. Зато је кривичноправни статус малолетника посебно законски регулисан, о чему ће у раду бити посебно речи.

6.2. Начин утврђивања јединствене казне

У нашем кривичном законодавству постоји посебан систем правила којима се регулише подручје одмеравања казне за стицај кривичних дела. Притом је начин утврђивања јединствене казне, за стицај кривичних дела, уподобљен са законским решењима других европских земаља. У њима су присутни различити модалитети примене система одмеравања јединствене казне на основу претходно утврђених појединачних казни за свако кривично дело обухваћено стицајем. Неретко се јединственом казном настоје предупредити веома строге казне до којих би се дошло у случајевима изостанка одмеравања казне за стицај кривичних дела.

У упоредном кривичном законодавству англосаксонских држава можемо препознати примену више различитих система одмеравања казне. Они се манифестују у конкретно донешеним судским пресудама за стицај кривичних дела. Поред тога, у државама које припадају чисто англосаксонском правном систему, можемо пронаћи пресуде у којима је примењено више различитих система одмеравања казне за стицај кривичних дела. То се, првенствено, односи на случајеве у којима се сматрало праведнијим, по осуђеног, комбиновање више система одмеравања казне за стицај кривичних дела.

6.2.1. Системи одмеравања казне

Системи одмеравања казне у нашем кривичном законодавству подразумевају више модалитета утврђивања јединствене казне за стицај кривичних дела. Они се везују за јасно прецизиране законске одредбе (члан 60. став 2. Кривичног законика) у којима су садржана ограничења код примене било ког од прописаних система одмеравања казне. Ова ограничења су у функцији спречавања могућности доношења пресуде у којима не би јединствена казна, за стицај кривичних дела, одражавала праведан однос према осуђеном лицу.

6.2.1.1. Апсорпција

Систем апсорпције подразумева примену специфичних правила одмеравања јединствене казне за стицај кривичних дела. Он се састоји у томе што најтежа казна апсорбује блаже, појединачно утврђене, казне за кривична дела учињена у стицају. То практично значи да се учинилац кажњава најтежом утврђеном казном која апсорбује или упија све остале блаже казне. Наш законодавац је, у одредби члана 60. став 2. тачка 1. Кривичног законика, прописао следеће: ако је за неко од кривичних дела у стицају утврдио казну доживотног затвора изрећи ће само ту казну.

Применом логичког тумачења, наведене законске одредбе, можемо закључити да је ово решење уподобљено природи и тежини казне доживотног затвора. Она подразумева целоживотни боравак осуђеног лица у казнено-поправној установи чиме је искључена могућност да се пре њему примени и нека друга казна. Једном речју, казна доживотног затвора се (само)исцрпљује тако да не остаје простора за примену неке друге казне.

Апсорпциони карактер казне доживотног затвора проистиче из чињенице да је она у нашем кривичном праву најтежа казна. Тамо где је смртна казна најтежа онда она, по природи ствари, апсорбује све друге појединачне казне за стицај кривичних дела. Уосталом, није могуће очекивати да се, након извршења смртне казне, може применити било која друга казна према осуђенику лишеног живота.

Иако није предмет изричитог законског регулисања, систем апсорпције се примењује и код тзв. нужне апсорпције. У питању је правна ситуација где казна затвора до шест месеци апсорбује казну затвора до 30 дана. Наведено произилази из одредбе члана 45. Кривичног законика по којој се казна затвора може изрицати на пуне дане само ако прелази шест месеци.¹⁷⁹

6.2.1.2. Асперација

Систем асперације се примењује када се јединствена казна за стицај кривичних дела утврђује на начин да буде већа од појединачно утврђене казне а да не сме прећи њихов укупан збир. Наш законодавац је, у одредби члана 60. став 2. Кривичног законика,

---

¹⁷⁹ Љ. Лазаревић, *op. cit.*, стр. 288.

предвидео систем асперације на следећи начин:

- 1) ако је за кривична дела у стицају утврдио казне затвора, повисиће најтежу утврђену казну, с тим да јединствена казна не сме достићи збир утврђених казни, нити прећи двадесет година затвора (тачка 2.).
- 2) ако су за сва кривична дела у стицају прописане казне затвора до три године, јединствена казна не може бити већа од десет година затвора (тачка 3.).

У *првој ситуацији* постоји ограничење у примени система асперације у нашем кривичном законодавству. Овде суд мора водити рачуна да јединствена казна, без обзира на исход примењеног система асперације, не сме прећи двадесет година затвора. На тај начин се настоји постићи праведнија примена асперације у ситуацијама када учинилац кривичних дела у стицају учини тежа кривична дела. Тако, на пример, када суд утврди казну затвора за једно кривично дело у трајању од четири године, за друго кривично дело у трајању од седам година а за треће кривично дело у трајању од десет година, онда јединствена казна затвора мора бити одмерена у распону од десет година и један месец до двадесет година затвора.

У *другој ситуацији* прописано ограничење се односи на лакша кривична дела учињена у стицају. Важно је напоменути да овде законска формулација укључује комбинацију утврђених и прописаних казни. То практично значи да у ситуацији када су за сва кривична дела у стицају прописане казне затвора до три године, онда изречена јединствена казна за стицај кривичних дела не може бити већа од десет година затвора. На овај начин наш законодавац омогућава знатно праведнији приступ суда када утврђује појединачне казне за већи број кривичних дела у стицају који би, да овог ограничења нема, могао изрећи јединствену казну затвора у дужем трајању. Тако, на пример, када суд, учиниоцу кривичних дела у стицају, утврђује појединачне казне за десет кривичних дела у трајању од по две године онда би, да није овог ограничења, могао изрећи јединствену казну у трајању од деветнаест година и једанаест месеци затвора. Уместо тога, суд у овом случају може изрећи јединствену казну затвора у максималном трајању од десет година затвора.

6.2.1.3. Кумулација

Систем кумулирања казни за стицај кривичних дела предмет је посебне законске регулације. Он представља механичко сабирање појединачно утврђених казни, за свако кривично дело обухваћено стицајем, чиме јединствена казна представља њихов укупан

збир. Овај систем је значајније присутан у државама англосаксонског правног система (нпр. САД) где јединствена казна за стицај тешких кривичних дела може бити укупног трајања казне затвора који прелази просечан и природан животни век сваког човека односно тако осуђеног лица.¹⁸⁰

Наш законодавац је, у одредби члана 60. став 2. Кривичног законика, предвидео систем кумулације на следећи начин:

- 1) ако је за кривична дела у стицају утврдио само новчане казне, изрећи ће једну новчану казну у висини збира утврђених казни, с тим да она не сме прећи осамнаест милиона динара, а ако је утврдио само новчане казне у одређеним износима (члан 50), она не сме прећи милион динара односно десет милиона динара кад су једно или више кривичних дела извршени из користољубља (тачка 4.).
- 2) ако је за кривична дела у стицају утврдио само казне рада у јавном интересу, изрећи ће једну казну рада у јавном интересу у висини збира утврђених часова рада, с тим да она не сме прећи тристаездесет часова, а време у коме се рад мора обавити не сме бити дуже од шест месеци (тачка 5.).
- 3) ако је за нека кривична дела у стицају утврдио казне затвора, а за друга дела новчане казне, изрећи ће једну казну затвора и једну новчану казну по одредбама тач. 2. до 4. овог става (тачка 6.).

У *првој ситуацији* предвиђено је различито поступање суда код одмеравања

---

¹⁸⁰ Возач камиона који је проузроковао стравичну несрећу пре две године на аутопуту у близини Лејквуда у САД-у, у којој је животе изгубило четворо људи, у понедељак је напокон сазнао казну. Рогел Агилера-Медерос осуђен је на 110 година затвора, а пресуду је дочекао у сузама, пишу британски медији. „Нисам имао избора, руке су ми везане. По законима државе Колорадо морао сам да га осудим за 27 казних дела, а код нас те казне морају да се служе узастопно”, нагласио је судија А. Брус Џонс. Агилера-Медерос је у тренутку фаталне несреће, која се догодила 2019. године, радио за компанију из Хјустона. Превозио је дрва, а тужитељи су утврдили да је тог дана возио брзином од готово 140 километара на сат. У возњи он се сударио са колоном аутомобила, укључујући и четири камиона, након чега је дошло до стравичне експлозије и пожара у којој су изгубљена четири живота. „То је био покољ. Једна од најгорих саобраћајних несрећа коју смо икад имали”, казао је представник полиције Лејквуд одмах после несреће. Осим четворо људи који су погинули у несрећи у болници је са тешким повредама завршило још шесторо особа. Иако се Агилера-Медерос на суду бранио да су му отказале кочнице, тужиоци су сматрали да је могао боље да реагује и спречи несрећу. „Могао је да скрене у траку за камионе и тако избегне несрећу. Једноставно је донео превише погрешних одлука”, инсистирали су тужиоци. Бранитељ Агилера-Медероса је навео да његов клијент није знао да су му отказале кочнице, као и да није био у могућности зауставити возило. „Била је то серија немарних одлука, али он није имао намеру да икога повреди”, рекао је браниоц. Пре изрицања пресуде Агилера-Медерос је молио судију да буде попустљив према њему, а онда је бризнуо у плач. „Била је то страшна несрећа. Преузимам одговорност, али то је била несрећа. Никад у животу нисам никога повредио, нити сам то намеравао. Исус то зна, он познаје моје срце. Ја нисам криминалац, а ни убица. Учинио сам све што сам могао... И себе сам угрозио како не бих наштетио другима”, кроз сузе је говорио Агилера-Медерос додајући да му је жао погинулих и повређених. Види: Возач камиона добио 110 година затвора због стравичне несреће, у сузама слушао пресуду (чланак), Политика, издање од 17.12.2021.

јединствене новчане казне за стицај кривичних дела. Оно је саобразно различитим случајевима одмеравања новчане казне. У првом случају се укупан збир новчаних казни ограничава тако што не сме прећи осамнаест милиона динара. У другом случају јединствена казна, код утврђене новчане казне у фиксним износима, не сме прећи милион динара. Међутим, када су једно или више кривичних дела извршени из користољубља онда горње ограничење јединствене новчане износи десет милиона динара.

У другој ситуацији предвиђено је кумулирање казни рада у јавном интересу. Овде се јединствена казна за стицај кривичних дела изриче у висини збира утврђених часова рада, с тим да не сме прећи горње ограничење од тристашездесет часова, а време у коме се рад мора обавити не сме бити дуже од шест месеци.

У трећој ситуацији предвиђене су паралелне могућности изрицања јединствене казне. Оне се односе на изрицање јединствене казне затвора и новчане казне. У оба случаја се примењују исти принципи који су већ утврђени у претходним правилима из тачке 2-4.

Посебност одмеравања казне за стицај кривичних дела можемо уочити у ситуацији када се новчана казна појављује као споредна или као главна казна. Наиме, када суд утврди новчану казну као споредну изрећи ће је ако је утврђена макар и за једно кривично дело у стицају, а ако је утврдио више новчаних казни, изрећи ће једну новчану казну у складу са одредбом става 2. тачка 4. овог члана. Међутим, ако суд утврди новчану казну као главну казну, а утврди и новчану казну као споредну казну, изрећи ће једну новчану казну примењујући правила из става 2. тачка 4. овог члана (члан 60. став 3. Кривичног законика). Ипак, остаје нејасан изостанак у примени ових законских одредби када су у питању друге казне (рад у јавном интересу и одузимање возачке дозволе).¹⁸¹

Најзад, у пракси су могуће ситуације да је суд за кривична дела у стицају утврдио казне затвора и малолетничког затвора. Онда треба изрећи казну затвора као јединствену казну применом правила предвиђених у ставу 2. тачка 2. овог члана (члан 60. став 4. Кривичног законика).

У судској пракси су могуће различите ситуације у којима се манифестује погрешно тумачење законских одредби код примене система кумулације. Наведено се може уочити у одлучивању Апелационог суда где се констатује следеће: „Повређен је кривични закон у корист окривљеног, уколико Суд приликом изрицања јединствене казне за кривична дела учињена у стицају, за које је претходно утврдио само новчане казне,

---

¹⁸¹ Љ. Лазаревић, *op. cit.*, стр. 289.

изрекне окривљеном казну која је мања од збира утврђених новчаних казни. Из образложења: Апелациони суд указује да је првостепени суд погрешно применио одредбу чл. 60. ст. 2. тач. 4. КЗ, која се односи на изрицање јединствене казне у ситуацији када су за кривична дела учињена у стицају утврђене само новчане казне, будући да је првостепени суд, за кривично дело лака телесна повреда из чл. 122. ст. 1. КЗ, утврдио новчану казну у износу од 30.000,00 динара, а за кривично дело увреда из чл. 170. ст. 1. КЗ, утврдио новчану казну у износу од 40.000,00 динара, па је потом окривљеног осудио на јединствену новчану казну у износу од 50.000,00 динара и поред тога што је наведеном законском одредбом прописано да се у овој ситуацији јединствена новчана казна изриче тако што ће она бити одмерена у висини збира утврђених казни, при чему је Суд ограничен само висином јединствене новчане казне, а која висина је одређена законом (чл. 60. ст. 2. тач. 4. КЗ). У овом делу, будући да није било жалбе приватног тужиоца, Апелациони суд само указује на ову повреду закона у корист окривљеног и првостепени суд при изрицању нове пресуде, имаће у виду одредбу чл. 394. ст. 4. ЗКП, која не дозвољава оглашаваће окривљеног новом пресудом кривим за теже кривично дело, нити изрицање строжије кривичне санкције“.¹⁸²

7. Одмеравање казне за стицај кривичних дела код малолетних лица

Положај малолетника у кривичном праву прешао је знатно краћи пут у односу на пунолетна лица. Пунолетници су већ у првим писаним правним споменицима могли бити кажњени неком од строгих казни, укључујући лишење живота. Такође је систем телесних казни, било оних које сакате или оних које се свде на пуко мучење (без сакаћења), био веома разгранат. То је нарочито био случај у средњем веку где је, у оквиру инквизиционог црквено-судског поступка, било дозвољено и правно пожељно подвргнути окривљеног мучењу како би признао кривично дело. Једном речју, кривичноправни третман пунолетних лица одражавао је степен друштвеног развоја земље и систем кривичних норми у њему.

Малолетници, све до новог века, нису имали засебан кривичноправни третман на подручју кажњавања за учињена кривична дела. Тим пре, није било говора о засебном регулисању кажњавања малолетника за стицај кривичних дела. Уместо тога се, на

---

¹⁸² Решење Апелационог суда у Крагујевцу, Кж.1-1136/10 од 27.1.2010. Извор: <http://www.kg.ap.sud.rs/sticaj-krivicnih-dela-cl.-60-st.-2-tac.-4-zkp.html> (доступно 28.12.2022.).

подручју извршења казне затвора, према малолетницима примењивао блажи третман који се огледао у мањем степену ограничења у односу на пунолетна лица. Зато је неопходно указати на основне одлике кажњавања малолетника. Након тога се лакше може указати на специфичности одмеравања казне за стицај кривичних дела чији су актери малолетна лица.

У кривичној доктрини можемо издвојити два модела кривичноправног статуса малолетних лица и то: заштитнички модел и правосудни модел. „Заштитнички *welfare* модел се појављује почетком XX века и одликују га велика овлашћења судије у судском поступку. Између осталог, овај модел карактерише одсуство непотребног формализма, напуштање пропорционалног изрицања кривичних санкција, као и неодређеност у санкционисању малолетника. Личност малолетника избија у први план насупрот дотадашњем класичном моделу санкционисања малолетника. Овај модел у третирању малолетника је, иначе, био присутан у кривичном законодавству насталом после другог светског рата. Правосудни *justice* модел се појављује у измењеним друштвеним околностима насталим у другој половини XX века. Заправо, појави овог модела претходе шире друштвене промене у већини европских држава, настале са наступајућом привредном кризом и губитком друштвене подршке према дотадашњем (институционалном) третману и односу према малолетницима. Напушта се фаворизовање интереса малолетника у корист интереса жртве и друштва. Прецизније, жртва постаје централна личност у судском поступку што свакако представља новину у кривичном законодавству. Такође се трага за новим мерама *la diversion*, чијој примени претходи скретање кривичног поступка или, боље речено, његово условно прекидање“.¹⁸³

7.1. Специфичности кажњавања малолетника

Специфичности кажњавања малолетника могуће је разматрати на основу праћења историјске нити у развоју кривичног права. Чињеница јесте да у старом и средњем веку нису биле предвиђене посебне казне за малолетнике. Зато у Душановом законику не можемо пронаћи одредбе у којима се посебно нормативно регулише кривичноправни статус малолетника и начини њиховог кажњавања. Слична ситуација је и у другим

---

¹⁸³ З. Николић, И. Јоксић, Малолетничка делинквенција: социјалнопсихолошки и кривичноправни аспекти, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2011, стр. 120.

кривичним кодексима средњовековних држава Европе. Сумирајући различита нормативна решења у средњем веку можемо издвојити три правца у изрицању казни малолетницима:

- 1) казне као и за одрасле учиниоце кривичних дела, чији је износ накнадно умањиван (нпр. уместо 5 година затвора за одрасле на 3 године за малолетне учиниоце кривичних дела);
- 2) могла се, између више предвиђених казни, одабрати блажа казна према малолетним учиниоцима кривичних дела;
- 3) једноставно су се могле изрећи посебне казне само за малолетне учиниоце кривичних дела.¹⁸⁴

Након ослобођења Србије од османлијске власти започиње шира законодавна активност како би се поново успоставио државно-правни поредак. Значајно место припада Казнителном (Криминалном) закону за Књажество Србију (1860. године). У њему је узраст учинилаца кривичних дела доведен у непосредну везу са њиховом кривичном одговорношћу. Овде је малолетство представљало околност која је искључивала урачунљивост односно кривичну одговорност.¹⁸⁵

У југословенском кривичном законодавству кажњавање малолетника није изузето из општих кривичних прописа. Прецизније, у оквиру одређеног кривичног закона односно законика, било је прописано посебно поглавље којим би се регулисао положај малолетника и начин њиховог санкционисања и кажњавања. У Општем делу Кривичног законика Југославије (1947. године) предвиђено је да лица старости до 14 година нису кривично одговорна. Међутим, лица старости 14-18 година кривично су одговорна ако су у стању да разумеју значај свога дела и могу да управљају својим поступцима.

У Кривичном закону ФНРЈ (1951. године) предвиђено је да се кривично одговорни малолетни учиниоци кривичних дела могу кажњавати. Изменама и допунама Кривичног законика ФНРЈ (1959. године) наши малолетнички кривични прописи гравитирају према заштитничком моделу у погледу регулисања њиховог кривичноправног положаја. Премијерно се уводи казна малолетничког затвора која се може изрећи само категорији старијих малолетника. „Општи је утисак да упоредо са променама у кривичноправном статусу малолетника сазрева идеја о потреби за посебним начином санкционисања, односно кажњавања малолетника. Стога, можемо издвојити

---

¹⁸⁴ Ibid., стр. 125.

¹⁸⁵ М. Костић, „Историјски преглед кривичноправног положаја малолетника у нашем законодавству“, У: Србија 1804-2004 (друштво, економија, држава, право, политика, култура, религија), Ниш, 2005, стр. 246.

два правца у еволуцији кажњавања малолетника. Први, у оквиру постојећих казни, малолетство је узимано у обзир као олакшавајућа околност услед које им је казна затвора изрицана у краћем трајању. Истовремено, малолетници су, углавном, уживали посебан третман приликом извршења казне затвора. Други, у складу са савременим тенденцијама у кривичном законодавству, уводи се посебна казна која се изриче само старијим малолетницима, а то је малолетнички затвор. Малолетнички затвор се извршава у посебним заводима, или пак у посебном делу завода у којој казну затвора извршавају пунолетна лица¹⁸⁶. Најзад, касније донети Кривични закон СФРЈ (1976. године) не доноси новине на плану регулисања кривичноправног статуса малолетника.

Значајан новум у нашем кривичном законодавству учињен је са доношењем Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (у даљем тексту Закон о малолетницима) из 2005. године.¹⁸⁷ Закон о малолетницима ступа на снагу истовремено са Кривичним закоником 1. јануара 2006. године. У одредби члана 9. став 3. Закона о малолетницима, предвиђено је да се према старијим малолетницима може само *изузетно* изрећи казна малолетничког затвора. Принцип изузетности овде има улогу сужавања могућности за честим кажњавањем малолетних учинилаца кривичних дела. Његови оквири се крећу између посебне старосне структуре малолетника (16-18. година) и тежине запређене казне због учињеног кривичног дела (пет година). На овај начин се жели предупредити могућност честог изрицања казне малолетничког затвора малолетним учиниоцима кривичних дела на подручју лакшег криминалитета.

7.2. Кажњавање малолетника за стицај кривичних дела

Кажњавање старијих малолетника подразумева примену посебних законских одредби. У њима се регулишу материјални услови који омогућавају суду да изрекне малолетнички затвор. То се чини на начин што се старијем малолетнику, који је учинио кривично дело за које је законом прописана казна затвора тежа од пет година, може изрећи казна малолетничког затвора ако због високог степена кривице, природе и тежине кривичног дела не би било оправдано изрећи васпитну меру (члан 28. Закона о

---

¹⁸⁶ Б. Бановић, И. Јоксић, Малолетнички затвор у законодавству и пракси, Факултет безбедности, Београд, 2012.

¹⁸⁷ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 85/05).

малолетницима). Законске могућности за изрицање казне малолетничког затвора условљене су присуством објективних околности (високи степен кривице) и субјективних околности (природа и тежина кривичног дела). Штавише, ако оне буду испуњене, постоји додатни услов који се састоји у неоправданости изрицања васпитне мере. Једном речју, кажњавање малолетника представља супституент њиховом васпитном санкционисању.

Временско трајање малолетничког затвора дијаметрално се разликује у односу на казну затвора према пунолетним лицима. Његово начелно трајање креће се у временским оквирима не краћим од шест месеци ни дужим од пет година малолетничког затвора. Међутим, наведени временски оквири трпе одређене изузетке прописане на следећи начин (члан 29. Закона о малолетницима):

- 1) за кривично дело за које је прописана казна затвора двадесет година или тежа казна, малолетнички затвор може се изрећи у трајању до десет година;
- 2) у случају стицаја најмање два кривична дела за која је прописана казна затвора тежа од десет година, малолетнички затвор може се изрећи у трајању до десет година.

Одмеравање казне малолетничког затвора подразумева примену малолетничких прописа којима се регулише одмеравање казне затвора пунолетним учиниоцима кривичних дела. У одреби члана 30. Закона о малолетницима прописано је следеће: суд ће старијем малолетнику одмерити казну малолетничког затвора у границама које су овим законом прописане, имајући у виду сврху малолетничког затвора и узимајући у обзир све околности које утичу на висину казне (члан 54. Кривичног законика), а посебно степен зрелости малолетника и време које је потребно за његово васпитавање и стручно оспособљавање.

Наведена законска одредба садржи комбиновану примену општих и посебних правила која се примењују код пунолетних и малолетних учинилаца кривичних дела. Законодавац децидирано упућује на непосредну примену општих правила из члана 54. Кривичног законика, где се прописују следеће (олакшавајуће и отежавајуће) околности:

- 1) степен кривице,
- 2) побуде из којих је дело учињено,
- 3) јачину угрожавања или повреде заштићеног добра,
- 4) околности под којима је дело учињено,
- 5) ранији живот учиниоца,
- 6) његове личне прилике,

- 7) његово држање после учињеног кривичног дела,
- 8) његов однос према жртви кривичног дела,
- 9) као и друге околности које се односе на личност учиниоца.

Поред тога се примењују посебна правила где суд мора посебно узети у обзир степен зрелости малолетника и време које је потребно за његово васпитавање и стручно оспособљавање. Ове околности су изразито субјективне природе. Оне се непосредно везују за малолетног учиниоца кривичног дела и немају непосредне и/или посредне везе за учињеним кривичним делом.

Специфичности кажњавања малолетника огледају се и на подручју (горње и доње) границе прописане казне. Наиме, суд старијем малолетнику за одређено кривично дело не може изрећи казну малолетничког затвора у трајању дужем од прописане казне затвора за то дело, али суд није везан за најмању меру прописане казне (члан 30. став 2. Закона о малолетницима). „То значи да се казна малолетничког затвора у сваком случају, неvezано за опште кривичноправне прописе који се односе на ублажавање казне, може неограничено ублажити у односу на законски минимум кажњавања за конкретно кривично дело“¹⁸⁸

Претходна излагања, у вези са одмеравањем казне имају домене своје примене и код одмеравања казне за стицај кривичних дела. Наш законодавац је посебно прописао модалитете одмеравања казне за стицај кривичних дела код малолетних учинилаца кривичних дела. Отуда можемо указати на више различитих (правних и фактичких) ситуација у којима се примењују одредбе члана 31. став 1-5. Закона о малолетницима.

Прва ситуација (став 1.) подразумева да је старији малолетник учинио више кривичних дела у стицају за која се појединачно може изрећи казна малолетничког затвора. Овде суд не утврђује појединачне казне за сва кривична дела обухваћена стицајем, као код пунолетних лица, већ одмерава јединствену казну *по слободној оцени* за сва кривична дела у границама одређеним у члану 29. Закона о малолетницима. Професор Перић примећује да законодавац не предвиђа наступање тежих последица према старијем малолетнику који је извршио више кривичних дела у стицају. Зато се стицај код малолетника може одразити само код судске индивидуализације казне тј на редовно одмеравање казне у оквирима прописаног минимума (шест месеци) и максимума (пет година) односно десет година тако што би се казна малолетничког затвора приближавала или била једнака максимуму. Изузетно, када постоји стицај

---

¹⁸⁸ М. Шкулић, Малолетничко кривично право, Правни факултет, Београд, 2011, стр. 307.

најмање два кривична дела, где је прописана казна затвора тежа од десет година, тада суд може изрећи малолетнички затвор у трајању до десет година.¹⁸⁹

Друга ситуација (став 2.) подразумева да је старији малолетник учинио више кривичних дела у стицају од којих за једна треба изрећи казну малолетничког затвора а за друга васпитне мере. Овде ће суд изрећи само јединствену казну малолетничког затвора јер се она не може кумулирати са васпитним мерама. При томе се, и у овој (другој) ситуацији, примењују правила прописана за малолетнички затвор, сходно члану 29. Закона о малолетницима.

Трећа ситуација (став 3.) подразумева да је малолетник учинио више кривичних дела у стицају од којих је нека учинио у доба старијег малолетства а друга као пунолетно лице. Притом се њему суди у времену када је већ постао пунолетно лице. Дакле, у питању је специфична фактичка и правна ситуација где се, хипотетички посматрано, могу применити општа и посебна правила одмеравања казне затвора и казне малолетничког затвора. Наш законодавац је предвидео решење по коме ће суд, након што је за кривична дела у стицају утврдио казне затвора и малолетничког затвора, изрећи затвор као јединствену казну, примењујући одредбе из члана 60. став 4. Кривичног законика.

Четврта ситуација (став 4.) подразумева да је малолетник учинио више кривичних дела у стицају од којих је нека учинио у доба малолетства а друга као пунолетно лице. Притом се њему суди у времену када је већ постао пунолетно лице. Иако слична претходној, ова правна ситуација подразумева да постоје услови да се за кривична учињена у доба малолетства изрекне васпитна мера а у доба пунолетства казна затвора. Овде ће суд изрећи само казну затвора примењујући одредбе из члана 60. Кривичног законика.

Пета ситуација (став 5.) постоји када суд, после изречене казне, утврди да је осуђени пре или после њеног изрицања учинио друго кривично дело. Специфичност ове правне ситуације огледа се у томе што је суд накнадно, јер није знао у време изрицања прве казне, сазнао да је осуђеник претходно и/или накнадно учинио кривично дело. Наш законодавац је, и у овој ситуацији, предвидео примену правила одмеравања казне за стицај кривичних дела (став 1-4. овог члана). То практично значи да ће суд применити одредбе члана 62. Кривичног законика којима се регулише одмеравање казне осуђеном

---

¹⁸⁹ О. Перић, Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Службени гласник, Београд, 2007, стр. 81.

лицу. Следствено томе, могуће је издвојити три различите ситуације:¹⁹⁰

- 1) Прва ситуација постоји ако се осуђеном лицу суди за кривично дело учињено пре него што је започело издржавања казне по ранијој осуди или за кривично дело учињено за време издржавања казне затвора или малолетничког затвора, суд ће изрећи јединствену казну за сва кривична дела применом одредаба члана 60. овог законика, узимајући раније изречену казну као већ утврђену. Казна или део казне коју је осуђени издржао урачунаће се у изречену казну затвора (став 1.).
- 2) Друга ситуација се односи на кривично дело учињено у току издржавања казне затвора или малолетничког затвора. У овом случају, суд ће учиниоцу изрећи казну, независно од раније изречене казне, ако се применом одредаба члана 60. овог законика, с обзиром на тежину кривичног дела и неиздржани део раније изречене казне, не би могла остварити сврха кажњавања (став 2.).
- 3) Трећа ситуација предвиђа посебну одговорност малолетника тако што се осуђени, који за време издржавања казне затвора или малолетничког затвора учини кривично дело за које закон прописује новчану казну или казну затвора до једне године, кажњава дисциплински (став 3.).

8. Одмеравање казне за стицај кривичних дела код правних лица

Одговорност колективитета за различите врсте преступа има своје упориште у ранијим правним споменицима. У њима се предвиђала одговорност различитих верских и трговачких организација за поступке који су били супротстављени интересима државе и/или припадника виших друштвених слојева. Они су, по правилу, садржали коруптивне механизме којима су државни чиновници и верски великодостојници добијали новац или друге драгоцености како би омогућили несметану делатност одређених колективитета. Притом се то претежно односило на трговачку делатност и омогућавање кријумчарења робе или других специфичних предмета (реликвија).

У старом Риму је постојао уређен систем територијалних јединица које су означаване као: *civitas*, *municipium*, *respublica*, *communitas*. „Римско друштво, у ствари, од IV и III века пре Христа, почиње постепено да прелази из колективистичке фазе, у фазу индивидуалистичке еманципације. Овај процес створио је плодно тле за формирање првих слободних асоцијација. Удружења су временом постајала социјална реалност за

---

¹⁹⁰ Према: Б. Бановић, И. Јоксић, *op. cit.*, стр. 35.

коју је требало наћи одговарајућу правну форму постојања. Римски правници су ту форму пронашли у концепту правног лица. Колективитети су у римском праву имали правну способност, па су располагали имовином одвојеном од оснивачеве и имали сопствена права и обавезе. Ипак, у очима римског права они су били само правна фикција, без свести и воље, која није могла бити кривично одговорна за сопствено понашање. И Savigny, проучавајући Дигеста и Кодекс, долази до закључка да су у римском праву колективитети за учињене деликте одговарали само грађанскоправно¹⁹¹.

У средњем веку је систем кривичне одговорности правних лица доживео потпуну правну афирмацију. У немачком средњовековном праву је постојао принцип кажњавања различитих колективитета као што су: породице, села и градови. У француском средњовековном праву је била предвиђена одговорност универзитета, манастира, удружења судија, адвоката, занатлија и трговачких друштава. Њима су се могле изрећи различите казне: новчана казна, лишење повластица и растурање друштва.¹⁹²

У српском средњовековном праву постојала је одговорност колективитета које чине: села, градови, жупе и др. Они су могли бити кажњени новчаном глобом због различитих поступака уперених против народа и државе. О томе сведоче бројне одредбе из Душановог законика који је донет 1349. године а потом допуњен 1354. године.¹⁹³ У одредби члана 92. (О препознавању лица) се прописује следеће: Ако ко препозна лице под човеком, а буде у гори, у пустоши, да га поведе у најближе село и преда селу, и позове да га даду пред судије, аколи га не да село пред судије, што суд одреди, да плати то село. Надаље, у одредби члана 145. (О лоповима и разбојницима), прописује се следеће: Заповеда царство ми: По свима земљама, и по градовима, и по жупама и по крајиштима лопова и разбојника да није ни у чијем пределу. И овим начином да се укине крађа и разбојништво: У којем се селу нађе лопов или разбојник, то село да се распе, а разбојник да се стрмоглав обеси, а лопов да се ослепи, а господар села тога да се доведе свезан царству ми, да плаћа све што је учинио разбојник или лопов од почетка, и опет да се казни као лопов и разбојник.

У наведеним одредбама Душановог законика можемо уочити цареву намеру да колективно казни кривично одговорне колективитете (жупе, градове и села). Њихова одговорност није увек изричита али се сматрају одговорним због различитих начина

---

¹⁹¹ М. Милошевић, Одговорност правних лица за кривична дела, Правни факултет, Београд, 2012, стр. 66.

¹⁹² Ibid., стр. 68.

¹⁹³ С. Јасић (прир.), Хамурабијев законик, Закон XII таблица, Коран, Руска правда, Винодолски закон, Душанов законик, Будућност, 1968.

суделовања у злочину, попут његовог прикривања. У погледу избора казне, као и начина њеног одмеравања, не можемо уочити присуство специфичних царевих правила. Уместо тога, судије су примењивале исте аршине као и према индивидуалном учиниоцу кривичног дела. Томе је допринело непознавање стицаја кривичних дела услед чега нема говора о правилима одмеравања казне у овим случајевима.

У данашњем времену постоје различити начини и системи одмеравања казне за стицај кривичних дела код правних лица. Притом, у упоредном кривичном законодавству, преовлађују два основна модела одмеравања казне. Они се односе на појединачно утврђивање казне за свако кривично дело, а потом утврђивање јединствене казне, или директно утврђивање јединствене казне за сва кривична дела правних лица обухваћена стицајем. Релативно касно усвајање нормативних решења одмеравања казне за стицај кривичних дела код правних лица везује се за скорије увођење њихове кривичне одговорности у упоредном кривичном законодавству.

У Белгији је кривична одговорност правних лица успостављена тек 1999. године. То је учињено на основу донетих одлука њиховог Касационог суда. Очигледно је белгијски законодавац на овај начин желео да избегне објективну одговорност, па се зато инсистира на присуству намере ради прибављања противправне имовинске користи окривљеном правном лицу. Утврђивање постојања намере, ради прибављања противправне имовинске користи, присутно је и код умишљајног и код нехатног поступања правног лица.¹⁹⁴ „Анализом нових решења усвојених у кривичном праву Луксембурга 2010. године, јасно се увиђа да законодавац инспирацију није пронашао у белгијском већ француском закону. Тако правна лица одговарају за кривична дела која су извршена у њихово име и за њихов рачун од стране органа управљања у правном лицу (при чему се ово односи и на колективне органе- нпр. управни одбор) или појединца који се, макар и *de facto* налази на некој од управљачких позиција. Закон такође предвиђа да је одговорност правног лица независна од одговорности физичког лица које је предузело радњу извршења кривичног дела“.¹⁹⁵

Европска унија је донела већи број својих прописа у којима се регулишу питања кривичне одговорности и кажњавања правних лица. Препорука Комитета министара Савета Европе бр. Р (88) 18 Комитета министара државама чланицама у вези са одговорношћу предузећа која имају правни субјективитет за кривична дела почињена у

---

¹⁹⁴ М. Колаковић-Бојовић, „Основ одговорности правних лица за кривична дела“, Страни правни живот, бр. 2/2011, стр. 177-178.

¹⁹⁵ Ibid., стр. 178.

спровођењу њихових делатности, коју је усвојио Комитет министара 20. октобра 1988. године на 420. заседању заменика министара, односи се на унапређивање мера кажњавања предузећа за кривична дела почињена приликом обављања њихове делатности, ван постојећих режима грађанскоправне одговорности предузећа на које се ове препоруке не односе. Стога, да би предузећа била одговорна, посебно треба размотрити:

- a. примену кривичне одговорности и санкција на предузећа, ако то захтевају природа кривичног дела, степен кривице предузећа, последице по друштво и потреба за спречавањем даљих кривичних дела;
- b. примену других система одговорности и санкција, на пример оних које изричу управни органи и који подлежу судској контроли, посебно за недозвољено понашање које не захтева третирање починиоца као криминалца.

У обезбеђивању одговарајућих санкција које би се могле изрећи предузећима, посебну пажњу треба посветити другим циљевима, осим кажњавању, као што су спречавање даљих прекршаја и надокнада штете жртвама кривичног дела. Отуда је неопходно размотрити увођење санкција и мера које се посебно могу применити на предузећа. Оне могу да обухвате:

- ✓ упозорење, укор, признање;
- ✓ изјаву о одговорности, али без санкција;
- ✓ новчану казну или другу новчану санкцију;
- ✓ одузимање имовине која је коришћена у извршењу кривичног дела или представља добитак проистекао из незаконите радње;
- ✓ забрану одређених активности, посебно забрану пословања са јавним органима;
- ✓ искључење из фискалних предности и субвенција;
- ✓ забрану оглашавања робе или услуга;
- ✓ поништавање лиценци;
- ✓ уклањање руководиоца;
- ✓ именовање привременог прелазног руководства од стране правосудних органа;
- ✓ затварање предузећа;
- ✓ ликвидацију предузећа;
- ✓ накнаду и/или реституцију жртвама;
- ✓ враћање пређашњег стања;
- ✓ објављивање одлуке о изрицању санкције или мере.

Ове санкције и мере могу да се изрекну појединачно или у комбинацији, са или

без суспензивног дејства, као главне или као помоћне наредбе. Надаље, при одређивању санкција или мера које ће бити изречене у датом случају, посебно новчаних, треба узети у обзир економску корист коју је предузеће стекло из незаконитих радњи, која се, по потреби, процењује.¹⁹⁶

У наведеном европском правном документу нема речи о одмеравању казне за стицај кривичних дела код правних лица. Уместо тога се пружају могућности за изрицање великог броја санкција којима се превасходно настоје остварити циљеви специјалне и генералне превенције.

8.1. Специфичности кажњавања правних лица

Кривична одговорност правних лица у нашој земљи настаје релативно касно у односу на друге европске земље. То се односи и на европске земље чије законодавство садржи бројна решења која су идентична нашем праву. Подећања ради, Француска је, у свом законодавству, увела кривичну одговорност правних лица већ 1994. године ступањем на снагу новог Кривичног законика. Кривично одељење француског Касационог суда раније је сматрало да правно лице не може подлећи кривичној и новчаној одговорности. У прилог (не)увођења кривичне одговорности правних лица истицани су бројни аргументи. Међу главнима је тврдња да се правном лицу не може приписати вршење кривичног дела јер није у стању да схвати његов значај као физичко лице. Ипак, наведени аргументи нису деловали одлучујуће чиме су преовладале присталице које се изјашњавају у прилог кривичне одговорности правних лица.¹⁹⁷

Пре успостављања кривичне одговорности правна лица су била субјекти прекршајне и привредно-преступне одговорности. У свему осталом није било могуће говорити о санкционисању правних лица за различите облике кажњивих радњи и поступака. Оваквом стању је допринело деценијски устројено кривично законодавство које је почивало на социјалистичким постулатима. Тамо није било места за кривично гоњење правних лица јер су она припадала државним и друштвеним облицима својине. Сматрало се недопустивим да се кривично гоне привредни субјекти (СОУР и ООУР) и друга правна лица у систему који прокламује једнакост и одсуство њиховог криминалног

---

¹⁹⁶ Цит. према: Одговорност правних лица за кривична дела корупције, Савет Европе, Стразбур, мај 2020, стр. 112-113. Извор: <https://rm.coe.int/srb-11e-final/1680a454f5> (доступно 01.01.2023.).

¹⁹⁷ М. Е. Cartier, „Кривична одговорност правних лица у француском праву“, Хрватски годишњак за казнено право и праксу, бр. 2/2005, стр. 279-280.

поступања. Штавише, на инсистирање правосудне праксе, Законом о привредним преступима је 1986. године уведен термин „друштвено штетна повреда прописа“ као елемент привредног преступа. Притом се водило рачуна да се употребом одговарајућих термина привредни преступи разликују од кривичних дела.¹⁹⁸

У нашој земљи је 2008. године, по хитном поступку, донет посебан Закон о одговорности правних лица за кривична дела.¹⁹⁹ У њему је, по први пут, уведена кривична одговорност правних лица, паралелно са прекршајном и привредно-преступном. Према одредби члана 6. Закона (основ одговорности правног лица) правно лице одговара за кривично дело које у оквиру својих послова, односно овлашћења учини одговорно лице у намери да за правно лице оствари корист. Поред тога, одговорност правног лица постоји и ако је због непостојања надзора или контроле од стране одговорног лица омогућено извршење кривичног дела у корист правног лица од стране физичког лица које делује под надзором и контролом одговорног лица.

Уважавајући специфичности правних лица, као и чињеницу да се она разликују од физичких због непостојања своје сопствене воље, законодавац је предвидео две врсте казни (члан 13. Закона):

- 1) новчана казна;
- 2) престанак правног лица.

Новчана казна и престанак правног лица могу се изрећи само као главне а не и као споредне казне. Притом, није прописано за која кривична дела може одговарати правно лице. Њихов круг се заснива на томе да правна лица могу, уз испуњење посебних услова, одговарати за кривична дела која су иманентна њиховој природи.

Законодавац је прописао општа правила одмеравања новчане казне и посебна правила која се односе њено одмеравање за стицај кривичних дела. Слично као и код физичких лица, одмеравање новчане казне правном лицу подразумева примену правила која су ограничена законским одредбама и таксативно наведеним околностима. У том смислу ће суд правном лицу за учињено кривично дело одмерити новчану казну у границама које су законом прописане за то дело, имајући у виду сврху кажњавања и узимајући у обзир све околности које утичу да казна буде већа или мања (олакшавајуће и отежавајуће околности), а нарочито (члан 15. Закона):

- 1) степен одговорности правног лица за учињено кривично дело,

---

¹⁹⁸ М. Врховшек, „Одговорност правних лица за привредне преступе или кривична одговорност правних лица *de lege ferenda*“, Право – теорија и пракса бр. 4/1999 стр. 5.

¹⁹⁹ Закон о одговорности правних лица за кривична дела Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 97/08).

- 2) величину правног лица,
- 3) положај и број одговорних лица у правном лицу која су учинила кривично дело,
- 4) мере које је правно лице предузело у циљу спречавања и откривања кривичног дела и
- 5) мере које је након учињеног кривичног дела предузело према одговорном лицу.

Степеновање одговорности правног лица за учињено кривично дело подразумева преиспитивање воље и поступака одговорног лица. С обзиром да правно лице нема своју самосталну вољу онда је воља физичког лица (директор као законски заступник), које њиме управља односно воља више физичких лица (управни одбор) који чине колективни део управљања, уједно воља правног лица. Отуда ова околност може бити отежавајућа или олакшавајућа у зависности од њеног степена (умишљај или нехат). „Другим речима, одговорност правног лица претпоставља да је претходно утврђено да је одговорно лице учинило кривично дело и да је криво, након чега се његова кривица урачунава правном лицу, те долази до кумулативне одговорности и одговорног и правног лица. Обрнуто, ако суд установи да код одговорног лица постоји неки од основа за искључење кривице или пак основа за искључење противправности, неће постојати ни одговорност правног лица. Може се рећи да је у питању луцидно решење, јер не захтева конституисање неке посебне одговорности правних лица, пошто се гради на постојећој (и добро познатој) категорији кривице, што је веома практично и изазива најмање *турбуленције* у нашој догматици, а посебно у судској пракси, којој је до скора била потпуно страна идеја о кривичној одговорности правних лица. То значи да степен одговорности правног лица моделује начин на који су код одговорног лица у време извршења дела биле испољене све три компоненте кривице – урачунљивост, умишљај и нехат, као и свест о противправности. Подразумева се да у обзир долазе и друге чињенице чисто субјективне природе, попут мотива или циљева са којим је поступало одговорно лице“.²⁰⁰

Величина правног лица представља околност која указује на могућности предузимања мањих или већих послова у смислу њихове вредности. Када имамо велико предузеће, кога чини велики број запослених и већи оснивачки капитал, онда су повећане могућности вршења тежих кривичних дела у области привредног, финансијског, еколошког или других врста криминалитета својствених правним лицима као учиниоцима.

---

²⁰⁰ Д. Миладиновић-Стефановић, „Одмеравање казне правним лицима као учиниоцима кривичних дела – анализа нормативног оквира у Републици Србији“, Зборник радова: Заштита људских и мањинских права у европском правном простору (ур. П. Димитријевић), Ниш, 2012, стр. 408.

Положај и број одговорних лица у правном лицу, које је учинило кривично дело, утичу на степеновање њихове кривице а самим тим на одмеравање казне. Прецизније, када је виши положај и већи број одговорних лица у правном лицу онда је њихова одговорност вишег нивоа. Зато се њима одмерава тежа казна односно новчана казна већег износа.

Мере које је правно лице предузело у циљу спречавања и откривања кривичног дела, могу имати статус отежавајуће или олакшавајуће околности из два разлога:

- а) ако правно лице није предузело ништа како би спречило и открило кривично дело (отежавајућа околност);
- б) ако је правно лице предузело конкретне кораке како би спречило и открило кривично дело (олакшавајућа околност).

Мере које је након учињеног кривичног дела предузело према одговорном лицу показују природу његовог поступања *post delictum*. Ако је правно лице предузело све расположиве законске мере, као што је дисциплинско санкционисање а у крајњој инстанци смењивање одговорног лица и престанак његовог радног односа, онда наведено сасвим сигурно показује да кривично дело представља изоловани чин појединца (одговорног лица) у правном лицу. Једном речју, вршење кривичних дела и других незаконитости, по природи ствари, није део пословања правног лица већ појединаца који њиме управљају.

8.2. Начин утврђивања јединствене казне

Чињеница је да правно лице може извршити више кривичних дела у идеалном и реалном стицају. У судској пракси можемо уочити већи број случајева у којима правна лица врше кривична дела у стицају. Разлог томе је чињеница да у области привредног, финансијског, еколошког у других врста криминалитета правна лица врше више кривичних дела једном радњом (идеални стицај) или са више радњи (реални стицај). Уважавајући могућности одмеравања јединствене казне за стицај кривичних дела код физичких лица, наш законодавац је предвидео правила којима се одмерава јединствена казна за стицај кривичних дела која чине правна лица.

У одредби члана 17. став 1. Закона прописано је да ако је правно лице одговорно за више кривичних дела у стицају суд ће изрећи јединствену новчану казну у висини збира утврђених казни, с тим да она не може прећи износ од петсто милиона динара. То практично значи да се најпре појединачно утврђују казне за свако кривично дело

обухваћено стицајем. Након тога се приступа утврђивању јединствене казне уз поштовање горњег ограничења њене тежине у номиналном износу од петсто милиона динара.

Ratio legis овог решења огледа се у чињеници да се тако спречава могућност утврђивања јединствене казне у енормно великим новчаним износима. С обзиром да правна лица неретко врше кривична дела која проузрокују вишемилионску штету онда законско присуство овог ограничења има пуно оправдање. У противном би суд одмеравао јединствену новчану казну за стицај кривичних дела која се према правном лицу не би могла извршити.

Додатно законско ограничење је предвиђено у ставу 2., истог члана, где стоји да ако су за сва кривична дела у стицају прописане казне затвора до три године, јединствена казна не може прећи износ од десет милиона динара. Смисао и суштина овог законског ограничења састоји се у томе да се, за кривична дела на подручју ситног и донекле средњег криминалитета, правним лицима не може утврдити јединствена казна у износу већем од десет милиона динара. У противном би судови могли несметано утврђивати јединствену новчану казну без икаквих номиналних ограничења. Једном речју, на тај начин би у судској пракси, да овог законског ограничења нема, биле могуће пресуде, где би се за више лакших кривичних дела учињених у стицају, запрећених казном затвора до три године, применом општих правила за одмеравање казне утврђивала јединствена казна у већем новчаном износу од десет милиона динара.

VI ГЛАВА

ИСТРАЖИВАЊЕ МОДАЛИТЕТА ОДМЕРАВАЊА КАЗНЕ ЗА СТИЦАЈ КРИВИЧНИХ ДЕЛА У СУДСКОЈ ПРАКСИ

1. Дефинисање предмета и циља истраживања

Истраживање модалитета одмеравања казне за стицај кривичних дела у судској пракси представља важан сегмент овога рада. У њему се преиспитују обим и динамика изречених јединствених казни за стицај кривичних дела. Зато је од изузетне важности правилно указати на предмет и циљ овога истраживања, како би се постигнути резултати могли ценити у реалном просторном и временском оквиру. Без њиховог правилног усмерења није могуће очекивати успех у предметном и циљном истраживању било ког темата.

Правилно и потпуно одређивање предмета је од вишеструког значаја у сваком емпиријском истраживању доступних статистичких података. То се првенствено односи на материју која ће бити обухваћена одређеним истраживањем. Сходно томе се различито одређује предмет истраживања у природним од предмета истраживања у друштвеним наукама. Такође се засебно диференцирају предмети истраживања у различитим друштвеним наукама, почев од економије, права, политикологије, историје, географије и др. У том смислу се у правној науци предмет истраживања сматра важним.

Од правилног предметног одређења зависи исправно постављање и дефинисање циља истраживања, постављање темата и подтемата, избор адекватних метода и др. У супротном, обављено истраживање постаје произвољно, непрецизно, сумњивих резултата и не би оправдало очекивања истраживача. На таквим основима није могуће извући исправне закључке и утврдити правилности у обиму, динамици и начину дистрибуције обрађеног статистичког материјала.

Предмет овога истраживања је обим и динамика укупног броја изречених јединствених казни за стицај кривичних дела у Републици Србији. С обзиром да се у нашој земљи једино референтним сматра Републички завод за статистику Србије (РЗС) онда су њихове званичне евиденције најпоузданији и једини признати показатељ укупног

броја и динамике статистичких података. Ради лакшег приказа свих података они су циљано класификовани према статистичким областима. Подаци правосудних органа се налазе у засебној статистичкој категорији под називом „правосуђе“. Дакле, у билтенима и саопштењима РЗС, на нивоу правосудних органа, обрађени су и публиковани статистички подаци на основу различитих критеријума. Уважавајући посебности предметног темата овога рада користићемо податке који су обрађени под одредницом: „Осуђена пунолетна лица, према групама кривичних дела, полу, саучесништву, броју учесника у извршењу дела и стицају“.²⁰¹

Циљ истраживања се састоји у утврђивању основаности основне хипотезе у целокупном раду. Он ће бити реализован на основу прикупљеног, обрађеног и приказаног статистичког материјала у одабраним календарским годинама. Сегментарним приступом ћемо утврђивати основаност хипотезе, на годишњем нивоу, а потом и у оквиру целокупног временског периода обухваћеног предметним истраживањем. Крајњи резултати ће показати у којој мери је циљ истраживања остварен односно да ли је испуњен у целости или са одређеним степеном вероватноће.

2. Методолошки оквир

У раду ће бити коришћен подесан методолошки оквир којим ће се постићи, унапред постављени, циљеви истраживања. С обзиром да подручје одмеравања казне уопште, а нарочито за стицај кривичних дела, захтева шири методолошки приступ неопходно је у постављене оквире истраживања уврстити више метода. Њихов каталог досеже изван друштвених наука односно прелази оквире правне науке. Разлог томе је чињеница да коришћење статистичког материјала захтева његову обраду, детаљан приказ и анализу добијених резултата. Ова анализа мора бити утемељена кроз примену ширег методолошког приступа који, поред правних, укључује и ванправне методе.

На основу прикупљеног статистичког материјала сматрамо неопходним коришћење следећих метода у истраживању:

- 1) Статистички метод;
- 2) Анализу садржаја;
- 3) Компаративни метод;

---

²⁰¹ Републички завод за статистику Републике Србије. Извор: <https://www.stat.gov.rs/oblasti/pravosudje/> (доступно 05.01.2023.).

- 4) Историјски метод;
- 5) Социолошки метод;
- 6) Логички метод;
- 7) Индуктивни метод;
- 8) Дедуктивни метод.

Наведени методи ће бити коришћени у датом временском и просторном контексту. На основу указане потребе у истраживању биће одабрани они методи којима се на најбољи начин могу постићи очекивани резултати.

3. Постављање опште хипотезе

Постављање *опште* или *генералне хипотезе* чини суштину сваког истраживања. Током његовог спровођења сваки истраживач настоји да утврди њену основаност у одређеним просторним и временским оквирима или, пак, њену неоснованост у наведеном контексту. Следствено томе, након прикупљања, обраде, табеларног и графичког приказа емпиријске грађе, исказане у статистичким бројкама, констатоваћемо да ли је постављена хипотеза делимично или у целости потврђена.

Општа или *генерална хипотеза* у раду гласи: „Правилно одмерена јединствена казна за стицај кривичних дела доприноси смањеној стопи криминалитета“.

4. Одређивање узорка

Одређивање узорка чини важан сегмент сваког правилно постављеног истраживања. Његова важност произилази из чињенице да непотребно велики или мали узорак директно утиче на постизање резултата спроведеног истраживања. То практично значи да правилно одмерен узорак чини реалну основу сваког истраживања. Отуда се мора кретати у подесним временским оквирима који обухватају временски период од 5 до 10 година. С обзиром да смо препознали важност правилно одређеног узорка истраживањем смо обухватили временски период 2011-2021. године.

5. Избор извора података

У раду су коришћени референтни статистички подаци објављени у саопштењима и билтенима РЗС у Београду. Ови подаци су преузети од наших правосудних институција

у номиналним износима. Након тога су обрађени применом статистичких метода на основу следећих критеријума и то:

- 1) Осуђена пунолетна лица према кривичном делу, полу, покушају и изреченим кривичним санкцијама;
- 2) Осуђена пунолетна лица према групама кривичних дела, полу, мерама безбедности, ранијој осуди и одузимању имовинске користи;
- 3) Осуђена пунолетна лица према групама кривичних дела, полу и радном статусу;
- 4) Осуђена пунолетна лица према групама кривичних дела, полу и националној припадности;
- 5) Осуђена пунолетна лица према групама кривичних дела, ранијој осуди, годинама живота и полу;
- 6) Осуђена пунолетна лица према групама кривичних дела, полу, брачном стању и школској спреми;
- 7) Осуђена пунолетна лица према групама кривичних дела, полу, саучесништву, броју учесника у извршењу дела и стицају;
- 8) Осуђена пунолетна лица према групама кривичних дела и држављанству;
- 9) Осуђена пунолетна лица према кривичном делу и оштећеним (жртвама), према полу и старости;
- 10) Осуђена пунолетна лица према надлежности вишег и основног суда, полу, покушају и изреченим кривичним санкцијама.

Ради добијања репрезентативних података, у вези са одмеравањем казне за стицај кривичних дела, одабрали смо податке приказане, у оквиру статистичког одељка, „Осуђена пунолетна лица према групама кривичних дела, полу, саучесништву, броју учесника у извршењу дела, и стицају“. Овде су детаљно обрађени подаци, укупног броја осуђених лица за стицај кривичних дела, према следећим критеријумима:

- 1) Република Србија (свега, жене);
- 2) Групе кривичних дела (свега, жене);
- 3) Република Србија - Север (Београдски регион и регион Војводине);
- 4) Република Србија - Југ (Регион Шумадије и Западне Србије);
- 5) Република Србија - Југ (Регион Јужне и Источне Србије, Регион Косово и Метохија).

На основу овако обрађених и детаљно приказаних података РЗС у раду смо одабрали два начина обраде и приказа података: табеларни и графички. У њима су, на правно транспарентан начин, представљени резултати истраживања.

6. Дефинисање временског оквира истраживања

Дефинисање временског оквира истраживања представљено је у временском опсегу 2011-2021. године. У оквиру тога су, табеларно и графички, представљени статистички резултати на основу критеријума РЗС, на следећи начин:

- 1) Укупан број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у временском периоду 2011-2021. године;
- 2) Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у свакој појединачној календарској години.

Циљано смо у раду одабрали овај временски период. На основу наведеног временског опсега могуће је утврдити присуство правилности и/или варијабилност у кажњавању учинилаца за стицај кривичних дела у Републици Србији.

7. Укупан број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији у временском периоду 2011-2021. године²⁰²

Приказ укупног броја осуђених лица за стицај кривичних дела, у временском опсегу 2011-2021. године, сачињен је на основу номиналног броја осуђених лица оба (мушког и женског) пола. На основу статистичких бројки можемо уочити различите бројчане трендове. Код мушкараца се они огледају у постепеном смањењу укупног броја осуђених лица за стицај кривичних дела. Међутим, у обрађеној, почетној и завршној години истраживања, имамо примере одступања од општег тренда. То је случај са 2018. годином када се бележи најмањи број осуђених учинилаца мушког пола (442.).

Извесне осцилирајуће трендове можемо уочити и код лица женског пола. Они се огледају у општем паду броја осуђених лица уз извесна одступања. Она се, као и код лица мушког пола, односе на 2018. годину када је укупан број осуђених лица износио 41. Очигледно је да се у овој години може приметити општи тренд смањеног броја процесуираних лица за стицај кривичних дела. Наведене статистичке податке смо табеларно и графички приказали на следећи начин:

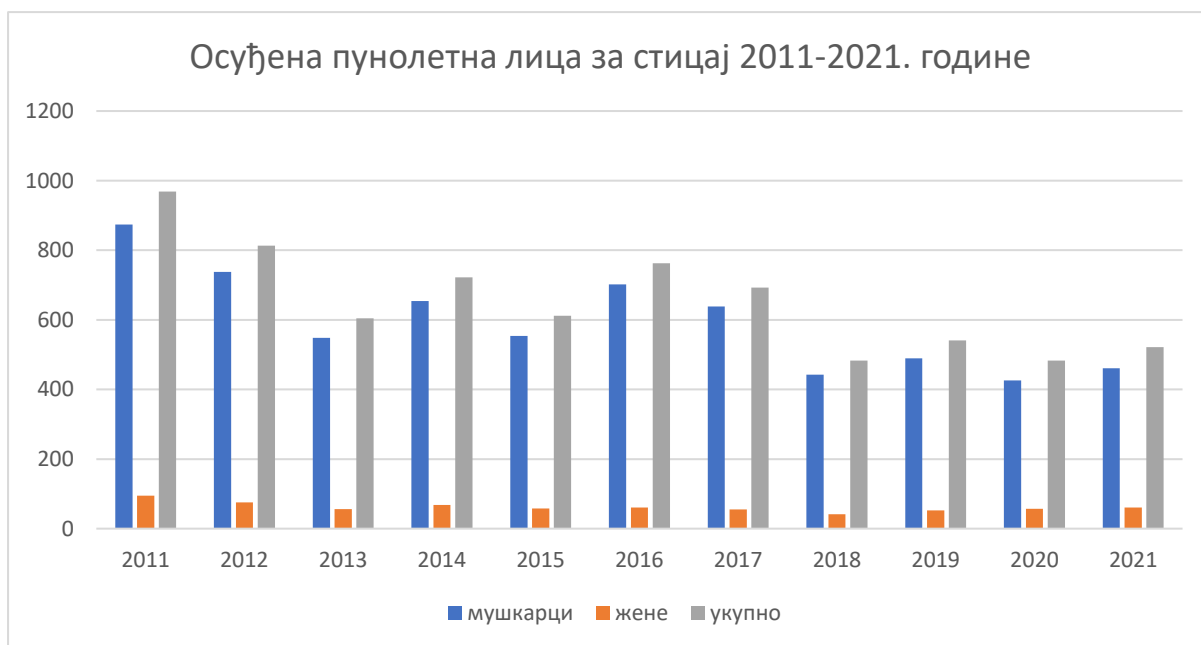
---

²⁰² Приказани подаци се заснивају на публикованим Саопштењима и Билтенима Републичког завода за статистику Србије, објављеним у временском периоду 2011-2021. године. Извор: <https://www.stat.gov.rs/oblasti/pravosudje/> (доступно 15.03.2023.).

Табела 1.

Године	мушкарци	жене	укупно
2011	874	95	969
2012	738	75	813
2013	548	56	604
2014	654	68	722
2015	554	58	612
2016	702	61	763
2017	638	55	693
2018	442	41	483
2019	489	52	541
2020	426	57	483
2021	461	61	522

Графикон 1.

7.1. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела,
у Републици Србији у 2011. години²⁰³

Табела 2.

Групе кривичних дела	мушкарци	жене	укупно
Против живота и тела	50	4	54
Против слоб. и пр. ч. и грађ.	5	1	6
Против изборних права	/	/	/
Против права по основу рада	3	/	3
Против части и угледа	10	4	14
Против полне слободе	8	/	8
Против брака и породице	132	16	148
Против интелектуалне својине	6	1	7
Против имовине	272	24	296
Против привреде	29	7	36
Против здравља људи	82	8	90
Против животне средине	13	1	14
Против оп. сиг. љ. и имовине	8	1	9
Против безб. јав. саобр.	56	7	63
Против без. рач. под.	/	/	/
Против устав. уређ. и без. РС	/	/	/
Против државних органа	26	2	28
Против правосуђа	4	1	5
Против. јав. реда и мира	29	/	29

²⁰³ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2011, Билтен РСЗС, бр. 558/2012, стр. 81-82.

Против правног саобраћаја	64	7	71
Против служ. дужности	28	3	31
Против чов. и др. доб. заш. м. п.	1	/	1
Против Војске Србије	/	/	/
Остала крив. дела из пос. зак.	48	8	56

Графикон 2.

7.2. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији
у 2012. години²⁰⁴

Табела 3.

Групе кривичних дела	мушкарци	жене	укупно
Против живота и тела	32	3	35
Против слоб. и пр. ч. и грађ.	10	/	10
Против изборних права	/	/	/
Против права по основу рада	1	/	1
Против части и угледа	13	4	17
Против полне слободе	5	/	5
Против брака и породице	131	26	157
Против интелектуалне својине	/	/	/
Против имовине	241	15	256
Против привреде	19	1	20
Против здравља људи	80	7	87
Против животне средине	1	/	1
Против оп. сиг. љ. и имовине	1	1	2
Против безб. јав. саобр.	23	2	25
Против без. рач. под.	1	/	1
Против устав. уређ. и без. РС	/	/	/
Против државних органа	25	5	30
Против правосуђа	/	/	8
Против. јав. реда и мира	57	1	58

²⁰⁴ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2012, Билтен РЗС, бр. 576/2013, стр. 83-84.

7.3. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији
у 2013. години²⁰⁵

Табела 4.

Групе кривичних дела	мушкарци	жене	укупно
Против живота и тела	27	4	31
Против слоб. и пр. ч. и грађ.	7	/	7
Против изборних права	/	/	/
Против права по основу рада	1	/	1
Против части и угледа	11	7	18
Против полне слободе	6	/	6
Против брака и породице	113	16	129
Против интелектуалне својине	/	/	/
Против имовине	216	12	228
Против привреде	16	3	19
Против здравља људи	45	3	48
Против животне средине	3	1	4
Против оп. сиг. љ. и имовине	3	/	3
Против безб. јав. саобр.	28	1	29
Против без. рач. под.	/	/	/
Против устав. уређ. и без. РС	/	/	/
Против државних органа	10	1	11
Против правосуђа	1	1	2
Против. јав. реда и мира	29	/	29

²⁰⁵ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2013, Билтен РЗС, бр. 588/2014, стр. 83-84.

Против правног саобраћаја	14	2	16
Против служ. дужности	11	5	16
Против чов. и др. доб. заш. м. п.	/	/	/
Против Војске Србије	/	/	/
Остала крив. дела из пос. зак.	7	/	7

Графикон 4.

7.4. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији
у 2014. години²⁰⁶

Табела 5.

Групе кривичних дела	мушкарци	жене	укупно
Против живота и тела	27	/	27
Против слоб. и пр. ч. и грађ.	20	/	20
Против изборних права	/	/	/
Против права по основу рада	/	/	/
Против части и угледа	6	4	10
Против полне слободе	5	2	7
Против брака и породице	135	26	161
Против интелектуалне својине	1	/	1
Против имовине	270	18	288
Против привреде	30	2	32
Против здравља људи	31	2	33
Против животне средине	4	/	4
Против оп. сиг. љ. и имовине	2	/	2
Против безб. јав. саобр.	42	6	48
Против без. рач. под.	/	/	/
Против устав. уређ. и без. РС	/	/	/
Против државних органа	14	4	18
Против правосуђа	1	/	1
Против. јав. реда и мира	18	/	18

²⁰⁶ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2014, Билтен РЗС, бр. 603/2015, стр. 83-84.

Против правног саобраћаја	32	3	35
Против служ. дужности	8	1	9
Против чов. и др. доб. заш. м. п.	/	/	/
Против Војске Србије	/	/	/
Остала крив. дела из пос. зак.	8	/	8

Графикон 5.

7.5. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији
у 2015. години²⁰⁷

Табела 6.

Групе кривичних дела	мушкарци	жене	укупно
Против живота и тела	16	/	16
Против слоб. и пр. ч. и грађ.	19	1	20
Против изборних права	/	/	/
Против права по основу рада	2	/	2
Против части и угледа	6	/	6
Против полне слободе	1	/	1
Против брака и породице	121	20	141
Против интелектуалне својине	/	/	/
Против имовине	233	14	247
Против привреде	19	12	31
Против здравља људи	42	3	45
Против животне средине	2	/	2
Против оп. сиг. љ. и имовине	1	/	1
Против безб. јав. саобр.	37	1	38
Против без. рач. под.	1	/	1
Против устав. уређ. и без. РС	/	/	/
Против државних органа	9	1	10
Против правосуђа	2	/	2

²⁰⁷ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2015, Билтен РЗС, бр. 617/2016, стр. 90-91.

Против. јав. реда и мира	7	1	8
Против правног саобраћаја	12	1	13
Против служ. дужности	15	4	19
Против чов. и др. доб. заш. м. п.	1	/	1
Против Војске Србије	/	/	/
Остала крив. дела из пос. зак.	8	/	8

Графикон 6.

7.6. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији
у 2016. години²⁰⁸

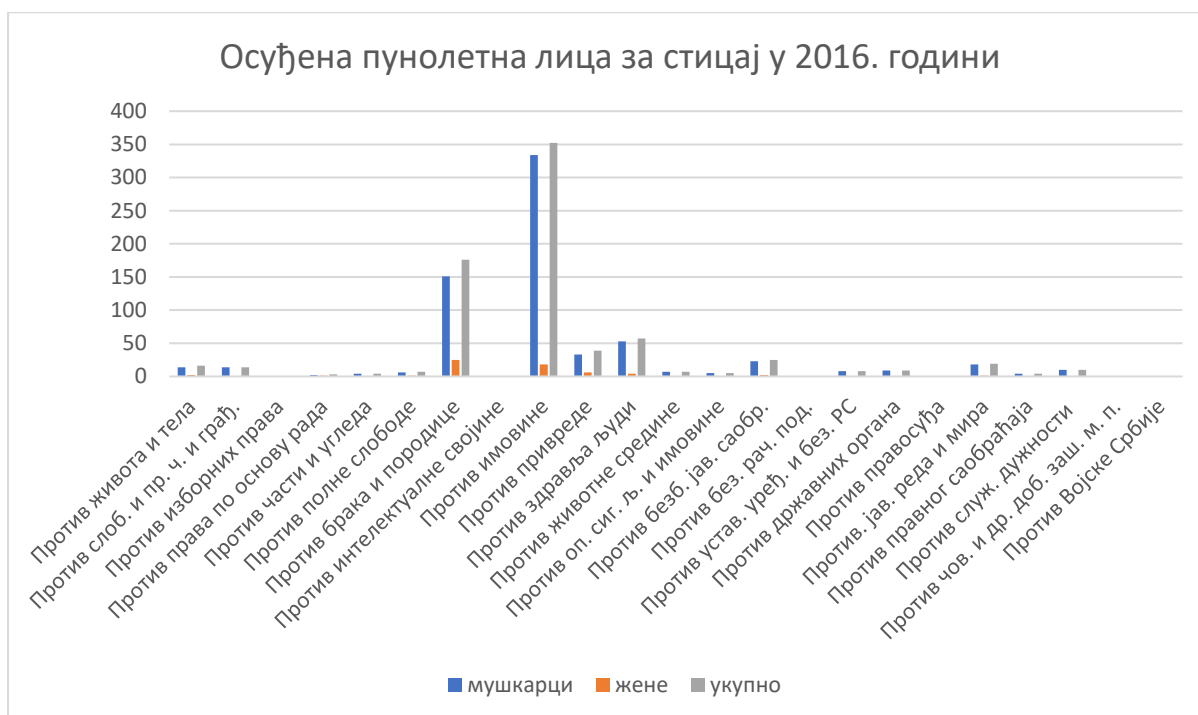
Табела 7.

Групе кривичних дела	мушкарци	жене	укупно
Против живота и тела	14	2	16
Против слоб. и пр. ч. и грађ.	14	/	14
Против изборних права	/	/	/
Против права по основу рада	2	1	3
Против части и угледа	4	/	4
Против полне слободе	6	1	7
Против брака и породице	151	25	176
Против интелектуалне својине	/	/	/
Против имовине	334	18	352
Против привреде	33	6	39
Против здравља људи	53	4	57
Против животне средине	7	/	7
Против оп. сиг. љ. и имовине	5	/	5
Против безб. јав. саобр.	23	2	25
Против без. рач. под.	/	/	/
Против устав. уређ. и без. РС	8	/	8
Против државних органа	9	/	9
Против правосуђа	/	/	/
Против. јав. реда и мира	18	1	19

²⁰⁸ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2016, Билтен РЗС, бр. 629/2017, стр. 86-87.

Против правног саобраћаја	4	/	4
Против служ. дужности	10	/	10
Против чов. и др. доб. заш. м. п.	/	/	/
Против Војске Србије	/	/	/
Остала крив. дела из пос. зак.	7	1	8

Графикон 7.

7.7. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији
у 2017. години²⁰⁹

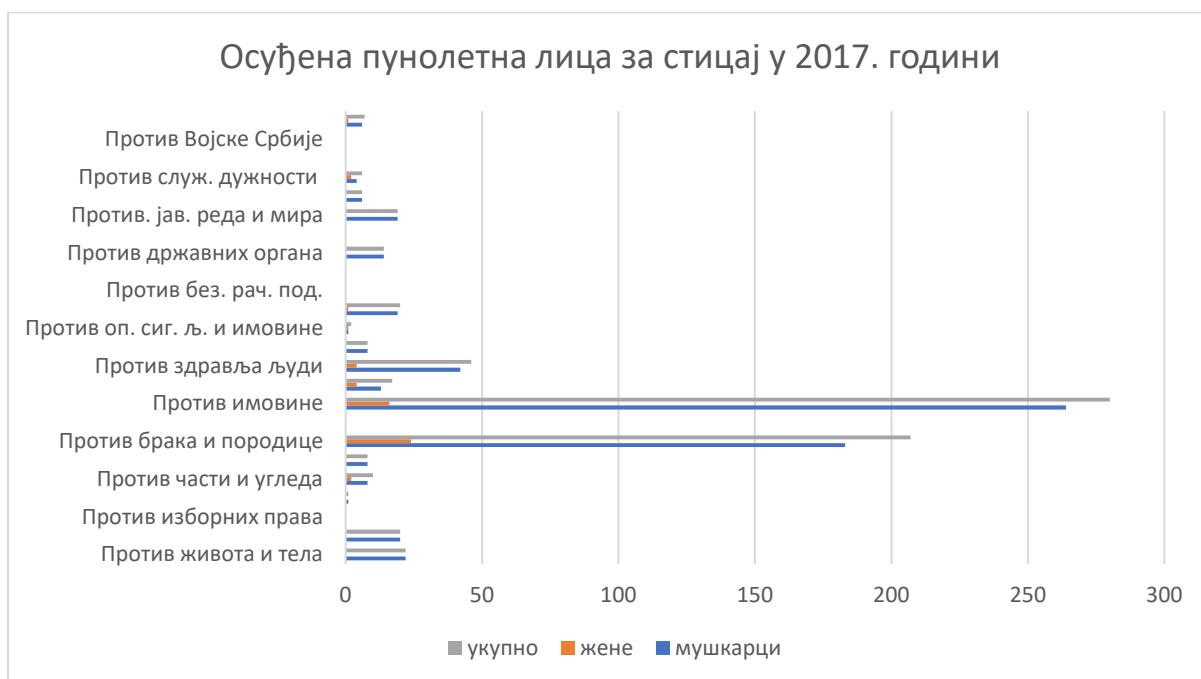
Табела 8.

Групе кривичних дела	мушкарци	жене	укупно
Против живота и тела	22	/	22
Против слоб. и пр. ч. и грађ.	20	/	20
Против изборних права	/	/	/
Против права по основу рада	1	/	1
Против части и угледа	8	2	10
Против полне слободе	8	/	8
Против брака и породице	183	24	207
Против интелектуалне својине	/	/	/
Против имовине	264	16	280
Против привреде	13	4	17
Против здравља људи	42	4	46
Против животне средине	8	/	8
Против оп. сиг. љ. и имовине	1	1	2
Против безб. јав. саобр.	19	1	20
Против без. рач. под.	/	/	/
Против устав. уређ. и без. РС	/	/	/
Против државних органа	14	/	14
Против правосуђа	/	/	/
Против. јав. реда и мира	19	/	19

²⁰⁹ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2017, Билтен РЗС, бр. 643/2018, стр. 88-89.

Против правног саобраћаја	6	/	6
Против служ. дужности	4	2	6
Против чов. и др. доб. заш. м. п.	/	/	/
Против Војске Србије	/	/	/
Остала крив. дела из пос. зак.	6	1	7

Графикон 8.

7.8. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији
у 2018. години²¹⁰

Табела 9.

Групе кривичних дела	мушкарци	жене	укупно
Против живота и тела	16	/	16
Против слоб. и пр. ч. и грађ.	7	1	8
Против изборних права	/	/	/
Против права по основу рада	/	/	/
Против части и угледа	3	1	4
Против полне слободе	3	1	4
Против брака и породице	115	17	132
Против интелектуалне својине	/	/	/
Против имовине	172	10	182
Против привреде	16	1	17
Против здравља људи	38	5	43
Против животне средине	4	/	4
Против оп. сиг. љ. и имовине	4	/	4
Против безб. јав. саобр.	18	/	18
Против без. рач. под.	/	/	/
Против устав. уређ. и без. РС	/	/	/
Против државних органа	8	/	8
Против правосуђа	1	/	1
Против. јав. реда и мира	18	1	19

²¹⁰ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2018, Билтен РСЗС, бр. 653/2019, стр. 88-89.

Против правног саобраћаја	10	/	10
Против служ. дужности	6	4	10
Против чов. и др. доб. заш. м. п.	/	/	/
Против Војске Србије	/	/	/
Остала крив. дела из пос. зак.	3	/	3

Графикон 9.

7.9. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији
у 2019. години²¹¹

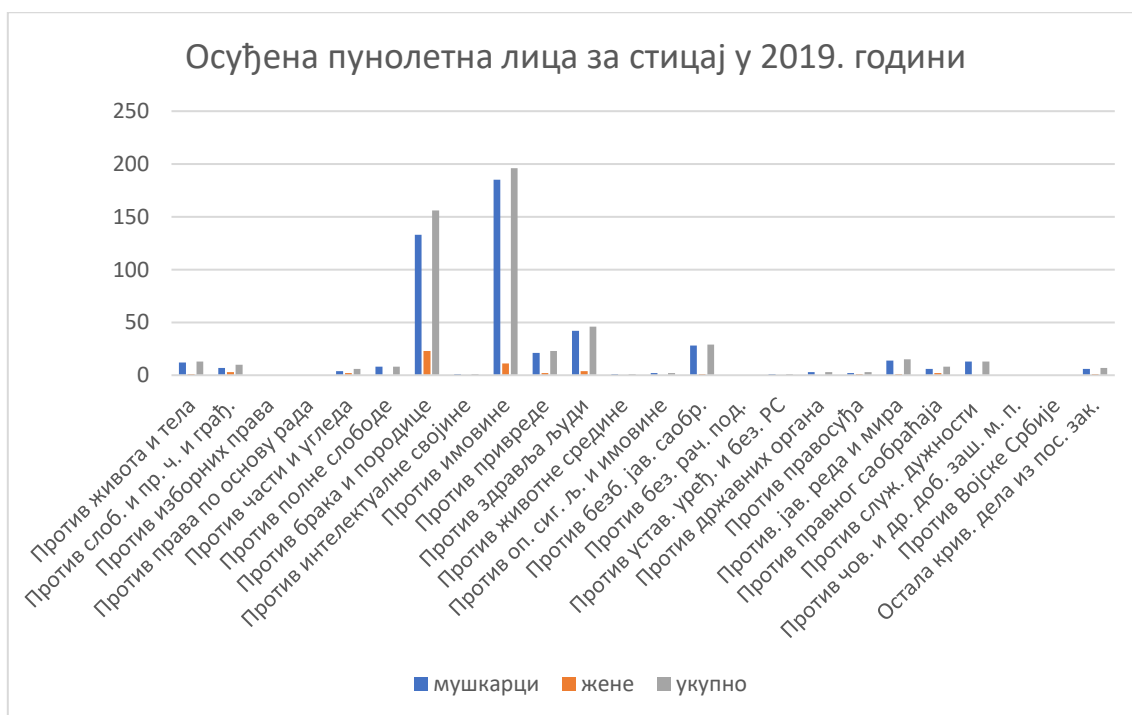
Табела 10.

Групе кривичних дела	мушкарци	жене	укупно
Против живота и тела	12	1	13
Против слоб. и пр. ч. и грађ.	7	3	10
Против изборних права	/	/	/
Против права по основу рада	/	/	/
Против части и угледа	4	2	6
Против полне слободе	8	/	8
Против брака и породице	133	23	156
Против интелектуалне својине	1	/	1
Против имовине	185	11	196
Против привреде	21	2	23
Против здравља људи	42	4	46
Против животне средине	1	/	1
Против оп. сиг. љ. и имовине	2	/	2
Против безб. јав. саобр.	28	1	29
Против без. рач. под.	/	/	/
Против устав. уређ. и без. РС	1	/	1
Против државних органа	3	/	3
Против правосуђа	2	1	3
Против. јав. реда и мира	14	1	15

²¹¹ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2019, Билтен РЗС, бр. 665/2020, стр. 96-97.

Против правног саобраћаја	6	2	8
Против служ. дужности	13	/	13
Против чов. и др. доб. заш. м. п.	/	/	/
Против Војске Србије	/	/	/
Остала крив. дела из пос. зак.	6	1	7

Графикон 10.

7.10. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији
у 2020. години²¹²

Табела 11.

Групе кривичних дела	мушкарци	жене	укупно
Против живота и тела	8	/	8
Против слоб. и пр. ч. и грађ.	13	2	15
Против изборних права	/	/	/
Против права по основу рада	1	2	3
Против части и угледа	3	4	7
Против полне слободе	6	/	6
Против брака и породице	149	32	181
Против интелектуалне својине	/	/	/
Против имовине	127	14	141
Против привреде	13	/	13
Против здравља људи	50	1	51
Против животне средине	4	1	5
Против оп. сиг. љ. и имовине	2	/	2
Против безб. јав. саобр.	14	/	14
Против без. рач. под.	/	/	/
Против устав. уређ. и без. РС	/	/	/
Против државних органа	6	/	6
Против правосуђа	/	/	/
Против. јав. реда и мира	9	1	10

²¹² Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2020, Билтен РЗС, бр. 677/2021, стр. 94-95.

Против правног саобраћаја	4	/	4
Против служ. дужности	1	/	1
Против чов. и др. доб. заш. м. п.	1	/	1
Против Војске Србије	/	/	/
Остала крив. дела из пос. зак.	15	/	15

Графикон 11.

7.11. Број осуђених лица за стицај, према групама кривичних дела, у Републици Србији
у 2021. години²¹³

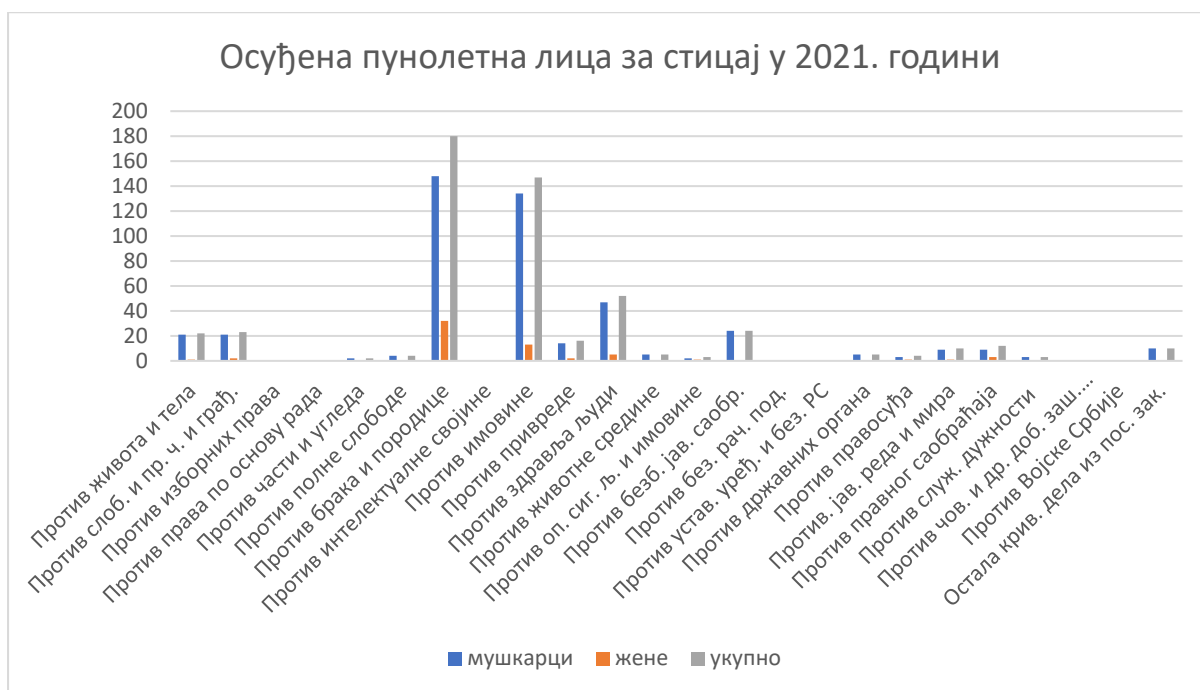
Табела 12.

Групе кривичних дела	мушкарци	жене	укупно
Против живота и тела	21	1	22
Против слоб. и пр. ч. и грађ.	21	2	23
Против изборних права	/	/	/
Против права по основу рада	/	/	/
Против части и угледа	2	/	2
Против полне слободе	4	/	4
Против брака и породице	148	32	180
Против интелектуалне својине	/	/	/
Против имовине	134	13	147
Против привреде	14	2	16
Против здравља људи	47	5	52
Против животне средине	5	/	5
Против оп. сиг. љ. и имовине	2	1	3
Против безб. јав. саобр.	24	/	24
Против без. рач. под.	/	/	/
Против устав. уређ. и без. РС	/	/	/
Против државних органа	5	/	5
Против правосуђа	3	1	4
Против. јав. реда и мира	9	1	10

²¹³ Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2021, Билтен РСЗС, бр. 689/2022, стр. 96-97.

Против правног саобраћаја	9	3	12
Против служ. дужности	3	/	3
Против чов. и др. доб. заш. м. п.	/	/	/
Против Војске Србије	/	/	/
Остала крив. дела из пос. зак.	10	/	10

Графикон 12.

8. Тенденције у кретању броја осуђених лица за стицај кривичних дела у временском периоду 2011-2021. године

Кретање укупног броја осуђених лица, у спроведеном истраживању, оптира у оквирима годишњих кретања броја осуђених лица (2011-2021. године) и у оквиру појединачних кретања у свакој одабраној календарској години. На тај начин је могуће уочити различите тенденције у кретањима номиналних бројева осуђених лица. Оне се испољавају на нивоу варијабилних тенденција и кроз присуство евентуалних законитости у њиховом кретању.

8.1. Варијабилне тенденције

Уочавање варијабилних тенденција у оквирима укупног броја осуђених лица, у временском периоду 2011-2021. године, огледају се у присутним одступањима. Она се испољавају међу припадницима оба (мушког и женског) пола што утиче на укупан број осуђених лица у истраживањем обухваћеним календарским годинама. Зато имамо ситуацију да у 2011. години имамо највећи број осуђених лица мушког пола (укупно 874). Такође се и код лица женског пола може уочити највећи број осуђених у овој години (укупно 95).

Присуство варијабилног тренда броја осуђених лица мушког пола начелно је уочљиво у свим посматраним годинама. Овде нема бројчаног поклапања укупног броја осуђених лица мушког пола. Међутим, у временском периоду 2018-2021. године, имамо драстично одступање укупног броја осуђених лица (скоро дупло) у односу на почетне године обухваћене овим истраживањем. Очигледно је да разлог томе треба тражити у смањеном броју учињених кривичних дела у стицају.

Присуство варијабилног тренда броја осуђених лица женског пола највећим делом прати бројчану статистику мушких лица. Ако изоставимо разлику укупног номиналног броја осуђених лица женског пола, који је драстично мањи, у осталом готово да нема присуства различитих варијабилитета. Наведено се огледа у чињеници да је највећи број осуђених лица женског пола евидентиран у 2011. години (укупно 95) док је најмањи број евидентиран у 2018. години (укупно 41). У осталим годинама имамо изражен варијабилитет који прати исте тенденције као и код осуђених лица мушког пола.

У појединачним календарским годинама уочљиво је присуство различитих

тенденција броја осуђених лица мушког и женског пола. Можемо их пратити према њиховом укупном броју у односу на кривична дела одређене групе. Треба констатовати да се варијабилност укупног броја осуђених лица припадника оба пола (мушког и женског) различито огледа у односу према појединим групама кривичних дела. То се посебно односи на групе кривичних дела против здравља људи и против привреде чија бројка благо осцилира. Међутим, у свом међуодносу, нема значајнијих разлика јер се укупан број кривичних дела против брака и породице врши у троструко вишем бројчаном износу у односу на групу кривичних дела против привреде. Тако је, примера ради у 2016. години, укупан број осуђених лица (оба пола) код групе кривичних дела против брака и породице износио 176 док је код групе кривичних дела против привреде износио 39. Начелно и код осталих, истраживањем обухваћених година, нема значајнијих одступања код утврђивања међуодноса броја осуђених лица ове две групе кривичних дела. Ипак, присуство варијабилности између наведених група кривичних дела, исказано је у последњој обрађеној години (2021), када се њихов међуоднос кретао у значајно већем проценту у корист групе кривичних дела против брака и породице.

8.2. Присуство законитости

Чињеница да обим и динамику укупног броја осуђених лица за стицај кривичних дела карактерише варијабилност не може довести у питање постојање извесних законитости. Оне се односе на одређене групе кривичних дела чија се узастопност у извршењу пресликава и код укупног броја осуђених лица. У питању су групе кривичних дела које се, по правилу, најчешће врше и код појединачних кривичних дела изван стицаја. Важно је нагласити да се присуство законитости појављује код осуђених лица оба пола (мушког и женског).

На основу укупног броја осуђених лица, у временском периоду 2011-2021. године, можемо констатовати да се законитост њиховог бројчаног кретања заснива на постепеном смањењу апсолутних бројки. У почетној 2011. години имамо укупно 969 осуђених лица за стицај кривичних дела. У крајњој 2021. години ова бројка је сведена на укупно 522 осуђена лица за стицај кривичних дела. Међутим, тиме се не нарушава варијабилност укупног броја осуђених лица, код појединачних календарских година обухваћених овим истраживањем, о чему је претходно већ било речи. Примера ради, законитост постепеног смањења броја осуђених лица нарушена је у 2015. години, када је осуђен мањи број лица (укупно 612), у односу на 2016. годину, када је осуђено више

лица (укупно 763).

У појединачним календарским годинама присуство законитости можемо утврђивати кроз међуоднос броја осуђених лица и одређених група кривичних дела. С обзиром да група кривичних дела против имовине доминира у апсолутним бројкама, по укупном броју кривичних дела, неопходно је утврдити присуство ове законитости и код стицаја кривичних дела. У првој календарској години (2011.), обухваћеној овим истраживањем, укупан број осуђених лица оба пола (мушког и женског) за стицај кривичних дела износио је 296. Након тога, сваке наредне календарске године, следи постепени пад броја осуђених лица, све до 2014. године, када бројка осуђених лица за стицај, у односу на групу кривичних дела против имовине, износи укупно 288.

Након варијабилних трендова, у наредне две календарске године, наступа период постепене бројчане стагнације осуђених лица оба пола (мушки и женски) за стицај кривичних дела против имовине. У последњој календарској години, обухваћеној овим истраживањем, број осуђених лица износио је укупно 147.

9. Завршни осврт истраживања

У завршној фази истраживања неопходно је утврдити основаност постављене опште или генералне хипотезе у раду која гласи: „Правилно одмерена јединствена казна за стицај кривичних дела доприноси смањеној стопи криминалитета“. На основу резултата спроведеног истраживања, које укључује обим и динамику прикупљених и обрађених статистичких података публикованих у РЗС, можемо констатовати да је постављена хипотеза потврђена.

Основаност постављене хипотезе заснивамо на следећим параметрима:

- 1) Варијабилним тенденцијама у кретању осуђених лица за стицај кривичних дела у временском периоду 2011-2021. године.
- 2) Присутним законитостима у кретању осуђених лица за стицај кривичних дела у временском периоду 2011-2021. године.
- 3) Опадајућем броју укупно осуђених лица оба пола (мушком и женском) у свакој од истраживањем обухваћених календарских година, у назначеном временском периоду.
- 4) Општем закључку да ће се овакав тренд наставити у наредним календарским годинама.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Кажњавање злочинаца старо је колико и само људско друштво. Оно је испрва имало одлике родовско-племенског начина реакције на злочин појединца, према једном и/или више припадника истог колективитета (рода, племена). Међутим, ово кажњавање није било подупрто правним нормама, већ се заснивало на моралним и обичајним нормама, као неписаним правилима понашања. Зато није било могуће говорити о било каквом облику одмеравања казне према злочинцу. Али не треба previdети чињеницу да су ова правила била ефикасно средство регулисања међусобних односа људи као чланова, ужих или ширих, колективитета. Потоњи развој људске историје, праћен кроз временске периоде старог и средњег века, показује знатно суровији али уређенији систем кажњавања злочинаца.

Једним од доминантнијих правних споменика можемо означити Хамурабијев законик. У њему можемо пронаћи кривичне прописе у којима се уређује начин кажњавања злочинаца за различита дела. Међутим, класни карактер ових норми, самим тим и начина кажњавања, представља основно обележје Хамурабијевог законика. Нескривено се прописују различите врсте и мере казни за припаднике виших и нижих друштвених слојева, што служи одржавању политичког поретка заснованог на класном карактеру. Атинско кривично право, поред смртне и казне прогонства, познаје казну атимије која се сводила на губитак части. Ова казна је интересантна јер се приликом њеног изрицања осуђени могао казнити и имовинском казном. У римском праву, из времена Закона 12 таблица, предвиђено је строго кажњавање злочинаца попут: талиона (око за око, зуб за зуб, односно принцип мера за меру), шибање оцеубице до смрти, везивање кривца у врећу са змијом, псом, петлом, мајмуном а потом бацање у море. Међутим, грандиозност римског права у далеко већем степену је била заснована на грађанском праву док су на подручју кривичног права остали на нивоу других старовековних држава.

Кажњавање у средњем веку потпуно је било у духу црквеног поимања права. У инквизиционом кривичном поступку није било могуће говорити о адекватном начину кажњавања. Уместо тога, само вођење поступка је тежило изнуђивању признања у које сврхе су биле дозвољени сви облици тортурног поступања. Казне су биле смртне а

евентуално покајање је било у функцији олакшавања начина њиховог извршења. Следствено томе, није било говора о одмеравању казне а још мање о познавању стицаја кривичних дела. У нашем правном простору донет је важан правни споменик - Душанов законик. У његовим одредбама је кажњавање највећим делом било саобразно византијском начину кажњавања криваца. Систем кажњавања, у одредбама Душановог законика, креће се од смртне казне, телесних казни, па све до новчаног кажњавања у виду вражде, глобе и др. Смртна казна је била предвиђена само за најтежа дела. Међутим, као и код других правних споменика тога времена, нема говора о нормативном уређењу одмеравања казне за стицај кривичних дела. Даљи историјски развој кажњавања у Србији, након потпадања под туркусу власт, није могуће пратити.

Уласком у заједничку државу Краљевину СХС, потом социјалистичку Југославију, Србија је постала једна од њених федералних јединица. Општи део кривичног права био је регулисан савезним кривичним законодавством. Кривични законик – општи део ФНРЈ из 1947. године представља први југословенски кривични пропис донет у послератном периоду. У њему су садржане одредбе којима се регулише материја општег дела кривичног материјалног права. Законик је познавао институт идеалног и реалног стицаја кривичних дела. Предвиђао је посебна правила за одмеравање казне у овом случају. Систем утврђивања јединствене казне заснивао се на асперационом моделу. То практично значи да ће јединствена казна бити већа од сваке појединачно утврђене казне, али мања од њиховог укупног збира, и не већа од законске мере примењене врсте казне. Предвиђена је могућност примене система апсорпције када суд оцени да стицај кривичних дела не указује на повећану опасност учиниоца.

Југословенско кривично законодавство је доживело велике промене седамдесетих година 20. века. Истовремено се доносе сви кривични закони од којих је, за подручје општег кривичног материјалног права, важан Кривични закон СФРЈ из 1976. године. У погледу кажњавања законодавац не прави разлику између идеалног и реалног стицаја кривичних дела. Притом се примењују јединствена правила одмеравања казне, како у погледу утврђивања појединачних казни, тако и приликом одмеравања јединствене казне. Након распада СФРЈ и формирања СРЈ, као њеног правног следбеника, долази до преузимања претходних законских решења. Измене и допуне кривичног законодавства извршене су ради усклађивања износа новчане казне услед инфлаторних кретања у земљи. У осталоме, одмеравање казне за стицај кривичних дела, регулисано је на идентичан начин као и у претходном Кривичном закону.

Одмеравање казне у међународном кривичном праву можемо пратити узимајући

у обзир рад кривичног правосуђа, у периоду после Другог светског рата, па све до данашњих дана. У раду Нирнбершког суда можемо уочити примену оскудних кривичних правила од стране сила победница. У њима није било места за посебна правила одмеравања казне за стицај кривичних дела. Међународни кривични суд за бившу Југославију у Хагу показао је низ особености у примени кривичних норми. Уводе се нови кривичноправни институти, којих није било у кривичном законодавству бивших југословенских република, чијим држављанима се судило пред овим судом. Према одредби члана 24. Статута МКТЈ кривичне санкције које може изрећи претресно веће тичу се само казне затвора. Конкретније одредбе, у погледу одмеравања казне за стицај кривичних дела, проналазимо у ставу 2. наведеног члана 24. Статута МКТЈ где се наводи, да приликом изрицања казни, претресна већа узимају у обзир факторе попут тежине кривичног дела и личних прилика осуђеника. Отуда се судском већу налаже да размотри присуство објективних и субјективних околности приликом одмеравања казне. Међутим, у Правилнику о поступку и доказима овога суда наводи се да ће претресно веће, када прогласи оптуженог кривим по једној или више оптужби садржаних у оптужници, изрећи казну за сваку од оптужби по којој је оптужени проглашен кривим и навести да ли ће се казне издржавати консекутивно или упоредно, осим уколико одлучи да примени своје овлашћење да изрекне јединствену казну која одражава укупно кажњиво понашање оптуженог. Једном речју, претресно веће одмерава и утврђује појединачне казне за свако кривично дело а потом изриче јединствену казну за стицај ових кривичних дела.

Одмеравање казне за стицај кривичних дела у упоредном законодавству могуће је анализирати на основу њихове припадности једном од два система: англо-саксонском и европско-континенталном. Англо-саксонски правни систем одликују бројне специфичности које се огледају у везивању за претходне судске пресуде које имају правни значај прецедента. Зато у судској пракси наилазимо на примену различитих система одмеравања казне за стицај кривичних дела. Они се крећу од сабирања појединачних казни, за свако учињено кривично дело (систем кумулације), па све до њиховог апсорбовања са најтежом тј. смртном казном (систем апсорпције). Поред тога, јединствена казна неретко представља производ нагодбеног начина окончања кривичног предмета. Европско-континентални правни систем се заснива на уставним и законским прописима као изворима права. Уставне одредбе имају начелни и општи карактер и њима се јемче основна људска права и слободе од различитих облика недозвољеног ограничења. Кривично законодавство (материјално и процесно) има статус основних извора права. У овим прописима се налазе различита законска решења чији заједнички

именитељ представља коришћење једног или више система одмеравања казне за стицај кривичних дела.

Теоријске димензије одмеравања казне за стицај кривичних дела почивају на различитим становиштима. Она полазе од прописане сврхе кажњавања, крајњих домета специјалне и генералне превенције и личности учиниоца кривичног дела. У кривичној доктрини се утврђују најпогоднији принципи односно системи ради постизања правичног кажњавања. Међутим, одсуство склада кривичне доктрине, законодавства и судске праксе, испољава се у конкретизацији самог процеса кажњавања. Особеност доктринарног схватања одмеравања казне за стицај кривичних дела уочљива је у пружању отпора новим законским решењима. Један број аутора сматра ова решења лаким и недовољно репресивним. Друга група аутора активно подржава процес депенализације кривичног права у делу одмеравања казне за кривична дела на подручју ситног криминалитета.

Одмеравање казне за стицај кривичних дела у нашем кривичном праву можемо разматрати на основу важећих законских решења. Наиме, стицај кривичних дела представља самостални институт у нашем кривичном праву. Састоји се у томе што учинилац, са једном или са више радњи, оствари биће више кривичних дела за која му се једновремено суди. У погледу одмеравања казне примењују се две групе законских правила и то: општа и посебна.

На основу *општих правила* одмеравају се појединачне казне за свако кривично дело обухваћено стицајем. У обзир се узимају олакшавајуће и отежавајуће околности које чине: степен кривице учиниоца кривичног дела, побуде из којих је кривично дело учињено, јачина угрожавања или повреде заштићеног добра, околности под којима је кривично дело учињено, ранији живот учиниоца кривичног дела, личне прилике учиниоца кривичног дела, држање учиниоца после учињеног кривичног дела и његов однос према жртви, друге околности које се односе на личност учиниоца, имовно стање учиниоца кривичног дела и посебна околност за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње.

Посебним правилима се утврђује јединствена казна применом три могућа система: апсорпције, асперације и кумулације. Апсорпција се састоји у томе што најтежа казна апсорбује блаже, појединачно утврђене, казне за кривична дела учињена у стицају. Асперација се примењује када се јединствена казна за стицај кривичних дела утврђује на начин да буде већа од појединачно утврђене казне а да не сме прећи њихов укупан збир. Кумулацију чини једноставан збир појединачно утврђених казни за свако кривично

дело обухваћено стицајем. Наведена правила имају своју примену у конкретним одредбама КЗС. Код малолетних лица и правних лица одмеравање казне за стицај кривичних дела заснива се на једноставнијим законским решењима.

Истраживање модалитета одмеравања казне за стицај кривичних дела у судској пракси спроведено је на основу јасно постављених методолошких правила. На самом почетку су постављени предмет и циљ истраживања са јасно утврђеним методолошким оквиром. Формулисана је општа или генерална хипотеза у раду која гласи: „Правилно одмерена јединствена казна за стицај кривичних дела доприноси смањеној стопи криминалитета“. С обзиром да одређивање узорка чини важан сегмент сваког истраживања, обухваћен је нешто дужи временски период у распону 2011-2021. године. Коришћени су референтни статистички подаци објављени у саопштењима и билтенима РЗС у Београду. Добијени статистички подаци су обрађени и представљени табеларно и графички. У завршној фази је констатовано да је постављена хипотеза у целости потврђена, што је аргументовано на основу више утврђених параметара, који се везују за присуство варијабилних тенденција и утврђених законитости.

ЛИТЕРАТУРА

1. Авдијев, В. И.: Историја старог истока, Научна књига, Београд, 1952.
2. Аћимовић, М.: Психологија злочина и суђења, Београд, 1988.
3. Аврамовић, С.: Општа правна историја (I део), Досије, Београд, 1995.
4. Аврамовић, С., Станимировић, В.: Упоредна правна традиција, Службени гласник, Београд, 2009.
5. Аврамовић, Д., Јованов, И.: „(Зло)употреба реторике - примери од антике до савремене државе националног надзора“, Зборник радова Правног факултета, бр. 4/2020, стр. 1285-1303.
6. Анђелковић, М.: Шестојануарска диктатура и Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Правни факултет, Ниш, 2018.
7. Бачић, Ф.: Казнено право - опћи дио, Информатор, Загреб, 1998.
8. Бабић, М. et al.: Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини, Заједнички пројекат Вијећа Европе и Европске комисије, књига I, књига II, Сарајево, 2005.
9. Бабић, М., Марковић, И.: Кривично право-општи дио, Правни факултет, Бања Лука, 2013.
10. Бановић, Б. Јоксић, И.: Малолетнички затвор у законодавству и пракси, Факултет безбедности, Београд, 2012.
11. Бановић, Б., Бејатовић, С.: Основи међународног кривичног права, Правни факултет, Крагујевац, 2011.
12. Богојевић, Р., Лазаревић, Р.: „Кривично дело разбојништво са посебним освртом на обим, динамику и структуру на подручју ПУ Нови Сад“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 9/2013, стр. 459-469.
13. Бркић, С.: „Терет доказивања у кривичном и парничном поступку“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2012, стр. 299-329.
14. Васиљевић-Продановић, Д.: „Теорије кажњавања и њихове пенолошке импликације“, Специјална едукација и рехабилитација, бр. 3/2011, стр. 509-525.

15. Миладиновић-Стефановић, Д.: „Одмеравање казне правним лицима као учиниоцима кривичних дела – анализа нормативног оквира у Републици Србији“, Зборник радова: Заштита људских и мањинских права у европском правном простору (ур. П. Димитријевић), Ниш, 2012, стр. 401-416.
16. Коларић, В., Вукићевић, В.: „Културна политика југословенског самоуправљања идејно-вредносне основе и модалитети“, Социолошки преглед, бр. 4/2018, стр. 1230-1250.
17. Вулевић, П.: „Одмеравање казне за кривична дела у стицају“, Култура полиса, бр. 44/2021, стр. 111-122.
18. Врањанац, Д.: „Однос законског и прецедентног права у Енглеској – нека питања“, Правни записи, бр. 1/2012, стр. 22-35.
19. Врекић, Д.: „Новчана казна као алтернатива лишења слободе кратког трајања“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 12/1995, стр. 503-505.
20. Врховшек, М.: „Одговорност правних лица за привредне преступе или кривична одговорност правних лица de lege ferenda“, Право – теорија и пракса бр. 4/1999 стр. 3-15.
21. Група аутора, Коментар Кривичног закона СФРЈ, Савремена администрација, Београд, 1978.
22. Глигић, С.: „Да ли је дозвољено убити?“, Анали Правног факултета у Београду, бр. 2/2008, стр. 262-271.
23. Димитријевић, В. et al.: Људска права, БГ Центар за људска права, Београд, 1997.
24. Димитријевић, В. et al.: Хашке недоумице - Познато и непознато о Међународном кривичном трибуналу за бившу Југославију (друго издање), Београд, 2013.
25. Драгојевић, Н., Милачић Видојевић, И.: „Теорије породичног функционисања“, Специјална едукација и рехабилитација, бр. 2/2010, стр. 357-372.
26. Ђекић, Ђ.: „О утицају византијског на српско обичајно право у IX веку“, Зборник радова Филозофског факултета у Приштини, бр. 46-2/2016, стр. 278-285.
27. Ђурић, А.: Мотив у кривичном праву, Пеликан принт, Ниш, 2006.
28. Ђурђић, С.: „Идеја правде у антици“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 9/2006, стр. 508-517.
29. Живановић, Т.: Законски извори кривичног права Србије и историјски развој његов и њеног кривичног правосуђа од 1804. до 1865., САНУ, Београд, 1967.

30. Живановски, Н.: „Различит третман говора мржње у процесима комуникације у Европи и САД“, ЦМ - часопис за управљање комуницирањем, бр. 32/2014, стр. 57-68.
31. Зорић, П.: Законоправило Светога Саве и правни транспланти, Правни факултет, Београд.
32. Илић, А.: Историјски развој друштвене реакције на криминално понашање, Правни факултет, Ниш, 2013.
33. Играчки, Ј.: „Политика строгог кажњавања - изазови кривичног права у превенцији криминала“, Безбедност, бр. 1/2022, стр. 179-190.
34. Илић, В.: „(Не)помирљивост казне доживотног затвора и људских права“, Crimen, бр. 2/2019, стр. 156-173.
35. Јасић, С. (прир.); Хамурабијев законик, Закон XII таблица, Коран, Руска правда, Винодолски закон, Душанов законик, Будућност, 1968.
36. Јанковић, Д.: „Одмеравање и индивидуализација казне у кривичном законодавству и судској пракси Републике Србије“, Анали Правног факултета у Београду, бр. 2/2010, стр. 371-388.
37. Јанковић, С.: „Признање кривичног дела као олакшавајућа околност“, Правни записи, бр. 2/2015, стр. 347-361.
38. Јоксић, И.: „Кривичноправна заштита од дискриминације у Србији“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 6/2011, стр. 311-326.
39. Јоксић, И.: „Душанов законик – социјални контекст и правна наслеђа“, Национални интерес, бр. 3/2015, стр. 189-207.
40. Јоксић, И.: „Примери из судске праксе у старом српском правосуђу“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 11-12/2015, стр. 589-605.
41. Јоксић, И.: „Привидни стицај кривичних дела у кривичном праву Србије“, Право - теорија и пракса, бр. 4/2021, стр. 59-74.
42. Јовашевић, Д.: „Кривица у новом Кривичном закону“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 9/2006, стр. 475-507.
43. Јовашевић, Д.: „Нирнбершка пресуда – седам деценија касније“, Војно дело, бр. 7/16, стр. 380-392.
44. Јовашевић, Д., Стевановић, З.: Казне као облик друштвене реакције на криминал, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2011.
45. Јеличић, М.: Образложење кривичне пресуде као елеменат права на правично суђење, Правни факултет, Београд, 2016.

46. Кант, И.: *Метафизика морала*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Нови Сад, 1993, стр. 133.
47. Калаба, Д.: „Рад у јавном интересу као казна (Чл. 52. КЗ) у судској пракси“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, бр. 1-2/2018, стр. 90-110.
48. Кокољ, М.: „О потреби увођења у закон одредбе о забрани двоструког вредновања“, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, бр. 1/1990.
49. Костић, М.: „Историјски преглед кривичноправног положаја малолетника у нашем законодавству“, У: *Србија 1804-2004 (друштво, економија, држава, право, политика, култура, религија)*, Ниш, 2005.
50. Константиновић-Вилић, С., Костић, М.: „Врсте казни и облици кажњавања у Србији до краја другог светског рата“, *Пешчаник*, бр. 3/2005, стр. 13-23.
51. Константиновић-Вилић, С., Костић, М.: *Пенологија*, Свен, Ниш, 2006.
52. Ковачевић, В.: „Енглеска и право, историјски развој и неке специфичности“, *Правни записи*, бр. 2/2011, стр. 613-630.
53. Колаковић-Бојовић, М.: „Основ одговорности правних лица за кривична дела“, *Страни правни живот*, бр. 2/2011, стр. 167-184.
54. Клисарић, С.: „Хакерски напади као облик сајбер тероризма“, *Мегатренд ревија*, бр. 2/2021, стр. 223-232.
55. Крајкер, Г.: „Људска права“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, бр. 6/2001, стр. 243-254.
56. Крстић-Мистрицеловић, И.: „Доношење и значај Полицијске уредбе из 1850. године“, *Безбедност*, бр. 1-2/2009, стр. 414-432.
57. Кршљанин, Н.: „Краљевство и архиепископија у српским и поморским земљама Немањића“, У: *Тематски зборник у част 800 година проглашења краљевства и архиепископије свих српских и поморских земаља Немањића*, Београд, 2019, стр. 413-449.
58. Кнежевић, С.: „Изјављивање жалбе“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 31/1991, стр. 179-190.
59. Кнежевић, М.: „Рад на унификацији материјалног кривичног права Краљевине СХС – од пројекта из 1910. године до предлога Казненог законика из 1926. године“, *Весник правне историје*, бр. 1/20, стр. 165-230.
60. Лазаревић, Љ.: *Коментар Кривичног законика*, Правни факултет Унион, Београд, 2011.

61. Лакобрија, Н.: „Злочин и казна – Европа и Србија XIX века“, *Civitas*, бр. 1/2020, стр. 136-158.
62. Лазих, Д., Даниловић, А.: „Кривичне санкције у Србији од 1945. до 2019. године“, *Баштина*, бр. 56/2022, стр. 257-273.
63. Лопичић Јанчић, Ј.: „Проф. др Алберт Вајс и Нирнбершки процес“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/11, стр. 381-393.
64. Lutl'rell, M. H.: „The Impact of the Sentencing Reform Act on Prison Management“, *A Journal of correctional philosophy and practice*, бр. 4/1991, р. 54-57.
65. Љубичић, М.: „Кретање малољетничког преступништва у Србији у периоду 1980-2004.“, *Социолошки преглед*, бр. 4/2006, стр. 591-613.
66. Љубојевић, Р. et al., „Историјско правни аспекти кажњавања физичких лица у Србији од 1804. до 1945. године“, *Мегатренд ревија*, бр. 3/2021, стр. 173-188.
67. Маликовић, Д.: „Језуитски ред, његова организација и рад“, *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, бр. 2/2012, стр. 233-269.
68. Маринковић, М.: „Казне у француском Кривичном законнику од 1810. године“, *Форум (онлајн)*, бр. 1-2/2019, стр. 87-107.
69. Морган, Л.: *Древно друштво*, Просвета, Београд, 1981.
70. Миладиновић-Стефановић, Д.: *Редовно одмеравање казне у кривичном праву*, Правни факултет, Ниш, 2012.
71. Милошевић, М.: *Одговорност правних лица за кривична дела*, Правни факултет, Београд, 2012.
72. Милевски, М.: „Ретрибутивне теорије казне“, *Theoria*, бр. 2/2013, стр. 37-59.
73. Милевски, В.: *Етичка анализа савремених теорија казне: између утилитаристичког и ретрибутивног оправдања казне*, Филозофски факултет, Београд, 2014.
74. Мердовић, Б., Стаменковић, М.: „Актуелизација питања поновног увођења смртне казне у кривично законодавство“, *Право - теорија и пракса*, бр. 7-9/2017, стр. 27-39.
75. Наумовски, Г., Проданов, Д.: „Историјски развој деликта против државе у старом Риму“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 83/2019, стр. 93-103.
76. Новоселец, П.: „Студија случаја“, *Хрватски годишњак за казнене знаности и праксу*, број 2/2022, стр. 583-585.
77. Новаковић, М., Ђерић, М., Ђерић, М.: „Искони мржње“, *Енграми*, бр. 1-2/2003, стр. 91-95.

78. Николић, З., Јоксић И.: Малолетничка делинквенција: социјалнопсихолошки и кривичноправни аспекти, Институт за криминологија и социолошка истраживања, Београд, 2011.
79. Ницевић, М., Дечковић, С.: „Процесуирање злочина из мржње у Републици Србији и Босни и Херцеговини“, Безбедност, бр. 2/2022, стр. 100-117.
80. Павловић, М.: Српска правна историја, Надежда Павловић, Крагујевац, 2005.
81. Павловић, М.: „Новчана казна у кривичном праву Босне и Херцеговине“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 6/2013, стр. 290-303.
82. Петровић, В., Јованић, Ј.: „Образовање осуђених као протективни фактор у редукцији рецидивизма“, Андрагошке студије, бр. 1/2019, стр. 47-65.
83. Петровић, Б., Стајић, Л.: „Право на правично суђење у Републици Србији као основни постулат савременог права“, Мегатренд ревија, бр. 4/2021, стр. 215-232.
84. Перић, О.: Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Службени гласник, Београд, 2007.
85. Покушевски, Д., Петровић, В. (ур.): Људска права у Србији, БГ Центар за људска права, Београд, 2020.
86. Пихлер, С.: „Делегитимација смртне казне“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 10/1999, стр. 331-335.
87. Приморац, И.: Преступ и казна: Расправе о моралности казне, НИП ”Младост”, Београд, 1978.
88. Рашевић, Ж.: „Забрана расне дискриминације пред међународним судом правде: Катар против Уједињених Арапских Емирата“, Страни правни живот, бр. 3/2021, стр. 375-389.
89. Ристић, А.: Стицај кривичних дела, Правни факултет, Ниш, 2021.
90. Савић, С.: Правне вриједности, Бања Лука, 2012.
91. Сич, М.: „Дуготрајни обичаји (*longa consuetudine*) и општи интерес (*utilitas publica*)“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2011, стр. 167-192.
92. Сич, М.: „Тумачење права у складу са правичношћу у римском праву“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2015, стр. 617-633.
93. Соловјев, А.: Историја словенских права - Законодавство Стефана Душана цара Срба и Грка, Службени лист СРЈ, Београд, 1998.
94. Соковић, С.: „Савремене глобалне тенденције у контроли криминалитета (карактеристике, перспективе и осврт на домаће прилике)“, *Stimen*, бр. 2/2011, стр. 212-226.

95. Станојевић, О.: Римско право, Службени лист СРЈ, Београд, 1993.
96. Станимировић, В.: „Нови поглед на Хамурабијев законик (I део)“, Анали Правног факултета у Београду, бр. 1/2011, стр. 133-159.
97. Станимировић, В.: „Реликти првобитног поимања правичности, правде и права у првим државама Старог века - један правно-антрополошки поглед“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 3/2020, стр. 907-928.
98. Стојановић, З.: „Кривично право Душановог законика и византијско право“, У: Душанов законик 650-година од његовог доношења“, Научни скупови, Свеска бр. 4, Бања Лука, 2000, стр. 361-373.
99. Стојановић, З.: Коментар Кривичног законика, Службени гласник, Београд, 2012.
100. Стојановић, З.: „Казнени распони и репресивност кривичног законодавства - упоредноправна анализа“, Crimen, бр. 1/2020, стр. 3-33.
101. Стојановић, С.: “Црквени суд у Душановом законнику“, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 81/2018, стр. 487-495.
102. Тодоровић, Т.: „Феноменологија кривице - Неки увиди о Јасперсовом и Хегеловом схватању кривице“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 4/2020, стр. 643-675.
103. Трипало, Д., Мрчела, М.: „Одмјеравање казне за казнена дјела у стјецају“, Хрватски летопис за казнено право и праксу, бр. 2/2009, стр. 767-781.
104. Ћујић, М.: „Анализа рада и перспективе сталног Међународног кривичног суда“, Зборник радова Правног факултета, бр. 1/2018, стр. 399-411.
105. Фејеш, И.: „Constitutio Criminalis Theresiana – неки институти општег дела кривичног поступка“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2012, стр. 261-288.
106. Cartier, M. E.: „Кривична одговорност правних лица у француском праву“, Хрватски годишњак за казнено право и праксу, бр. 2/2005, стр. 279-293.
107. Циглер, С.: „Тезе о економичности кривичног поступка“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 1-2/1999, стр. 3-13.
108. Чавошки, К.: О правди и правичности, САНУ, Београд, 2017.
109. Шкулић, М.: „Злочин и казна на судском кантару“, Политика, издање од 05.11.2015. године.
110. Шкулић, М.: Малолетничко кривично право, Правни факултет, Београд, 2011.

Прописи

1. Казнителни законик за Књажество Србију (дигитализовани примерак), Београд, 1860.
2. Кривични законик – општи део ФНРЈ („Сл. лист ФНРЈ“, бр. 106/47).
3. Кривични законик ФНРЈ („Сл. лист ФНРЈ“, бр. 13/51).
4. Кривични закон СФРЈ („Сл. лист СФРЈ“, бр. 44/76, 46/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90, 54/90).
5. Устав СФРЈ („Сл. лист СФРЈ“, бр. 9/74).
6. Основни кривични закон СРЈ („Сл. гласник РС“, бр. 39/03).
7. Закон о потврђивању Међународног пакта о грађанским и политичким правима („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 7/71).
8. European Convention on Human Rights, as amended by Protocols Nos. 11, 14 and 15 supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12, 13 and 16.
9. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са протоколом број 11, протокола уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, протокола број 4 уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у конвенцију и први протокол уз њу, протокола број 6 уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, протокола број 7 уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, протокола број 12 уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и протокола број 13 уз конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 9/03, 5/05 и 7/05 - испр. и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 12/10 и 10/15).
10. Recommendation R (92)17 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Consistency in Sentencing (19. October 1992. year).
11. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета („Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори“, бр. 15/90 и „Сл. лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97).
12. Control council Law no. 10. Punishment of persons guilty of war crimes, crimes against peace and against humanity. Извор: <https://www.legal-tools.org/doc/ffda62/pdf> (доступно 01.06.2022.).

13. Статут Међународног кривичног суда за бившу Југославију (МКТЈ), Хаг, ОУН, септембар 2009. Извор: <https://www.icty.org/bcs/documents/statut-medunarodnog-suda> (доступно 20.08.2022.).
14. Правилник о поступку и доказима, ОУН, Хаг, јул 2015. Извор: <https://www.icty.org/bcs/documents/statut-medunarodnog-suda> (доступно 20.08.2022.).
15. Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда („Сл. лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 5/01).
16. Criminal Code of Canada 1985, 2005, 2009. year. Извор: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/> (доступно 03.11.2022. године).
17. Code pénal, Production de droit.org, Dernière modification: 2022-09-01, Edition: 2022-09-01, 1294 articles avec 2193 liens, 530 références externs. Извор: <https://codes.droit.org/PDF/Code%20p%C3%A9nal.pdf> (доступно 03.11.2022. године).
18. Kazenski zakonik Republike Slovenije („Uradni list Republike Slovenije“, št. 55/08).
19. <https://www.congress.gov/bill/98th-congress/house-bill/5773?r=4> (доступно 04.11.2022. године).
20. <https://www.ussc.gov/guidelines/archive/1987-federal-sentencing-guidelines-manual> (доступно 04.11.2022. године).
21. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/pdfs/ukpga_20030044_en.pdf (доступно 15.11.2022.).
22. Казнени закон Републике Хрватске („Народне новине РХ“, бр. 125/11-84/21).
23. Закон о казном поступку Републике Хрватске („Народне новине РХ“, бр. 152/08-80/22).
24. Кривични закон Босне и Херцеговине („Сл. гласник БиХ“, бр. 3/03-46/21).
25. Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине („Сл. гласник Брчко дистрикта БиХ“, бр. 19/20 - пречишћен текст).
26. Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине („Сл. новине ФБиХ“, бр. 36/03-75/17).
27. Кривични законик Републике Српске („Сл. гласник РС“, бр. 64/17-89/21).
28. <https://pravosudje.ba/vstvfo/Sc/75/article/110633> (доступно 25.11.2022.).
29. <https://pravosudje.ba/vstvfo/S/11/article/112075> (доступно 25.11.2022.).
30. Кривични законик Црне Горе („Сл. лист РЦГ“, бр. 70/03-47/06 и „Сл. лист ЦГ“, бр. 40/08-, 3/20).

31. Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“, бр. 37/96). Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“, бр. 80/99-55/13). Со Одлука на Уставниот суд на РМ У. бр. 220/00 објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/01 е укинат ставот 3. од член 184. Дел од ставот 2. на член 101. е укинат со Одлука на Уставниот суд на РМ, У. бр. 210/01 објавена во „Службен весник на Република Македонија“ број 16/02 година. Со Одлука на Уставниот суд на РМ, У. бр. 206/03 објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/04 укинат е член 423. од законот. Со Одлука У. бр. 228/05 објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/06 е поништен член 38-д од Законот.
32. *Obrazložitev Predloga kazenskega zakonika od 11.10.2007.* (EVA 2007-2001).
33. Извор: <https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/SENTENCA%203.pdf> (доступно 01.12.2022.).
34. Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/06-115/21).
35. Збирка судске праксе: Законска решења и судска пракса у Републици Србији, стр. 21. Извор: <https://www.pars.rs/images/biblioteka/krivicno-pravo/Zbirka-sudske-prakse-u-predmetima-koji-se-odnose-na-vatreno-oruzje.pdf> (доступно 15.12.2022.).
36. Закон о забрани дискриминације Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 22/09, 52/21).
37. Законик о кривичном поступку Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 72/11-62/21 – одлука УС).
38. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 85/05).
39. Одговорност правних лица за кривична дела корупције, Совет Европе, Стразбур, мај 2020. Извор: <https://rm.coe.int/srb-1le-final/1680a454f5> (доступно 01.01.2023.).
40. Закон о одговорности правних лица за кривична дела Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 97/08).

Судска пракса

1. Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Рев1 8/15 од 27.12.2016. године, утврђена на седници Грађанског одељења од 24.4.2018. године.
2. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, посл. бр. Кж.1.1126/18 од 03.12.2018. године, којом су одбијене као неосноване жалбе Основног јавног тужиоца у Новом Саду и браниоца окривљеног, и пресуда Основног суда у Новом Саду,

посл. бр. К.204/18 од 15.10.2018. године (аутор сентенце: Ненић Глигор, судијски сарадник). Извор: <http://bilten.osns.rs/presuda/sentenca?url=princip-zabrane-dvostrukog-vrednovanja-prilikom-odmeravanja-kazne> (доступно 10.12.2022.).

3. Возач камиона добио 110 година затвора због стравичне несреће, у сузама слушао пресуду (чланак), Политика, издање од 17.12.2021.
4. Решење Апелационог суда у Крагујевцу, Кж.1-1136/10 од 27.1.2010. Извор: <http://www.kg.ap.sud.rs/sticaj-krivicnih-dela-cl.-60-st.-2-tac.-4-zkp.html> (доступно 28.12.2022.).
5. Републички завод за статистику Републике Србије. Извор: <https://www.stat.gov.rs/oblasti/pravosudje/> (доступно 05.01.2023.).
6. Пресуда Окружног суда у Београду К. бр. 1331/09.
7. Пресуда Првог Основног суда у Београду Посл. бр. 7.К. 20137/10.
8. Пресуда Првог Основног суда у Београду 4. К. бр. 4684/12.

Статистички материјали

1. Приказани подаци се заснивају на публикованим Саопштењима и Билтенима Републичког завода за статистику Србије, објављеним у временском периоду 2011-2021. године. Извор: <https://www.stat.gov.rs/oblasti/pravosudje/> (доступно 15.03.2023.).
2. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2011, Билтен РЗС, бр. 558/2012.
3. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2012, Билтен РЗС, бр. 576/2013.
4. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2013, Билтен РЗС, бр. 588/2014.
5. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2014, Билтен РЗС, бр. 603/2015.
6. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2015, Билтен РЗС, бр. 617/2016.
7. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2016, Билтен РЗС, бр. 629/2017.
8. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2017, Билтен РЗС, бр. 643/2018.

9. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2018, Билтен РЗС, бр. 653/2019.
10. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2019, Билтен РЗС, бр. 665/2020.
11. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2020, Билтен РЗС, бр. 677/2021.
12. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији – Пријаве, оптужења и осуде, 2021, Билтен РЗС, бр. 689/2022.

У ИМЕ НАРОДА

ОКРУЖНИ СУД У БЕОГРАДУ у већу састављеном од судије Бранке Пејовић, као председника већа и судија поротника Ђорђевић Миодрага и Милутиновић Мирославке, као чланова већа, са записничаром Ковачевић Зором, у кривичном предмету окривљењег **СТАНКОВИЋ ИГОРА и др.**, због кривичних дела из члана 246. ст. 1. КЗ и др., по оптужницама ОЈТ у Београду Кт. 663/08 од 26.5.2008. године и Кт. 1946/07 од 15.2.2008. године, а која је прецизирана 9.3.2009. године, након одржаног јавног, главног претреса, у присуству ОЈТ Градимира Ђорђевића, окривљених Станковић Игора и Рудонић Дарка и браниоца адвоката Предрага Вулевића и Драгане Радовић, донео је и јавно објавио дана 02.10.2009. године,

ПРЕСУДУ

1. Окривљени **СТАНКОВИЋ ИГОР** из Обреновца, ул. Војводе Мишића бр.197, рођен 22.01.1975. године у Београду, од оца Предрага и мајке Зорице, по занимању електромеханичар, нежењен, без сталног занимања, ради повремено на тезги свога оца, осуђиван пресудом Општинског суда у Обреновцу К. 64/97 од 12.6.1997. године, на казну затвора у трајању од 2 месеца условно на 1 годину, због кривичног дела из члана 131. КЗ ЦГ, налазио се у притвору по решењу истражног судије Округног суда у Београду Ки. 345/08 од 12.04.2008. године, а који му се рачунао од 10.4.2008. године када је лишен слободе,

2. Окривљени **РУДОНИЋ ДАРКО** из Обреновца, ул. Вука Караџића бр. 101-в, рођен 10.1.1984. године у Београду, од оца Зорана, по занимању аутомеханичар, без сталног запослења, нежењен, осуђиван пресудом Округног суда у Београду К. 604/06 од 24.7.2006. године збор кривичног дела из члана 246 ст. 3 на казну затвора у трајању од 4 месеца условно на 1 годину, **налази се у притвору по решењу истражног судије Округног суда у Београду Ки. 345/08**

од 6.5.2008. године, а који му се рачуна од 6.5.2008. године када је лишен слободе,

КРИВИ СУ

Што су:

Окривљени СТАНКОВИЋ ИГОР

Дана 10.4.2008. године, у Обреновцу, у својој кући, у ул. војводе Мишића бр. 197г неовлашћено ради продаје држао супстанце проглашене за опојну дрогу, при чему је могао да схвати значај свога дела и да управља својим поступцима, свестан свога дела и његове противправности и хтео његово извршење, тако што је од НН лица набавио хероин и донео га у своју кућу, те од наведене количине 5 грама дао на позајмицу Рудонић Дарку, а остатак препаковао и оставио у кући где му је исти од стране полицијских службеника ПС Обреновац пронађен и уз потврду одузет и то 12 пакетића који су пронађени у лименој кутијици од цигарета на сточићу у соби и једна кесица умотана у папир која је пронађена на поду терасе стана у углу и једна ПВЦ кесица која је пронађена на дрвеној гарнишли иза завесе балконских врата терасе стана испод десног граничника, све у укупној количини од 11,99 грама хероина,

- чиме је извршио кривично дело неовлашћене производње, држање и стављање у промет опојне дроге из члана 246. ст. 1. КЗ.

Окривљени РУДОНИЋ ДАРКО

Дана 18.10.2007. године, у Обреновцу, у ул. Вука Караџића бр. 108-в, неовлашћено ради даље продаје држао супстанце које су проглашене за опојну дрогу, при чему је могао да схвати значај свога дела и да управља својим поступцима, био евестан свога дела и његове забрањености и хтео његово извршење, тако што је опојну дрогу коју је предходно набавио од непознатог лица донео у свој стан, где су полицијски службеници Полицијске станице Обреновац пронашли 13 мањих и 1 већи пакетић са хероином, а 1 пакетић пронашли у ходнику

испред лифта, а који је окривљени од себе одбацио у тренутку када је намеравао да напусти зграду, а у којем пакетићу је било укупно 6,47 грама хероина који је уз потврду од окривљеног одузет,

- чиме је извршио кривично дело неовлашћене производње, држање и стављање у промет опојних дрога из члана 246 ст. 1. КЗ.

Дана 10.4.2008. године у Обреновцу, неовлашћено ради продаје набавио од Станковић Игора супстанцу која је проглашена за опојну дрогу, а потом је исту продао окривљеном Милосављевић Војкану, при чему је могао да схвати значај свога дела и да управља својим поступцима, свестан свога дела и његове противправности и хтео његово извршење, тако што је од Станковић Игора позајмио 5 грама хероина уз обећање да ће касније исту количину вратити, а потом од ове количине за 8.000,00 динара продао 2,78 грама хероина Милосављевић Војкану,

- чиме је извршио кривично дело неовлашћене производње, држање и стављање у промет опојних дрога из члана 246. ст. 1. КЗ.

Па их суд и то:

Окривљеног СТАНКОВИЋ ИГОРА

На основу члана 4 ст. 2. КЗ и чланова 42, 45. и 54. КЗ и члана 356. ЗКП.

ОСУЂУЈЕ

На **КАЗНУ ЗАТВОРА** у трајању од **2 (две) године**, а у коју казну му се урачунава време проведено у притвору од 10.4.2008. године до 10.04.2009. године.

Окривљеном РУДОНИЋ ДАРКУ

На основу члана 4. ст. 2. КЗ и чланова 42, 45. и 54. КЗ

УТВРЂУЈЕ

За свако поједино кривично дело неовлашћене производње, држање и стављање у промет опојне дроге из члана 246 ст. 1. КЗ казне затвора у трајању од **по 2 (две) године,**

Па га на основу члана 60. КЗ и члана 356. ЗКП

ОСУЂУЈЕ

На **ЈЕДИНСТВЕНУ КАЗНУ ЗАТВОРА** у трајању од 3 (три) године, а у коју казну му се урачунава време проведено у притвору од 6.5.2008. године, па на даље.

На основу члана 246. ст. 7. КЗ од окривљеног Станковић Игора **СЕ ОДУЗИМА** опојна дрога хероин у облику базе са активним разблаживачима кофеином и парацетамолом, у укупној тежини од 11,99 грама, од окривљеног Рудонић Дарка опојна дрога хероин у облику базе са активним разблаживачима кофеином и парацетамолом у укупној тежини од 6,47 грама.

На основу члана 83. КЗ изриче се према

Окривљеном СТАНКОВИЋ ИГОРУ

МЕРА БЕЗБЕДНОСТИ ОБАВЕЗНОГ ЛЕЧЕЊА НАРКОМАНА

- а која ће се спровести у Специјалној болници Окружног затвора у Београду.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ окривљени Станковић Игор да на име трошкова кривичног поступка плати суду износ од 63.099,00 динара, а на име паушала износ од 10.000,00 динара, све у року од 15 дана од дана правноснажности пресуде, под претњом принудног извршења.

Окривљени Рудонић Дарко **ОСЛОБАЂА СЕ** дужности плаћања трошкова кривичног поступка.

О б р а з л о ж е њ е

Оптужницом ОЈТ у Београду Кт. 663/08 од 26.05.2008. године окривљеним Рудонић Дарку и Станковић Игору стављено је на терет извршење по једног кривичног дела из члана 246 ст. 1. КЗ, а окривљеном Милосављевић Војкану извршење једног кривичног дела из члана 246 ст. 3. КЗ. Оптужницом Кт. 1946/07 од 15.02.2008. године окривљеном Рудонић Дарку стављено је на терет извршење кривичног дела из члана 246 ст. 1. КЗ. На главном претресу дана 3.2.2009. године поступци по ове две оптужнице су спојени. Поступак против окривљеног Милосављевић Војкана правноснажно је окончан одлуком Врховног суда Србије К. 1456/09 од 29.06.2009. године.

Окривљени Станковић Игор је у своју одбрану пред радницима полиције изјавио да хероин користи од октобра месеца 2007. године преко фолије. Познаје Рудонић Дарка и с њим се повремено дружи. Дана 10.4.2008. године дао му је кесицу од 5 грама хероина, јер му је он хероин тражио да би га користио. Рудонић му за тај хероин није ништа платио, већ му га је он дао братски. он лично хероин никада није продавао, а није му познато шта је Рудонић урадио са хероином који му је дао. Никоме другоме, осим Рудонићу, није више давао хероин. Тај хероин који је код њега пронађен и који је позајмио Рудонићу, купио је дан пре тога. Његова дневна потреба је отприлике од 3 до 5 грама. Такође је навео да је договор био да му Рудонић касније врати тих 5 грама хероина. Иначе има стални извор прихода, јер ради у радњи својих родитеља. При оваквој својој одбрани окривљени је остао и пред истражним судијом, с тим што је додао да је хероин који је код њега пронађен купио од Саше Јанковића из Обреновца и то 20 грама за износ од 250 еура. Хероин који је дао Рудонићу био је запакован у 15 мањих кесица. Дешавало се и раније да позајмљује Рудонићу хероин који би му он уредно враћао. На главном претресу окривљени је променио своју одбрану, наводећи да није тачно да је позајмио хероин Рудонић Дарку, као и да није тачно да је хероин он набавио од Јанковић Саше. Био је збуњен у полицији када је давао изјаву и био је под угицајем дроге, па су га инспектори навели да да такву изјаву. При оваквој својој одбрани остао је и у поновљеном поступку.

Окривљени Рудонић Дарко се у односу на кривично дело од 18.10.2007. године, у полицији бранио ћугањем. Пред истражним судијом он је навео да је тачно да су полицајци код њега у стану и испред лифта где је он одбацио, пронашли наведену количину опојне дроге. Исту је купио од њему непознатог момка на Новом Београду. Ту дрогу није купио ради даље продаје већ ради сопственог коришћења. Дрогу користи од августа месеца 2008. године и узима је на фолију, с тим што је у задње време исту престао да користи. Купио је већу количину да не би морао да купује сваки дан. При оваквој својој одбрани окривљени је остао и на главном претресу. У односу на кривично дело од 10.4.2008. године, окривљени је пред истражним судијом изјавио да није тачно да је исто извршио. Њему Станковић Игор није позајмио хероин, нити је он хероин продао Милосављевић Војкану. Станковић Игора познаје уназад две, до три године, јер је радио у продавници његових родитеља. У последњих пет, до шест месеци са њим се више не дружи. Познаје из виђења Милосављевић Војкана и са њим се никада није дружио и последњи пут га је видео два, до три месеца пре тога. Он се раније дрогирао тако што је користио хероин пола године током 2007. године, али је крајем 2007. године исти. престао да користи. При оваквој одбрани окривљени је остао и на главном претресу. При оваквој својој одбрани остао је и у поновљеном поступку.

Суд је у доказном поступку на сагласан предлог странака прочитао исказе сведока Сентић Бобана, Горана Илића, Адамовић Тихомира, Младеновић Милета и Јанковић Саше, прочитао потврду о привремено одузетим предметима од Станковић Игора, потврду о привремено одузетим предметима од Милосављевић Војкана, вештачења број 8291/08 и 8293/08, налаз и мишљење судског вештака доктора Бранка Мандића за оба окривљена, потврду о привремено одузетим предметима од 18.10.2007. године, вештачење број 14907/07, налаз и мишљење судског вештака др. Александра Илића, извршио увид у фотодокументацију у списима и у ЦД са листинзима оствареног телефонског саобраћаја за картице број 064/937-56-75 и 064/985-01-51, у листинг оствареног саобраћаја за картице број 062/821-87-21 и прочитао извештај из КЕ за окривљене.

Након оцене свих изведених доказа, суд је нашао да су се у радњама окривљеног Станковић Игора, стекла сва битна обележја једног кривичног дела неовлашћене производње, држања и стављања у промет опојних дрога из члана 246. ст. 1. КЗ, ближе описаног у изреци ове пресуде.

Изведеним доказима суд је на несумњив и поуздан начин уградио, да је окривљени Станковић Игор дана 10.4.2008. године, у свом стану ради даље продаје, неовлашћено држао супстанце које су проглашене за опојну дрогу. Кривично дело је извршио на тај начин што је претходно од НН лица набавио хероин, који је затим донео у своју кућу. Од те количине хероина он је 5 грама дао на позајмицу Рудонић Дарку, а остатак је препаковао и оставио у својој кући и то 12 пакетића у лименој кутијици за цигарете на сточићу у дневној соби, 1 пакетић на поду терасе стана у углу и 1 пакетић на дрвеној гарнишли иза завесе балконских врата терасе стана испод десног граничника. Сва наведена количина опојне дроге која је пронађена у стану код Станковић Игор је од њега уз потврду одузета. Извршеним вештачењем утврђено је да се у свих 14 пакетића који су у његовом стану пронађени налази опојна дрога хероин у укупној тежини од 11,99 грама.

Суд није прихватио одбрану окривљеног Станковић Игор коју је он дао на главном претресу, да је наведену количину опојне дроге држао искључиво за сопствену употребу и да није позајмио Рудонић Дарку 5 грама хероина, већ је ову одбрану оценио као покушај избегавања кривичне одговорности. Окривљени Станковић Игор је приликом претходних испитивања како у полицији, тако и пред истражним судијом навео, да је дана 10.4.2008. године 5 грама хероина позајмио Рудонић Дарку. Оваква његова одбрана је поткрепљена осталим изведеним доказима. Сведок Сентић Бобан, радник ПС Обреновац саслушан као сведок, а чијем исказу је суд у потпуности поклонио веру је изјавио, да су они због претходних сазнања сачекали Станковић Игор који их је сам пустио у свој стан и предао им опојну дрогу. Сведок је навео да они не би тога дана ни одлазили у стан код Милосављевић Војкана да им на њега није указао сам Станковић Игор, који им је рекао да је тога дана дао хероин Рудонић Дарку, да га прода Милосављевић Војкану. Они су касније у току дана отишли у стан код Милосављевић Војкана и код њега пронашли опојну дрогу. Није спорно да је окривљени Станковић Игор и сам уживалац опојне дроге, али је изведеним доказима несумњиво утврђено да је он поред тога и део опојне дроге које је набављао, набављао ради даље продаје. По његовом сопственом признању њему је дневно било потребно три, до пет грама хероина, а што значи да је дневно морао да обезбеди осам, до десет -хиљада динара да би ту количину набавио. Радећи на тезги свога оца на пијаци и то само повремено, он сигурно није могао себи да обезбеди толику количину новца за хероин и за нормалан живот.

Суд је одбио предлог браниоца да се у допуну доказног поступка саслуша судски вештак, а на околност потребе за изрицањем мере обавезног лечења, имајући у виду да се судски вештак на те околности у свом налазу већ изјаснио, а да је наркоманија тешка болест која захтева дуготрајно и озбиљно лечење.

Окривљени Станковић Игор је био у потпуности свестан својих поступака, а наиме да неовлашћено, ради даље продаје у свом стану, држи опојну дрогу, хтео је извршење кривичног дела, па је исто извршио са умишљајем. Извршеним вештачењем утврђено је да је он особа са пасивно зависном структуром личности чије су интелектуалне способности у границама просека. У време извршења кривичног дела он се налазио у стању токсикоманске зависности од опојних дрога, због чега је његова способност да схвати значај дела, као и могућност да управља поступцима била смањена, али не и битно.

Одлучујући о врсти и висини кривичне санкције, суд је имао у виду све околности извршења напред наведеног дела, па је нашао да окривљеног Станковић Игора треба осудити на казну затвора у трајању од 2 године, а у коју казну му се урачунава време проведено у притвору. При томе је суд имао у виду, степен кривице окривљеног, побуде из којих је извршио кривично дело, као и степен угрожавања заштићеног добра. Од отежавајућих околности суд је имао у виду да је окривљени раније осуђиван, али не за истоврсно кривично дело и да је од тада прошло више од десет година. Посебно олакшавајућих околности на страни окривљеног није било. По мишљењу суда само изрицањем казне затвора у наведеном трајању се може утицати на окривљеног да убудуће не врши кривична дела.

Имајући у виду налаз и мишљење судског вештака да је окривљени зависник од опојне дроге, да због тога постоји опасност да ће извршити ново кривично дело, да му је неопходна мера лечења, судско веће је на основу члана 83. КЗ према њему изрекла меру безбедности обавезног лечења наркомана. Након оцене свих изведених доказа суд је нашао да су се у радњи окривљеног Рудонић Дарка стекла сва битна обележја два кривична дела неовлашћене производње, држања и стављања у промет опојних дрога из члана 246 ст. 1. КЗ, ближе описаних у изреци ове пресуде.

Изведеним доказима суд је на несумњив и поуздан начин утврдио, да је окривљени Рудонић Дајко дана 18.10.2007. године, у свом стану у Обреновцу, у ул. Вука Караџића бр. 101-в, неовлашћено ради даље продаје држао супстанце које су

проглашене за опојну дрогу, Кривично дело је извршио на тај начин што је дрогу коју је претходно набавио од НН лица донео у свој стан. Дана 18.10.2007. године полицијски службеници ПС Обреновац су га затекли у ходнику његове зграде, где је испред лифта од себе одбацио једну кесицу, а затим им је из свог стана предао 13 мањих пакетића и један већи пакетић, а које све супстанце су од њега уз потврду одузете. Извршеним вештачењем утврђено је да се у тих 15 пакетића налази опојна дрога хероин у укујној тежини од 6,47 грама.

Суд није прихватио одбрану окривљеног Рудонић Дарка да је он ову количину опоје дроге држао ради сопствену употребу, већ је исту оценио као покушај избегавања кривичне одговорности. Код окривљеног Рудонић Дарка је тога дана пронађено укупно 15 пакетића са 6,47 грама хероина. Окривљени је изјавио да је хероин почео да користи тек у августу месецу 2007. године, користио га је само 2-3 месеца и то дневно по 0,25 грама. Да је дневно користио 0,25 грама хероина, не би сам без лечења мога тако лако да престане да користи опојну дрогу. Он је исту користио само повремено, а како је то вештачењем и утврђено. Неко ко само повремено користи опојну дрогу, нема потребе да у кући држи због тога толику количину размерену у 15 кесица. Сведоци Горан Илић, Адамовић Тихомир и Младеновић Миле су изјавили да су они због сазнања да се окривљени бави продајом опојних дрога тога дана дошли у његову зграду. Када је изашао из стана и на степеништу видео раднике полиције, он је од себе одбацио једну кесицу поред хидранта. Унутра у стану, док им је предавао опојну дрогу, звали су га купци на мобилни телефон. С тога је по мишљењу суда окривљени Рудонић Дарко ову опојну дрогу држао ради даље продаје.

У односу на кривично дело које је извршено 18.10.2007. године окривљени Рудонић Дарко је био у потпуности свестан својих поступака, а наиме да неовлашћено ради даље продаје држи опојну дрогу, хтео је извршење кривичног дела, па је исто - извршио са умишљајем. Извршеним вештачењем је утврђено да он наркотике користи само повремено, Његова способност да схвати значај својих дела и да управља својим поступцима била је смањена, али не и битно.

Изведеним доказима суд је на несумњив и поуздан начин утврдио и да је окривљени Рудонић Дарко дана 10.4.2008. године од Станковић Игора набавио супстанцу која је проглашена за опојну дрогу; а затим је исту продао Милосављевић Војкану. Кривично дело је извршио на тај начин што је од Станковић Игора позајмио 5 грама хероина уз обећање да ће му исту количину

касније вратити, а затим је истог дана од те количине 2,78 грама хеорина продао Милосављевић Војкану за 8.000 динара.

Суд није прихватио одбрану окривљеног Рудонић Дарка да он није извршио ово кривично дело, да дрогу није позајмио од Станковић Игора, нити је исту продао Милосављевић Војкану, већ је овакву његову одбрану оценио као покушај избегавања кривичне одговорности. Окривљени Станковић Игор је у полицији и пред истражним судијом изјавио, да је дана 10.4.2008. године од опојне дроге коју је држао у свом стану, дао 5 грама хероина који је био запакован у 15 мањих кесица на позајмицу Рудонић Дарку. Сведок Сентић Бобан је изјавио да је од Станковић Игора чуо да је Рудонић Дарку позајмио ову дрогу да би је продао Милосављевић Војкану. Због те његове изјаве полиција је отишла у стан Милосављевић Војкана и код њега пронашла пакетић са 2,78 грама хероина. Из телефонских листинга телефона Милосављевић Војкана и Рудонић Дарка утврђено је, да је Милосављевић Војкан тога дана у 18,24 часова звао Рудонић Дарка. Поред тога, из телефонског листинга за март и април 2008. године утврђено је да је Милосављевић Војкан често звао Рудонић Дарка, чиме је оповргнута одбрана Рудонић Дарка да је он истог познавао само из виђења. Из телефонских листинга окривљеног Станковић Игора и Рудонић Дарка такође је утврђено да су њих двојица били у сталном телефонском контакту. По сопственом признању окривљеног Рудонић Дарка он још крајем 2007. године у потпуности престао да користи опојну дрогу, па му с тога количина коју је позајмио од Станковић Игора није била неопходна за личну употребу, већ за даљу продају. Један део те опојне дроге он је истог дана продао Милосављевић Војкану.

У односу на кривично дело које је извршено дана 10.04.2008. године окривљени Рудонић Дарко је био у потпуности свестан својих поступака, а наине да неовлашћено продаје опојну дрогу, хтео је извршење кривичног дела, па је иста извршио са умишљајем. Извршеним вештачење је утврђено да је он особа са симплификованом структуром личности, чије су интелектуалне способности у границама доњег просека. У време извршења овог кривичног дела код њега не постоје психопатолошки поремећаји и он је био у потпуности способан да схвати значај свога дела и да управља својим поступцима.

Приликом одлучивања о врсти и висини кривичне санкције у односу на Рудонић Дарка, суд је имао у виду све околности извршења напред наведених кривичних дела, па је нашао да окривљеном за свако поједино кривично дело

неовлашћене производње, држања и стављања у промет опојних дрога из члана 246. ст. 1. КЗ треба утврдити казне затвора у трајању од по 2 године. Применом одредаба о стицају суд је окривљеног осудио на јединствену казну затвора у трајању од 3 године, а у коју казну му се урачунава време проведено у притвору. При томе је суд имао у виду, степен кривице окривљеног, побуде из којих је он извршио наведена кривична дела, као и јачину угрожавања заштићених добара. Од отежавајућих околности суд је имао у виду да је окривљени раније осуђиван за истоврсно кривично дело. Посебно олакшавајуће околности на страни окривљеног није било. По мишљењу суда само изрицањем казне затвора у наведеном трајању се може утицати на окривљеног да убудуће не врши кривична дела.

На основу члана 246. ст. 7. КЗ од окривљених је одузета опојна дрога и то од Станковић Игора 11,99 грама хероина у облику базе са активним разблаживачима кофеином и парацетамолом, од окривљеног Рудонић Дарка 6,47 грама хероина у укупној тежини од 9,41 грама у облику базе са активним разблаживачима кофеином и парацетамолом.

Одлука о трошковима кривичног поступка у односу на Станковић Игора донета је на основу члана 196. ЗКП и иста се односи на трошкове извршеног вештачења и трошкове браниоца по службеној дужности у току истражног поступка, на трошкове извршеног вештачења, а паушал имајући у виду дужину трајања и сложеност кривичног поступка, као и материјалне прилике окривљеног.

У односу на окривљеног Рудонић Дарка одлука о трошковима донета је на основу члана 196. ст. 4. ЗКП, имајући у виду да је осуђен на дужу временску казну, да му је продужен притвор након изрицања пресуде, па да би с тога плаћањем трошкова кривичног поступка било доведено у питање његово издржавање.

Са свега изложеног одлучено је као у изреци пресуде.

У ИМЕ НАРОДА

ПРВИ ОСНОВНИ СУД У БЕОГРАДУ, у већу састављеном од судије Милана Гркинића, као председника већа и судија поротника Драгане Дражић и Вере Јовановић, као чланова већа, са записничарем Далиборком Солдатовић, у кривичном предмету против окривљеног Станковић Ивана, због кривичног дела **ТЕШКА КРАЂА** из члана 204. став 1. тачка 3. КЗ-а и кривичног дела **РАЗБОЈНИШТВА** из члана 206. став 1. КЗ-а, по оптужници Првог ОЈТ-а у Београду Кт. бр. 3712/10 од 04.05.2010. године, прецизираној 03.08.2010. године, након одржаног главног и јавног претреса дана 03.08.2010. године, у присуству заменика Првог ОЈТ у Београду - Александре Ђенадић, окривљеног, браниоца окривљеног - адв. Предрага Вулевића, донео је и одмах јавно објавио следећу

ПРЕСУДУ

ОКРИВЉЕНИ СТАНКОВИЋ ИВАН, ЈМБГ 2301985710314, рођен 23.01.1985. године у Београду, од оца Мирослава и мајке Вујадинке, девојачко Грбић, са пребивалиштем у Земуну, Земун Поље, ул. Курирска бр. 19, држављанин Републике Србије, нежењен, писмен, са завршеном средњом машинском школом, незапослен, издржава се од повременог рада и уз помоћ родитеља, без непокретности, војни рок није служио, води се у ВЕ СО Земун, осуђиван и то пресудом Окружног суда у Београду К бр.1103/04 од 07.07.2005. године због кривичних дела из члана 168. став 1. и 166. став 1. и члана 165. КЗРС на казну затвора у трајању од 3 године и пресудом Окружног суда у Београду К бр. 337/05 од 08.11.2005. године због кривичног дела из члана 168. став 1. КЗРС на казну затвора у трајању од 1 године и 9 месеци, а јединствену казну по овим пресудама у трајању од 4 године и 8 месеци, издржао 15.07.2009. године, не води се други кривични поступак,

КРИВ ЈЕ

Што је:

1. Дана 8.4.2010. године око 05,15 часова у Земуну у ул. Новоградској код броја 55 при чему је могао да схвати значај свога дела и да управља својим поступцима свестан свога дела чије је извршење хтео и свестан забрањености свога дела од оштећене Челебић Јоване на нарочито дрзак начин одузео торбу у којој се налазио новац у износу од 1.000,00 динара, сребрна наруквица вредна 1.500,00 динара, накит од бижутерије, 3 мобилна телефона марке Нокиа, укупне вредности 16.360,00 динара и лична документа оштећене, тако што је оштећеној притрчао са леђа и ухвативши обема рукама ташну и исту истргао из руке и однео.

Чиме је извршио кривично дело тешке крађе из чл. 204. ст. 1 тачка 3. КЗ.

2. Дана 20.3.2010. године око 04,00 часа у Земуну, на раскрсници улица Новоградске и Златиборске при чему је могао да схвати значај свога дела и да управља својим поступцима био свестан свога дела чије је извршење хтео и био свестан забрањености свога дела, применом силе против оштећене Радовић Јелене од оштећене одузео торбу у којој су се налазили новчаник са 1.500,00 динара, фотоапарат марке Олимпус Ф925 вредности око 10.000,00 динара, мобилни телефони марке Нокиа 3110, те телефон марке Сименс М35, као и лична документа оштећене у намери да присвајањем ових ствари прибави себи противправну имовинску корист која није мала тако што је пришао са леђа оштећеној ухватио ручке ташне коју је оштећена држала у руци повукао ташну коју оштећена није пустила, те је гурнуо оштећену руком пределу рамена услед чега је ова пала, када је пукла ручка ташне, а окривљени је побегао отргавши торбу док су поменути мобилни телефони испали из ташне и остали на лицу места.

Чиме је извршио кривично дело разбојништва из чл. 206. ст. 1. КЗ.

3. Дана 24.3.2010. године око 01,25 часова у Земуну у улици Новоградској испред броја 80 при чему је могао да схвати значај свога дела и да управља својим

поступцима био свестан свога дела чије је извршење хтео и био свестан забрањености свога дела те је применом силе против оштећене Рукавина_Маје од оштећене одузео торбу у којој је било 1.000,00 динара, мобилни телефон Нокиа вредности 30 еур-а у динарској противвредности 2.700,00 динара, две платне картице Интеза банке, лична документација оштећене, печат, пословна документација и пазар у износу од 18.000,00 динара власништво ресторана ”Шта је ту је” у намери да присвајањем ових ствари прибави себи противправну имовинску корист која није мала, тако што је пришао оштећеној са леђа, десну руку ставио преко њених уста, а левом руком је обгрлио око тела и оборио на земљу, након чега је од оштећене отргао торбицу и однео је бежећи.

Чиме је извршио кривично дело разбојништва из чл. 206. став 1.

4. Дана 14.3.2010. године око 04,50 часова у Земуну на углу улица Гундулићеве и Мајаковског при чему је могао да схвати значај свога дела и да управља својим поступцима био свестан свога дела чије је извршење хтео и био свестан забрањености свога дела, те је применом силе против оштећене Мићановић_Станке од оштећене одузео торбу у којој се налазило 70 еур-а у динарској противвредности 6.300,00 динара, 1.750,00 динара и лична документа оштећене у намери да присвајањем ових ствари прибави себи противправну имовинску корист која није мала тако што је пришао оштећеној са леђа, скочио на њу, оборивши је на плочник након чега јој је отргао торбицу и однео је побегавши.

Чиме је извршио кривично дело разбојништва из чл. 206 став 1. КЗ.

Па му суд применом напред наведеног законског прописа те одредбе чл. 4. ст. 2., 42., 54., 60. КЗ, претходно утврђује.

- за кривично дело тешке крађе из чл. 204 ст. 1. тачка 3. КЗ казну затвора у трајању од 1 (једне) године,
- за кривично дело разбојништва из чл. 206. став 1. КЗ описано под тачком 2. казну затвора у трајању од 2 (две) године,

- за кривично дело разбојништва из чл. 206 став 1. КЗ описано под тачком 3. казну затвора у трајању од 2 (две) године,
- за кривично дело разбојништва из чл. 206 став 1. описано под тачком 4. казну затвора у трајању од 2 (две) године,

уз даљу примену одредбе чл. 60. ст. 2 тачка 2. КЗ.

Окривљеног Станковић Ивана осуђује на јединствену казну затвора у трајању од 6 (шест) година и 6 (шест) месеци.

Сходно одредбама чл. 63 КЗ у изречену казну окривљеном се обрачунава време проведено у притвору од 15.4.2010. године када је лишен слободе по решењу дежурног истражног судије Првог основног суда у Београду Кри. Д. 273/10 од 17.4.2010. године, па до 3.8.2010. године.

Досуђује се имовинско правни захтев оштећеној Рукавина Маји у износу од 1.000,00 динара, а који износ је окривљени дужан платити оштећеној, док се за вишак упућује на парнични поступак. Оштећене Мићановић Станка и Радовић Јелена се ради остваривања имовинско правног захтева упућују на парнични поступак.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ окривљени да плати трошкове кривичног поступка овом суду у износу од 11.500,00 динара и на име судског паушала износ од 2.500,00 динара, све у року од 15 дана од дана правноснажности пресуде.

О б р а з л о ж е њ е

Оптужницом Првог ОЈТ-а у Београду Кт. бр. 3712/10 од 04.05.2010. године, прецизираном 03.08.2010. године, окривљеном Станковић Ивану стављено је на терет извршење продуженог кривичног дела ТЕШКА КРАЂА из члана 204. став 1. тачка 3. у вези са чланом 61. КЗ-а, два кривична дела РАЗБОЈНИШТВА из члана 206. став 1. КЗ и кривично дело РАЗБОЈНИЧКА КРАЂА из члана 205. став 1. КЗ.

Окривљени Станковић Иван је у својој одбрани признао да је извршио кривично дело описано под тачком 2. оптужнице и то управо на начин како је и наведено у оптужници, док је за дела под тачкама 3,4. и 5. оптужнице навео да их

јесте извршио али без примене икакве силе већ тако што би се затрчао или само пришао оштећенима и истргао им торбе из руке, не говоривши им ништа. Порекао је да је извршио кривично дело које му се тачком 1. оптужнице ставља на терет. Везано за радњу на штету Радовић Јелене, описану под тачком 2. оптужнице, навео је да оштећену није гурнуо, нити је видео да је она пала те да су оба предметна мобилна телефона испала док је трчао, да је фотоапарат оставио касније поред торбе и да мисли да је у торби било око 700 динара. Даље је изнео да ни у односу на Рукавина Мају није применио силу већ да јој је пришао са леђа и одузео јој торбу коју је држала у руци а у којој је било новца колико се наводи у оптужници. Мобилни телефон из торбице је оставио у истој. Након предочених навода датих у полицији у присуству браниоца, изнео је да он није рекао да је девојка, овде оштећена Рукавина Маја, том приликом почела да вришти и да јој је ставио руку на уста, као и да сматра да су у полицији сами додали тај део исказа, али је потврдио да је приликом давања спорног дела исказа присуствовао његов бранилац. Везано за оштећену Станку Мићановић, навео је да је и њену торбу одузео на начин како је описао, те да на њу није скакао, нити је видео да је пала на тло, као и да тада није имао никакву јакну преко главе, већ само капу. Мисли да је том приликом имао на себи зелену дуксерицу, као и да је у торби било укупно 2.000,00 динара, а да није било и 50 евра, те да је тада однос динара и евра био око 90 динара према 1 еврo. Својим исказом је потврдио да је био на препознавању у полицији и да је стајао у реду са још 5 полицајаца. Само у једном од ових случајева оштећена је била са још једном девојком. Такође је изнео да је узео само новац и три телефона која се наводе под тачком 2. оптужнице, а остало је остављао, тачније бацао са тим торбама. Ова три телефона није задржао већ их је продао. У завршној речи је навео да се искрено каје и упутио извињење оштећенима као и својој породици, те се придружио завршној речи свога браниоца у којој је изнето да сматра да у погледу тачака 3, 4. и 5. није доказано да је окривљени употребио силу те да би ове радње заправо требале бити квалификоване као продужено кривично дело тешке крађе из члана 204. став 3. КЗ, као и где се моли да се његова ранија осуђиваност не узме као отежавајућа околност и да се има у виду да је релативно млад, да живи у немаштини и да није довољно размишљао.

Суд је у доказном поступку испитао сведоке Аћимовић Светлану, Мићановић Станку, Челебић Јовану, Рукавина Мају и Радовић Јелену и, уз сагласност странака, прочитао исказ окривљеног дат у полицији у присуству

браниоца, исказ сведока Арсенијевић Биљане, налаз и мишљење судског вештака Дупало Рајка, потврде о одузетим и враћеним стварима, записнике о препознавању лица, службену белешку о криминалистичко-техничком прегледу лица места, медицинску документацију за Аћимовић Светлану, Радовић Јелену и Мићановић Станку и извештај из КЕ и ПЕ за окривљеног.

Из исказа сведока Аћимовић Светлане, испитане у претходном поступку и на главном претресу произилази да је дана 04.02.2010. године ишла Триглавском улицом, из правца робне куће ка парку, када је осетила да је неко поред ње пролетео и истраго јој ташну из руке у којој је, између осталог било и 20.000,00 динара. Навела је да није видела лице овог човека али да сматра да се ради о млађој особи, старости отприлике око 20 година. У претходном поступку је изјавила да се ради о особи мршавије грађе, тамне косе док је на главном претресу променила свој исказ те навела да определи да ли се ради о лицу ситније или крупније грађе, али да је у питању лице смеђе косе, које је отприлике нешто више од 160 цм. Након предоченог исказа датог пред истражним судијом, и питања суда да изнесе разлоге услед којих је дошло до промене исказа, изјавила је да јој се тад тако учинило. Том приликом предочени су јој и наводи да ју је младић ударио по руци и истраго јој торбу, дати пред истражним судијом, где је наведено и да је услед тога посетила Земунску болницу где јој је указана лекарска помоћ. Наводе о ударцу младића није могла да потврди на главном претресу, рекавши да се не сећа да ли ју је ударио или не. Истакла је да не би могла да препозна лице које јој је одузело торбу. Кривичном гоњењу се придружила и истакла имовинскоправни захтев.

Из исказа сведока Мићановић Станке, испитане у претходном поступку и на главном претресу, произилази да је дана 14.03.2010. године приметила овде окривљеног када је ишла улицом ка Земунској болници где је запослена и да је, у једном тренутку када се окренула да види где је, био иза ње, те не говоривши ништа скочио је, оборио је и пао преко ње, а затим повукао ташну коју је држала, и подигао је вукући ташну, коју је потом успео да одузме и побегне. Истакла је да он њој није помогао да устане, него ју је подигао вукући ташну, у којој је било 1.500,00 динара и 50 евра, према наводима из истраге, односно, према исказу на главном претресу око 1.750,00 динара и 70 евра, што укупно износи око 9.000,00 динара јер је тада однос динара и евра био око 1:89 или 1:90. Напоменула је да је окривљени када је био непосредно иза ње имао јакну преко уста али да му је иста спала са лица када је пао преко ње, на основу чега је приликом препознавања

управо окривљеног означила као учиниоца овог дела. Описала га је као лице старости отприлике 25 година, пуније грађе, висине око 175 цм, које је на себи имало тамну јакну. Даље је изнела да је приликом пада ударила главом о плочник и леђима о асфалт, те да је због болова потражила помоћ у КБЦ Земун. Придружила се кривичном гоњењу и истакла имовинскоправни захтев.

Из исказа сведока Челебић Јоване, испитане у претходном поступку и на главном претресу, произилази да јој је дана 08.04.2010. на повратку кући са другарицом, у улици Новоградској, младић кога је видела иза њих, висине око 175 цм, крупне грађе, у фармеркама тамне боје и црним дуксом са капуљачом, пришао и повукао торбицу коју је држала у десној руци и коју је покушала да задржи али ју је истрагао јер је био јачи. Почела је да трчи али је он био бржи од ње, тако да је одустала и позвала полицију. У торбици су била 3 телефона, нешто накита и око 1.000,00-2.000,00 динара. Телефони су били половни и најскупљи је вредео око 100, можда нешто више евра, и то марке „Нокиа 6124“, а исти јој је касније враћен. И друга два телефона су била марке „Нокиа“, њој непознати модели, вредности први можда око 10-20 евра, други око 30 евра. Навела је да је окривљеног препознала, да он јесте те ноћи имао капуљачу на глави али да јој је, како су се отимали за ташну, остала упечатљива доња половина његовог лица. Окривљени није ништа говорио нити је примењивао силу. Кривичном гоњењу се придружила али није истакла имовинскоправни захтев.

У исказу сведока Рукавина Маје, испитане у претходном поступку и на главном претресу, наведено је да се приликом критичног догађаја враћала кући са посла, да је окривљеног први пут срела још у Првوماјској улици, а други пут у Новоградској улици када је био иза ње, те да јој је, када је окренула поглед поново напред, он пришао, ставио десну руку на уста, левом је обгрлио око струка, оборио је на тло и одузео торбицу коју је носила са собом те отрчао у правцу парка. Није могла да определи са које стране јој је окривљени пришао, да ли са леве или десне, али када ју је повукао, повукао ју је ка себи и онда је оборио на тло. У торбици је било око 20.000,00 динара, према исказу са главног претреса, односно 1.000,00 динара у новчанику и 18.000,00 динара у коверти, што је представљало пазар ресторана у коме је радила, према исказу датом у истрази, као и мобилни телефон марке Нокиа, старости око 5 месеци, вредности око 30 евра, који јој је касније враћен. По њеном сећању однос евра и динара је тад износио 1:90. Истакла је да је на препознавању у полицији препознала окривљеног кроз стакло, између више

лица, с тим га да је претходно, истог дана када се ово догодило а након што је дала његов опис, препознала на фотографијама, иако је на њима имао дужу косу и браду. У тренутку давања исказа на главном претресу, потврдила је да се предметно лице налази у судници и да је то окривљени. Кривичном гоњењу се придружила и истакла имовинскоправни захтев у износу од 19.000,00 динара на име однетог новца а остало на име нематеријалне штете.

Из исказа сведока Радовић Јелене, испитане у претходном поступку и на главном претресу, произилази да је дана 20.03.2010. године на путу кући приметила окривљеног, тачније младића крупније грађе, висине око 180 цм, тамније косе, да иде иза ње те да јој је, када је била у близини раскрснице са улицама Новоградском и Златиборском, пришао и повукао јој ташну, која се налазила у левој руци и то на пресавијеној подлактици, а коју она није пуштала, након чега ју је гурнуо, она је пала а ручка ташне је пукла и он ју је однео. Појаснила је да је пала услед тога што ју је он гурнуо руком у пределу рамена а не услед пуцања ручке на торби. Том приликом је задобила повреде леђа и руку. У торби је имала око 1.500,00 динара, фотоапарат марке „Олимпус Ф 925”, старости око 6 месеци, вредности око 10.000,00 динара, који јој није враћен, као и два мобилна телефона, која су приликом њиховог вучења торбице испали и које је њен отац накнадно пронашао на месту догађаја. Истакла је да окривљеног није могла да препозна на фотографијама понуђеним у полицији, али да га је касније препознала на препознавању ”уживо”. Исто је потврдила и приликом давања исказа на главном претресу, изневши да је предметно лице окривљени који се налази у судници. Кривичном гоњењу се придружила и истакла имовинскоправни захтев.

Из исказа сведока Арсенијевић Биљане, испитане у претходном поступку, произилази да се дана 08.04.2010. године са Челебић Јованом, овде оштећеном, враћала кући из града када је у улици Новоградској приметила младића висине око 80 цм, крупније грађе, са брадом, у дуксерици са капуљачом коју је имао на глави. Тај младић је пришао и ухватио ташну Челебић Јоване, цимали су се око исте и на крају ју је младић истргао Јовани из руке. Навела је да се она том приликом уплашила и да није реаговала, да је оштећена почела да трчи за младићем али да је он побегао у правцу зграда преко пута улице. Након тога су позвале полицију из стана оштећене.

Из исказа окривљеног Станковић Ивана датог у МУП-у, ПУ за град Београд, ПС Земун од 15.04.2010. године, у присуству браниоца, произилази да је окривљени признао да је извршио кривична дела која му се тачкама 2, 3, 4. и 5. оптужнице стављају на терет, с тим да је у погледу начина извршења и примене силе, гурања и обарања оштећених лица признање делимично. Навео је да је, отприлике два месеца пре овог саслушања, у Вртларској улици, на путу ка Земунској болници, ишао 15-20 метара за једном женом, старости око 40 година, а потом јој притрчао и рукама повукао ручку од торбе коју је жена носила на рамену. Трчећи је скренуо десно поред болнице а потом у прву улицу лево, где је након 100ак метара прегледао торбу, узео из ње око 2.000,00 динара а торбу са целим осталим садржајем бацио. Везано за тачку 3. оптужнице изнео је да је на самом почетку Првوماјске улице притрчао с леђа једној девојци, старости отприлике око 25 година и отео јој торбу коју је носила у руци. Она је држала торбу, док је он цимнуо 2-3 пута, приликом чега су из исте испали неки мобилни телефони. Истакао је да девојка том приликом није пала. Пошто је отрчао, након 100ак метар је прегледао торбу и видео да се у истој поред личних докумената налази око 1 .000,00 динара и један дигитални апарат, од чега је узео само новац а торбицу са осталим стварима бацио. Изјавио је да је 5-6 дана након овог догађаја, а везано за тачку 4. оптужнице, ушавши из улице Првوماјске у улицу Новоградску, кренуо за девојком старости 27-28 година и након 1-2 минута јој пришао са леђа, повукао јој торбу коју је она држала па су почели да се надвлаче. Како је она почела да вришти, ставио јој је руку на уста. Узео јој је торбу а из ње новац у вредности од 100,00 евра и 10.000,00 динара. Заједно са торбом бацио је и мобилни телефон, пронађен у истој, иначе мало старији. Признавши дело под тачком 2. оптужнице, окривљени је навео да је у улици Новоградској пратио две девојке старости око 28 година, те да им је, када су код неких баракица скренуле десно, пришао са леђа и девојци која је ишла са десне стране ухватио торбицу коју је држала у руци. Како у истој није било новца, из торбе је узео три мобилна телефона марке „Нокиа”, које је продао једном човеку који продаје мобилне телефоне испред бувљака за 35-40 евра. Даље је истакао да више ниједно кривично дело није учинио, као и да је ова извршио јер се његова породица и он налазе у тешкој материјалној ситуацији али да се каје што их је учинио.

Читањем налаза и мишљења судског вештака Рајка Дупала, за Агенцију „Дупало” за судско и вансудско комисионо вештачење, утврђено је да је укупна

вредност три мобилна телефона, одузета од Јоване Челебић, марке „Нокиа“, и то „Нокиа 6124“, „Нокиа 2630“ и „Нокиа 1110“, на основу прибављених података о ценама у време дела, као и стања и података у списима предмета, износила 16.360,00 динара.

Читањем Записника о препознавању лица од стране Радовић Јелене, Челебић Јоване, Рукавина Маје и Мићановић Станке, састављених 16.04.2010. године у службеним просторијама ПС Земун, утврђено је да су све четири оштећене, између пет предочених лица, сличне доби, са несумњивом сигурношћу указале на Станковић Ивана као лице које су препознале као извршиоца кривичног дела.

Из Потврде о привремено одузетим предметима од 15.04.2010. године произилази да је од Миљковић Горана привремено одузет један мобилни телефон марке „Нокиа 6124“, црне боје, ИМЕИ бр. 3531170234456666, који је затим враћен Јовани Челебић што произилази из Потврде о враћеним предметима од 16.04.2010. године.

У току поступка тужилац је изјавио да повлачи предлог за испитивање сведока Миљковић Горана, а са чим се сагласио бранилац, те је суд отклонио извођење овог доказа.

Суд је оценом изведених доказа, сходно одредбама чл. 18. и чл. 352. ЗКП-а, појединачно и у међусобној вези, као и у вези са одбраном окривљених, утврдио чињенично стање као у изреци пресуде.

Суд је при расветљавању чињеничног стања пошао од потпуног признања окривљеног у односу на дело тешке крађе из члана 204. став 1. тачка 3. КЗ-а, описаног под тачком 1. изреке пресуде, као и делимичног признања у односу на преостала кривична дела описана у изреци пресуде, где је окривљени навео да је иста извршио у време и на месту како је то и наведено, али не и на наведени начин те је у делу на који се односе ова признања прихватио наводе окривљеног као тачне, логичне и истините, сагласне са осталим изведеним писменим доказима које је суд ценио као веродостојне и издате од стране овлашћеног органа у прописаној форми, односно са Записником о саслушању осумњиченог МУП-а Републике Србије, ПУ за град Београд, ПС Земун од 15.04.2010. године, Службеном белешком о криминалистичко-техничком прегледу лица места од 20.03.2010. године, медицинском документацијом за Аћимовић Светлану, Радовић Јелену и Мићановић Станку, потврдама о одузетим и враћеним стварима,

Извештајем из КЕ и ПЕ за окривљеног и Записницима о препознавању лица од 16.04.2010. године, које је суд ценио као потврду о веродостојности исказа оштећених, а посебно у деловима исказа који се односе на лични опис починиоца кривичних дела. Исказе оштећених Рукавина Маје, Радовић Јелене, Челебић Јоване и Мићановић Станке суд није прихватио само у наведеном делу, већ у потпуности као истините, уверљиве и искрене, којима су остале доследне током целог поступка. Како је исказ оштећене Челебић Јоване сагласан са исказом окривљеног Станковић Ивана, суд при утврђивању чињеничног стања није нашао разлоге због којих би посумњао у њихову веродостојност, те их је стога, оценио на горе наведени начин. Овоме је допринео и исказ сведока Арсенијевић Биљане, и то као тачан и убедљив. Нешто дубљу анализу захтевали су искази оштећених Радовић Јелене, Рукавина Маје и Мићановић Станке, нарочито у делу који се односи на примену силе приликом извршења предметних кривичних дела. Извршеним увидом у медицинску документацију коју су приложиле Радовић Јелена и Мићановић Станка, суд је утврдио да су им констатоване управо оне повреде које су оне наводиле, као и да је констатовано да су их вероватно задобиле услед гурања и пада. Уједно, медицински извештаји временски одговарају оним периодима када су према оштећенима учињена кривична дела, тако да је, а имајући у виду да су искази оштећених у преосталом делу оцењени као логични и убедљиви, суд и овом делу, делу где су оштећене наводиле на који начин су им одузимане торбе, тачније делу о употреби силе, поклонио веру исказима оштећених. Самим тим, суд није прихватио наводе окривљеног да приликом извршења ових кривичних дела није примењивао силу, као ни наводе његовог браниоца да сматра да употреба силе није доказана и да би радње које је окривљени предузимао, требале бити квалификоване као продужено кривично дело тешке крађе из 204. став 1. тачка 3. КЗ. Суд је сматрао да су ови наводи усмерени ка томе да окривљени буде осуђен за блаже дело, а знајући да се поврат може ценити као отежавајућа околност, при чему се нарочито узима у обзир да ли је раније дело исте врсте као и ново дело, да ли су дела учињена из истих побуда, протек времена од раније осуде. Такође суд није прихватио ни наводе окривљеног у којима је покушао да умањи износе новца које је узимао из одузетих торбица, односно износе за које је продавао мобилне телефоне јер је сматрао да су и они усмерени на ублажавање кривице, а самим тим и казне, или чак и на тежњу да његове радње буду квалификоване као лакши облик кривичног дела

разбојништва, а у случају да не буду прихваћени наводи о непримењивању силе. Исти су дати у циљу оповргавања навода оптужнице да противправна имовинска корист коју је окривљени намеравао да прибави за себе није мала. Наводи да није продао два телефона из торбице Радовић Јелене јер су исти испали на лицу места узети су као тачни јер су сагласни са исказом оштећене којој су исти припадали. Налаз и мишљење судског вештака Рајка Дупала суд је у потпуности прихватио као јасан, објективан и дат у свему у складу са правилима струке, тим пре што странке нису имале примедби. Противвредност износа наведених у еврима, суд је утврдио као неспорну на основу навода окривљеног и оштећених о односу динара и евра у критичном периоду.

Правном оценом утврђеног чињеничног стања суд је нашао да су се у радњама окривљеног Станковић Ивана стекли сви субјективни и објективни елементи бића кривичног дела тешке крађе из члана 204. став 1. тачка 3. КЗ-а описаног под тачком 2. оптужнице, обзиром да је у време и место како је то описано у изреци пресуде, на нарочито дрзак начин одузео туђу покретну ствар у намери да њеним присвајањем прибави себи противправну имовинску корист која није мала на штету оштећене Челебић Јоване, и то тако што је оштећеној притрчао са леђа и ухвативши обема рукама ташну у којој су се налазиле наведене ствари и исту је истргао из руке оштећеној и однео, а што превазилази уобичајан начин одузимања туђих ствари. Такође, суд је правном оценом утврђеног чињеничног стања описаног под тачкама 2, 3. и 4. изреке пресуде, нашао да су се у радњама окривљеног стекла сва битна обележја три кривична дела разбојништва из члана 206. став 1. КЗ-а јер је у време, место и на начин како је то описано у изреци пресуде, применом силе, одузео од оштећених Радовић Јелене, Рукавина Маје и Мићановић Станке торбе које су оштећене носиле са собом, а у којима су се налазиле побројане ствари, наведених вредности. Наиме, везано за сва 3 (три) кривична дела разбојништва из члана 206. став 1. КЗ-а, окривљени је оштећенима прилазио са леђа, и након примене силе, отргнуо би им торбе и однео их бежећи. Тако је у случају описаном под тачком 2. изреке пресуде, ухватио ручке ташне коју је окривљена држала у руци, повукао ташну коју оштећена није пуштала, а затим је гурнуо руком у пределу рамена услед чега је она пала, када је пукла ручка ташне из које су испали поменути мобилни телефони и остали на лицу места. Сила коју је у овом случају окривљени применио према оштећеној огледа се управо у томе што ју је гурнуо руком у пределу рамена, и проузроковао пад оштећене, те је

сила представљала средство за одузимање торбе од оштећене. Пришавши на описани начин, у односу на тачку 3. изреке пресуде, окривљени је оштећеној Рукавина Маји ставио десну руку преко њених уста, а левом је обгрлио око тела и оборио на земљу, у чему се и огледа примена силе у овом случају. При извршењу кривичног дела под тачком 4. изреке пресуде, окривљени је према оштећеној Мићановић Станки применио силу тако што је скочио на њу и оборио је на плочник, те потом, што је како је већ наведено јединствено за сва три учињена кривична дела разбојништва из члана 206. став 1. КЗ-а, отргао торбицу и однео је побегавши. Окривљени Станковић Иван је поступао са директним умишљајем јер је био свестан својих дела и хтео њихово извршење, при чему је код њега постојала намера да себи прибави противправну имовинску корист која није мала. Како његова урачунљивост није била доведена у питање, суд га је огласио кривим.

Суд је имао у виду да је прецизираном оптужницом наведено да је окривљени Станковић Иван, радњама предузетим дана 20.03.2010. године, описаним под тачком 3. оптужнице, извршио кривично дело разбојничке крађе из члана 205. став 1. КЗ-а, иако притом није мењао чињенични опис учињених дела, нити су унета битна обележја бића тог дела, али је на основу утврђеног чињеничног стања и изведених доказа утврдио да наведена правна квалификација не одговара стварном стању ствари, односно да се утврђено чињенично стање не би могло подвести под законске одредбе које се односе на кривично дело разбојничка крађа налазећи да је у конкретном случају окривљени управо употребом силе савладао отпор који је оштећена пружала и тада јој је одузео из руку ташну.

Одлучујући о врсти и висини кривичне санкције за окривљеног, суд је ценио све околности које су биле од значаја да иста буде правилно одмерена и одабрана, па је од олакшавајућих околности ценио да је признао извршење кривичног дела под тачком 2. оптужнице на начин како се то и наводи, да је делимично признао извршење дела описаних под тачкама 3, 4. и 5. оптужнице, као и његово кајање због учињених дела, док је као отежавајућу околност узео ранију вишеструку осуђиваност окривљеног за истоврсна кривична дела, а нарочито што је кривична дела која му се овде стављају на терет извршио веома брзо након што је издржао вишегодишњу казну затвора. Имајући у виду све наведене околности, друштвену опасност дела, наступеле последице као и степен кривице, суд је применом одредби члана 4. ст. 2., 42., 54. и 60. КЗ-а окривљеном за извршено

кривично дело тешка крађа из члана 204. став 1. тачка 3. КЗ-а предходно утврдио казну затвора у трајању од 1 (једне) године, а за три кривична дела разбојништва из члана 206. став 1. КЗ-а казну затвора у трајању од по 2 (две) године, да би даљом применом одредбе члана 60. став 2. тачка 2. КЗ-а окривљеног осудио на јединствену казну затвора у трајању од 6 (шест) година и 6 (шест) месеци. Имајући у виду напред наведено, суд је у уверењу да ће се општа сврха кажњавања у конкретном случају у потпуности остварити искључиво казном затвора у ефективном трајању, и да ће иста остварити сврху кривично правне заштите. Сходно одредбама члана 63. КЗ-а окривљеном се у изречену казну има урачунати време које је провео у притвору од 15.04.2010.године, када је лишен слободе, па до 03.08.2010. године.

У складу са одредбом члана 206. став 1. и 2. ЗКП-а суд је досудио имовинскоправни захтев оштећеној Рукавина Маји и обавезао окривљеног да плати оштећеној износ од 1.000,00 динара, док се за вишак оштећена упућује на парнични поступак. Оштећене Мићановић Станка и Радовић Јелена се ради остваривања имовинскоправног захтева упућују на парнични поступак.

Суд је окривљеног обавезао на плаћање трошкова кривичног поступка, сходно одредбама чл. 193. и 196. ЗКП-а, у износу од 11.500,00 динара, на име обављеног комисионог вештачења, као и судског паушала у износу од 2.500,00 динара, у року од 15 дана од дана правноснажности пресуде, под претњом принудног извршења, а имајући у виду трајање и сложеност овог кривичног поступка и имовно стање окривљеног.

Везано за дело под тачком 1. оптужнице, суд је прихватио исказ сведока Аћимовић Светлане дат на главном претресу у оном делу где наводи да не може да определи да ли се ради о лицу ситније или крупније грађе, као и у делу да не би могла да препозна лице које јој је одузело торбу. Обзиром на ово, суд није могао поклонити веру њеним наводима датим пред истражним судијом а који се односе на опис починиоца кривичног дела. Како је оштећена у претходном поступку навела да ју је младић ударио по руци, а на главном претресу да у то није сигурна, суд је њен исказ узео као непрецизан, недоследан и пун нејасноћа. Увидом у медицинску документацију коју је приложила, цењену од стране суда као веродостојну и дату од стране лица које располаже адекватним знањем и стручношћу, утврђено је да она јесте у периоду извршења кривичног дела задобила локалне модрице, али и да је назначила да је повреде задобила од стране

више непознатих лица. Суд наводе сведока Аћимовић Светлане није оценио као неискрене и намерно дате на усмеравање кривице на овде оптуженог, али их као несигурне и непотпуне није могао ценити као доказ да је управо овде оптужени извршио кривично дело према оштећеној Аћимовић Светлани. Узимајући све ово у обзир, као и порицање окривљеног током читавог поступка, а како није прибављен ниједан други доказ којим би се супротно доказало, суд оптуженог Станковић Ивана није могао огласити кривим за радњу назначену у оптужници под тачком 1. те је исту изоставио из изреке пресуде.

У ИМЕ НАРОДА

ПРВИ ОСНОВНИ СУД У БЕОГРАДУ, судија Марија Аранђеловић-Јуреша - председник већа, са записничарем Горданом Додић, у кривичном предмету против окривљеног Ракић Кристијана, због два кривична дела Разбојништво у покушају из члана 206. став 1. у вези са чланом 30. Кривичног законика и три дела Разбојништво из члана 206. став 1. Кривичног законика, поступајући по оптужници Првог основног јавног тужилаштва у Београду Кт. бр. 5555/2012 од 17.07.2012. године, а након правноснажности решења овог суда 4. К. бр. 4684/2012 од 17.10.2012. године којим је усвојен споразум о признању кривице Кт. бр. 5555/2012 - СК. 106/12 од 17.10.2012. године закључен дана између заменика јавног тужиоца Првог основног суда у Београду Бранислава Илића, окривљеног Ракић Кристијана и браниоца окривљеног адвоката Вулевић Предрага, на основу члана 282д став 1. ЗКП-а, донео је дана 11.12.2012. године.

ПРЕСУДУ

ОКРИВЉЕНИ РАКИЋ КРИСТИЈАН, ЈМБГ 0407991121992, звани „Бајо”, од оца Драгољуба и мајке Снежане, рођене Главатовић, рођен 04.07.1991. године у Подгорици, општина Коник, Република Црна Гора, са пребивалиштем у Подгорици, улица Жикице Јовановића Шпанца број 96, држављанина Црне Горе, по занимању конобар, неожењен, према извештају из КЕ осуђиван пресудом Основног суда у Подгорици К. бр. 10/425 од 24.12.2010. године за кривично дело Разбојништво из члана 242. став 1. у вези са чланом 49. КЗ ЦГ, којом пресудом му је изречена казна затвора у трајању од 1 (једне) године,

КРИВ ЈЕ

Што је:

1. Дана 22.06.2012. године на Новом Београду, у ул. Јурија Гагарина бр. 32а, око 1 часова, у „Комерцијалној банци”, у стању урачунљивости, свестан свог дела и хтео његово извршење, при чему је био свестан забрањености свога дела, употребом силе и непосредном претњом да ће напасти на живот и тело оштећених радника обезбеђења банке Дарком Милановићем и Далибором Стевановићем, покушао да одузме туђе покретне ствари, у намери да њиховим присвајањем себи прибави противправну имовинску корист, на тај начин што је обучен у црни дукс са капуљачом, тренерку сиве боје са СНБ капом са прорезима за очи - „фантомком” на глави и патикама марке „Најк” жуте боје на ногама са гасним пиштољем црне боје марке „Norica magnum m. 2000 made for Norica, Eibar, Spain” калибра 9 мм, 85277 и бејзбол палицом, дошао до улаза у „Комерцијалну банку”, па како су врата била закључана, бејзбол палицом коју је имао у рукама лупао у стакло на улазним вратима покушавајући да уђе, па када су радници обезбеђења који си били у банци извадили пиштоље, удаљио се с лица места,

- **чиме сам извршио кривично дело Разбојништво у покушају из члана 206. став 1. у вези члана 30. Кривичног законика.**

2. Дана 22.06.2012. године на Новом Београду, у ул. Јурија Гагарина бр. 32а, око 11:50 часова, у предузећу „Bluefront”, у стању урачунљивости, свестан свог дела и хтео његово извршење, при чему је био свестан забрањености свога дела, непосредном претњом да ће напасти на живот и тело оштећеног радника обезбеђења Бошка Маневског покушао да одузме туђе покретне ствари, у намери да њиховим присвајањем себи прибави противправну имовинску корист, на тај начин што је обучен у црни дукс са капуљачом, тренерку сиве боје са СНБ капом са прорезима за очи - „фантомком” на глави и патикама „Најк” жуте боје на ногама и гасним пиштољем црне боје марке „Norica magnum m. 2000 made for Norica, Eibar, Spain” калибра 9 мм, 85277, ушао у просторије наведеног предузећа, извадио наведени пиштољ и уперио га у правцу радника обезбеђења тражећи да му преда новац, те како му је исти рекао да у објекту нема новца, јер не послују са новцем, удаљио се с лица места,

- **чиме сам извршио кривично дело Разбојништво у покушају из члана 206. став 1. у вези члана 30. Кривичног законика.**

3. Дана 22.06.2012. године на Новом Београду, у ул. Јурија Гагарина бр. 32а, у „КБЦ банци”, у стању урачунљивости, свестан свог дела и хтео његово извршење, при чему је био свестан забрањености свога дела, претњом да ће непосредно напасти на живот и тело оштећених радника обезбеђења Петра Стевовића и радницима банке Душана Милошевића и Иване Тадић, одузео туђе покретне ствари у намери да њиховим присвајањем себи прибави противправну имовинску корист, на тај начин што је обучен у црни дукс са капуљачом, тренерку сиве боје са СНБ капом са прорезима за очи - „фантомком” на глави и патикама марке „Најк” жуте боје на ногама и гасним пиштољем црне боје марке „Norica magnum m. 2000 made for Norica, Eibar, Spain” калибра 9 мм, 85277, ушао у наведену банку, извадио стартни пиштољ који је уперио у правцу радника обезбеђења и коме је наредио да му преда свој пиштољ марке „CZ М 88” кап. 9 мм, пара фаб. бр. 80324, што је оштећени и учинио, након чега је кренуо ка радницима банке и то оштећеном Душану Милошевићу којем је уз претњом пиштољем тражио да му и он преда оружје, па када му је исти одговорио даје он радник банке и да нема оружје, отишао иза пулта и пиштољ уперио у оштећену Ивану Тадић којој је наредио да отвори фиоку радног стола и да му преда новац, што је она и учинила, отворивши фиоку, након чега је из исте одузео новац у износу од око 950.000,00 динара, ставивши га у белу ПВЦ кесу коју је претходно понео са собом, након чега је изашао из банке и у оближњем грму се пресвукао, одузети новац и стартни пиштољ ставио у ранац, а пиштољ марке „CZ М 88” кал. 9 мм, пара фаб. бр. 80324, који је претходно одузео од радника обезбеђења држао у руци, те кренуо у правцу Нехруове улице, након чега су га полицијски службеници лишили слободе,

- **чиме сам извршио кривично дело Разбојништво из члана 206. став 1. Кривичног законика.**

4. Дана 08.03.2012. године на Новом Београду, у ул. Јурија Гагарина бр. 277, око 19,00 часова, на штету продавнице „СП 2004”, у стању урачунљивости, свестан свог дела и хтео његово извршење, при чему је био свестан забрањености свога дела, претњом да ће непосредно напасти на живот и тело оштећене - раднице Светлане Цупаре, одузео туђе покретне ствари, у намери да њиховим присвајањем себи прибави не малу противправну имовинску корист, на тај начин што је обучен у црну тренерку са жутом марамом преко лица и љубичастим рукавицама на рукама, ушао у наведени

објекат, извадио нож који је уперио у правцу оштећене, која је стајала за касом и од исте тражио да му преда новац што је она и учинила и предала му новац у износу од око 15.000,00 динара, након чега се са одузетим новцем удаљио с лица места,

- **чиме сам извршио кривично дело Разбојништво из члана 206. став 1. Кривичног законика.**

5. Дана 11.05.2012. године на Новом Београду, у ул. Јурија Гагарина бр. 123, око 21,15 часова, на штету СТР „Б-Маркет”, у стању урачунљивости, свестан свог дела и хтео његово извршење, при чему је био свестан забрањености свога дела, претњом да ће непосредно напасти на живот и тело оштећене - раднице Весне Грујичић, одузео туђе покретне ствари, у намери да њиховим присвајањем себи прибави не малу противправну имовинску корист, на тај начин што је обучен у црну тренерку са капуљачом, белим апликацијама на рукама и црном марамом преко лица, ушао у наведени објекат, извадио стартни пиштољ марке „Norica magnum m. 2000 made for Norica, Eibar, Spain” калибра 9 мм, 85277, исти уперио у правцу оштећене, која је стајала за касом и тражио јој да му преда новац, што је она и учинила и предала му новац у износу од око 15.000,00 динара, након чега се са одузетим новцем удаљио с лица места,

- **чиме сам извршио кривично дело Разбојништво из члана 206. став 1. Кривичног законика.**

Применом напред наведених законских прописа и одредби чл. 1, 4, 42, 45, 54. Кривичног законика суд **окривљеном Ракић Кристијану** претходно утврђује појединачне казне затвора и то:

- казну затвора у трајању од **2 (две) године** за кривично дело Разбојништво у покушају из члана 206. став 1. у вези са чланом 30. Кривичног законика извршено дана 22.06.2012. године на штету оштећених Миловановић Дарка и Стевановић Далибора,

- казну затвора у трајању од **2 (две) године** за кривично дело Разбојништво у покушају из члана 206. став 1. у вези са чланом 30. Кривичног законика извршено дана 22.06.2012. године на штету оштећеног Маневски Бошка,
- казну затвора у трајању од **2 (две) године** за кривично дело Разбојништво из члана 206. став 1. Кривичног законика извршено дана 22.06.2012. године на штету оштећених Стевановић Петра, Милошевић Душана, Тадић Иване и „КБЦ банке”,
- казну затвора у трајању од **2 (две) године** за кривично дело Разбојништво из члана 206. став 1. Кривичног законика извршено дана 08.03.2012. године на штету оштећене Цупара Светлане и продавнице „СП 2004”
- казну затвора у трајању од **2 (две) године** за кривично дело Разбојништво из члана 206. став 1. Кривичног законика извршено дана 11.05.2012. године на штету оштећене Весне Грујичић и СТР „Б-Маркет“,

Даљом применом напред наведених законских прописа и члана 60. Кривичног законика суд **окривљеног Ракић Кристијана.**

**ОСУЂУЈЕ
НА ЈЕДИНСТВЕНУ КАЗНУ ЗАТВОРА У ТРАЈАЊУ ОД
(ЧЕТИРИ) ГОДИНЕ**

На основу члана 63. Кривичног законика окривљеном Ракић Кристијану ће се у изречену казну затвора урачунати време проведено у притвору од 22.06.2012. године па надаље.

На основу члана 88. Кривичног законика према **окривљеном Ракић Кристијану** са личним подацима напред наведеним изриче се

**МЕРА БЕЗБЕДНОСТИ
ПРОТЕРИВАЊЕ СТРАНЦА ИЗ ЗЕМЉЕ**

Па се држављанин Републике Црне Горе Ракић Кристијан протерује са територије Републике Србије за време од 5 (пет) година од дана правноснажности

пресуде, с тим да се време проведено на издржавању казне затвора не урачунава у време ове мере.

На основу члана 196. став 4. ЗКП-а окривљени Ракић Кристијан се ослобађа плаћања тропкова кривичног поступка и судског паушала и исти падају на терет буџетских средстава суда.

Образложење

Оптужницом Првог основног јавног тужилаштва у Београду Кт. бр. 5555/12 од 17.07.2012. године, окривљеном Ракић Кристијану стављено је на терет извршење два кривичног дела Разбојништво из члана 206. став 1. у вези са чланом 30. Кривичног законика и три кривична дела Разбојништво из члана 206. став 1. Кривичног законика.

Дана 17.10.2012. године закључен је споразум о признању кривице Кт. бр. 5555/2012 - СК. 106/12 између заменика јавног тужиоца Првог основног јавног тужилаштва у Београду и окривљеног Ракић Кристијана са браниоцем адвокатом Вулевић Предрагом, са садржином ближе наведеном у изреци пресуде.

Решењем Првог основног суда у Београду 4. К. бр. 4684/2012 од 17.10.2012. године усвојен је споразум о признању кривице Кт. бр. 5555/2012 - СК. 106/12 закључен дана 17.10.2012. године, између заменика јавног тужиоца Првог основног јавног тужилаштва у Београду и окривљеног Ракић Кристијана са браниоцем адвокатом Вулевић Предрагом, са садржином ближе наведеном у изреци пресуде, након рочишта одржаног у смислу члана 282в став 3. и 8. ЗКП-а дана 17.10.2012. године, које је постало правноснажно дана 11.12.2012. године.

Имајући у виду напред наведено суд је, након правноснажности решења 4. К. бр. 4758/2010 од 17.10.2012. године, донео одлуку као у изреци пресуде у смислу одредбе члана 282д ЗКП-а.

БИОГРАФИЈА

Предраг Вулевић је рођен 25. марта 1969. године у Пећи САП Косово и Метохија – Република Србија. Основну школу и средњу школу Гимназију „Панто Малишић“ завршио је у Андријевици - Република Црна Гора. Након тога је уписао и успешно завршио Факултет политичких наука Универзитета у Београду (1988–1997) и стекао звање - дипломирани социјални радник. Истовремено је успешно окончао студије на Правном факултету Универзитета у Београду (1989–1996) и стекао звање - дипломирани правник. Магистарске студије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду – смер социјална политика уписао је 2004. године. На истом Факултету је успешно одбранио магистарски рад под називом: „Породично правна заштита и рехабилитација особа са поремећајима у понашању“ 2018. године стекавши звање - магистар политичких наука.

Своју радну каријеру је започео као адвокатски приправник од 1998-2002. године. Након тога је 2002. године засновао радни однос у Комесаријату за избеглице Републике Србије. Године 2003., након положеног правосудног испита, уписује се у именик адвоката у Адвокатској комори у Београду. Почев од 2007. године ангажован је у невладином сектору као руководилац и учесник у више међународних и домаћих пројеката. Значајан број пројеката је финансираних од стране UNHCR и Министарства Републике Србије и то: „Спајање домаћинстава“, „Економско осамостаљивање - кључ успешне интеграције“, „И ми смо Ваши суграђани“, „Истраживање о проблемима азиланата“. Један је од оснивача Удружења грађана „Друштво за мир, развој и екологију“ у оквиру којег су реализовани пројекти, одржавани радни столови и трибине о актуелним правним питањима у земљи и свету.

Успешно је завршио основну обуку за посредника – медијатора, након чега је 2019. године уписан у именик медијатора Републике Србије. Аутор је више научних радова и стручних чланака у области кривичног права. Успешно се бави адвокатуром у Београду. Ожењен је и отац двоје деце.